وفیاتِ مشاہیرِ پاکستان

۱۴-اگست ۱۹۴۷ء تا ۱۴-اگست ۱۹۸۷ء
وفات پانے والی پاکستانی شخصیات

مؤلف
پروفیسر محمد اسلم

مقتدرہ قومی زبان ○ اسلام آباد
۱۹۹۰ء

وفیاتِ مشاہیرِ پاکستان

۱۴-اگست ۱۹۴۷ء تا ۱۴-اگست ۱۹۸۷ء
وفات پانے والی پاکستانی شخصیات

مرتبہ
پروفیسر محمد اسلم

مقتدرہ قومی زبان ○ اسلام آباد
۱۹۹۰ء

جملہ حقوق محفوظ ہیں

سلسلۂ مطبوعات : ۲۰۴

○

طبع اوّل : ستمبر ۱۹۹۰ء
تعداد : ایک ہزار
قیمت : [illegible] روپے
فنی تدوین : عطش درانی
مطبع : پرنٹنگ کارپوریشن آف پاکستان پریس، اسلام آباد
ناشر : ڈاکٹر جمیل جالبی
(صدر نشین)

مقتدرہ قومی زبان، ۱۶۰۔ڈی (غربی)
بلیو ایریا، ایف-۶/۱ اسلام آباد

○

پیش لفظ

وفیات نگاری اسلامی علوم کا حصّہ رہی ہے۔ یہ روایت عربوں سے ایرانیوں تک اور اہلِ فارس سے برصغیر کے مسلمانوں تک پہنچی۔ عربی میں ابن خلکان کی "وفیات الاعیان" اور فارسی میں عبدالحسین حسینی کی "وقایع السنین والاعوام" کو خاص شہرت حاصل ہے۔ برصغیر میں پچھلی چند صدیوں میں جو اہم کام ہوئے ان میں "تاریخ محمدی" اور "گنج تاریخ" کے نام قابل ذکر ہیں۔ یہ دونوں کتابیں فارسی زبان میں ہیں۔ ان سب تصانیف میں وفیات نگاری کی دو صورتیں واضح طور پر سامنے آتی ہیں۔ ایک یہ کہ محققین نے صاحبِ تذکرہ کی تاریخ یا سال وفات کو معتبر اور مستند ماٰخذ سے تلاش کر کے کتاب میں درج کیا اور دوسرے یہ کہ مصنفین نے خود مرحومین کے مزارات پر جا کر الواح مزار کی مدد سے یا سینہ بہ سینہ مستند روایات سے وفیات کو قلمبند کیا۔ اردو زبان میں پہلی قسم کی تصانیف بھی موجود ہیں لیکن یہ عمومی تاریخ نگاری کا حصّہ ہیں مثلاً مؤرخین نے تاریخی یا سوانحی تفصیلات کے ساتھ وفیات کا بھی تذکرہ کر دیا ہے۔ البتہ دوسری قسم کے دو اہم آثار خاص طور پر قابلِ توجہ ہیں۔ ان میں سے ایک سر سیّد احمد خان کی تصنیف "آثار الصنادید" ہے جو پہلی بار ۱۸۴۷ء میں دہلی سے شائع ہوئی اور دوسری کتاب "تحقیقات چشتی" مصنفہ مولوی نور احمد چشتی ہے جو ۱۸۶۴ء میں لاہور سے پہلی مرتبہ منظر عام پر آئی۔ یہ دونوں کتابیں محنت اور حزم و احتیاط کا جو نمونہ پیش کرتی ہیں وفیات نویسی میں اس کی مثال بہت کم نظر آئے گی۔ البتہ یہ امر قابلِ توجہ ہے کہ ان دونوں آثار کا موضوع بھی خالصتاً وفیات نگاری نہیں بلکہ آثار شناسی ہے جس میں وفیات کو بنیادی حیثیت حاصل ہے۔

زیرِ نظر کتاب اردو زبان میں اپنی نوعیت کی پہلی تصنیف ہے۔ کتاب کے مولف پروفیسر محمد اسلم نے ۱۴ اگست ۱۹۴۷ء تا ۱۴ اگست ۱۹۸۷ء کے دور سے متعلق وفیات کو جمع کیا ہے۔ انھوں نے وفیات نویسی کے مروّجہ اسالیب سے استفادے کے ساتھ ساتھ مستند حوالوں اور معاصر اخبارات و رسائل سے بھی استفادہ کیا ہے اور مرحومین کے مزارات پر بہ نفسِ نفیس جا کر الواحِ مزار کی نقول خود حاصل کی ہیں۔ گویا اردو زبان میں اس فن کی جس روایت کی سر سید احمد خان اور مولوی نور احمد چشتی نے ابتدا کی تھی، پروفیسر محمد اسلم صاحب نے اسے زندہ رکھا اور آگے بڑھایا ہے۔ اس کتاب میں پاکستان کی جن شخصیات کی وفیات شامل کی گئی ہیں۔ ان کا تعلق ہماری قومی زندگی کے مختلف شعبوں سے ہے۔ علماء، صوفیا، ادیب، شاعر، محققین، مورخین، نقاد، سیاست دان، سماجی کارکن، اہلِ حرفہ، اہلِ فن، موسیقار، مصوّر، اداکار، غرضیکہ لاتعداد شعبوں سے متعلق شخصیات شامل ہیں۔ سوانح نگاری میں وفیات کو جو اہمیت ہے اس سے مصنّفین، محقّقین اور سیرت نگار بخوبی آگاہ ہیں۔ مصنّف نے اس علمی ضرورت کا احساس کر کے اہم خدمت انجام دی ہے۔

مجھے امید ہے یہ تصنیف، تاریخ اور آثار سے دلچسپی رکھنے والے محقّقین، اساتذہ اور طلبہ کے لیے نہ صرف ایک ماخذ کی حیثیت اختیار کر لے گی بلکہ اس موضوع پر مزید کام کرنے کے لیے ایک نمونہ بنے گی۔

ادارہ ڈاکٹر آغا حسین ہمدانی کا شکر گزار ہے جنھوں نے توجہ سے مسودہ کو دیکھا اور بعض اہم اضافے کیے۔

ـــــ ڈاکٹر جمیل جالبی

الف

آثم برمی، محمد اسحاق: شاعر، نعت گو، ولادت ۱۹۱۰ء، دہلی، وفات ۱۰-۱-۱۹۶۲ء، گوجرانوالہ ("خصوصی مجلہ" گورنمنٹ کالج، گوجرانوالہ)

آثم پانی پتی، حاجی نذیر احمد: اُردو اور فارسی کے نامور اُستاد (سنٹرل ماڈل سکول لوئر مال، لاہور) وفات ۲۵-۶-۱۹۷۴ء لاہور ("نوائے وقت" لاہور، ۲-۸-۱۹۷۴ء)

آدم جی عبد اللہ بمبئی والے سیٹھ: لاہور کے معروف پبلشر، وفات ۲۱ر جنوری ۱۹۶۶ء، لاہور۔ ("نوائے وقت" لاہور، ۲۲-۱-۱۹۶۶ء)

آغا جی اے گُل: معروف فلمساز، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۶-۹-۱۹۸۳ء گلبرگ، لاہور۔ (لوح مزار)

آغا خان، اے، جے: مصنف (اندیشۂ عجم) صحابہ کرامؓ کے مداح، اُستاد، وفات ۵-۸-۱۹۸۵ء، لاہور۔ ("جنگ" لاہور، ۶ر اگست ۱۹۸۵ء)

آغا خان، سر سلطان محمد شاہ: برِصغیر پاک و ہند کے معروف مُسلم سیاست دان، اسمٰعیلی فرقہ کے امامِ مسند نشینی ۱۷-۸-۱۸۸۵ء، صدر آل انڈیا مسلم لیگ ۱۹۰۷ء-۱۹۱۲ء، قائد شملہ وفد اکتوبر ۱۹۰۶ء، صدر لیگ آف نیشنز ۱۹۳۷ء ولادت: ۲-۱۱-۱۸۷۷ء کراچی، وفات ۱۱-۷-۱۹۵۷ء، (سوئٹزرلینڈ) آسوان (مصر) (نوائے وقت لاہور ۱۳-۷-۱۹۵۷ء)

آغا سید بادشاہ (اے ایس بی شاہ) کرنل: چیئرمین فیڈرل پبلک سروس کمیشن

سفیر پاکستان متعینہ افغانستان، مصر، ولادت ۱۹۰۳ء، وفات ۱۰-۱۰-۱۹۶۶ء، پشاور، ("نوائے وقت" لاہور ۱۱ اکتوبر ۱۹۶۶ء)

آغا مہدی، علّامہ سیّد :
شیعہ عالم و مصنّف، مدیر ماہنامہ "الواعظ"، نجف اشرف اور قم کے فارغ التحصیل، ولادت ۲-۳-۱۸۹۹ء، لکھنؤ، وفات ۱۴-۷-۱۹۸۶ء، علی باغ، کراچی۔ (روزنامہ "جنگ" کراچی ۱۵-۷-۱۹۸۶ء)

آفتاب احمد شاہ گیلانی :
سجادہ نشین درگاہ پیر سید عبدالقادر شاہ گیلانی، وفات ۱۱-۸-۱۹۶۹ء، پیر کوٹ سرہانہ (جھنگ) "نوائے وقت" لاہور ۱۲-۸-۱۹۶۹ء)

آفتاب اقبال : علّامہ اقبال کے بڑے فرزند، بیرسٹر ایٹ لاء، ولادت ۲۳-۶-۱۸۹۸ء، سیالکوٹ، وفات ۱۲-۸-۱۹۷۹ء، سخی حسن، (کراچی) (اقبال بنام شاد)

آفریدی، کرنل ایم، کے : سابق وائس چانسلر پشاور یونیورسٹی، وفات ۷ اکتوبر ۱۹۶۸ء، باڑہ بانڈا (کوہاٹ) "نوائے وقت" لاہور، ۱۸-۱۰-۱۹۶۸ء)

آقائے بارہوی، محمد زاہد حسین :
شیعہ عالم، مصنف (بشارت الصادق، الحجاب)، بانی جامع مسجد امامیہ ریلوے ورکشاپ لاہور، ولادت ۱۳۱۰ھ پھہرسر (بھرتپور)، وفات ۲۴-۵-۱۹۷۴ء جامع بارہوی، مغلپورہ، لاہور (تذکرہ علماء امامیہ حسین عارف نقوی)

آل احمد علیگ، سیّد :
تحریک پاکستان کے کارکن، سرگودھا کی معروف سماجی شخصیت، ۶۲ سال عمر پائی، وفات ۲۸-۱۱-۱۹۸۰ء، سرگودھا۔ ("نوائے وقت" لاہور ۲۹-۱۱-۱۹۸۰ء)

آل رسول، دیوان :
سجادہ نشین درگاہ خواجہ معین الدین اجمیری، وفات ۹-۶-۱۹۷۴ء، پشاور (روزنامہ "جہاد" پشاور، ۱۰-۶-۱۹۷۴ء)

آل رضا : شاعر، آرزو لکھنوی سے تلمذ، ۸۲ سال عمر پائی، وفات ۱-۳-۱۹۷۸ء، علی باغ لیاری، کراچی (لوح مزار)

ابراہیم جلیس : معروف صحافی، مزاح نگار، ولادت ۱۹۲۴ء گلبرگہ، وفات ۱۹۷۷ء-۱۰-۲۶ گلشن اقبال (کراچی) (لوح مزار)۔

ابراہیم حنیف، پیرزادہ : مصنف، ولادت ۱۸۹۱ء، جہم (رہتک) وفات ۱۹۶۰ء، سیالکوٹ (کتاب دوست، منظور الحق صدیقی)۔

ابراہیم سیال کوٹی، میر : دیکھیے : محمّد ابراہیم سیالکوٹی، مولانا میر۔

ابراہیم عبدالغنی، حاجی : صوفی، خلیفہ بشیر میاں آف بریلی، شیخ طریقت، وفات ۱۹۶۲ء-۱۲-۱۷ لیاقت آباد، کراچی۔ (لوح مزار)

ابراہیم علی چشتی : سابق ڈپٹی سیکریٹری محکمہ اسلامیات حکومت پنجاب، ساکن پیسہ اخبار سٹریٹ لاہور، محترم علی چشتی کے فرزند، وفات ۹ جولائی ۱۹۶۸ء، صابر شاہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور، ۱۹۶۸ء-۷-۱۰)

ابراہیم نور : سکاؤٹ رہنما، سماجی کارکن، ۳۵ برس عمر پائی قتل ۱۹۶۵ء-۴-۲۵، میانی صاحب، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۲۶ اپریل ۱۹۶۵ء)

ابن انشا، شیر محمّد : شاعر، ادیب، صحافی، مصنف۔ سابق ناظم اعلیٰ قومی کتاب مرکز پاکستان ولادت ۱۹۲۷ء، وطن تھلہ ضلع جالندھر، وفات ۱۹۷۸ء-۱-۱۲ پاپوش نگر، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۸ء-۱-۱۳)

ابن حسن برنی : سیّد حسن برنی صاحب "مقالات" کے فرزند، ادیب نواز، بنکار وفات ۱۹۸۷ء-۲-۹، کراچی (ماہنامہ "قومی زبان" کراچی۔ فروری ۱۹۸۷ء)

ابن حسن زبیری : سابق ایڈیشنل سیٹلمنٹ کمشنر حیدر آباد وفات (حادثہ) ۱۹۶۱ء-۳-۲۴، کراچی ("نوائے وقت" لاہور، ۱۹۶۱ء-۳-۲۵)

ابن خلیل شکیب : اُردو اور عربی کے شاعر، علّامہ خلیل عرب کے فرزند، ۵۲ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۶ء، کراچی۔

ابن شاکر : معروف کارٹونسٹ وفات ۱۷-۸-۱۹۸۵ء، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۸-۸-۱۹۸۵ء)

ابن صفی، اسرار احمد : جاسوسی ناول نگار، نوح ناروی کے نواسے، ولادت ۲۶-۷-۱۹۲۸ء، وفات ۲۶-۷-۱۹۸۰ء، پاپوش نگر، کراچی (لوح مزار)

ابوالاعلیٰ مودودی، سیّد : عالم دین، مصنّف، امیر جماعت اسلامی، مفسر، صاحب "تفہیم القرآن" ولادت ۲۵-۹-۱۹۰۳ء، اورنگ آباد، وفات (بفلو، امریکا) ۲۲-۹-۱۹۷۹ء ذیلدار پارک، اچھرہ، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۲۳-۹-۱۹۷۹ء)

ابوالبرکات، سیّد احمد قادری : مفتی، عالم دین، حزب الاحناف کے روح رواں، مدرّس، ولادت ۱۸۹۶ء، الور، وفات ۲۴-۹-۱۹۷۸ء حزب الاحناف، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۵-۹-۱۹۷۸ء)

ابوالحسن اصفہانی، میرزا : مصنّف، قومی رہنما تحریک پاکستان، ممبر بنگال قانون ساز اسمبلی (۴۷-۱۹۳۷ء)، ممبر مسلم لیگ ورکنگ کمیٹی (۴۷-۱۹۴۱ء)، ممبر پاکستان آئین ساز اسمبلی (۱۹۴۷ء)، سیاست دان، مرکزی وزیر برائے صنعت و تجارت (۵۵-۱۹۵۱ء) ولادت ۲۳-۱-۱۹۰۲ء، وفات ۱۸ر نومبر ۱۹۸۱ء، ملٹری ڈیفنس، کراچی (لوح مزار)

ابوالحسنات سیّد محمّد احمد قادری : خطیب، عالم دین، مصنّف "صبح نور"، "اوراق غم" مترجم "کشف المجوب"، شاعر، طبیب، صدر جمعیت علمائے پاکستان، ولادت ۱۸۹۶ء، الور، وفات ۲۰-۱-۱۹۶۱ء احاطہ علی ہجویری، لاہور

ابوالحسنات قادری : مدیر پندرہ روزہ "ہیومن سروس" لاہور، نیک دل اور مخلص انسان، وفات ۲۴-۱-۱۹۷۶ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۵-۱-۱۹۷۶ء)

ابوالخیر مودودی، مولانا سیّد : برادر بزرگ مولانا سیّد ابوالاعلیٰ مودودی، دارالترجمہ عثمانیہ یونیورسٹی حیدر آباد سے منسلک

رہے، مترجم فتوح البلدان، عربی زبان و ادب کے عالم، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۲۸-۸-۱۹۷۹ء، گارڈن ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۹-۸-۱۹۷۹ء)

ابوالفتح اللہ بخش: عالم، مدرس، مناظر، ولادت ۱۲-۶-۱۹۲۹ء، شادیہ (میانوالی)، وفات ۲۴ ستمبر ۱۹۷۴ء، واں بھچراں، میانوالی (تذکرہ علمائے پنجاب، مؤلفہ اختر راہی)

ابوالقاسم: سابق وفاقی وزیر و ڈپٹی سپیکر قومی اسمبلی پاکستان، ۶۳ سال عمر پائی، وفات ۲۴ فروری ۱۹۷۶ء ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور ۲۵-۲-۱۹۷۶ء)

ابوالقاسم فضل الحق، مولوی: ممبر انڈین قانون ساز اسمبلی (۱۹۲۴ء)، وزیر تعلیم بنگال (۱۹۲۴ء)، سیکرٹری بنگال مسلم لیگ (۱۹۱۳-۱۹ء)، صدر آل انڈیا مسلم لیگ (۱۹۱۶-۲۱ء)، وزیر اعلیٰ بنگال (۱۹۳۷-۴۳ء)، قرارداد لاہور کے محرک، ایڈووکیٹ جنرل حکومت مشرقی پاکستان (۱۹۵۱-۵۳ء)، وزیر اعلیٰ مشرقی پاکستان (۱۹۵۴-۶۲ء)، ولادت ۲۶-۱۰-۱۸۷۳ء، باریسال، وفات ۲۷-۴-۱۹۶۲ء، ہائی کورٹ، ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور، ۲۸ اپریل ۱۹۶۲ء)

ابوالکلام آزاد، ملا: رکن مشرقی پاکستان اسمبلی، ۴۵ سال عمر پائی، وفات ۱۴-۴-۱۹۶۸ء، اترائی (راجشاہی) ("نوائے وقت" لاہور، ۱۵-۴-۱۹۶۸ء)

ابوبکر احمد حلیم، (ابا حلیم): ماہر تعلیم، سابق وائس چانسلر کراچی یونیورسٹی، معروف مؤرخ، سابق پرو وائس چانسلر علی گڑھ مسلم یونیورسٹی، ولادت ۱-۳-۱۸۹۷ء، وفات ۲۰-۴-۱۹۷۵ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی (لوح مزار)

ابوبکر غزنوی، سید: سابق وائس چانسلر اسلامیہ یونیورسٹی بہاولپور، سابق صدر شعبہ اسلامیات یونیورسٹی آف انجینئرنگ لاہور، فرزند گرامی مولانا محمد داؤد غزنوی، ولادت ۲۲ مئی ۱۹۲۷ء، وفات (لندن) ۲۵ اپریل ۱۹۷۶ء، میانی صاحب، لاہور

(”نوائے وقت“ لاہور ، ۲۶ اپریل ۱۹۷۶ء)

ابوتراب محمد عبدالحق خاں، حکیم : لقمان الطب، ماہر طبیب ، ولادت ۱۸۵۰ء دینا نگر، وفات ۱۹۵۱ء-۸-۲۱ ، لاہور ، (ماہنامہ ”مشیر الطب“ لاہور ، ابوتراب نمبر، ستمبر ۱۹۶۲ء)

ابوحسین سرکار : وزیراعلیٰ مشرقی پاکستان ، ۷۴ سال عمر پائی ، وفات ۱۹۶۹ء-۹-۱۷ ، ڈھاکہ ، (”نوائے وقت“ لاہور ، ۱۹۶۹ء-۹-۱۸)

ابوسعید انور : مسلم لیگی رہنما ، تحریک پاکستان کے کارکن ، ولادت ۱۹۱۴ء ، امرتسر ، وفات ۱۹۸۴ء-۸-۵ ، میانی صاحب ، لاہور (روزنامہ ”جنگ“ لاہور ، ۶ اگست ۱۹۸۴ء)

ابوسعید بزمی : صحافی، مدیر روزنامہ احسان لاہور ، مصنف، مؤرخ ، لاس اینجلس امریکہ میں فوت ہوئے ، وفات ۱۹۵۱ء-۹-۱۵ ، میانی صاحب ، لاہور ۔ (لوح مزار)

ابوصالح اصلاحی : معروف صحافی ، قاہرہ میں پی آئی اے کے جہاز کے حادثے میں فوت ہوئے ، وفات (حادثہ) ۱۹۶۴ء-۵-۲۰ ، قاہرہ ، (”نوائے وقت“ لاہور ۱۹۶۴ء-۵-۲۱)

ابوصالح محمد اکرم : سابق چیف جج ڈھاکہ ہائی کورٹ ، سابق جج فیڈرل کورٹ آف پاکستان ، سابق چیئرمین اسلامی مشاورتی کونسل، ۷۷ سال کی عمر میں وفات پائی ، وفات ۶ اکتوبر ۱۹۶۸ء ، گلبرگ ، لاہور (”نوائے وقت“ لاہور ، ۱۹۶۸ء-۱۰-۷)

ابومعاویہ نعمت اللہ قادری : برادر محمد ایوب قادری، کتب فروش ، وفات ۱۹۸۱ء-۴-۲ ، کراچی (”جنگ“ کراچی ۱۹۸۱ء-۴-۳)

اثر صہبائی : نعت گو ، شاعر ، وفات ۱۹۶۳ء-۶-۲۶ ، لاہور ، (”نوائے وقت“ لاہور ۱۹۶۳ء-۶-۲۷)

اجمل بیگ اجمل ، مرزا : سندھی زبان کے مشہور شاعر ، وفات ۱۹۸۴ء-۵-۲۶ ، (خبرنامہ ”اکادمی“ ادبیات ، اسلام آباد

جولائی ۱۹۸۴ء)۔

اچھا پہلوان: شیر پاکستان، نامی گرامی پہلوان، وفات ۳-۳-۱۹۷۶ء گوجرانوالہ ("نوائے وقت" لاہور، ۴ر مارچ ۱۹۷۶ء)۔

احتشام الحق تھانوی، مولانا: ممتاز عالم دین، خطیب، دارالعلوم ٹنڈوالہ یار کے بانی، ۶۵ سال عمر پائی، وفات (مدراس) ۱۱-۴-۱۹۸۰ء جیکب لائن، کراچی ("نوائے وقت" لاہور، ۱۲ر اپریل ۱۹۸۰ء)۔

احراز الحسن نقوی، ڈاکٹر: سابق استاد شعبۂ اُردو اسلامیہ کالج سول لائنز لاہور، نقاد، ادیب، وفات ۱۸-۳-۱۹۸۰ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۰-۳-۱۹۸۰ء)

احسان احمد شجاع آبادی، قاضی: عالم دین، مناظر، مجاہد تحریک ختم نبوت، مجلس احرار کے کارکن، ولادت ۲-۳-۱۹۰۶ء، شجاع آباد، وفات ۲۳-۱۱-۱۹۶۶ء، قبرستان نور شاہ، شجاع آباد (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)

احسان الحق ڈار: سابق میجر جنرل پاکستان آرمی، ولادت ۲۱-۸-۱۹۲۹ء، وفات ۱۲-۲-۱۹۸۵ء، کیولری گراؤنڈ، لاہور چھاؤنی (لوح مزار)

احسان اللہ فاروقی، مولانا: بانی جامعہ فاروقیہ والٹن، عالم دین، تلمیذ شیخ القرآن مولانا غلام اللہ خان، وفات (قتل) ۲۵-۱۲-۱۹۸۶ء، جامعہ فاروقیہ والٹن، لاہور ("جنگ" لاہور ۲۶ر دسمبر ۱۹۸۶ء)۔

احسان الٰہی، ملکؒ: برادر اصغر ملک نور الٰہی مالک روزنامہ "شہباز" پشاور، کارکن تحریک پاکستان، سرگرم رکن مسلم سٹوڈنٹس فیڈریشن، مالک الٰہی آرٹ پریس لاہور، وفات ۲۴ر مارچ ۱۹۸۲ء، شادمان، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۵-۳-۱۹۸۲ء)

احسان الٰہی ظہیر: اہلِ حدیث کے رہنما، سیاست دان، عالم دین، مصنف، وفات (حادثہ) لاہور ۳۰-۳-۱۹۸۷ء، تدفین، مدینہ منورہ (ضمیمہ "نوائے وقت" لاہور ۳۰-۳-۱۹۸۷ء)۔

احسان دانش، قاضی احسان الحق : مزدور شاعر، مصنف "جہان دانش"، معروف نثرنگار، ولادت ۱۹۱۵ء، کاندھلہ، وفات ۲۱ مارچ ۱۹۸۲ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۲ء-۳-۲۲)

احسان طالب : شاعر، صحافی، ڈرامانگار، ۶۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۶ء-۱-۹، پشاور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۱-۱۰)

احسان قادر (کرنل) : سر عبدالقادر کے فرزند اکبر، سماجی بہبود کی تنظیموں سے منسلک، سول ڈیفنس کے کمانڈنٹ، وفات ۱۹۶۹ء-۱۲-۲۳، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۹ء-۱۲-۲۴)۔

احسان محمّد : ہاکی کے معروف کھلاڑی، ۱۹۳۶ء میں اولمپک مقابلہ میں حصہ لیا، پاکستانی ہاکی ٹیم کے کوچ رہے، وطن، بھوپال، عمر ۸۰ سال، وفات ۱۹۸۶ء-۱۱-۱۳، کراچی ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۱۱-۱۴)

احسن حفیظ اللہ (وائس ایڈمرل) پاکستانی بحریہ کے سابق سربراہ، وفات ۱۹۷۵ء-۳-۹، اسلام آباد ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۵ء-۳-۱۰)

احمد بخش پہلوان : برادر زادہ گاماں پہلوان رستم زمان، وفات ۱۹۸۰ء-۱-۱۵، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۰ء-۱-۱۶)۔

احمد بھیّا حضور، قادری چشتی : شیخ طریقت، ڈھاکہ سے لاہور آئے تھے، وفات ۲۶ جولائی ۱۹۷۴ء، داتا دربار مارکیٹ، لاہور (مدینۃ الاولیا، مؤلفہ محمد دین کلیم)۔

احمد پیلی بھیتی، قاری حکیم : عالم دین، والد خواجہ رضی حیدر، صدر سٹی مسلم لیگ پیلی بھیت، طبیب، ولادت ۱۹۱۱ء-۱۲-۲۰، گنج مراد آباد (ہندوستان)، وفات ۱۹۷۶ء-۵-۱۴، سخی حسن، کراچی (تذکرہ محدّث سورتی مؤلفہ خواجہ رضی حیدر)۔

احمد حسن خان، آغا : شیخوپورہ کی معروف سماجی شخصیت، وفات ۱۹۸۲ء-۸-۱۹، شاہ جمال، شیخوپورہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۲ء-۸-۲۰)

احمد حسن خان، خان بہادر:

سابق ڈپٹی کمشنر، ساکن بستی نو، جالندھر، ولادت ۲۰-۱-۱۸۸۳ء، جالندھر، وفات ۱-۲-۱۹۵۵ء، میاں میر، لاہور (تذکرہ افاغنۂ جالندھر مؤلفہ محمد ایوب خان)

احمد حسن فتح پوری، مولانا

صوفی، عالم، حکیم، سجادہ نشین درگاہ میاں محمد موسیٰ فتح پوری، وفات ۲۳-۷-۱۹۶۷ء، راگھو سیداں (کوتوال ٹاؤن) گوجرانوالہ (مکتوب میاں ضمیر احمد بنام راقم)

احمد حسین ترمذی، سید:

ہیڈ ماسٹر اسلامیہ ہائی سکول بھاٹی گیٹ لاہور، متعدد نصابی کتابوں کے مصنف، لاہور کے نامور اُستاد، وفات ۱۱ دسمبر ۱۹۵۰ء لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۱۳-۱۲-۱۹۵۰ء)۔

احمد حسن خان جالندھری، خان بہادر:

دیکھئے: احمد حسن خان، خان بہادر۔

احمد حسین خان، خان:

مدیر "شباب اُردو" لاہور، ناول نویس، تمثیل نگار، ولادت ۲۱-۷-۱۸۶۷ء، وفات ۱-۱-۱۹۵۷ء، میانی صاحب، لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۲ جنوری ۱۹۵۷ء)۔

احمد حسین سہیل رقم، خلیفہ:

مایہ ناز خطاط، برادر زادہ عبدالمجید پروین رقم، ابن احمد حسن خوشنویس دربار مہاراجہ کشمیر، ۶۵ سال عمر پائی، وفات ۸-۱۲-۱۹۸۰ء، گوجرانوالہ (" امروز" لاہور ۹-۱۱-۱۹۸۰ء)۔

احمد حسین فیروزپوری، قاری:

خطیب، واعظ، قاری، تحریک پاکستان میں حصہ لیا، ولادت ۱۹۱۴ء، گومتی، (رہتک)، وفات ۳۰-۴-۱۹۶۰ء، علی پور روڈ، گجرات (تذکرہ اکابر اہلِ سنت، مؤلفہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

احمد خان، چوہدری:

سابق ڈپٹی سپرنٹنڈنٹ پولیس، ماہر موسیقی، ملکۂ موسیقی روشن آرا بیگم کے شوہر، وفات ۲-۷-۱۹۷۳ء، لالہ موسیٰ، (لوح مزار)

احمد خان، ڈاکٹر: زرعی معاشیات میں پی ایچ۔ڈی، نائب ناظم ایگریکلچر، معروف ہومیو پیتھ، وفات ۲۱-۷-۱۹۷۶ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۲-۷-۱۹۷۶ء)

احمد دین گجراتی، منشی: شاعر، واعظ، کشمیر ایجی ٹیشن میں حصہ لیا، ولادت ۱۸۹۷ء، کالرہ کلاں، گجرات، وفات ۱۹۸۰ء، سانگلہ ہل۔

احمد دین گکھڑوی، مولانا: عالم دین، مناظر، مصنف، ولادت ۱۹۰۰ء، جھال والا، (وزیر آباد)، وفات ۱۴-۶-۱۹۷۳ء، گکھڑ، گوجرانوالہ، (تذکرہ علمائے پنجاب مرتبہ اختر راہی)۔

احمد دین، میاں: صوفی باضمیر، مرید سید اسمٰعیل شاہ کرمانوالے وفات ۱۱-۲-۱۹۷۰ء، شیر شاہ ولی، لاہور (لوح مزار)۔

احمد دین میر: ماہر تعلیم، ولادت ۱۹۱۰ء، رسول نگر، وفات ۲۴ جنوری ۱۹۸۱ء، رسول نگر، گوجرانوالہ ("خصوصی مجلہ" گورنمنٹ کالج گوجرانوالہ)

احمد رشدی: ممتاز گلوکار، ۵۰۰۰ نغمے گائے، ۴۳ سال عمر پائی، وفات ۱۱-۴-۱۹۸۳ء، سخی حسن، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۲-۴-۱۹۸۳ء)۔

احمد ریاض: مدیر روزنامہ غریب، فیصل آباد، وفات ۲۸ دسمبر ۱۹۵۸ء، چک جھمرہ ("نوائے وقت" لاہور ۲۹-۱۲-۱۹۵۸ء)

احمد سعید اشرفی، مولانا: معلم، مسلم ہائی سکول، امرتسر و چشتیہ ہائی سکول، لاہور، تلمیذ محمد عالم آسی، خلیفہ شاہ علی حسین کچھوچھوی، انجمن تبلیغ الاحناف اور خدام الحنفیہ کے روح رواں، ۷۲ سال کی عمر پائی، وفات ۱۹۶۰ء، درگاہ جان محمد حضوری، لاہور (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

احمد سعید کاظمی، مولانا: عالم دین، مدرس، امام اہلسنت، ولادت ۱۹۱۳ء، امروہہ، وفات ۴ جون ۱۹۸۶ء، ملتان ("جنگ" لاہور ۵-۶-۱۹۸۶ء)

احمد سلیمان، شاہ: فرزند سر شاہ محمد سلیمان، بیگم اختر سلیمان کے خاوند، ولادت ۱۷ جنوری

۱۹۱۸ء، وفات ۷-۵-۱۹۸۰ء، گلشن اقبال، کراچی (لوحِ مزار)

احمد شاہ بخاری، آغا سیّد: برادر سیّد لال شاہ بخاری صاحب، زادہ عبدالقیوم کے ساتھی، اسلامیہ کالج پشاور کے بانیوں میں سے ایک، وفات ۱۶-۸-۱۹۷۱ء، محلہ فضل حق، پشاور ("نوائے وقت" لاہور ۲۶-۸-۱۹۷۱ء)

احمد شاہ بخاری، مولانا سیّد: مدیر "الفاروق"، بانی دار الہدیٰ چوکیرہ، مصنف، ممتاز عالم دین، خطیب جامع مسجد سرگودھا، ولادت ۱۹۰۷ء، اجنالہ (سرگودھا)، وفات ۲۴-۳-۱۹۶۹ء، اجنالہ (سرگودھا) (تذکرہ علمائے پنجاب، مرتبہ اختر راہی)

احمد شاہ پطرس بخاری: ادیب، ماہر انگریزی ادب، اقوام متحدہ میں پاکستان کے سابق نمایندے، سابق پرنسپل گورنمنٹ کالج لاہور، ماہر تعلیم، مصنف، سابق ڈائریکٹر جنرل آل انڈیا ریڈیو دہلی، صاحب "مضامین پطرس"، ولادت ۱۸۹۸ء، پشاور، وفات ۵ دسمبر ۱۹۵۸ء، نیویارک ("نوائے وقت" لاہور ۶-۱۲-۱۹۵۸ء)۔

احمد شاہ میر، سیّد: پاکستان میں سب سے پرانے ٹریڈ یونین کارکن، ۱۹۱۵ء میں کراچی میں گودی پر کام کرنے والے مزدوروں کی یونین بنا کر ہڑتال کرائی، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۶-۶-۱۹۵۵ء کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۸-۲-۱۹۵۵ء)

احمد شبّیر: افسانہ نگار، مصنف، "گلاب کے پھول"، جواں سال، وفات ۲۲-۴-۸۶ ("جنگ" لاہور ۲۳-۴-۱۹۸۶ء)۔

احمد شجاع، حکیم: ادیب، شاعر، مصنف، ڈراما نگار، سکریٹری مغربی پاکستان اسمبلی، یکے از احفاد حضرت ابو ایوب انصاری رضؓ، ولادت ۶ ۱۸۹۶ء، ۱۱ ہم وفات ۴-۱-۱۹۶۹ء میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۵ جنوری ۱۹۶۹ء)

احمد شمیم: ادیب، شاعر، ۵۱ سال عمر پائی، وفات ۷ اگست ۱۹۸۲ء، محلہ عیدگاہ، راولپنڈی

(”جنگ“ راولپنڈی ۸-۸-۱۹۸۲ء)

احمد عبد اللہ : صحافی، مؤرخ، مصنف، ولادت ۵ر اگست ۱۹۲۱ء، وفات ۲۹-۹-۱۹۸۳ء۔

احمد علی امرتسری، مرزا: والد ماجد ڈاکٹر حسن عسکری، شیعہ عالم، مصنف (ادب و مذہب، مذہبی تاریخ، علم سیرت و مغازی، سلک الجواہر، تعارف بہائیت، فقہ و حفظ شریعت) ولادت مارچ ۱۸۸۴ء، امرتسر، وفات ۱۱-۶-۱۹۷۰ء، حسینیہ ہال، موچی دروازہ، لاہور (مرگ باشرف مصنفہ حسن عسکری)۔

احمد علی شاہ، سیّد : سابق ہوم سیکریٹری حکومت پنجاب، وفات ۶-۱-۱۹۶۴ء، لاہور (”نوائے وقت“ لاہور ۷-۱-۱۹۶۴ء)

احمد علی شاہ، مولانا : عالم دین، مدرس، ۶۵ سال عمر پائی، وفات ۱-۷-۱۹۸۶ء، اکوڑہ خٹک (ماہنامہ ”الحق“ اکوڑہ خٹک، بابت اگست ۱۹۸۶ء)۔

احمد علی، شیخ : سابق سپرنٹنڈنٹ لاہور ہائی کورٹ، وفات ۱۷-۱۰-۱۹۷۵ء، میانی صاحب، لاہور (”نوائے وقت“ لاہور ۱۸-۱۰-۱۹۷۵ء)

احمد علی غلام علی چھاگلہ: خالق دُھن قومی ترانہ، ولادت فروری ۱۹۰۲ء، وفات ۵-۲-۱۹۵۳ء، کراچی (”جنگ“ کراچی ۶-۲-۱۹۵۳ء)

احمد علی لاہوری، شیخ التفسیر مولانا : عالم، شیخ طریقت، مصنف، مفسّر، عبید اللہ سندھی کے شاگرد رشید، ولادت ۱۸۸۶ء، جلال آباد، (گوجرانوالہ)، وفات ۲۳-۲-۱۹۶۲ء، میانی صاحب لاہور (”نوائے وقت“ لاہور ۲۴ر فروری ۱۹۶۲ء)

احمد کبیر الدین، قاضی: سابق جوائنٹ سیکریٹری کابینہ ڈویژن، وفات ۲۸-۱۲-۱۹۸۵ء، کراچی، (”جنگ“ کراچی ۲۹-۱۲-۱۹۸۵ء)۔

احمد کبیر قریشی : فرزند حسن بخش سجادہ نشین درگاہ حضرت بہاء الدین زکریا، ملتان، وفات ۱۹-۵-۱۹۶۲ء، درگاہ رکن عالم ملتانؒ

(لوحِ مزار)

احمد یار خان میر : ۱۹۳۱ء میں مسند نشین ہوئے، خان آف قلات، سابق گورنر بلوچستان ، ولادت ۱۹۰۲ء ، لورالائی ، وفات ۲۰ر اکتوبر ۱۹۷۷ء ،قلات ("نوائے وقت" لاہور ۲۱-۱۰-۱۹۷۷ء)۔

احمد یار قیصرانی ،ڈاکٹر: تحریک آزادی کے کارکن، ۶۰ سال عمر پائی، وفات ۲۲-۴-۱۹۸۵ء ڈیرہ غازی خاں "نوائے وقت" لاہور ۲۳-۴-۱۹۸۵ء)۔

احمد یار گجراتی ، مفتی : مفسر قرآن، عالم، مدرّس، صاحب تفسیر نعیمی، ولادت ۱۹۰۶ء،اوجھیانی (بدایوں)، وفات ۲۳-۱۰-۱۹۷۱ء ، گجرات (تذکرہ علمائے پنجاب، مؤلفہ اختر راہی)۔

احمد یار مجبور : بزرگ شاعر، وفات اوائل اگست ۱۹۸۲ء قصور ("نوائے وقت" لاہور ۶ر اگست ۱۹۸۲ء)

اختر الحامدی ، سیّد

مرغوب احمد : نعت گو شاعر، ولادت ۱۹۲۰ء ، جودھ پور ، وفات ۴-۷-۱۹۸۱ء ، کراچی۔

اختر امرتسری ، ڈاکٹر : معروف ہومیوپیتھ ، ماہر فلکیات وفات ۱۱-۸-۱۹۸۷ء ، گلبرگ، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۲ر اگست ۱۹۸۷ء)

اختر انصاری اکبر آبادی، محمد ایوب اختر : شاعر، نقاد، محقق، وفات ۱۸-۸-۱۹۸۵ء کراچی ("جنگ" لاہور ۱۹-۸-۱۹۸۵ء) ولادت ۱۹۲۰ء

اختر ایوب ،کیپٹن : فیلڈ مارشل محمد ایوب خان کے فرزند، سیاستدان، ۴۹ سال عمر پائی، وفات ۱۳-۶-۱۹۸۴ء ، ریحانہ ،(ہری پور)، ("جنگ" لاہور ۱۴-۶-۱۹۸۴ء)

اختر حسین : سفیر متعینہ ایران، الجزائر، اٹلی، آسٹریا، روس ، ولادت جنوری ۱۹۱۰ء ، بریلی ، وفات ۱۴ر نومبر ۱۹۷۹ء ، کراچی ("جنگ" لاہور ۱۳-۱۱-۱۹۸۱ء)

اختر حسین : گورنر مغربی پاکستان، صدر انجمن ترقی اردو پاکستان ، ۸۱ سال عمر پائی، وفات ۱۵-۷-۱۹۸۳ء، کراچی (ماہنامہ" قومی زبان "کراچی بابت اگست ۱۹۸۳ء)۔

اختر حسین ، سائیں : لوک گیت کار ، ولادت ۱۹۲۵ء ، امرتسر، وفات ۱۶-۶-۱۹۸۷ء ، مومن پورہ ، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۷-۶-۱۹۸۷ء)

اختر سلیمان ، بیگم : حسین شہید سہروردی کی صاحب زادی ، شاہ احمد سلیمان کی رفیقۂ حیات، سماجی کارکن، ولادت ۱۹۲۴ء ، وفات یکم اکتوبر ۱۹۸۲ء ، گلشن اقبال، کراچی (لوح مزار)۔

اختر شیرانی، محمد داؤد : شاعر رومان ، فرزند گرامی حافظ محمود شیرانی ، والد بزرگوار مظہر محمود شیرانی ، ولادت ۱۹۰۵ء ، ٹونک ، وفات ۹ ستمبر ۱۹۴۸ء ، میانی صاحب ، لاہور (لوح مزار)۔

اختر عالم ہاشمی ، الہ آبادی : پرنسپل، ہیلی کالج آف کامرس لاہور ، ماہر تعلیم ، وفات ۷-۶-۱۹۶۶ء ، میانی صاحب ، لاہور (لوح مزار)

اختر علی خان ، مولانا : صحافی، مدیر "زمیندار" لاہور ، فرزند مولانا ظفر علی خان ، ولادت ۶-۱۲-۱۸۹۴ء ، وفات ۱۷-۱۰-۱۹۵۸ء ، کرم آباد، وزیر آباد (لوح مزار)۔

اختر علی ، مولوی : رکن قومی اسمبلی ، ۶۵ سال عمر پائی ، وفات ۲۶-۱۲-۱۹۶۴ء ، بہاول پور ("نوائے وقت" لاہور ۲۷-۱۲-۱۹۶۴ء)۔

اخگر مراد آبادی ، عابد حسین : ممتاز شاعر ، وفات ۱۵ دسمبر ۱۹۷۲ء ، ڈرگ روڈ ، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۶-۱۲-۱۹۷۲ء)۔

اخلاق حسین : سابق جج لاہور ہائی کورٹ ، وفات ۵-۱-۱۹۸۴ء ، مومن پورہ ، لاہور ("جنگ" لاہور ۶-۱-۱۹۸۴ء)۔

اخلاق حیدر : فلم ڈائرکٹر، ابن ماسٹر غلام حیدر ماہر موسیقی، ۳۲ سال عمر پائی ، وفات ۱۷-۴-۱۹۶۹ء میانی صاحب ، لاہور ("نوائے وقت"

لاہور ۱۹۶۹ء-۴-۱۸)۔

اخوند، اے، بی : سابق وزیر قانون مغربی پاکستان، معروف قانون دان، وفات (حادثہ) ۱۹۷۲ء-۱۲-۴ مٹیاری، حیدرآباد ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۲ء-۱۲-۵)۔

اخوند، جسٹس اے، وی : سابق جج ہائی کورٹ سندھ، ماہر قانون، ۵۹ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۰ء-۱۰-۸، حیدرآباد ("امروز" لاہور ۱۹۸۰ء-۱۰-۹)

ادیب کاکوی : شاعر، ادیب، صحافی، جواں سال، وفات ۷ مارچ ۱۹۶۹ء، ڈھاکہ (ماہنامہ "قومی زبان" کراچی)

ارشد تھانوی، مولانا : شاعر، انشا پرداز، ریڈیو کے قلم کار، ۸۰ سال عمر پائی، ۱۹۶۸ء-۲-۲، کراچی، ("جنگ" کراچی ۱۹۶۸ء-۲-۳)۔

ارشد محمود صدیقی : ہونہار طالب علم، فرزند منظور الحق صدیقی، جواں سال، وفات (حادثہ) ۶ اگست ۱۹۷۰ء، حسن ابدال (یادگار تختی کیڈٹ کالج حسن ابدال)۔

ارقام چغتائی، مرزا احمد عالم بیگ : مدیر ماہنامہ "وجدان" کراچی، "سرتاج" کلکتہ، "جوہر" مرادآباد، ولادت ۱۹۱۰ء-۳-۱۲، مرادآباد، وفات ۱۹۸۶ء-۱۲-۱۵، قبرستان سوسائٹی، کراچی (مکتوب شایستہ چغتائی بنام راقم)۔

ارم لکھنؤی، شہنشاہ حسین : غزل گو، شاعر، پاکستان میں لکھنؤ دبستان کا آخری نمایندہ، ۵۷ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۷ء-۲-۵، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۹۶۷ء-۲-۶)

اُستاد ہمدم، محمد رمضان : پنجابی کے نامور شاعر، مصنف "پنجابی لغت"، "ہیریاں دی کان"، عمر ۷۰ سال، وفات ۱۹۵۴ء-۱۱-۲۹، لاہور (تارے نیل گگن دے، مؤلفہ نادم عصری)۔

اسحاق حنیف، حاجی : ممتاز تاجر، سماجی کارکن، اہل حدیث کے رہنما، وفات ۱۹۶۹ء-۹-۸، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۹ء-۹-۹)۔

اسحٰق زیدی : مصور، خط ناخونی

کے ماہر، ۷۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۶ء، کراچی۔

اسد الرحمٰن قدسی، مولانا: عالم دین، صوفی، مصنف، تصانیف: "کشکول قلندری"، "منہاج المبین"، "لطائف سبحانی"، "نامۂ قدسی"، "اطمینان قلب" مجموعۂ کلام: "نغمات"، ولادت ۱۹ جنوری ۱۸۹۳ء، بھوپال، وفات ۲۴-۱۱-۱۹۷۷ء بھون، چکوال (تذکرہ علمائے پنجاب، مؤلفہ اختر راہی)

اسد، کیپٹن: سابق پولیٹیکل ایجنٹ گلگت ایجنسی، وفات (حادثہ) ۱-۵-۱۹۶۸ء، پشاور ("نوائے وقت" ۲-۵-۱۹۶۸ء)۔

اسد ملتانی، محمد اسد خان: ممتاز شاعر، ولادت ۱۹۰۲ء، وفات ۱۷ نومبر ۱۹۵۹ء، راولپنڈی ("تعمیر" راولپنڈی ۱۸-۱۱-۱۹۵۹ء)

اسرار اشفاق، اسرار الحق: مزاح نگار، شاعر، ولادت ۱۸ مئی ۱۹۱۹ء، وفات ۲۰-۸-۱۹۸۶ء، اسلام آباد (ماہنامہ "کتاب" لاہور اکتوبر ۱۹۸۶ء)

اسرار الحق، ڈاکٹر: سابق وائس چانسلر زرعی یونیورسٹی فیصل آباد، ماہر تعلیم، وفات ۲ دسمبر ۱۹۸۶ء، کراچی (روزنامہ "جنگ" لاہور ۳-۱۲-۱۹۸۶ء)

اسرار الحق رہتکی: عالم دین، مبلغ، ولادت ۱۸۶۸ء، وفات ۱۹۵۳ء کراچی (کتاب دوست، منظور الحق صدیقی)

اسعد شاہجہان پوری، محمد صدیق حسن: شاعر، مجموعہ کلام "وجدان سلیم"، ولادت ۱۸۸۷ء، شاہجہان پور، وفات ۲۲-۷-۱۹۶۶ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۲۳-۷-۱۹۶۶ء)۔

اسلم پرویز: معروف اداکار، ۵۱ سال عمر پائی، وفات ۲۱-۱۱-۱۹۸۴ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۲-۱۱-۱۹۸۴ء)۔

اسلم چشتی، حاجی: صحافی، مدیر "صبح صادق" و "صوت الحرم" وفات ۲۸-۸-۱۹۵۷ء، لندن ("نوائے وقت" لاہور ۵-۸-۱۹۵۷ء)

اسلم حیات، ملک: ایڈووکیٹ، سیاست دان، ولادت ۱۳-۸-۱۹۱۲ء، وفات ۱۳-۱-۱۹۷۵ء، میانی صاحب، لاہور

(لوح مزار)

اسمٰعیل ابراہیم چندریگر: تحریک پاکستان کے صف اول کے رہنما، صدر صوبائی بمبئی مسلم لیگ (۱۹۴۰-۴۵ء)، وزیر تجارت، صنعت پاکستان (۱۹۴۷ء) پاکستانی سفیر متعینہ افغانستان (۱۹۴۸ء) گورنر سرحد (۱۹۵۰-۵۱ء)، گورنر پنجاب (۱۹۵۱-۵۳ء)، مرکزی وزیر (۱۹۵۵ء)، قائد حزب اختلاف۔ قومی اسمبلی (۱۹۵۶-۵۷ء)، وزیر اعظم پاکستان (۱۹۵۷ء)، ولادت ۱۵-۹-۱۸۹۷ء، وفات ۲۶-۹-۱۹۶۰ء، سوسائٹی، کراچی (لوح مزار)۔

اسمٰعیل، ایم: کیریکٹر ایکٹر، سیکڑوں فلموں میں کام کیا۔ خاموش فلموں میں بھی کام کیا ہے، ۷۳ سال عمر پائی، وفات ۲۳ نومبر ۱۹۷۵ء، کرشن نگر، لاہور (روزنامہ "امروز" ۲۴-۱۱-۱۹۷۵ء)

اسمٰعیل شاہ چشتی، بابا: صوفی، پیر طریقت، وفات ۲۶-۶-۱۹۷۵ء، میرپور خاص، سندھ (معلومات از حکیم سیّد اکرام حسین سیکری)۔

اشتیاق حسین قریشی، ڈاکٹر: ممتاز دانشور و معروف مورخ، سابق وائس چانسلر کراچی یونیورسٹی، بانی مقتدرہ قومی اُردو زبان (۱۹۷۹ء) نائب وزیر داخلہ (۱۹۴۹-۵۱ء)، وزیر تعلیم (۱۹۵۱-۵۴ء)، ولادت ۲۰-۱۱-۱۹۰۳ء، پٹیالی، وفات ۲۲-۱-۱۹۸۱ء، گلشن اقبال، کراچی (اداریہ "نوائے وقت" لاہور ۲۴-۱-۱۹۸۱ء)

اشرف بٹ: پنجابی زبان کے شاعر، وفات ۱-۷-۱۹۷۶ء، گھوڑے شاہ لاہور ("امروز" لاہور ۲-۷-۱۹۷۶ء)

اشرف عطار، اشرف خان: معروف صحافی، ۶۰ سال عمر پائی، وفات ۱۷-۲-۱۹۷۱ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۸-۲-۱۹۷۱ء)

اشفاق احمد، ڈاکٹر: مرید و سمدھی شاہ ابوالخیر دہلوی، خلیفہ شاہ زید ابوالحسن فاروقی، ولادت ۱۲-۹-۱۸۸۱ء، ضلع امرتسر، وفات ۱۷ نومبر ۱۹۶۷ء (مقاماتِ خیر، مرتبہ زید ابوالحسن)

اصغر، اے، جی: سابق وائس چانسلر انجینئرنگ یونیورسٹی لاہور، ممتاز سائنس دان، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۸-۳-۱۹۷۹ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹-۳-۱۹۷۹ء)۔

اصغر علی روحی، مولانا پروفیسر: عروضی، استاد عربی زبان و ادب اسلامیہ کالج لاہور، مصنف: دبیر عجم، ترجمہ قصیدہ بُردہ، العروض والقوافی، ترجمہ نصیحۃ التلمیذ، فارسی و عربی دیوان، ولادت ۱۶-۱-۱۸۶۴ء، کٹھالہ (گجرات) وفات ۳۱-۵-۱۹۵۴ء، کٹھالہ (گجرات) (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)

اصغر علی غافل، سیّد: شاعر، وفات ۴-۷-۱۹۷۴ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی (لوح مزار)

اصغر علی، کیپٹن: پولو اور گھڑ دوڑ کے ماہر، ترکی میں اسی فن کی تربیت دینے بھی گئے، وفات ۲۰ اکتوبر ۱۹۶۴ء، حیدر آباد ("نوائے وقت" لاہور ۲۲-۱۰-۱۹۶۴ء)

اصغر گورکھپوری، سیّد اصغر حسین: ادیب، ماہر عبرانی و سنسکرت، ولادت ۱۶ فروری ۱۹۲۷ء، گورکھپور، وفات یکم دسمبر ۱۹۸۱ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۲ دسمبر ۱۹۸۱ء)

اصغر مینائی: معروف ادیب، ۲۸ سال عمر پائی، وفات ۱۰-۵-۱۹۵۶ء، چاٹگام۔

اطہر رشید، پروفیسر: فلسفی، ماہر نفسیات، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ستمبر ۱۹۸۳ء، کراچی۔

اطہر صدیقی، اطہر حسین: ممتاز صحافی، شاعر، نقاد، محقق، ولادت ۲۲-۲-۱۹۳۳ء فیروز آباد، وفات ۱۸-۹-۱۹۷۹ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۹-۹-۱۹۷۹ء)۔

اطہر نفیس، کنور اطہر علی خاں: شاعر، ادیب، ولادت ۱۹۳۳ء، وفات ۲۱-۱۱-۱۹۸۰ء، سخی حسن، کراچی ("جنگ" کراچی ۲۲-۱۱-۱۹۸۰ء)

اظہار ملیح آبادی: شاعر، صحافی، جوش ملیح آبادی کا بھانجا، ۴۲ سال عمر پائی، وفات ۱-۱۲-۱۹۶۸ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۲-۱۲-۱۹۶۸ء)

اظہر امرتسری، مولانا خدا بخش: مدیر اعلیٰ روزنامہ "زمیندار" لاہور، تحریک خلافت، کانگرس اور شہید گنج کی تحریک میں شریک رہے، مصنف: خونی تحریکیں، اسلام کا ماضی،

حال اور مستقبل)، ولادت ۱۹۰۸ء امرتسر، وفات ۹-۱۲-۱۹۵۰ء، لاہور (”نوائے وقت“ لاہور ۱۱-۱۲-۱۹۵۰ء)

اطہر علی، ڈاکٹر: ماہر تعلیم، فارسی زبان و ادب کے ماہر، استاد سینٹ سٹیفن کالج دہلی، پرائیویٹ سیکرٹری ڈاکٹر اشتیاق حسین قریشی، وفات ۱۵ر جون ۱۹۵۶ء، لاہور (”نوائے وقت“ لاہور ۱۶-۶-۱۹۵۶ء)

اعجاز احمد چوہدری: نومسلم، مصنف: ’تطہیر بائبل‘، وفات ۹-۱۲-۱۹۸۰ء، کوہاٹ شہاب الدین، شاہدرہ (”امروز“ لاہور ۱۱-۱۲-۱۹۸۰ء)

اعجاز احمد، ملک: فرزند ملک چنن دین بانی اللہ والے کی قومی دکان، ناشر کتب تصوف، وفات ۵-۸-۱۹۸۲ء، گارڈن ٹاؤن، لاہور (”نوائے وقت“ لاہور ۶ر اگست ۱۹۸۲ء)۔

اعجاز الحق قدوسی، مولانا: مصنف، محقق، شاعر، صاحب ”شیخ عبدالقدوس گنگوہی اور ان کی تعلیمات“ ۷۶ سال عمر پائی، ولادت ۱۹۰۸ء، وفات ۱۹-۲-۱۹۸۶ء، کراچی (جنگ کراچی ۲۰-۲-۱۹۸۶ء)

اعجاز سلیم: ممتاز شاعر، وفات ۷-۱-۱۹۸۳ء، پورہ، اٹک (”جنگ“ لاہور ۸-۱-۱۹۸۳ء)۔

اعجاز احمد قادری، میاں: عالم دین، جمعیت علمائے پاکستان کے رہنما، وفات (قتل) ۱۶-۴-۱۹۸۷ء، فیصل آباد (”جنگ“ لاہور ۱۷ر اپریل ۱۹۸۷ء)

اعجاز ولی، مفتی: مدرس، عالم دین، ولادت ۲۰-۳-۱۹۱۴ء، بریلی، وفات ۲۰-۱۱-۱۹۷۳ء، میانی صاحب، لاہور (تذکرہ اکابر اہل سنت، مؤلفہ عبدالحکیم شرف قادری)

اعظم علی خان اورک زئی: صدر شعبۂ اقتصادیات پنجاب یونیورسٹی، اقتصادی امور کے بہترین مبصر، پروفیسر اشفاق علی خان کے برادر اصغر، ۵۳ سال عمر پائی، وفات ۱۱ر اگست ۱۹۷۴ء، لاہور (”نوائے وقت“ لاہور ۱۲-۸-۱۹۷۴ء)۔

افتخار احمد: ہاکی کے نامور کھلاڑی، وفات ۱۳-۶-۱۹۷۵ء، جہلم

("نوائے وقت" لاہور ۵-۱۹۷۵ء-۶-۱۴)

افتخار احمد بگوی : عالم دین، مدرس، مدیر شمس الاسلام بھیرہ ولادت ۱۹۱۹ء-۹-۵، بھیرہ، وفات ۱۹۷۵ء-۱۲-۱۳، بھیرہ (تذکرہ علمائے پنجاب، مولفہ اختر راہی و تذکرہ از ابرار احمد بگوی)

افتخار احمد، ملک، پروفیسر : ماہر تعلیم، ماہر سیاسیات، سابق استاد اسلامیہ کالج گوجرانوالہ، ولادت ۱۹۳۱ء-۷-۲۳، گوجرانوالہ، وفات ۳۱ر دسمبر ۱۹۸۲ء، گوجرانوالہ ("خصوصی مجلّہ" گورنمنٹ کالج گوجرانوالہ)

افتخار الدین، میاں محمّد : معروف سیاست دان، کانگرس اور مسلم لیگ کے رہنما، قیام پاکستان کے بعد پنجاب کی پہلی کابینہ میں وزیر بحالیات مہاجرین (۴۸-۱۹۴۷ء)، بانی آزاد پاکستان پارٹی (۱۹۵۱ء)، ولادت ۸ر اپریل ۱۹۰۷ء، لاہور، وفات ۱۹۶۲ء-۶-۶، باغبانپورہ، لاہور (لوح مزار)

افتخار حسین، ڈاکٹر آغا : معروف محقق، ناول نگار، دانشور، وفات ۱۹۸۴ء-۵-۳۰، اسلام آباد (خبر نامہ "اکادمی" ادبیات اسلام آباد جولائی ۱۹۸۴ء)

افتخار حسین ممدوٹ، نواب : صدر پنجاب مسلم لیگ، (۱۹۴۶ء)، وزیر اعلیٰ پنجاب' (۴۹-۱۹۴۷ء)' گورنر سندھ (۵۵-۱۹۵۴ء)، تحریک پاکستان میں صف اوّل کے رہنما، ولادت ۱۹۰۵ء-۱-۱، وفات ۱۹۶۹ء-۱۰-۱۸، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۹ء-۱۰-۱۹)۔

افسر صدیقی : محقق، ادیب، وفات ۱۹۸۴ء-۲-۹، کراچی، ("جنگ" لاہور ۱۹۸۴ء-۲-۱۰)

افضال محمّد، کیپٹن میاں : سماجی کارکن، جڑانوالہ کے ممتاز زمیندار، مہاراجہ کپور تھلہ کے اے۔ڈی۔سی، وفات ۲۲ر اپریل ۱۹۷۵ء، جڑانوالہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۵ء-۴-۲۳)۔

افضل حسین، میاں : برادر میاں فضل حسین وزیر اعلیٰ پنجاب' سابق پرنسپل زراعتی کالج فیصل آباد،

سابق وائس چانسلر پنجاب یونیورسٹی، ۸۱ سال عمر پائی، وفات ۱-۱۱-۱۹۷۰ء، لاہور («نوائے وقت» لاہور ۲ر نومبر ۱۹۷۰ء)۔

افضل خان : صحافی، «مشرق» لندن کے نائب ایڈیٹر، ۳۰ سال عمر پائی، وفات ۲۶-۱۲-۱۹۶۷ء، بی بی پاک دامن، لاہور («نوائے وقت» لاہور ۲۷-۱۲-۱۹۶۷ء)۔

افضل مہدی، راجہ : سیاست دان، رکن قومی اسمبلی، وفات ۷-۱۲-۱۹۶۶ء، لاہور («نوائے وقت» لاہور ۸-۱۲-۱۹۶۶ء)۔

افضل ہاپوڑی، سیّد محمّد فضل الرحمٰن : تحریک پاکستان کے شاعر، «مسلم ہے تو مسلم لیگ میں آ» کے خالق، ولادت ۱۸۸۵ء ہاپوڑ، وفات ۷-۳-۱۹۵۸ء، لاہور (مضمون «نوائے وقت» لاہور ۵-۸-۱۹۸۰ء)۔

اقبال احمد خان : معروف صحافی، وفات ۸ر اگست ۱۹۸۲ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی («جنگ» کراچی ۹-۸-۱۹۸۲ء)۔

اقبال الدین، مرزا : یادگار خاندان مغلیہ، شہزادہ عزیز الدین کے پوتے، مرزا خیر الدین خورشید جاہ کے چچا، وفات ۱۶-۳-۱۹۶۷ء، ماڈل ٹاؤن، لاہور («نوائے وقت» لاہور ۱۸-۳-۱۹۶۷ء)۔

اقبال انصاری، ایس، ایم : سابق پرنسپل گورنمنٹ کالج آف فزیکل ایجوکیشن لاہور، ماہر تعلیم، وفات ۲۶-۱۲-۱۹۸۰ء، لاہور («امروز» لاہور ۲۷-۱۲-۱۹۸۰ء)۔

اقبال بٹ : سابق ڈائریکٹر سپورٹس پنجاب یونیورسٹی، مسٹر پاکستان ۱۹۵۱ء، مسٹر ایشیا ۱۹۵۳ء، ولادت ۱۴-۱۲-۱۹۲۲ء، وفات ۲۱-۳-۱۹۷۲ء، میانی صاحب، لاہور («نوائے وقت» لاہور ۲۲-۳-۱۹۷۲ء)۔

اقبال جوگی : نامور مرلی نواز، ۶۵ سال عمر پائی، وفات ۶-۴-۱۹۸۷ء، بنوں عاقل («جنگ» لاہور ۱۰ر اپریل ۱۹۸۷ء)

اقبال حسن : معروف اداکار،

۳۹ سال عمر پائی، وفات ۱۴-۱۱-۱۹۸۴ء، پیر لوۂ دہالنوالہ، میانی صاحب، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۵-۱۱-۱۹۸۴ء)۔

اقبال حسن، حکیم؛ سابق ناظم شعبۂ خدمت خلق جماعت اسلامی کراچی، طبیب، وفات ۶-۴-۱۹۸۰ء، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۷ر اپریل ۱۹۸۰ء)۔

اقبال حسن شوقی، سیّد؛ نقشبندی مجددی سلسلہ کے شیخ، وفات ۳-۱۱-۱۹۷۵ء، سخی حسن، کراچی (لوح مزار)۔

اقبال خان جدون؛ معروف سیاست دان، پاکستان مسلم لیگ کے کارکن، وفات ۱۸-۱۰-۱۹۸۴ء، گھوموان، ایبٹ آباد ("جنگ" لاہور ۱۹ر اکتوبر ۱۹۸۴ء)۔

اکبر خان، اُستاد؛ سارنگی نواز، وفات ۲۷-۳-۱۹۶۴ء، کراچی ("نوائے وقت" ۲۸-۳-۱۹۶۴ء)۔

اکبر خان، لیفٹیننٹ جنرل؛ (ریٹائرڈ) جنرل پاکستان آرمی، سابق سفیر پاکستان متعینہ برطانیہ، میکسیکو، پانامہ، وینزویلا، مصنف، ۷۵ سال عمر پائی، وفات ۲۲-۶-۱۹۷۸ء، کالری، (میرپور) ("نوائے وقت" لاہور ۲۳ر جون ۱۹۷۸ء)۔

اکبر خان ممدوٹ، نواب؛ نواب افتخار حسین خان کے ماموں، لاہور کے معاشرے کی صحت مند روایات کے امین، وضع دار بزرگ، ولادت ۱۸۸۶ء، وفات ۱۱ر اگست ۱۹۵۹ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۲-۸-۱۹۵۹ء)۔

اکبر خان، میجر جنرل؛ ریٹائرڈ میجر جنرل پاکستان آرمی، مصنف؛ (حدیث دفاع)؛ ۸۹ سال عمر پائی، وفات ۱۶-۱-۱۹۸۴ء، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۷-۱-۱۹۸۴ء)۔

اکبر صابر، سید؛ پشتو کے شاعر، وفات ۵-۲-۱۹۸۶ء، نوشہرہ (خبرنامہ" اکادمی" ادبیات اسلام آباد مارچ ۱۹۸۶ء)۔

اکبر عباس زیدی دہلوی، سیّد؛ شیعہ عالم، مفسر قرآن و حدیث، وفات ۲۳-۵-۱۹۷۰ء، مومن پورہ، لاہور

(”نوائے وقت“ لاہور ۱۹۷۰ء-۵-۲۴)

اکبر علی، ایڈووکیٹ: خواہر زادہ قائداعظم محمد علی جناح، فرزند محترمہ شیریں جناح، ۴۷ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۹ء-۳-۱۵، کلفٹن، کراچی (”نوائے وقت“ لاہور ۱۹۷۹ء-۳-۱۶)

اکبر علی، پیر: فیروز پور کے ممتاز ایڈووکیٹ، رکن صوبائی اسمبلی، وفات ۱۹۴۸ء-۵-۲۵، راولپنڈی، (”انقلاب“ لاہور ۱۹۴۸ء-۵-۲۹)۔

اکبر علی زیدی، حکیم: ممتاز طبیب، صدر جمعیت ابنائے قدیم طبیہ کالج دہلی، سیالکوٹ میں مسلم لیگ کے بانی، تحریک آزادی کے کارکن وفات ۱۹۶۸ء-۳-۱۶، سیالکوٹ (”نوائے وقت“ لاہور ۱۹۶۸ء-۲-۲۲)۔

اکبر لاہوری، چوہدری محمد اکبر خان بھٹی: شاعر، ادیب، ولادت ۱۹۱۰ء-۱-۵، وفات ۲۴ر ستمبر ۱۹۷۶ء، احاطہ میاں میر، لاہور (لوح مزار)۔

اکرام الرحمٰن، پروفیسر: پرنسپل وفاقی گورنمنٹ آردو سائنس کالج کراچی، ماہر جغرافیہ، مضمون نگار، وفات کراچی ۱۹۸۷ء-۹-۱۹، (ماہنامہ الانسان کراچی اکتوبر ۱۹۸۷ء)

اکرام الحق قریشی، ”ڈاکٹر“: مسلم سٹوڈنٹس فیڈریشن کے سرگرم کارکن، مرنجان مرنج، شریف النفس، دوست نواز، وفات ۱۹۷۲ء-۱-۳۰، راولپنڈی (”نوائے وقت“ لاہور ۱۹۷۲ء-۱-۳۱)۔

اکرام اللہ: بیگم شائستہ اکرام اللہ کے شوہر، نیک نام افسر، دولت مشترکہ کی اقتصادی کمیٹی کے سابق صدر، شہزادی ثروت زوجہ شہزادہ حسن ولی عہد اردن کے والد، وفات ۱۹۶۳ء-۹-۱۲، کلفٹن، کراچی (”پاکستان ٹائمز“ لاہور ۱۳ر ستمبر ۱۹۶۳ء)۔

اکرام اللہ، چودھری: ایمن آباد کے معروف زمیندار، اپنے علاقے کی با اثر شخصیت، سماجی کارکن، وفات ۱۹۸۰ء-۸-۹، ایمن آباد (”نوائے وقت“ لاہور ۱۹۸۰ء-۸-۱۰)۔

اکرام اللہ خان، چودھری: فرزند چودھری خوشی محمد ناظر، ولادت ۱۹۱۲ء، ہریہ والا (گجرات) وفات ۲۶-۵-۱۹۷۸ء، میانی صاحب' لاہور (لوح مزار)۔

اکرام اللہ راٹھور: ممتاز مسلم لیگی راہنما، ماہر قانون، تحریک پاکستان کے کارکن، وفات ۹ر جنوری ۱۹۷۵ء، گوجرانوالا (''نوائے وقت'' لاہور ۱۰-۱-۱۹۷۵ء)۔

اکرام امین، بریگیڈیئر: سابق فوجی افسر، سابق صوبائی سیکریٹری تعلیم پنجاب، وفات ۲۹-۳-۱۹۸۰ء، لاہور چھاؤنی (''نوائے وقت'' لاہور ۳۰ر مارچ ۱۹۸۰ء)۔

اکرام حسین، قاضی: سابق آنریری سیکریٹری انجمن حمایت اسلام لاہور، تحریک آزادیٔ کشمیر کے کارکن، سابق ڈپٹی ڈویژنل انسپکٹر سکولز، حکومت آزاد کشمیر نے ''خادم دین'' کا خطاب دیا، وفات ۱۹-۲-۱۹۶۶ء، میانی صاحب، لاہور (''نوائے وقت'' لاہور ۲۰-۲-۱۹۶۶ء)

اکرام ربانی، شیخ: معروف سماجی شخصیت، پرانے مسلم لیگی، ۶۳ سال عمر پائی، وفات ۲۵-۴-۱۹۶۷ء، گوجرانوالہ (''نوائے وقت'' لاہور ۲۶-۴-۱۹۶۷ء)۔

اکرم جلیلی، پروفیسر: صحافی، ادیب، جماعت اسلامی سے تعلق، ماہنامہ ''فکر و عمل''، ''سرتاج''، روزنامہ ''تسنیم'' سے وابستہ رہے، ۶۶ سال عمر پائی، وفات ۲۲-۱۲-۱۹۸۶ء، علامہ اقبال ٹاؤن، لاہور (''جنگ'' لاہور ۲۳-۱۲-۱۹۸۶ء)۔

اکمل (آصف خان): نامور فلمی اداکار، وفات ۱۱ر جون ۱۹۶۷ء، مسلم ٹاؤن، لاہور (''نوائے وقت'' لاہور ۱۲-۶-۱۹۶۷ء)۔

اکمل شاہ وارثی، حاجی: خلیفہ مجاز حاجی وارث علی شاہ، ۷۰ سال عمر پائی، ولادت سنگوئی (جہلم)، وفات ۸-۳-۱۹۴۸ء، چھپر شریف، گوجر خان' (مکتوب خادم شاہ وارثی بنام حکیم محمد موسیٰ امرتسری)۔

اکّی پہلوان: برادر بھولو پہلوان،

ولادت ۱۹۲۰ء، امرتسر، وفات ۱۴ر اپریل ۱۹۸۷ء، موہنی روڈ، لاہور (''جنگ'' لاہور ۱۶-۴-۱۹۸۷ء)۔

الف المحراث: سرکاری ملازم، ۱۹۵۸ء میں سکرین آؤٹ، مصنف ''خاطر غبار''، قاعدہ حریفہ میکالے، بڑی کس مپرسی میں فوت ہوئے ۱۹ دن لاش لاوارث سمجھ کر مردہ خانے میں پڑی رہی، وفات ۲۹-۱-۱۹۸۲ء، لاہور (مضمون ''نوائے وقت'' لاہور ۱۱ر جولائی ۱۹۸۲ء)۔

الف دین، حاجی: برصغیر پاک وہند کے نامور معمار، جرمنی اور انگلستان کی تاریخی عمارات کی مرمت کے لیے طلب کیے گئے، لال قلعہ دہلی، قلعہ چتوڑ، تاج محل، شاہی قلعہ لاہور، شالامار باغ، عجائب گھر لاہور کی مرمت کی، ۱۹۴۰ء میں وہ چبوترہ تیار کیا جس پر قرارداد لاہور پاس ہوئی، ۱۱۰ سال عمر پائی، وفات ۱۲-۵-۱۹۸۱ء، پیر رونقی، لاہور۔

اُلفت جالندھری، حاجی عمر دین وارثی: پنجابی زبان کے معروف شاعر، بیدم وارثی کے مرید، ولادت ۱۸۹۷ء جالندھر، وفات ۲۷ر اگست ۱۹۶۷ء، فیصل آباد (ماہنامہ ''پنجدریا'' لاہور گشتہ نمبر)۔

اُلفت وارثی، حاجی:

دیکھیے:

الفت جالندھری،

حاجی عمر دین وارثی۔

الطاف حسین: مدیر ''ڈان'' کراچی، ولادت ۱۹۰۰ء سلہٹ، وفات ۲۵-۵-۱۹۶۸ء، پاپوش نگر، کراچی (''ڈان'' کراچی ۲۶-۵-۱۹۶۸ء)۔

الطاف حسین کرمانی، پیر سیّد: شیر گڑھ کی معروف شخصیت، یکے از سجادہ نشینان دربار شیخ داؤد بندگی، وفات ۲۸-۹-۱۹۸۰ء، شیر گڑھ اوکاڑہ (''نوائے وقت'' لاہور ۳۰ر ستمبر ۱۹۸۰ء)۔

الطاف النساء خزینہ: طبیبہ، ادیبہ، شاعرہ، وفات ۹ر مارچ ۱۹۷۹ء، لاہور (''نوائے وقت'' لاہور ۱۰-۳-۱۹۷۹ء)۔

الطاف علی بریلوی، سید: بانی سرسید گرلز کالج کراچی، ممتاز ماہر تعلیم، بانی سیکریٹری آل پاکستان ایجوکیشنل کانفرنس، مصنف (حیات حافظ رحمت خان)، و دیگر کتب، ولادت ۱۹۰۵ء، بریلی، وفات ۲۴-۹-۱۹۸۶ء، سخی حسن، کراچی (سہ ماہی "العلم" کراچی)۔

الطاف قادر: لیفٹیننٹ جنرل پاکستان آرمی، ابن سر شیخ عبدالقادر مدیر "مخزن" لاہور، ولادت ۱۵ ۱۹۱۹ء، لاہور، وفات ۲۷-۲-۱۹۸۲ء، قبرستان شہدا، لاہور چھاؤنی ("نوائے وقت" لاہور ۲۸-۲-۱۹۸۲ء)۔

الطاف مشہدی: ممتاز رومانی شاعر، مصنف (تصویر احساس، شاخ گل، ڈگر، ریحانہ، داغ بیبل، الطاف کے نغمے، الطاف کے گیت، لذت رنگ و بو، پریت کے گیت)، ۶۳ سال عمر پائی، وفات ۱۸ ۱۹۱۹ء، ۲۴-۶، سرگودھا ("نوائے وقت" لاہور ۲۵ جون ۱۹۸۱ء)۔

اللہ بخش، استاد: نامور مصور، لاہور کی ایک سڑک ان کے نام سے موسوم ہے، ۸۳ سال عمر پائی، وفات ۱۸-۱۰-۱۹۷۸ء، مسلم ٹاؤن، لاہور ("امروز" لاہور ۱۹-۱۰-۱۹۷۸ء)۔

اللہ بخش ٹوانہ، نواب: ضلع سرگودھا کے ممتاز زمیندار، سر خدا بخش ٹوانہ کے اکلوتے بیٹے، بیدار مغز انسان، پرونشل سروس میں رہے، مرکزی اور صوبائی اسمبلیوں کے رکن رہے، وفات ۱۶-۶-۱۹۴۸ء، خواجہ آباد، سرگودھا ("نوائے وقت" لاہور ۱۹-۶-۱۹۴۸ء)۔

اللہ بخش ٹھیکیدار: سرائیکی کے ادیب، وفات اواخر نومبر ۱۹۸۵ء، ملتان (خبرنامہ "اکادمی ادبیات اسلام آباد دسمبر ۱۹۸۵ء)۔

اللہ بخش ملک: وادیٔ سون کی علم دوست شخصیت، ولادت ۸-۱۱-۱۹۱۱ء، کفری (خوشاب)، وفات ۸-۲-۱۹۷۸ء، کفری (خوشاب) (مضمون "نوائے وقت" لاہور ۲۹ مارچ ۱۹۷۹ء)۔

اللہ بخش یوسفی: مصنف، مؤرخ، صحافی، وفات ۱۳-۳-۱۹۶۸ء،

کراچی (ماہنامہ "سرحد" کراچی)

اللہ دتہ ادیب : چیرمین پاکستانی ادبی فاؤنڈیشن، سماجی کارکن، ۵۹ سال عمر پائی، وفات ۷-۴-۱۹۸۷ء، اسلام آباد ("جنگ" لاہور ۸-۴-۱۹۸۷ء)

اللہ دتہ صابر، استاد : پنجابی شاعر، مجموعہ کلام "نکھیاں سولاں"، ولادت ۱۹۰۱ء، امرتسر، وفات ۴ر اپریل ۱۹۸۷ء، دھوپ سڑی، لاہور ("جنگ" لاہور ۵-۴-۱۹۸۷ء)۔

اللہ دتہ کنجاہی، ڈاکٹر : پیر طریقت، خلیفہ پیر سیّد جماعت علی شاہ علی پوری، ولادت ۱۲-۲-۱۸۸۶ء، کنجاہ، وفات ۳-۳-۱۹۵۸ء، کنجاہ (امیر ملّت اور ان کے خلفاء، محمد صادق قصوری)۔

اللہ دتہ، مولانا : عالم، مصنف، وفات ۱۵-۶-۱۹۸۵ء، لاہور ("جنگ" ۱۶-۶-۱۹۸۵ء)۔

اللہ دتہ ناظر : پنجابی شاعر، ۸۰ سال عمر پائی، وفات مئی ۱۹۸۶ء، (معلومات از مشتاق بٹ)۔

اللہ رکھا، ملک : سیالکوٹ میں سب سے پہلے مسلمان نیوز ایجنٹ، مدیر ماہنامہ "سپورٹس" سیالکوٹ، مدیر ماہنامہ "زینت و علم و ادب"، ۸۵ سال عمر پائی، وفات ۲۶-۱-۱۹۸۱ء، سیالکوٹ (مضمون "نوائے وقت" لاہور ۱-۵-۱۹۸۱ء)۔

اللہ نواز خان تمن دار، سردار: اُردو، فارسی، پنجابی اور سرائیکی کے ممتاز شاعر، وفات ۱۰-۲-۱۹۶۷ء، ضلع ڈیرہ غازی خان ("نوائے وقت" لاہور ۱۱-۲-۱۹۶۷ء)۔

الٰہی بخش، غازی : سابق صدر آزاد جموں و کشمیر مسلم کانفرنس، میر واعظ محمد یوسف اور چوہدری غلام عباس کے رفیق، وفات ۱۲-۱۲-۱۹۷۴ء، میر پور (آزاد کشمیر) (نوائے وقت ۱۳-۱۲-۱۹۷۴ء)

الٰہی بخش، کرنل ڈاکٹر : قائد اعظم کے معالج، مصنف (قائد اعظم کے آخری ایام)، ولادت ۱۲-۹-۱۹۰۴ء وفات ۴-۴-۱۹۶۰ء، لارنس روڈ، لاہور (لوح مزار)۔

اللہ یار خان چکڑالوی، مولانا: عالم دین، صوفی صافی ضمیر، صاحب کشف،

مصنف (تحذیر المسلمین عن کید الکاذبین؛ الدین الخالص)، نقشبندیہ اویسیہ سلسلہ کے بزرگ، ۹۵ سال عمر پائی، وفات ۱۸-۲-۱۹۸۴ء، چکڑالہ (میانوالی) ("جنگ" ۱۹-۲-۱۹۸۴ء)۔

اللہ یار ورک، میاں : علاقہ وہاڑی کی ممتاز شخصیت، وفات ۲-۱-۱۹۸۱ء، چک ۲۳۱، ای، بی (وہاڑی) ("نوائے وقت" لاہور ۴ر جنوری ۱۹۸۱ء)۔

الماس رقم، محمد صدیق : ممتاز خوشنویس، صدر خوشنویس یونین پاکستان، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۳۰ر مارچ ۱۹۷۲ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۳۱ر مارچ ۱۹۷۲ء)۔

الیاس احمد، پروفیسر : سابق صدر شعبۂ سیاسیات کراچی یونیورسٹی، متعدد نصابی کتابوں کے مصنف، ۶۵ سال عمر پائی، وفات ۱۴ر جولائی ۱۹۶۴ء، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۵-۷-۱۹۶۴ء)۔

الیاس احمد خان مجیبی : ادیب، آسان زبان میں بچوں کے لیے لٹریچر تیار کیا، وطن قائم گنج (فرخ آباد)، وفات ۲-۱-۱۹۵۸ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۳-۱-۱۹۵۸ء)۔

الیاس مسعود، ڈاکٹر : سابق سیکریٹری مسلم سٹوڈنٹس فیڈریشن، تحریک پاکستان کے کارکن، ۶۳ سال عمر پائی، وفات ۶-۱۲-۱۹۸۵ء، لاہور ("جنگ" لاہور ۷-۱۲-۱۹۸۶ء)۔

امام الدین، ابو الیاس : پنجابی شاعر، مصنف (نصرۃ الحق، احتیاط الظہر، ہدایۃ الشیعہ، الذکر المحمود)، وطن: کوٹلی لوہاراں (سیالکوٹ)، وفات ۲۰-۸-۱۹۶۱ء، کوٹلی لوہاراں (سیالکوٹ) (تذکرہ اکابر اہل سنت عبدالحکیم شرف قادری)۔

امام الدین رائے پوری، مولانا : مدیر "انوار الصوفیہ"، ولادت ۱۸۶۷ء، چک عادل (گجرات)، وفات ۱۲-۴-۱۹۵۲ء، رائے پور اعواناں (امیر ملت اور ان کے خلفاء مرتبہ محمد صادق قصوری)

امام الدین مجاہد، چوہدری :

تحریک پاکستان کے کارکن، پنجابی کے معروف شاعر، مصنف، ۸۲ سال عمر پائی، آبائی وطن :— امرتسر، وفات ۲۹-۹-۱۹۸۲ء، ماڈل ٹاؤن لاہور ("نوائے وقت" لاہور یکم اکتوبر ۱۹۸۲ء)۔

امام الدین، میاں: چونیاں کے معروف سماجی اور دینی کارکن، سابق میونسپل کمشنر، متعدد مساجد کے بانی، سابق چیئرمین جامع مسجد ٹرسٹ، مصنف، ولادت اپریل ۱۸۷۴ء، وفات ۲۰ دسمبر ۱۹۵۰ء، چونیاں (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)

امام بخش پہلوان: رستم ہند، برادر گاماں پہلوان رستم زماں، والد بھولو پہلوان رستم زماں، ولادت ۱۸۸۴ء وفات ۲-۱۰-۱۹۷۷ء، پیر مکی، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۳-۱۰-۱۹۷۷ء)۔

امام بخش ناسخ سیفی، ملک: صحافی، تحریک پاکستان میں حصہ لیا، ولادت ۱۹-۳-۱۹۱۸ء، کمالیہ، وفات ۱۹۸۴ء، فیصل آباد (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

امام خان نوشہروی، ابویحییٰ: مصنف (تراجم علمائے اہل حدیث)، عالم دین، وفات ۱۶-۱-۱۹۶۶ء، سوہدرہ (میرے اندر ایک سمندر مؤلفہ محمود احمد کاشمیری)۔

امان اللہ خان نیازی: سابق جائنٹ سیکریٹری وزارت دفاع، وفات ۱۳-۱-۱۹۶۷ء، میانوالی ("نوائے وقت" لاہور ۱۴-۱-۱۹۶۷ء)۔

امانت علی خان، اُستاد: برعظیم پاک وہند کے نامور موسیقار، پٹیالہ گھرانے کے نمائندے، ۴۵ سال عمر پائی، وفات ۱۸-۹-۱۹۷۴ء، مومن پورہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹ ستمبر ۱۹۷۴ء)

امانت علی شاہ نظامی، سید: صوفی، عالم دین، شاعر، آستانہ عالیہ دارالامان کے سجادہ نشین، ولادت ۱-۴-۱۹۰۱ء، گلہوٹی سیداں (فیروزپور)، وفات ۶-۳-۱۹۷۱ء، گنج مغل پورہ (لاہور) ("نوائے وقت" لاہور ۷-۳-۱۹۷۱ء)۔

امۃ الحفیظ بیگم، نواب: دختر مرزا غلام احمد قادیانی، زوجہ

نواب عبداللہ خان آف مالیر کوٹلہ ، عمر ۸۳ سال پائی ، وفات ۶-۵-۱۹۸۷ء ، ربوہ ("جنگ" لاہور ۷-۵-۱۹۸۷ء)

امتیاز علی تاج ، سیّد : ڈرامہ نگار ، مترجم ، ادیب ، مصنف : انارکلی شمس العلماء ممتاز علی کے فرزند ، ولادت ۱۳-۱۰-۱۹۰۰ء ، وفات ۱۹-۴-۱۹۷۰ء ، مومن پورہ (لاہور) ("نوائے وقت" لاہور ۲۰-۴-۱۹۷۰ء) ۔

امداد حسین کاظمی ، سیّد : مصنف ، شیعہ عالم ، مدیر "پوسٹ آفس گزٹ" ، ولادت نومبر ۱۹۰۱ء ، گجرات ، وفات ۲۱-۹-۱۹۷۵ء ، گجرات (تذکرہ علمائے امامیہ ، حسین عارف نقوی) ۔

امداد علی امام علی قاضی ، علّامہ : ماہر تعلیم ، دانشور ، مفکر ، سابق وائس چانسلر سندھ یونیورسٹی جام شورو ، ۸۰ سال عمر پائی ، (خودکشی) ۱۴-۴-۱۹۶۸ء ، جام شورو ("نوائے وقت" لاہور ۱۵-۴-۱۹۶۸ء) ۔

امداد علی داؤد خان : پنجابی کے شاعر ، امرتسر کے رہنے والے تھے ، ۴۵ سال کی عمر پائی ، وفات فروری ۱۹۴۸ء ، لاہور (تارے نیل گگن دے ، مصنفہ نادم عصری) ۔

امراؤ بخت ، شہزادی : نواب جوناگڑھ محمّد دلاور خانجی کی ہمشیرہ ، سماجی کارکن ، وفات ۲۲-۲-۱۹۶۲ء ، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۲۳ر فروری ۱۹۶۲ء) ۔

اُمید علی خان ، اُستاد : ممتاز موسیقار ، وفات ۱۴-۱-۱۹۷۹ء ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۵ر جنوری ۱۹۷۹ء) ۔

امیر الدین قدوائی ، سیّد : ماہر تعلیم ، قانون دان ، مسلم لیگ کے ہراول دستے میں شامل رہے ، ولادت ۱۹۰۱ء ، وفات ۲۱-۸-۱۹۷۳ء ، لاہور ("مشرق" لاہور ۲۲-۸-۱۹۷۳ء) ۔

امیر حسن صدیقی ، ڈاکٹر : مورخ ، صدر شعبۂ تاریخ اسلام کراچی یونیورسٹی ، بانی پرنسپل اسلامیہ کالج ، ولادت ۱۸-۸-۱۹۰۱ء ، وفات ۱۷-۱۲-۱۹۷۱ء ، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۸ر دسمبر ۱۹۷۱ء) ۔

امیر حمزہ خان ، پیر : سماجی کارکن ،

مخیّر انسان، خیر المدارس ملتان اور فرید ہسپتال کے لیے زمین دی، جالندھر کی معروف شخصیت، وفات ۱۸ نومبر ۱۹۸۰ء (مضمون "نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۰ء-۱۲-۱۳)۔

امیر زادہ خان : سابق ایڈووکیٹ جنرل صوبہ سرحد، ۵۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۶ء-۷-۲۳، پشاور ("جہاد" پشاور ۱۹۸۶ء-۷-۲۴)۔

امیر عالم خان، ملک :
سیاست دان، صحافی، "ترجمانِ سرحد" کے مدیر، جامعہ ملّیہ اسلامیہ کے علی گڑھ کے دور کے طالب علم، ولادت ۱۹۰۱ء، بڑکوٹ (مانسہرہ)، وفات ۹ اکتوبر ۱۹۷۹ء، ہزارہ۔

امیر علوی اجمیری، سیّد :
مصنف، عالم، ولادت ۱۸۷۲ء، چھپڑ شریف (سرگودھا)، وفات ۶ اکتوبر ۱۹۷۰ء، چھپڑ شریف (سرگودھا) (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

امیر گلاؤٹھوی، سیّد امیر حسن :
ممتاز شاعر، وفات ۱۹۷۹ء-۵-۲۰، پاپوش نگر (کراچی) ("جنگ" کراچی ۲۱ مئی ۱۹۷۹ء)۔

امیر محمّد خان : معروف سیاست دان، سابق صدر سرحد نیشنل عوامی پارٹی، وفات ۱۹۵۸ء-۲-۲۸، پشاور ("نوائے وقت" لاہور یکم مارچ ۱۹۵۸ء)۔

امیر محمّد خان، نوابِ کالا باغ : رئیس کالا باغ، سابق گورنر مغربی پاکستان، ولادت ۲۰ جون ۱۹۱۰ء، کالا باغ، وفات ۱۹۶۷ء-۹-۲۶، کالا باغ ("نوائے وقت" لاہور ۲۷ ستمبر ۱۹۶۷ء)۔

امین الدین، میاں :
سابق گورنر سندھ و پنجاب، ۶۵ سال عمر پائی، ولادت ۱۸۹۷ء، لاہور، وفات ۱۹۶۲ء-۹-۱۸، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹ ستمبر ۱۹۶۲ء)۔

امین حزین، خواجہ محمّد مسیح پال : نامور شاعر، ولادت ۱۸۸۴ء-۸-۲۴، سیالکوٹ، وفات ۱۷ اگست ۱۹۶۸ء، شاہ مونگا دلی (سیالکوٹ)

("نوائے وقت" لاہور ۱۸-۸-۱۹۶۸ء)۔

انتظام اللہ شہابی گوپامئوی اکبر آبادی، مفتی: سابق صدر انجمن اسلامیہ (آگرہ)، پاکستان، بانی صدر جناح کالج کراچی، مصنف: تذکرہ صابر، جغرافیہ قرآن، ایسٹ انڈیا کمپنی اور باغی علماء، حیات ظفر، نواب نجیب الدولہ اور جنگ پانی پت، اسلامی معاشرت، مشاہیر جنگ آزادی، وفات ۸-۹-۱۹۶۸ء، پاپوش نگر، کراچی (لوح مزار)

انعام الحق انعام گوالیاری: شاعر، وفات مارچ ۱۹۸۶ء، کراچی۔

انعام الرحمٰن، شاہ چشتی قادری: صوفی، شیخ طریقت، وفات ۱۲-۱-۱۹۷۳ء، اسلام آباد (لوح مزار)۔

انعام اللہ جان، جسٹس: سابق چیف جج لاہور ہائی کورٹ، ماہر قانون، وفات ۱۰-۹-۱۹۸۰ء، سخی حسن، کراچی ("نوائے وقت" ۱۳ر ستمبر ۱۹۸۰ء)۔

انعام علی، مولوی: سابق سیشن جج، سوشل ورکر، لائف پریذیڈنٹ انجمن حمایت اسلام لاہور، وفات ۱۹ر جنوری ۱۹۴۸ء، لاہور ("انقلاب" لاہور ۲۱-۱-۱۹۴۸ء)۔

انوار الحق شہید، کیپٹن: ۱۹۶۵ء پاک بھارت جنگ کے شہید، ۸-۹-۱۹۶۵ء، ملٹری قبرستان، لاہور چھاؤنی (لوح مزار)۔

انوار الرحمٰن، مفتی: کہنہ مشق صحافی، اے پی پی سے وابستہ رہے، ۵۰ سال عمر پائی، وفات ۲-۹-۱۹۶۶ء، گجرات ("نوائے وقت" لاہور ۳ر ستمبر ۱۹۶۶ء)۔

انوار انجم: شاعر، نبیرہ صابر دہلوی، ۲۷ سال عمر پائی، وفات ۱۶-۵-۱۹۶۹ء، ملتان ("نوائے وقت" لاہور ۱۷-۵-۱۹۶۹ء)۔

انوار حسین پاکستانی: مسلم لیگ نیشنل گارڈز کے سالار، ۶۶ سال عمر پائی، وفات ۱۲-۹-۱۹۸۳ء، لطیف آباد (حیدر آباد) ("جنگ" لاہور ۱۳-۹-۱۹۸۳ء)

انور افضل مفتی: ماہر تعلیم، مصنف، متعدد نصابی کتابیں لکھیں،

وفات ۲۸-۸-۱۹۸۳ء ، میانی صاحب، لاہور ("جنگ" ۲۹-۸-۱۹۸۳ء)۔

انور بہزاد : فرزند بہزاد لکھنوی، نیوز ریڈر ریڈیو پاکستان کراچی ، ولادت ۳۰-۱۰-۱۹۲۰ء لکھنؤ ، وفات ۳۰ر دسمبر ۱۹۷۹ء ، سخی حسن چوک (کراچی) ("نوائے وقت" ۳۱-۱۲-۱۹۷۹ء)۔

انور، پروفیسر ایس، ایم : سابق پرنسپل گورنمنٹ کالج راولپنڈی، گورنمنٹ کالج لاہور میں انگریزی زبان کے سابق استاد، ماہر تعلیم ، ۴۲ سال عمر پائی، وفات ۲۸ر جولائی ۱۹۶۴ء ، میانی صاحب، لاہور ، ("نوائے وقت" لاہور ۲۹-۷-۱۹۶۴ء)۔

انور جمال شمزا : ناول نویس، ڈراما نگار، وفات جنوری ۱۹۸۵ء ("نوائے وقت" لاہور جنوری ۱۹۸۵ء)

انور حارث : ادیب، شاعر، وفات ۱۵-۲-۱۹۸۲ء ، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۶-۲-۱۹۸۲ء)۔

انور حسین علی پوری ، سیّد : پیر طریقت ، عالم دین ، ولادت ۱۵ر نومبر ۱۹۲۱ء ، علی پور سیداں ، وفات ۱۳ر اکتوبر ۱۹۷۲ء ، علی پور سیداں (امیر ملّت اور ان کے خلفا)۔ مؤلفہ محمد صادق قصوری

انور حسین ، نواب ، انو بھائی : ممتاز صحافی ، ۶۴ سال عمر پائی ، وفات ۸ر دسمبر ۱۹۸۲ء ، کراچی ("جنگ" کراچی ۹ر دسمبر ۱۹۸۲ء)۔

انور خان غلزئی : خان آف قلات ، چند ماہ حکمران رہا تھا ، ۸۵ سال عمر پائی ، وفات ۵-۱۱-۱۹۸۲ء ، قلات ("جنگ" لاہور ۶-۱۱-۱۹۸۲ء)۔

انور علی : ماہر اقتصادیات ، حکومت سعودی عرب کے مالی مشیر، سابق جوائنٹ سیکریٹری وزارت خزانہ پاکستان، وفات ۶-۱۱-۱۹۷۴ء ، مدینہ منورہ ، ("نوائے وقت" لاہور ۷-۱۱-۱۹۷۴ء)۔

انور علی ، میاں : ستارۂ پاکستان ، آئی پی ، ایس ، سابق سیکریٹری محکمہ داخلہ حکومت پاکستان ، سابق انسپکٹر جنرل پولیس مغربی پاکستان ، کالم نویس ، ولادت ۱۹۰۶ء ، لاہور ، وفات ۱۵ر اگست ۱۹۸۰ء گلبرگ ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۶-۸-۱۹۸۰ء)۔

انور علی ہاشمی ، پیر : تحریک خلافت و تحریک پاکستان کے کارکن ،

یکے از احفاد حضرت عبدالجلیل چوہڑ بندگیؒ مصنف "عبدہٗ"، شاعر، خلیفہ خواجہ محمد یار فریدی صاحبِ "دیوان محمدیؒ" قائداعظم نے خدمات کا اعتراف کیا، ولادت ۱۸۹۸ء، ملک پور (شیخوپورہ) وفات ۱۹۷۵ء-۶-۸، قلعہ میتا، (شیخوپورہ) (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)

انور غازی آبادی، شیخ انور علی قریشی: مسلم لیگی شاعر، سیاسی کارکن، تحریک پاکستان کے ممتاز شاعر، ولادت ۱۹۱۳ء، غازی آباد، وفات ۲۷ر جنوری ۱۹۷۹ء، شادمان ۱ (لاہور) (لوح مزار)۔

انور غوری: سفارت کار، پاکستانی قونصل متعینہ کینبرا آسٹریلیا، ۴۷ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۵ء-۸-۲۷، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۵ء-۸-۳۰)

انور نعمانی: صوفی، برادر زادہ علامہ شبلی نعمانی، وفات مئی ۱۹۸۶ء، کراچی ("جنگ" لاہور)

انیس الدین انصاری، پروفیسر: تہذیب الاخلاق ٹرسٹ کے بانی، سرحد کے استصواب میں حصہ لیا، وفات ۱۹۸۳ء-۱۲-۲۹، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۳ء-۱۲-۳۰)

انیس الرحمٰن لدھیانوی، مولانا: عالم دین، فاضل دیوبند، فرزند گرامی مولانا حبیب الرحمٰن لدھیانویؒ ولادت ۱۹۲۰ء، لدھیانہ، وفات ۱۲ر اکتوبر ۱۹۸۴ء، مسجد خالصہ کالج، فیصل آباد ("جنگ" لاہور ۱۹۸۴ء-۱۰-۱۳)۔

اویس احمد ادیب: ممتاز ماہر تعلیم اقتصادیات، ۷۳ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۶ء-۱۰-۲۴، کراچی

اویسی امرتسری، محمد مسلم: پنجابی کے نعت گو شاعر، ۵۱ سال عمر پائی، ("تارے نیل گگن دے" مصنفہ نادم عصری)۔ وفات ۱۹۷۶ء-۱-۱۴ لاہور

اہلیہ خلیفہ نورالدین بھیروی: حکیم نورالدین جانشین مرزا غلام احمد قادیانی کی رفیقۂ حیات، وفات ۸ر اگست ۱۹۵۵ء، ربوہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۵ء-۸-۹)۔

اہلیہ مولانا ذکی کیفی: ذکی کیفی

صاحبِ "کیفیات" کی اہلیہ، وفات یکم نومبر ۱۹۸۲ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲-۱۱-۱۹۸۲ء)۔

اے آر خاتون دہلوی، امتہ الرحمٰن: ناول نگار، برصغیر پاک وہند کی نامور مصنفہ، ولادت ۱۹۰۰ء، دہلی، وفات ۲۴ر فروری ۱۹۶۵ء، میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

اے۔آر۔ ممتاز: معروف صحافی، وفات ۱۹۸۵ء، کراچی۔

اے ایم مالک (ڈاکٹر عبدالمطلب مالک)۔ سابق مشرقی پاکستان کے آخری گورنر، ولادت ۱۹۰۵ء، کلکتہ، وفات ۱۴ر دسمبر ۱۹۷۷ء، ڈھاکہ ("امروز" لاہور ۱۵ر دسمبر ۱۹۷۷ء)۔

اے۔ ٹی۔ ایم مصطفیٰ (ابو طالب محمّد)، بیرسٹرایٹ لاء، سابق وفاقی وزیرتعلیم، وفات (ہوانا) ۸-۱-۱۹۶۶ء، تدفین ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور ۹-۱-۱۹۶۶ء)۔

اے ٹی چوہدری، عبدالتواب: ممتاز صحافی، ۶۵ سال عمر پائی، وفات ۱۵-۹-۱۹۸۴ء، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۶-۹-۱۹۸۴ء)۔

اے۔جی۔ خان، خان بہادر: سابق چیئرمین کراچی الیکٹرک سپلائی کارپوریشن، سابق ڈائریکٹر جنرل آف انڈسٹریز، کراچی، وفات ۴-۴-۱۹۷۱ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی (لوح مزار)۔

اے۔ ڈی۔ ارشد، اللہ دتہ: سابق پرنسپل اسلامیہ کالج ریلوے روڈ لاہور، فیضی پر تحقیقی کام کیا، "انشائے فیضی" مرتب کیا، ولادت ۵ر مئی ۱۹۱۳ء، لاہور، وفات ۲۵ر فروری ۱۹۸۶ء، میانی صاحب، لاہور ("جنگ" لاہور ۲۶-۲-۱۹۸۶ء)۔

اے۔ ڈی۔ اظہر، احمد دین اظہر: شاعر، مجموعہ کلام ("لذت آوارگی") ۷۳ سال عمر پائی، وفات ۲۴-۲-۱۹۷۴ء ملٹری ڈیفنس، کراچی (لوح مزار)۔

ایڈورڈ گبن: سابق ڈپٹی سپیکر قومی اسمبلی، وفات ۲۴-۹-۱۹۶۲ء، لندن ("نوائے وقت" لاہور ۲۵ر ستمبر ۱۹۶۲ء)۔

ایم اسلم : دیکھیے محمد اسلم، میاں

ایوب خان : ٹیلی وژن اور ریڈیو کے فن کار، "تلقین شاہ" میں سلیمان کا کردار، ۵۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۷ء-۱-۳، میانی صاحب لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۷ء-۱-۴)۔

ایوب رومانی : موسیقار، اسٹیشن ڈائریکٹر ریڈیو پاکستان لاہور، شاعر "آواز کا سفر"، ۵۹ سال کی عمر پائی، وفات ۱۹۸۶ء-۷-۱۵، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۷-۱۶)۔

ایوب علی قادری، سید : مدرس، شاعر، مجموعۂ کلام (باغ فردوس)، ولادت بریلی، وفات ۲۶ر نومبر ۱۹۷۰ء، میانی صاحب، لاہور، (تذکرہ اکابر اہل سنت مؤلفہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

ایوب قادری : دیکھئے، محمد ایوب قادری، ڈاکٹر۔

ایوب گونڈی : رباعی گو شاعر، وفات ۱۹۸۲ء-۳-۲۰، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۹۸۲ء-۳-۲۱)

ب

بابا عالم سیاہ پوش : گیت کار، وفات مارچ ۱۹۷۰ء، لاہور ("نوائے وقت" چہلم کی خبر چھپی ۱۹ر اپریل ۱۹۷۰ء)۔

بارک اللہ خان : طالب علم رہنما، جماعت اسلامی کے کارکن، وفات ۱۹۸۴ء-۵-۲۹، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" ۱۹۸۴ء-۵-۳۰)

باری علیگ (غلام باری) : معروف دانشور، مصنف : کمپنی کی حکومت، مترجم، سوشلزم کے داعی، وفات ۱۹۴۹ء-۱۲-۱۱، بڑا قبرستان، فیصل آباد (لوح مزار)۔

باز خان بیل خیل، سردار : رکن شاہی جرگہ، قبائلی سردار، وفات (قتل) ۱۹۵۷ء-۵-۲۳، موسیٰ خیل (کوئٹہ) ("نوائے وقت" لاہور ۲۴ر مئی ۱۹۵۷ء)

باقر بخاری : شاعر، ادیب، وفات ۱۹۶۴ء-۱۰-۶، بھکر،

(”نوائے وقت“ لاہور ۱۹۶۴ء-۱۰-۸)۔

باقی صدیقی، محمد افضل: اردو، پوٹھوہاری کے شاعر، ولادت ۱۹۰۹ء-۲-۲۰، سہام (راولپنڈی) وفات ۱۹۷۲ء-۱-۸، راولپنڈی، (تارے نیل گگن دے مصنف نادم عصری)۔

بخت آور کریم، آنسہ: مصنفہ، شاعرہ، ادیبہ، سرائیکی زبان میں قرآن پاک کا ترجمہ کیا، ۶۲ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۴ء-۲-۲۵، ڈیرہ غازی خان (”جنگ“ لاہور ۱۹۸۴ء-۲-۲۶)۔

بخشل شاہ، پیر سید عبدالغفار: رانی پور سندھ کے روحانی پیشوا، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۷ء-۷-۱، رانی پور (خیرپور) (”جنگ“ کراچی ۱۹۸۷ء-۷-۲)۔

بدرالدین، میاں: سابق وائس چیئرمین میونسپل کمیٹی گوجرانوالہ وفات (قتل) ۱۹۶۵ء-۵-۱، گوجرانوالہ (”نوائے وقت“ لاہور ۱۹۶۵ء-۵-۲)۔

بدیع الزمان کیکاؤس: نامور قانون دان، جج سپریم کورٹ آف پاکستان، امیر تنظیم اصلاح پاکستان ولادت جنوری ۱۹۰۱ء، گجرات، وفات ۱۹۸۷ء-۵-۲، میاں میر، لاہور (”جنگ“ لاہور ۱۹۸۷ء-۵-۳)۔

برکات الحسن عسکر، سید: ساٹھ ٹیکنیکل کتابوں کے مصنف، والد بزرگوار آغا دلبر، وفات ۲ جولائی ۱۹۷۹ء، لاہور (”نوائے وقت“ لاہور ۱۹۷۹ء-۷-۳)۔

برکت علی، خان بہادر خواجہ: سابق پوسٹ ماسٹر جنرل پنجاب، وفات ۱۹۵۹ء-۴-۳۰، لاہور (”نوائے وقت“ لاہور ۱۹۵۹ء-۵-۱)۔

برکت علی خورشید، استاد: پنجابی کے شاعر، وفات ۱۹۷۹ء-۱-۲۱، سیالکوٹ (”نوائے وقت“ لاہور ۲۲ جنوری ۱۹۷۹ء)۔

برکت علی شاہ صوفی، خواجہ: پیر طریقت، ولادت ۱۸۹۱ء اروپ (گوجرانوالہ)، وفات ۱۹۶۱ء-۸-۱۹، اروپ (گوجرانوالہ) (معلومات از حکیم اللہ دتہ ساکن اروپ)۔

برکت علی شمیم، چوہدری: مدیر ماہنامہ "الجامعہ محمدی شریف" صحافی، معلم، مصنف، ولادت ۱۹۰۶ء دینانگر (گورداسپور)، وفات ۱۷ر دسمبر ۱۹۸۵ء، فیصل آباد (مکتوب پروفیسر نثار احمد بنام راقم)۔

برکت علی قادری، حافظ: بانی کتب خانہ غوثیہ لاہور، شیخ طریقت، مصنف، اردو اور پنجابی کے شاعر، ولادت ۱۹۰۰ء، لکھوڈہیر (لاہور) وفات ۱۹۶۳ء-۱۱-۸، نیا بازار ڈوگراں (لاہور) (مدینۃ الاولیاء مؤلفہ محمد دین کلیم)

برکت علی، میاں: والد بزرگوار میاں طفیل محمد امیر جماعت اسلامی، ۹۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۶ء-۷-۲۲، پھرالہ (فیصل آباد) ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۷-۲۳)۔

بشارت احمد خان، خان: سابق اسسٹنٹ انسپکٹر جنرل پولیس وفات ۱۹۶۴ء-۵-۱۲، میانی صاحب لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۳ر مئی ۱۹۶۴ء)۔

بشیر احمد: سابق فارسٹ کنزرویٹر، بیگم محمودہ بشیر صدر جموں و کشمیر ویلفیئر کونسل کے شوہر، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۰ء-۱۱-۱۶، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۷ر نومبر ۱۹۸۰ء)۔

بشیر احمد ارشد: صحافی، نائب مدیر "نوائے وقت" لاہور، ۵۸ سال عمر پائی، وفات ۱۹ر اگست ۱۹۸۶ء، موضع میانی (سیالکوٹ) ("نوائے وقت" لاہور ۲۰ر اگست ۱۹۸۶ء)۔

بشیر احمد پسروری: عالم، شدھی و سنگھٹن کے خلاف کام کیا، تحریک کشمیر میں حصہ لیا، مصنف، تلمیذ مولانا احمد علی لاہوری، ولادت ۱۹۰۶ء، وہوا (ڈیرہ غازی خان)، وفات ۱۹۷۴ء (تذکرہ علمائے پنجاب مصنفہ اختر راہی)

بشیر احمد خان، ڈاکٹر: سابق صدر شعبۂ سیاسیات پنجاب یونیورسٹی لاہور، ولادت ۱۹۲۲ء-۳-۷، وفات ۱۹۷۲ء-۱-۲۴، میانی صاحب

لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۲۵ر جنوری ۱۹۷۲ء)۔

بشیر احمد ڈار: سابق ڈائریکٹر اقبال اکیڈمی۔ لاہور، ماہر اقبالیات، مصنف: WHY PAKISTAN، ولادت ۱۹۰۸ء، لاہور، وفات ۲۹-۳-۱۹۷۹ء، میانی صاحب، لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۳۰-۳-۱۹۷۹ء)۔

بشیر احمد، ڈاکٹر: نامور سائنس دان، سابق وائس چانسلر پنجاب یونیورسٹی لاہور، وفات ۱۴ر مارچ ۱۹۵۷ء، پی۔سی۔ایس۔آئی۔آر لاہور (لوح مزار)

بشیر احمد سوہدروی، سہروردی: پیر طریقت، والد بزرگوار چن پیر صاحب، ولادت جلالپور جٹاں، وفات ۴-۵-۱۹۷۳ء سوہدرہ (مکتوب عنایت اللہ نسیم بنام راقم)۔

بشیر احمد لدھیانوی، شیخ: سابق صدر شاہ ولی اللہ سوسائٹی (لاہور)، مولانا عبیداللہ سندھی کے شاگرد اور اُن کے خیالات کے ناشر، ۸۵ سال عمر پائی، ۱۷ر جنوری ۱۹۷۴ء (" نوائے وقت" لاہور ۱۸-۱-۱۹۷۴ء)۔

بشیر احمد، مرزا: فرزند مرزا غلام احمد قادیانی، برادر اصغر مرزا بشیر الدین محمود، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۲-۹-۱۹۶۳ء، ربوہ (" نوائے وقت" لاہور ۳-۹-۱۹۶۳ء)۔

بشیر احمد ملک، ریورنڈ کینن: پادری (پچاس سال یہ خدمت انجام دی)، وفات ۲۰-۸-۱۹۷۳ء، ملتان (" نوائے وقت" لاہور ۹-۹-۱۹۷۳ء)۔

بشیر احمد، میاں: سابق سفیر پاکستان متعینہ ترکی، ادیب، صحافی، مدیر "ہمایوں"، شاعر، ولادت ۲۹ر مارچ ۱۸۹۳ء، وفات ۳-۳-۱۹۷۱ء، باغبانپورہ، لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۴-۳-۱۹۷۱ء)۔

بشیر الدین محمود احمد، مرزا: سربراہ جماعت احمدیہ، ولادت ۱۲-۱-۱۸۸۹ء، قادیان، وفات

۱۹۶۵ء-۱۱-۸ ، ربوہ (" نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۵ء-۱۱-۹)۔

بشیر الرحمٰن ، ملک : سابق اُستاد شعبہ اُردو گورنمنٹ کالج لاہور، ماہر تعلیم، وفات ۱۹۸۶ء-۱-۱۵ ، میانی صاحب، لاہور (" جنگ" لاہور ۱۴ر جنوری ۱۹۸۶ء)۔

بشیر ، ایس ، ایم : مالک باسکو انڈسٹریز گجرات ، وفات ۱۲ر مارچ ۱۹۷۰ء ، گجرات (" امروز" لاہور ۱۴ر مارچ ۱۹۷۰ء)

بشیر بخش ، خواجہ : آسٹریلیا والے ، ممتاز صنعت کار ، رکن ادارہ ثقافت اسلامیہ ، ولادت ۱۹۰۹ء-۱-۸ وفات ۱۹۷۵ء-۱۲-۶ ، میاں میر، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۱۹۷۵ء-۱۲-۷)

بشیر حسین علی پوری ، سیّد : عالم، پیر طریقت ، خطیب ، ولادت ۱۹۲۱ء ، علی پور سیداں ، وفات ۲۹ر اپریل ۱۹۷۶ء ، علی پور سیداں (مکتوب محمّد صادق قصوری بنام راقم)۔

بشیر صحرائیؔ : گوجرانوالہ میں اخبارات کے ایجنٹ و نمایندے ، معروف شخصیت ، ولادت ۱۹۲۱ء ، امرتسر ، وفات ۱۹۷۶ء-۹-۱۲ ، میانی صاحب، لاہور (" نوائے وقت " ۱۳ر ستمبر ۱۹۷۶ء)۔

بشیر ہندی ، سیّد بشیر حسین گیلانی : مالک گیلانی پریس ، سجادہ نشین درگاہ شیخ محمّد طاہر بندگی، وفات ۱۹۸۶ء-۶-۱۵ ، میانی صاحب، لاہور (" جنگ" کراچی ۱۶ر جون ۱۹۸۶ء)۔

بلال احمد بلال : شاعر، مصنف ، وفات ۱۹۸۶ء-۶-۱۳ ، کوہاٹ (" جنگ" لاہور ۱۴ر جون ۱۹۸۶ء)۔

بلال زبیری : ادیب ، صحافی، مصنف ، وفات ۲۹ر ستمبر ۱۹۷۷ء ، جھنگ (" نوائے وقت " لاہور ۱۹۷۷ء-۹-۳۰)

بلیغ الدین جاوید ، ڈاکٹر : مصنف ، مرتب کلام ساغر صدیقی ، وفات ۱۹۸۵ء-۱۰-۱۱ ، میانی صاحب، لاہور (" جنگ " لاہور ۱۹۸۵ء-۱۰-۱۲)

بہادر خان، سردار: تحریک پاکستان کے رہنما، سابق صدر محمد ایوب خان کے بھائی، سابق وزیر اعلیٰ سرحد، سابق وفاقی وزیر، سابق سپیکر سرحد اسمبلی، ۶۷ سال عمر پائی، ولادت ۱۹۰۸ء، ریحانہ (ہری پور)، وفات ۳۱-۱۲-۱۹۷۵ء، ایبٹ آباد ("نوائے وقت" لاہور ۱-۱-۱۹۷۶ء)۔

بہادر خان، ملک: معمر ترین مسلم لیگی، تیس سال بلدیہ حافظ آباد کے چیئرمین رہے، وفات ۷-۴-۱۹۷۵ء، حافظ آباد ("نوائے وقت" لاہور ۹ر اپریل ۱۹۷۵ء)

بہادر شاہ، پیر سیّد: سجادہ نشین درگاہ حضرت جان محمّد حضوریؒ لاہور، ولادت ۱۸۸۶ء، وفات ۵-۲-۱۹۷۵ء، درگاہ جان محمّد حضوریؒ، لاہور (مدینۃ الاولیاء مؤلفہ محمّد دین کلیم)۔

بہار شاہ، پیر: برادر اکبر جاوید ہاشمی طالب علم رہنما، وفات ۲۸ر جولائی ۱۹۷۴ء، مخدوم رشید (ملتان) ("نوائے وقت" لاہور ۲۹-۷-۱۹۷۴ء)۔

بہاول خان کھوسہ، میر: رکن جرگہ نصیر آباد سب ڈویژن، وفات (قتل) اواخر جولائی ۱۹۵۷ء، نصیر آباد (بلوچستان) ("نوائے وقت" لاہور ۳۱-۱-۱۹۵۷ء)۔

بہاول خان ناگرہ، چوہدری: جماعت اسلامی کی مرکزی شوریٰ کے رکن، مساجد کی آباد کاری میں دلچسپی لی، وفات ۱۰-۱-۱۹۶۸ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۱-۱-۱۹۶۸ء)۔

بہاء الحق قاسمی، مولانا: عالم دین، خطیب، فاضل دیوبند، مدیر ہفت روزہ "ضیاء الاسلام"، مدیر ماہنامہ "القاسم"، مصنف: اسلام اور اشتراکیت، تذکرۂ اسلاف، وفات ۲-۲-۱۹۸۷ء، ماڈل ٹاؤن، (لاہور) ("جنگ" لاہور ۳ر فروری ۱۹۸۷ء)۔

بھائی چھیلا پٹنہ والا: ۱۰۸ سال عمر پائی، وفات ۱۹-۹-۱۹۸۲ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۰ر ستمبر ۱۹۸۲ء)۔

بھائی لعل، لعل محمّد: ماہر موسیقی

ولادت ۱۸۸۷ء ، وفات ۲۵ر نومبر ۱۹۶۲ء ، ویام شالہ ، لاہور (لوح مزار)

بھٹی - ایم : لاہور کے معروف فوٹو گرافر ، قائد اعظم اور تحریک پاکستان کی نادر تصاویر بنائیں ، وفات ۱۰ر جون ۱۹۷۵ء ، میانی صاحب ، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۱۱-۶-۱۹۷۵ء)

بہزاد لکھنوی ، سردار احمد خان نیازی : شاعر ، نعت گو ، ولادت ۱۹۰۰ء ، لکھنؤ ، وفات ۱۰ر اکتوبر ۱۹۷۴ء ، چوک سخی حسن (کراچی) (لوح مزار)۔

بھنڈارہ ، پی ، ڈی : رکن دستور ساز اسمبلی ، چیئرمین مری بروری ، اقلیتوں کے ترجمان ، ۶۱ سال عمر پائی ، وفات ۷-۳-۱۹۶۱ء ، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۸-۳-۱۹۶۱ء)۔

بھولو پہلوان ، منظور حسین : رستم زمان ، فرزند امام بخش رستم ہند ، ۶۰ سال عمر پائی ، وفات ۶-۳-۱۹۸۵ء ، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۷ر مارچ ۱۹۸۵ء)۔

بذل حق محمود : سابق پروگرام منیجر ریڈیو پاکستان لاہور ، ادیب ، مصنف ، مترجم ، صادق ہدایت کی فارسی تصنیف " سگ آوارہ " کا ترجمہ کیا ، وفات ۳۰-۶-۱۹۷۹ء ، میانی صاحب ، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۱-۷-۱۹۷۹ء)۔

بیگم آباد احمد خان ، امتہ الحمید خانم : سماجی کارکن ، تحریک پاکستان میں حصّہ لیا ، رکن صوبائی اسمبلی ، شاعرہ ، اُن کے شوہر کا محکمہ پولیس سے تعلق تھا ، ۷۹ سال عمر پائی ، وفات ۱۰ر مارچ ۱۹۸۲ء ، ماڈل ٹاؤن (لاہور) (" نوائے وقت " لاہور ۱۱ر مارچ ۱۹۸۲ء)۔

بیگم تاجور نجیب آبادی ، اختر جہاں : علامہ تاجور نجیب آبادی کی رفیقۂ حیات ، وفات ۱۱-۱۱-۱۹۸۶ء ، بھابڑا ، (لاہور) ، (" جنگ " لاہور ۱۲-۱۱-۱۹۸۶ء)۔

بیگم چوہدری غلام عباس ، ذکیہ : چوہدری غلام عباس کی رفیقۂ حیات ، وفات ۱۴-۳-۱۹۷۵ء ،

فیض الاسلام، راولپنڈی ("نوائے وقت" ۱۹۷۵ء-۳-۱۵)۔

بیگم حسن مخفی : شاعرہ، ادیبہ، وفات ۱۹۶۷ء-۲-۱۹، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۹۶۷ء-۲-۲۰)۔

بیگم خواجہ ناظم الدین، شاہ بانو : خواجہ ناظم الدین کی اہلیہ، پاکستان کی سابق خاتون اول، ۷۴ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۲ء-۷-۸ قبرستان گذری، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۲ء-۷-۹)۔

بیگم ریاض خیرآبادی : والدۂ مرتاض احمد، ۸۳ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۵ء-۱۲-۲۷، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۵ء-۱۲-۲۸)۔

بیگم زیڈ۔ اے۔ سلیری (ثریا ماتر) : سابق اُستاد شعبۂ انگریزی پنجاب یونیورسٹی لاہور، ۵۴ سال عمر پائی، وفات (حادثہ) ۹ر مارچ ۱۹۷۸ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۰ر مارچ ۱۹۷۸ء)۔

بیگم سیماب اکبرآبادی : علامہ سیماب اکبرآبادی کی رفیقۂ حیات، ۸۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۶ء-۲-۲۱، لیاقت آباد، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۲۲ر فروری ۱۹۶۶ء)۔

بیگم شاہنواز، جہاں آرا : مصنفہ، سیاست دان، کارکن تحریک پاکستان، ۸۳ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۹ء-۱۱-۲۷، باغبانپورہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۸ر نومبر ۱۹۷۹ء)۔

بیگم عبدالقادر، زینب : ادیبہ، مصنفہ، بنتِ فقیر محمد جہلمی مصنف "حدایق الحنیفہ" والدۂ سراج الدین ظفر، کارکن تحریک پاکستان، مصنفہ : لاشوں کا شہر، صدائے جرس، راہبر، وادئ قاف، تخت باغ، وفات ۱۹۷۶ء-۱۰-۱۶، عقب انجینئرنگ یونیورسٹی، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۷ر دسمبر ۱۹۷۶ء)۔

بیگم مولانا صلاح الدین احمد :

ادبی دنیا کے مدیر مولانا صلاح الدین احمد کی اہلیہ، وفات ۷ر جولائی ۱۹۵۸ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۸-۷-۱۹۵۸ء)۔

بیگم، ن، م، راشد : معروف ادیب ن۔م۔راشد کی اہلیہ، وفات ۱۹-۱۰-۱۹۶۱ء، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۲۰ر اکتوبر ۱۹۶۱ء)۔

بیدار بخت، آغا : ماہر السنۃ الشرقیہ، شاعر، سابق رکن سنڈیکیٹ پنجاب یونیورسٹی، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۳۰ر اپریل ۱۹۸۱ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱-۵-۱۹۸۱ء)۔

بیدل بجنوری، قاضی محمد تحسین : شاعر، تلمیذ داغ، وفات ۲۹-۴-۱۹۵۴ء، میانی صاحب لاہور (لوح مزار)۔

بیضا خان بیضا مروی ایرانی، مرزا : ممتاز شاعر، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۲-۵-۱۹۷۰ء، موہن پورہ، لاہور (معلومات از فرزند مرحوم)۔

پ

پرویز چشتی، (بابا چشتی) : ممتاز صحافی، شاعر، کوہستان، نوائے ملت، جادو دان اور مساوات سے تعلق رہا، ۵۰ سال عمر پائی، وفات ۱۷-۹-۱۹۸۲ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۸ر ستمبر ۱۹۸۲ء)۔

پنہاں بریلوی، سپہر آراء خاتون : شاعرہ، وفات ۹ر اکتوبر ۱۹۷۲ء، کراچی (سہ ماہی "العلم" کراچی)۔

پیر بخش خان : پشاور کے معروف ایڈووکیٹ، سرحد میں مسلم لیگ کے بانیوں میں شمار ہوتے ہیں، ۶۲ سال عمر پائی، وفات ۳ر دسمبر ۱۹۷۵ء، پشاور (اداریہ "نوائے وقت" لاہور ۵ر دسمبر ۱۹۷۵ء)۔

ت

تابش صدیقی، جماعت علی:
ممتاز شاعر، ولادت ۱۹۱۶ء، مہرانہ سندھوال (سیالکوٹ)، وفات ۲ر دسمبر ۱۹۸۴ء، راولپنڈی ("جنگ" لاہور ۱۹۸۴ء-۱۲-۳)۔

تاج الاسلام، مولانا: فاضل دیوبند، تحریک خلافت کے کارکن، سابق نائب صدر مشرقی پاکستان نظام اسلام پارٹی، وفات ۱۹۶۷ء-۴-۴، برہمن باڑیہ ("نوائے وقت" لاہور ۵ر اپریل ۱۹۶۷ء)۔

تاج الدین احمد تاج عرفانی:
مصنف، ادیب، شاعر، عالم، ولادت ۱۸۸۴ء، لاہور، وفات ۱۹۵۹ء-۵-۱۱ میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۹ء-۵-۱۲)۔

تاج الدین انصاری، ماسٹر:
مجلس احرار کے رہنما، ولادت ۱۸۹۱ء وفات ۱۹۷۰-۵-۱، لاہور

تاج الدین، پیر: تاریخی شخصیت علامہ اقبال، ملک برکت علی، غلام بھیک نیرنگ اور ملک برکت علی کے ساتھی، پنجاب میں مسلم لیگ کے بانی، ۶۷ سال عمر پائی، وفات ۱۸ر دسمبر ۱۹۵۴ء، لاہور۔

تاج زرین رقم، تاج الدین:
خطاط الملک، فن خطاطی کے امام، مصنف: مرقع زریں، ۴۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۵۵ء-۶-۱۳، میانی صاحب لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۵ر جون ۱۹۵۵ء)۔

تاج عرفانی، تاج الدین:
دیکھئے:
تاج الدین احمد،
تاج عرفانی۔

تاج محمد جالندھری، شیخ: راولپنڈی کی نامور شخصیت، مالک تاج فلور ملز راولپنڈی، ۷۷ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۳ء-۱۲-۲۹، جدید قبرستان، راولپنڈی، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۳ء-۱۲-۳۰)۔

تاج محمد، چوہدری: مرید حضرت مولانا محمد صالح خلیفہ حضرت رشید احمد گنگوہی، جمیعۃ المسلمین برمنگھم کے روحِ رواں، جامع مسجد برمنگھم انہی کی تجویز پر تعمیر ہوئی، برطانیہ میں تبلیغی جماعت قایم کرنے والے، "بیس بڑے مسلمان" انہی کے نام معنون ہے، ولادت ۱۹۰۲ء، ہری پور (نکودر) وفات ۲۸-۱-۱۹۸۶ء، میاں چنوں (ماہنامہ "الرشید" ساہی وال فروری مارچ ۱۹۸۶ء)۔

تاج محمد خان، میکش: پشتو کے شاعر، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹-۱-۱۹۷۱ء، پشاور ("جہاد" پشاور ۲۰ر جنوری ۱۹۷۱ء)۔

تاج محمد خیال، پروفیسر: مسلم یونیورسٹی علی گڑھ میں نفسیات کے سابق لیکچرار، زمیندار کالج گجرات وگورنمنٹ کالج فیصل آباد کے سابق پرنسپل، سابق وائس چانسلر پنجاب یونیورسٹی، نامور شاعر، ولادت ۱۹۰۴ء، کپورتھلہ، وفات ۱۴ر اکتوبر ۱۹۶۱ء، میاں میر، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۱۵ر اکتوبر ۱۹۶۱ء)۔

تاج محمود، مولانا: تحریک ختم نبوت کے ہراول دستے میں شامل تھے، مدیر ہفت روزہ "لولاک" فیصل آباد، ۶۵ سال عمر پائی، وفات ۲۰-۱-۱۹۸۴ء، مسجد ریلوے اسٹیشن، فیصل آباد، ("نوائے وقت" لاہور ۲۱ر جنوری ۱۹۸۴ء)۔

تاجور نجیب آبادی، علامہ احسان اللہ خان ورانی: ممتاز شاعر، عالم دین، انور شاہ کاشمیری کے شاگرد، اُستاد دیال سنگھ کالج لاہور، ولادت ۲ر مئی ۱۸۹۳ء، نینی تال، وفات ۳۰ر جنوری ۱۹۵۱ء، میانی صاحب، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور یکم فروری ۱۹۵۱ء)۔

تائب رضوی، حکیم سیّد: اُردو اور پنجابی کے ادیب، شاعر اور صحافی، وفات ۵-۹-۱۹۸۲ء،

ٹاؤن شپ، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۱۹۸۲ء-۹-۶)۔

تجمل علی راٹھور : دانشور، ابن ڈاکٹر جمشید علی راٹھور، ۳۶ سال عمر پائی، وفات (خودکشی) ۱۹۶۵ء-۱-۳۱، سیالکوٹ ("نوائے وقت" لاہور ۷ر مارچ ۱۹۶۵ء)۔

تجمل لکھنوی، تجمل حسین : ممتاز شاعر؛ ولادت ۱۸۹۹ء، وفات ۱۹۸۴ء-۶-۱۸، کراچی (" جنگ " لاہور ۱۹۸۴ء-۶-۱۹)۔

تحسین سروری، کاظم علی : شاعر، ادیب، مضمون نگار، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۶ء-۱۲-۷، سخی حسن، کراچی (" نوائے وقت " لاہور ۱۹۷۶ء-۱۲-۸)۔

تسلیم فاضلی : شاعر، فلمی نغمہ نگار، ۳۸ سال عمر پائی، ولادت ۱۹۵۶ء، وفات ۱۷ر اگست ۱۹۸۴ء، سخی حسن، کراچی (" جنگ " لاہور ۱۹۸۴ء-۸-۱۸)۔

تسلیم عالم منظر : سابق ناظم اعلیٰ اسلامی جمعیت طلبا پاکستان

وفات (حادثہ) ۱۹۷۲ء-۹-۱۵، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۶ر ستمبر ۱۹۷۲ء)۔

تصدق حسین خالد : شاعر، آزاد شاعری کے بانی، بیگم سلمیٰ کے شوہر نامدار، ولادت ۱۹۰۱ء-۲-۲، پشاور، وفات ۱۹۷۱ء-۳-۱۳، شادمان (لاہور) (لوح مزار)۔

تصدق حسین، کرنل : تحریک استقلال کے رہنما، زیرک سیاستدان، وفات ۱۹۸۰ء-۱۰-۲۷، راولپنڈی (" نوائے وقت " لاہور ۲۸ر اکتوبر ۱۹۸۰ء)۔

تفضل حسین جنجوعہ : والد بزرگوار الطاف گوہر سابق سیکرٹری محکمہ اطلاعات، وفات ۲۶ر نومبر ۱۹۶۵ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی (" نوائے وقت " لاہور ۲۷ر نومبر ۱۹۶۵ء)۔

تقی الدین احمد، سید : مشرق وسطیٰ میں ریاست حیدرآباد دکن کے ایجنٹ جنرل، ادیب، ممتاز اہل قلم، وفات ۱۹۵۶ء-۸-۲۱، لاہور

("نوائے وقت" لاہور ۲۲ر اگست ۱۹۵۶ء)۔

تگیہ خان : سرائیکی زبان کے ماہر، نامور شخصیت، ۶۳ سال عمر پائی، وفات ۱۲-۱۲-۱۹۷۳ء، چوٹی زیریں (ڈیرہ غازی خان)، (معلومات از میر احمد لغاری نبیرہ مرحوم)

تمنا عمادی، علامہ سید حیات الحق محمد محی الدین : عالم، شاعر، ادیب، ولادت ۱۸۸۸ء-۱۳۰۶ھ پھلواری شریف، وفات ۲۷-۱۱-۱۹۷۲ء، گلشن اقبال (کراچی)، ("جنگ" کراچی ۲۸-۱۱-۱۹۷۲ء)۔

تمیز الدین خان، مولوی : سابق سپیکر قومی اسمبلی پاکستان، ولادت ۱۸۸۹ء، خانخاناں پور (فرید پور) وفات ۱۹-۸-۱۹۶۳ء، ڈھاکہ (رشہ سرخی "نوائے وقت" لاہور ۲۰ر اگست ۱۹۶۳ء)۔

تنویر جیلانی : ادیب، شاعر، وفات ۲۴-۳-۱۹۸۰ء، فیصل آباد، ("نوائے وقت" لاہور ۷ر اپریل ۱۹۸۰ء)۔

تنویر نقوی : نغمہ نگار، ۵۳ سال عمر پائی، ولادت ۱۹۱۹ء، وفات ۱-۱۱-۱۹۷۲ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" ۲ر نومبر ۱۹۷۲ء)۔

توکل خان، اُستاد : ماہر موسیقی، ولادت ۱۹۰۴ء، جڑالہ (جالندھر)، وفات ۱۸ر دسمبر ۱۹۶۱ء بستی سندیلیاں والی ڈیرہ غازی خان)۔

تیمور شاہ درانی، سردار : ڈپٹی سیکرٹری زراعت، وفات ۱۹ر مارچ ۱۹۶۵ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۰-۳-۱۹۶۵ء)۔

ث

ثناءاللہ امرتسری، مولانا : عالم دین، مفسّر، مناظر، مصنف وفات ۱۵-۳-۱۹۴۸ء، سرگودھا (روزنامہ "انقلاب" لاہور ۱۸ر مارچ ۱۹۴۸ء)۔

ثناءاللہ بودلہ : سیاستدان،

رکن قومی اسمبلی حلقہ میاں چنوں، وفات ۶-۷-۱۹۸۷ء، میاں چنوں ("جنگ" لاہور ۷-۷-۱۹۸۷ء)۔

ثناء اللہ خان، مولانا: پروپرائٹر ایم ثناء اللہ اینڈ سنز پبلشرز لاہور، ۶۲ سال عمر پائی، وفات ۵-۹-۱۹۶۴ء، اچھرہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۶ ستمبر ۱۹۶۴ء)۔

ثناء اللہ، شیخ: سابق ایڈیٹر "خیبر میل" پشاور، وفات ۸-۲-۱۹۵۹ء، پشاور ("نوائے وقت" لاہور ۹-۲-۱۹۵۹ء)۔

ثریا بیگم، حسین: بانی پرنسپل گورنمنٹ کالج برائے خواتین جھنگ، ذاتی معتمد محترمہ فاطمہ جناح، وفات ۵-۱-۱۹۸۲ء، جھنگ ("نوائے وقت" لاہور ۶-۱-۱۹۸۲ء)۔

ثمر جالندھری: صحافی، شاعر، آفاق، امروز، احسان، نوائے وقت اور تعمیر میں کام کیا، وفات ۲۱-۶-۱۹۶۱ء، راولپنڈی، ("نوائے وقت" لاہور ۲۲ جون ۱۹۶۱ء)۔

ثمین جان، خان: سیاستدان، سابق رکن سرحد اسمبلی، سابق وزیر تعلیم سرحد، تحریک آزادی میں حصّہ لیا، صدر صوبہ سرحد مسلم لیگ دوران استصواب، وفات ۱۷-۹-۱۹۵۶ء پشاور ("نوائے وقت" لاہور ۱۸ ستمبر ۱۹۵۶ء)۔

ج

جابر علی سیّد: ماہر لسانیات، عروضی، مصنف "کتب لغت کا تحقیقی و لسانی جائزہ جلد اول" وفات ۳ جنوری ۱۹۸۵ء، ملتان (کتب لغت کا تحقیقی جائزہ، جلد اوّل)

جاذب کاظمی: شاعر، ۴۵ سال عمر پائی، وفات ۲۳-۱-۱۹۸۵ء شیخوپورہ ("جنگ" لاہور ۲۴ جنوری ۱۹۸۵ء)

جان، اے ایم، جسٹس: کسٹوڈین متروکہ املاک، سابق جج

ہائی کورٹ لاہور، وفات ۹ ر مئی ۱۹۵۹ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۰-۵-۱۹۵۹ء)۔

جان محمد چشتی، صوفی: خلیفہ محمد یار فریدی، شیخ طریقت، مصنف: (سرالاسرار شرح لوائح جامی)، ولادت ۲۲-۲-۱۹۰۹ء، فیروزپور، وفات ۲۲ ر فروری ۱۹۷۲ء لاہور (مدینۃ الاولیاء مؤلفہ محمد دین کلیم)۔

جاوید اظفر، ڈاکٹر: سابق چیف اکاؤنٹنٹ حکومت پاکستان، ولادت ۱۵-۳-۱۹۳۹ء، وفات ۱۸ ر مارچ ۱۹۸۳ء، اسلام آباد، (لوح مزار)۔

جبرائیل صدیقی: ممتاز وکیل، شاعر، سابق رکن مجلس شوریٰ، ۵۹ سال عمر پائی، وفات ۱۴-۹-۱۹۸۲ء، حیدرآباد چھاؤنی ("نوائے وقت" لاہور ۱۵-۹-۱۹۸۲ء)۔

جعفر حسین، مفتی: سابق رکن اسلامی نظریاتی کونسل، شیعہ عالم، قائد ملت جعفریہ، ولادت ۱۹۱۴ء گوجرانوالہ، وفات ۲۹-۸-۱۹۸۳ء، کربلا گامے شاہ لاہور ("جنگ" لاہور ۳۰-۸-۱۹۸۳ء)۔

جعفر خان جمالی، میر: پرانے مسلم لیگی، قائداعظم کے مخلص ساتھی، بلوچستان میں مسلم لیگ کے بانی، ولادت ۱۹۰۱ء، روجھان (بلوچستان) وفات ۷-۴-۱۹۶۷ء، جیکب آباد (سندھ)۔ ("نوائے وقت" لاہور ۸-۴-۱۹۶۷ء)۔

جعفر طاہر، سید جعفر علی شاہ: شاعر، ولادت ۲۹-۳-۱۹۱۷ء، جھنگ، وفات ۲۵-۵-۱۹۷۷ء، جھنگ ("نوائے وقت" میں تعزیتی جلسہ کی کاروائی چھپی، ۲۸-۵-۱۹۷۷ء)

جلال الدین بھنڈارہ، میاں حاجی: رکن پنجاب اسمبلی، سماجی کارکن، مرید میاں علی محمد بسی والے، ولادت ۱۸۹۷ء، دیوان کھیڑا (فاضلکا) وفات ۲۱-۶-۱۹۶۱ء، پاکپتن، (مکتوب میاں نور الصمد بنام راقم)

جلال الدین عبدالرحیم: سابق وفاقی وزیر خوراک، بزرگ سیاست دان، وفات ۹ ر اپریل

۱۹۸۶ء ، گلشن اقبال، کراچی،

جلال الدین شاہ ، سیّد : عالم، مدرس، پیر طریقت، ولادت ۱۹۲۰ء وفات ۱۸-۱۱-۱۹۸۵ء ، بھکی شریف (گجرات) ("جنگ" لاہور ۱۹-۱۱-۱۹۸۵ء)۔

جلال الدین شمس ، "مولانا" : مصنف ، سابق امام احمدیہ مسجد لندن، وفات ۱۳-۱۰-۱۹۶۶ء ، ربوہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۴-۱۰-۱۹۶۶ء)۔

جلال الدین قریشی : بارایٹ لاء، نامور قانون دان، وفات ۱۹-۱-۱۹۶۲ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۰ر جنوری ۱۹۶۲ء)۔

جلال بابا، خان بہادر جلال الدین : ہزارہ مسلم لیگ کے بانی، مسلم لیگ کے انتھک کارکن، سابق وزیر مملکت امور داخلہ وفاقی حکومت، ۸۳ سال عمر پائی، ولادت ۱۹۰۳ء۔ ایبٹ آباد ، وفات ۳-۱-۱۹۸۱ء ، ایبٹ آباد ("نوائے وقت" لاہور ۴ر جنوری ۱۹۸۱ء)

جلال شاہ : سرجن کموڈور، ڈائریکٹر جنرل صحت حکومت پاکستان، صدر پاکستان میڈیکل ایسوسی ایشن ، آغا خان سوم کے چچازاد بھائی ، وفات ۱۰-۹-۱۹۶۷ء ، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۲-۹-۱۹۶۷ء)۔

جلال شاہ کرمانی ، سیّد : والد بزرگوار سیّد احمد سعید کرمانی ، متولی مسجد بایزید بیات جامعہ سٹریٹ قلعہ گوجر سنگھ ، وفات ۵-۹-۱۹۶۸ء ، میانی صاحب ، لاہور (کتبہ مزار)۔

جلیس احمد باجوہ ، چوہدری: سی آئی اے کے سربراہ ، وفات (قتل) ۱۴-۱۲-۱۹۷۵ء ، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۶ر دسمبر ۱۹۷۵ء)۔

جماعت علی شاہ ، پیر سیّد حافظ : پیر طریقت، عالم دین، فیاضی کے لیے ضرب المثل، سُنی کانفرنس بنارس کے روح رواں ، ۱۰۰ سال سے زائد عمر پائی، وفات ۳۰ر اگست ۱۹۵۱ء ، علی پور سیداں (امیر ملّت اور ان کے خلفاء مؤلفہ محمد صادق قصوری)۔

جمال الدین صدیقی: سجادہ نشین درگاہ حامد قادری سہروردی، برادر بزرگ علامہ علاءالدین صدیقی، ولادت ۱۸۸۹ء، لاہور، وفات ۱۴ر جولائی ۱۹۶۵ء، درگاہ حامد قادری، لاہور (مدینۃ الاولیا مؤلفہ محمد دین کلیم)۔

جمال خان، میر: سابق والئ ہنزہ ریاست، وفات اوائل مئی ۱۹۷۶ء، ہنزہ، ("نوائے وقت" لاہور ۱۵ر مئی ۱۹۷۶ء)۔

جمیل الحسن مظلوم، حافظ سیّد: چیف ایڈیٹر ہفت روزہ "نوائے گوجرانوالہ" بانی پریس کلب گوجرانوالہ، صدر انجمن صحافیاں گوجرانوالہ، وفات ۲۳-۵-۱۹۸۶ء، گوجرانوالہ، ("جنگ" لاہور ۲۴-۵-۱۹۸۶ء)

جمیل الدین احمد: مصنف، تاریخ دان، قائد اعظم کے ساتھی، سر سید احمد خان کے "پوتے"، لیاقت علی خان کے افسر تعلقات عامہ، علی گڑھ مسلم یونیورسٹی میں انگریزی کے استاد، ولادت ۱۹۱۰ء، یوپی، وفات ۹ر ستمبر ۱۹۷۰ء، راولپنڈی ("نوائے وقت" ۱۰-۹-۱۹۷۰ء)۔

جمیل الزمان: سابق سفارت کار، سابق وزیر برائے اطلاعات سفارت خانہ پاکستان لندن ۵۳ سال عمر پائی، وفات ۲۰-۷-۱۹۸۰ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۱ر جولائی ۱۹۸۰ء)۔

جمیل اللہ خان، راجہ: سابق رکن صوبائی اسمبلی، سابق مسلم لیگی رہنما، وفات ۲۹-۱-۱۹۷۸ء، مسمان برج (وزیر آباد) ("نوائے وقت" لاہور ۳۰-۱-۱۹۷۸ء)۔

جمیل خان حکیم: فرزند حکیم اجمل خان دہلوی، ماہر طبیب، ولادت ۱۶-۱-۱۸۹۸ء، دہلی، وفات ۲۴-۹-۱۹۷۰ء، گلبرگ، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۲۵ر ستمبر ۱۹۷۰ء)۔

جمیل نشتر: سابق بینکار، فرزند سردار عبدالرب نشتر، ولادت ۱۹۲۸ء، پشاور، وفات ۱۰ر جون

۱۹۸۶ء، اخوند بابا، پشاور ("جنگ" لاہور ۱۱-۶-۱۹۸۶ء)۔

جمیل واسطی، پروفیسر سیّد: انگریزی زبان و ادب کے ماہر، صدر شعبۂ انگریزی سندھ یونیورسٹی جام شورو، فرزند گرامی پروفیسر عبدالغنی ماہر شیکسپیئر ۷۵ سال عمر پائی، وفات (حادثہ) ۲۱ر دسمبر ۱۹۸۱ء، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱-۱-۱۹۸۲ء)۔

جوش ملیح آبادی، شبیر حسن خان: شاعر انقلاب، مصنف: یادوں کی برات، ولادت ۵-۱۲-۱۸۹۸ء، ملیح آباد، وفات ۲۲-۲-۱۹۸۲ء، اسلام آباد (اداریہ "نوائے وقت" لاہور ۲۴-۲-۱۹۸۲ء)۔

جوشوا فضل الدین: پنجابی زبان کے اسکالر، شاعر، ولادت ۷ر اگست ۱۹۰۳ء، جہلم، وفات ۵ر جون ۱۹۷۶ء، جیل روڈ، لاہور (تحقیق مقالہ شعبہ پنجابی، پنجاب یونیورسٹی، محقق: اسلم رانا)۔

جہانگیر علی خان قدسی: اردو اور فارسی زبانوں کے عالم، گلبرگہ کالج کے اُستاد، وفات ۱۶ر اگست ۱۹۶۹ء، کراچی (ماہنامہ "قومی زبان" کراچی)

جیکب۔ بی۔ ایف: سابق رکن صوبائی اسمبلی، اقلیتوں کے نمائندے ۴۸ سال عمر پائی، وفات ۲۱-۸-۱۹۷۶ء پشاور ("نوائے وقت" لاہور ۲۲ر اگست ۱۹۷۶ء)۔

چ

چاچا محمّدی: تحریک آزادی کا مجاہد، ڈاکٹر کچلو اور ڈاکٹر ستیہ پال کا ساتھی، ۱۹ سال کالے پانی میں قید کاٹی، وفات ۶ر فروری ۱۹۶۶ء، لاہور (مضمون "نوائے وقت" لاہور ۸-۲-۱۹۸۶ء)۔

چراغ الدین، شیخ: دیوانی اور فوجداری کے ماہر وکیل، عم مکرم شیخ عبدالحق سیشن جج لاہور، ہوشیار پور کی نامور شخصیت، ۹۲ سال

عمر پائی، وفات ۲۰-۱۲-۱۹۶۳ء، میانی صاحب، لاہور (معلومات از شیخ اکرام الحق)۔

چراغ حسن حسرت، مولانا: صاحب طرز ادیب، صحافی، مزاح نگار، شاعر، روزنامہ "امروز" میں سند باد جہازی کے نام سے مزاحیہ کالم لکھا کرتے تھے، ۵۱ سال عمر پائی، آبائی وطن: پونچھ، وفات ۲۶-۶-۱۹۵۵ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۸-۶-۱۹۵۵ء)۔

چراغ دین، سیٹھ: رئیس اعظم گجرات، وفات ۳-۵-۱۹۵۸ء گجرات ("نوائے وقت" لاہور ۳ مئی ۱۹۵۸ء)

چندریگر، اسمٰعیل ابراہیم: معروف سیاست دان، مقتدر قانون دان، قائد اعظم کے قریبی ساتھی، عبوری حکومت میں وزیر، گورنر سرحد، گورنر پنجاب، پاکستان کی پہلی کابینہ میں وزیر تجارت، وزیر اعظم پاکستان، ولادت ۱۸۹۷ء، احمد آباد، وفات ۲۶ ستمبر ۱۹۶۰ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی، ("نوائے وقت" لاہور ۲۷ ستمبر ۱۹۶۰ء)۔

چنگیز، جسٹس۔ اے۔ آر: ماہر قانون، مصنف، ولادت ۱۹۰۲ء وفات ۱-۴-۱۹۸۵ء، لاہور ("جنگ" لاہور ۲-۴-۱۹۸۵ء)۔

چنن دین، ملک: مالک اللہ والے کی قومی دوکان کشمیری بازار لاہور، تصوف کے موضوع پر کتابوں کے معروف ناشر، ۱۰۷ سال عمر پائی، وفات ۲۸-۱۲-۱۹۸۱ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۹-۱۲-۱۹۸۱ء)۔

ح

ح۔ب۔بیگم (حمیدہ بیگم): مترجم، شاعرہ، افسانہ نگار، ولادت ۱۹۰۰ء اکرم آباد، وفات ۱۹۶۷ء، (ماہنامہ "قومی زبان" کراچی)

حاتم۔ اے۔ علوی: تاجر، بینکار، ولادت ۲۰-۱-۱۸۹۸ء،

وفات ۲۶-۱-۱۹۷۶ء، میوہ شاہ، کراچی (لوحِ مزار)۔

حاجی لق لق، ابوالعلاء چشتی: صحافی، مزاح نگار، مصنف: لقلقہ، حاجی لق لق کی درانتی، ولادت پٹی، وفات ۲۶-۹-۱۹۶۱ء، آوہ بدھو، (لاہور)، ("نوائے وقت" لاہور ۲۸ ستمبر ۱۹۶۱ء)۔

حاجی محمد کھوکھر: بزرگ صحافی، وفات ۱۴-۱-۱۹۸۷ء، ملتان (روزنامہ "جنگ" لاہور ۱۵ جنوری ۱۹۸۷ء)۔

حاکم علی: سابق پرنسپل پنجاب انجینئرنگ کالج لاہور، ولادت ۳-۱۲-۱۹۰۲ء، سیالکوٹ، وفات ۹-۱۲-۱۹۵۸ء، سیالکوٹ ("نوائے وقت" لاہور ۱۳-۲-۱۹۵۸ء)۔

حامد جلال: سابق وفاقی ایڈیشنل سیکریٹری اطلاعات، سعادت حسن منٹو کے بھانجے، ۵۹ سال عمر پائی، وفات ۲۷-۱۲-۱۹۸۱ء، دارالرحمت، بیدیاں روڈ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور، ۲۸-۱۲-۱۹۸۱ء)۔

حامد علی جلالی، سیّد: صحافی، مدیر "زبان ہند" "اذان" "علم و عرفان" یکے از احفاد مخدوم جہانیاں بخاری اُوچی، ولادت ۱۹۰۴ء، دہلی، وفات مئی ۱۹۷۳ء، کراچی (تذکرہ اکابر اہل سنت مؤلفہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

حامد حسن: سابق چیف سیکریٹری ریاست جے پور، وفات ۳ مئی ۱۹۵۶ء، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۵-۵-۱۹۵۶ء)۔

حامد حسن قادری، پروفیسر: نقاد، ماہر تعلیم، مصنف: "تاریخ ادب اُردو"، خلیفہ پیر سیّد جماعت علی شاہ علی پوری، ولادت ۱۰ مارچ ۱۸۸۷ء، بچھرایوں، وفات ۴ جون ۱۹۶۴ء، پاپوش نگر کراچی (امیر ملت اور ان کے خلفاء محمد صادق قصوری)۔

حامد علی خان، پروفیسر: سابق صدر شعبۂ فارسی گورنمنٹ کالج لاہور، وفات ۹-۷-۱۹۸۴ء، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۰-۷-۱۹۸۴ء)۔

حامد علی خان، مولانا : عالم دین، سیاست دان، ۴۷ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۰ء۔۱۔۷، قلعہ، ملتان (" نوائے وقت " لاہور ۸ رجنوری ۱۹۸۰ء

حامد علی صوفی : مدرس، عالم، بانی جامعہ نعمانیہ رضویہ لیہ، نقشبندی سلسلے کے درویش، وفات ۱۷ رجولائی ۱۹۷۶ء، لیہ (تذکرہ اکابر اہل سنت عبدالحکیم شرف قادری)

حامد مختار، راجا : چیئرمین متروکہ وقف املاک بورڈ، وفات ۱۹۸۷ء۔۳۔۱۲، لاہور (روزنامہ " جنگ " لاہور ۱۹۸۷ء۔۳۔۱۴)۔

حبیب احمد، چودھری : مؤرخ، مصنف، سیاست دان، ولادت ۱۹۱۹ء، بجواڑہ (ہوشیارپور) وفات ۱۹۸۰ء۔۵۔۳۱، پیپلز کالونی، (فیصل آباد) (مکتوب ابن حبیب بنام راقم)۔

حبیب احمد خان، ملک : اسکالر، علم دوست، ادب نواز، ہمہ گیر شخصیت، وفات ۱۹۵۷ء۔۲۔۱۰، میانی صاحب، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۱۱ رفروری ۱۹۵۷ء)۔

حبیب اشعر دہلوی، حکیم : مترجم، ادیب، طبیب، ولادت یکم جنوری ۱۹۱۹ء، دہلی، وفات ۱۴ رجون ۱۹۷۱ء، گلبرگ، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۱۹۷۱ء۔۶۔۱۶)۔

حبیب الرحمان : ہاکی کے عالمی شہرت یافتہ کھلاڑی، ۵۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۴ء۔۱۔۱۹، سخی حسن کراچی (لوحِ مزار)

حبیب الرحمان، الحاج ملک : وادیٔ سون کے ماہرِ تعلیم، سابق ہیڈ ماسٹر جامعہ ہائی سکول سرگودھا، وفات ۱۹۷۴ء۔۳۔۲۷، کھوڑا (سرگودھا) (" نوائے وقت " لاہور ۲۹ راپریل ۱۹۷۴ء)۔

حبیب الرحمٰن برق، ڈاکٹر : عالم، صوفی، شاعر، شیخ طریقت، ولادت لدھیانہ، وفات ۱۹۶۸ء۔۳۔۲۰ میانی صاحب، لاہور (تذکرہ اکابر اہل سنت مؤلفہ عبدالحکیم شرف قادری)

حبیب الرحمٰن خان سروش رام پوری : شاعر، رام پور کی معروف شخصیت، وفات ۱۸ر فروری ۱۹۶۵ء، میانی صاحب، لاہور، (لوح مزار)۔

حبیب الرحمٰن خان، کرنل ملک : اُردو زبان کے ممتاز اسکالر، وفات ۱۰-۲-۱۹۵۷ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۲-۲-۱۹۵۷ء)۔

حبیب الرحمٰن، قاضی ابوالفضل : عالم، مصنف، داماد و برادر زادہ قاضی سلیمان منصور پوری، ساکن منصور پور (پٹیالہ)، وفات ۱۵-۷-۱۹۵۷ء، ڈیرہ غازی خان (لوح مزار)۔

حبیب الرحمٰن یزدانی، مولانا : اہل حدیث کے رہنما، خطیب کامونکی، وفات (حادثہ بم) ۲۳-۳-۱۹۸۷ء، کامونکی ("جنگ" لاہور ۲۵-۳-۱۹۸۷ء)۔

حبیب اللہ امرتسری، مولانا : عالم دین، مناظر، بے نظیر حافظہ کے مالک، مولانا انور شاہ کشمیری اور شبیر احمد عثمانی ان کے معترف تھے، ۵۲ سال عمر پائی، وفات ۸-۳-۱۹۴۸ء، بھیرہ (روزنامہ "انقلاب" لاہور ۱۸ر مارچ ۱۹۴۸ء)۔

حبیب اللہ خان : سابق وفاقی وزیر داخلہ، سیاست دان، سابق چیئرمین سینٹ پاکستان، ولادت ۱۵-۱۰-۱۹۰۱ء، لکی مروت، وفات ۵-۱۲-۱۹۷۸ء، لکی مروت، ("نوائے وقت" لاہور ۶ر دسمبر ۱۹۷۸ء)۔

حبیب اللہ، خواجہ : نواب آف ڈھاکہ، سر سلیم اللہ کے فرزند رکن قومی اسمبلی پاکستان، وفات ۲۱ر نومبر ۱۹۵۸ء، ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور ۲۲-۱۱-۱۹۵۸ء)۔

حبیب اللہ زروبی، مولانا : مدرس، عالم، مصنف، ولادت ۱۳۰۵ھ زروبی (مردان)، وفات ۳-۶-۱۹۴۹ء، زروبی۔

حبیب اللہ شاہ، سیّد : شیخ طریقت، سجادہ نشین درگاہ حافظ محمّد عزیز اللہ شاہ، وفات ۱۳ر اگست ۱۹۶۳ء، عیسٰی پور (ٹوبہ ٹیک سنگھ)۔

("نوائے وقت" لاہور ۵ر اکتوبر ۱۹۶۳ء)۔

حبیب اللہ، شیخ: ایم اے آنرز لندن، ماہر تعلیم، سابق پرنسپل گورنمنٹ کالج میانوالی، وفات ۱۰ر مئی ۱۹۶۹ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۱-۵-۱۹۶۹ء)

حبیب اللہ غضنفر: مصنف، اُستاد، ولادت ۲۶-۷-۱۹۰۲ء، امروہہ، وفات ۱۵-۲-۱۹۷۳ء، یوسف پورہ، کراچی (لوح مزار)۔

حبیب اللہ فاضل، مولانا: عالم دین، مہتمم جامعہ رشیدیہ ساہیوال، ولادت: آبائی وطن: رائے پور گوجراں (ضلع جالندھر)، وفات ۷-۱۲-۱۹۸۵ء ساہی وال (ماہنامہ "الرشید" ساہیوال)

حبیب اللہ لاہوری، حافظ: فرزند مولانا احمد علی لاہوری، عالم، زاہد، صوفی، ولادت ۱۹۱۶ء، دہلی، وفات ۲۰-۷-۱۹۷۲ء، مدینہ طیبہ، (ہفت روزہ "خدام الدین" لاہور)

حبیب اللہ نعمانی: مصنف، پنجابی شاعر، مؤلف "تفسیر نعمانی" ولادت ۱۸۷۱ء، کمبو (ضلع امرتسر)، وفات ۲۲-۳-۱۹۵۴ء، چک ۸۶ (ہارون آباد) (تذکرہ اکابر اہل سنت عبدالحکیم شرف قادری)۔

حبیب شاہ، سیّد: مدیر "سیاست" لاہور، معروف صحافی، وفات ۲۳-۲-۱۹۵۲ء، میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

حسام الدین راشدی، پیر: ادیب، شاعر، مصنف، ولادت ۱۹۱۱ء، بہمن (لاڑکانہ)، وفات یکم اپریل ۱۹۸۲ء، کوہ مکلی، ٹھٹھہ ("جنگ" کراچی ۲-۴-۱۹۸۲ء)۔

حسام الدین، شیخ: مجلس احرار اسلام کے رہنما، مدیر روزنامہ "آزاد" ۷۱ سال عمر پائی، آبائی وطن: امرتسر، وفات ۲۲-۶-۱۹۶۷ء، میانی صاحب لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۳ر جون ۱۹۶۷ء)۔

حسرت ترمذی، سیّد احمد: شاعر، ولادت ۱۹۰۶ء، جہاں آباد، وفات ۱۹-۱۲-۱۹۷۷ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۲۰-۱۲-۱۹۷۷ء)۔

حسرت لکھنوی : فلمی کہانیاں لکھا کرتے تھے، آرزو لکھنوی سے تلمذ، ولادت ۱۹۱۰ء، لکھنؤ، وفات ۲۲ر دسمبر ۱۹۶۹ء، لاہور (''مشرق'' لاہور ۲۳ر دسمبر ۱۹۶۹ء)۔

حسن اختر راجہ : سابق سی ایس پی افسر، سابق صدر مغربی پاکستان کنونشن مسلم لیگ، سابق رکن قومی اسمبلی، سابق صدر مجلس اقبال، ولادت ۲۳ر فروری ۱۹۰۱ء، کہوٹہ، وفات ۵ر اکتوبر ۱۹۶۴ء، درگاہ سخی سرور، کہوٹہ (راولپنڈی) (روزنامہ ''تعمیر'' راولپنڈی ۱۹۶۴ء-۱۰-۱۶)۔

حسن اُختری، سیّد محمد عظیم برخیا : شاعر، صحافی، ولادت ۱۸۹۸ء، خورجہ، وفات ۲۸ر جنوری ۱۹۷۹ء، کراچی (''جنگ'' کراچی ۱۹۷۹ء-۱-۲۹)۔

حسن امام، سیّد : حسین امام کے بھائی، اُردو کے شاعر، ادیب، ۶۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۱ء-۴-۲۳، کراچی (''نوائے وقت'' لاہور ۲۴ر اپریل ۱۹۶۱ء)۔

حسن دین سہروردی، شیخ : مصنف: خونِ عثمانؓ، حرمتِ متعہ، یارِ غار در نظرِ اغیار، میونسپل کمشنر، پیر غلام دستگیر نامی کے معاون، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۲۲ر جنوری ۱۹۶۳ء، میانی صاحب، لاہور (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

حسن ریاض، سیّد : مصنف: پاکستان ناگزیر تھا، صحافی، صدر شعبۂ صحافت، کراچی یونیورسٹی، ولادت ۱۸۹۴ء بلند شہر، وفات ۱۹۷۲ء-۱۰-۱۸، جامعہ کراچی، کراچی (''جنگ'' کراچی ۱۹۷۲ء-۱۰-۱۹)۔

حسن شاہد سہروردی : برادر اکبر حسین شہید سہروردی، متعدد زبانوں کے ماہر، اسپین، مراکش اور تیونس میں سفیر رہے، چیئرمین پبلک سروس کمیشن، ۷۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۵ء-۳-۳، کراچی (''نوائے وقت'' لاہور ۴ر مارچ ۱۹۶۵ء)۔

حسن طارق : فلم ساز، ہدایت کار، ۵۵ سال عمر پائی،

وفات ۱۹۸۲ء-۴-۲۴، لاہور ، («نوائے وقت» لاہور ۲۵ر اپریل ۱۹۸۲ء)۔

حسن عطاء، شاہ: ادیب، عالم، وفات ۱۹۸۱ء-۷-۶، کراچی («جنگ» کراچی ۱۹۸۱ء-۷-۷)۔

حسن عظیم آبادی، سیّد حسن خان: اُستاد، شاعر، مجموعۂ کلام: 'زمستان' ولادت ۱۳ر ستمبر ۱۹۱۳ء، پٹنہ، وفات ۱۱ر مئی ۱۹۸۰ء، کراچی («جنگ» کراچی ۱۹۸۰ء-۵-۱۲)۔

حسن لطیفی: جدید اُردو شاعری کے فن میں ممتاز، وفات ۲۳ر مئی ۱۹۵۹ء («نوائے وقت» لاہور ۲۴ر مئی ۱۹۵۹ء)۔ مدفن میانی صاحب لاہور۔

حسن محمود: شاعر، ادیب، صحافی، ۶۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۲ء، کراچی۔

حسن محمود، مخدوم زادہ: سیاست دان، سابق وزیر اعلیٰ ریاست بہاول پور، پنجاب اسمبلی میں حزب اختلاف کے سابق سربراہ، معروف مسلم لیگی رہنما، ۶۲ سال عمر پائی، ولادت ۲۷ر نومبر ۱۹۲۲ء، بہاول پور، وفات ۲۶ر اگست ۱۹۸۶ء، جمال دین والی، («جنگ» کراچی ۱۹۸۶ء-۸-۲۷)۔

حسنین فضلی: فلمی دنیا کی معروف شخصیت، قیدی، معصوم اور دل جیسی فلموں کے خالق، کریم فضلی اور سبطین فضلی کے بھائی، ۴۶ سال عمر پائی، آبائی وطن: ضلع الہ آباد، وفات ۱۹۵۷ء-۷-۹، قبرستان، سوسائٹی، کراچی («نوائے وقت» لاہور ۱۱ر جولائی ۱۹۵۷ء)۔

حسین امام، سید: تحریک پاکستان کے ہیرو، ولادت ۲۱ر فروری ۱۸۹۷ء، گیا، وفات ۱۹۸۵ء-۱-۱۶ پاپوش نگر، کراچی («جنگ» لاہور ۱۷ر جنوری ۱۹۸۵ء)۔

حسین شہید سہروردی: معروف سیاست دان، سابق وزیر اعظم پاکستان، سابق وزیر اعلیٰ متحدہ بنگال، ولادت ۱۸۹۳ء، مدنا پور، وفات

۵-۱۲-۱۹۶۳ء ، ہائی کورٹ ، ڈھاکہ (" نوائے وقت " لاہور ۶ دسمبر ۱۹۶۲ء)۔

حسین بخش خان خادم : سرائیکی کے مزاحیہ شاعر ، ۶۵ سال عمر پائی ، وفات ۷-۸-۱۹۸۶ء ، کوٹلہ موسیٰ خان (احمد پور شرقیہ) (خبر نامہ " اکادمی " ادبیات ، اسلام آباد دسمبر ۱۹۸۶ء) ۔

حسین میر کاشمیری ، علامہ : صحافی ، مزاح نگار ، والد ماجد ڈاکٹر عبد الرؤف ماہر تعلیم ، وفات ۱۶ جنوری ۱۹۶۲ء ، ملتان روڈ ، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۱۷ جنوری ۱۹۶۲ء)۔

حسین ہمدانی : عربی کے عالم ، مصنف ، استاد اسماعیل یوسف کالج بمبئی ، کلچرل اتاشی قاہرہ ، ۶۲ سال عمر پائی ، وفات ۲۶-۵-۱۹۶۲ء ، قاہرہ (ماہنامہ "کتابی دنیا" کراچی جولائی ۱۹۶۲ء)

حشمت علی یوسفی : نامور ادیب ، ۷۰ سال عمر پائی ، وفات ۲۵-۴-۱۹۸۶ء ، کراچی (خبر نامہ " اکادمی " ادبیات اسلام آباد ' جولائی ۱۹۸۶ء)۔

حشم لکھنوی : پختہ گو شاعر ، ارم کا چھوٹا بھائی ، وفات ۱۹۶۹ء ، کراچی

حشمت اللہ خان رامپوری ، مولانا : عالم ، تلمیذ ارشاد حسین مجددی رام پوری و سلامت اللہ رامپوری وفات ۵-۱-۱۹۷۹ء ، سخی حسن ، کراچی (لوح مزار)۔

حفظ الرحمٰن منہاس : اردو انسائیکلوپیڈیا کے مصنف ، منشی محبوب عالم کے برادر زادے ، عبد العزیز بانی پیسہ اخبار کے فرزند ، ماہر مسکوکات و نوادرات ، وفات ۳۱-۱۲-۱۹۶۹ء ، میانی صاحب ، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۱-۱-۱۹۷۰ء)۔

حفیظ اللہ حفیظ ، مولوی : شاعر ، وفات ۳۰-۱۱-۱۹۵۹ء ، بہاول پور ۔

حفیظ اللہ خان ، پروفیسر : سابق استاد یونیورسٹی لا کالج لاہور ، کالم نویس ، ماہر تعلیم ، وفات (حادثہ) ۶-۱-۱۹۷۶ء ، چوہڑ کانہ (" نوائے وقت " لاہور ۵-۱-۱۹۷۶ء)۔

حفیظ بہاولپوری ، محمد

حفیظ الرحمٰن : مصنف، مورّخ عالم، مرید مولانا خلیل احمد انبیٹھوی، ولادت : ۱۱-۱۰-۱۸۹۶ء، بہاولپور وفات ۷-۱۲-۱۹۵۹ء، جامع عزیزیہ بہاولپور (مکتوب محمود احمد قریشی بنام حکیم محمد موسیٰ امرتسری)۔

حفیظ جالندھری، ابوالاثر : قومی شاعر، "قومی ترانہ" پاکستان کے خالق، مصنف : "شاہنامہ اسلام" و "تصویر کشمیر" ولادت ۱۴-۱-۱۹۰۰ء، جالندھر، وفات ۲۱-۱۲-۱۹۸۲ء، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("جنگ" لاہور ۲۲-۱۲-۱۹۸۲ء)۔

حفیظ جاوید : صحافی، براڈ کاسٹر، وفات ۴-۲-۱۹۸۶ء، میانی صاحب، لاہور ("جنگ" ۵ فروری ۱۹۸۶ء)۔

حفیظ ہوشیارپوری، عبدالحفیظ سلیم : تاریخ گو، شاعر، ولادت ۳-۱-۱۹۱۲ء، دیوان پور (جھنگ)، وفات ۱۰ جنوری ۱۹۷۳ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۱-۱-۱۹۷۳ء)۔

حکم چند آنند، چوہدری : ہندو رہنما، مدیر ہفت روزہ "بسنت"، گوردوارہ پنجہ صاحب کی ایگزیکٹو کمیٹی کے چیئرمین، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۱۶-۶-۱۹۷۳ء، راولپنڈی ("نوائے وقت" لاہور ۱۸ جون ۱۹۷۳ء)۔

حلیمہ چندریگر، بیگم : سابق وزیر اعظم پاکستان اسمٰعیل ابراہیم چندریگر کی رفیقۂ حیات، وفات ۱۶-۱۰-۱۹۶۵ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی (لوح مزار)۔

حمود احمد شگفتہ : شاعر، جواں سال، وفات ۱۹۶۹ء، حیدرآباد، سندھ (ماہنامہ "قومی زبان" کراچی)۔

حمود الرحمٰن، جسٹس : سابق چیف جسٹس پاکستان، وفات ۲۰ دسمبر ۱۹۸۱ء، شاہ جمال، لاہور ("جنگ" لاہور ۲۱-۱۲-۱۹۸۱ء)۔

حمید اے شیخ : صحافی، پاکستان ٹائمز سے تعلق، بی بی سی لندن سے چھ سال تعلق رہا، براڈکاسٹر، ۵۲ سال عمر پائی، وفات ۲۸-۵-۱۹۷۱ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۹-۵-۱۹۷۱ء)۔

حمید۔ایس۔اے : سابق ڈائریکٹر ریڈیو پاکستان، وفات ۲۶ر اگست ۱۹۶۷ء، میانی صاحب، لاہور (لوحِ مزار)۔

حمیدا پہلوان : پاک وہند کے معروف پہلوان، کولھاپور بھارت میں فوت ہوئے۔ ولادت ۱۱-۶-۱۹۰۸ء وفات ۲۳-۴-۱۹۵۳ء، پیر مکی، لاہور (لوحِ مزار)۔

حمید احمد خان : ماہر تعلیم، سابق وائس چانسلر پنجاب یونیورسٹی، پرنسپل اسلامیہ کالج لاہور، برادر خورد مولانا ظفر علی خان، ادیب، نقاد، ولادت ۱-۱۱-۱۹۰۳ء، وفات ۲۲ر مارچ ۱۹۷۴ء گلبرگ، لاہور

حمید اصغر کیانی، میجر جنرل : پاکستانی فوج میں شائستہ خدمات، ولادت ۲-۲-۱۹۲۴ء، راولپنڈی وفات ۱۵-۹-۱۹۷۵ء، اسلام آباد، (لوحِ مزار)۔

حمید الدین، پروفیسر ڈاکٹر : سابق چیئرمین ثانوی تعلیمی بورڈ سرگودھا، سابق وائس پرنسپل گورنمنٹ کالج لاہور، ماہر تعلیم، وفات ۲۶-۱۲-۱۹۸۲ء، ماڈل ٹاؤن، لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۲۷-۱۲-۱۹۸۲ء)۔

حمید الدین، ڈاکٹر : سابق استاد شعبۂ تاریخ پنجاب یونیورسٹی، اُستاد زمیندار کالج گجرات، مصنف : تاریخ اسلام، ولادت : امرتسر، وفات ۲۰-۱۰-۱۹۷۹ء، بوسٹن (امریکہ) (مکتوب سعید الدین ڈار بنام راقم)

حمید اللہ بیگ، مرزا : سیاست دان، سابق رکن مغربی پاکستان اسمبلی، ۵۰ سال عمر پائی، آبائی وطن پٹی، وفات (خودکشی) ۲۶-۶-۱۹۵۶ء میانی صاحب، لاہور (شہ سُرخی "نوائے وقت" لاہور ۲۷-۶-۱۹۵۶ء)۔

حمید اللہ خان : ماہر قانون، سیاست دان، قدیم مسلم لیگی، ۸۳ سال عمر پائی، وفات ۵-۱-۱۹۸۴ء، شیخوپورہ ("جنگ" لاہور ۶ر جنوری ۱۹۸۴ء)

حمید اللہ خان : سابق جنرل منیجر روزنامہ مشرق کراچی، تحریک پاکستان کے ممتاز کارکن، ۵۵ سال عمر

پائی، وفات ۲۹-۱-۱۹۷۲ء، اچھرہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۳۰ر جنوری ۱۹۷۲ء)۔

حمید اللہ، مولانا حافظ: ابن مولانا احمد علی لاہوری، برادر اصغر مولانا عبید اللہ انور، وفات ۱۸ر نومبر ۱۹۷۰ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹-۱۱-۱۹۷۰ء)۔

حمید عسکری، پروفیسر عبد الحمید خاں عسکری: معروف سائنس دان، مصنف، وفات ۱۲ر اگست ۱۹۷۱ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۳-۸-۱۹۷۱ء)

حمید عظیم آبادی: صحافی، مدیر رسالہ "جام جم"، عروض کے ماہر، شاد عظیم آبادی سے تلمذ، وفات ۶-۱۱-۱۹۶۳ء، سکھر ("جنگ" کراچی ۷-۱۱-۱۹۶۳ء)۔

حمید علی، سیّد: جدید دار الاشاعت پنجاب کے مالک، پبلشرز یونائیٹڈ کے چیئرمین، ابن شمس العلماء مولوی ممتاز علی، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۰-۱۲-۱۹۶۷ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۱ر دسمبر ۱۹۶۷ء)۔

حمید گل نقشبندی سواتی، پیر سیّد: پیر، مصنف، عالم، ولادت ۱۲-۱-۱۸۹۰ء، مالاکنڈ، وفات ۱۸-۱۱-۱۹۵۴ء، قصور، (مکتوب محمّد صادق قصوری بنام راقم)۔

حمید نظامی (عبد الحمید نظامی): بانی مدیر "نوائے وقت" لاہور، بانی صدر پنجاب مسلم طلبار فیڈریشن (۱۹۳۷ء)، ولادت ۳ر جنوری ۱۹۱۵ء، سانگلہ ہل، وفات ۲۵-۲-۱۹۶۲ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۶ر فروری ۱۹۶۲ء)۔

حمید ہاشمی: صحافی، روزنامہ "امروز" لاہور سے منسلک تھے، قاہرہ میں ہوائی جہاز کے حادثہ میں فوت ہوئے وفات (حادثہ) ۲۰-۵-۱۹۶۵ء، قاہرہ ("نوائے وقت" لاہور ۲۱ر مئی ۱۹۶۵ء)

حمیرا آپا: بنت عباس عبد الحق،

سابق پرنسپل مدرستہ البنات، لاہور، وفات ۱۹-۱-۱۹۸۴ء، صادق آباد، (”جنگ“ لاہور ۲۰-۱-۱۹۸۴ء)۔

حور بانو : بنت خواجہ حسن نظامی دہلوی، ۶۴ سال عمر پائی، وفات ۶/ ستمبر ۱۹۴۹ء، احاطہ میاں میر، لاہور (لوحِ مزار)۔

حیات ترین : مدیر ”انصاف“ بہاولپور، سابق انفارمیشن آفیسر ریاست بہاولپور، ۳۴ سال عمر پائی، وفات ۲۶-۱۰-۱۹۵۴ء، بغداد الجدید (”نوائے وقت“ لاہور ۲۹/ اکتوبر ۱۹۵۴ء)۔

حیات محمد خان شیرپاؤ: سابق گورنر صوبہ سرحد، سابق وفاقی وزیر، پاکستان پیپلز پارٹی کے بانی رکن، آبائی وطن : شیرپاؤ (چارسدہ) وفات ۸-۲-۱۹۷۵ء، شیرپاؤ، (اردو انسائیکلوپیڈیا ۔ فیروز سنز لاہور)۔

حیات میرٹھی : شاعر، وفات ۱۹۸۱ء، بہاولپور۔

حیدر بخش جتوئی : معروف ہاری رہنما، وفات ۲۱-۵-۱۹۷۱ء، (”جنگ“ کراچی ۲۲-۵-۱۹۷۱ء)۔

حیدر حسین شاہ علی پوری پیر سیّد : شیخ طریقت، نواسہ پیر سیّد جماعت علی شاہ علی پوری، وفات ۲۹-۱۲-۱۹۸۶ء، علی پور سیّداں، (”جنگ“ لاہور ۳۰-۱۲-۱۹۸۶ء)

حیدر دہلوی، سیّد جلال الدین: خیام الہند، شاعر : ”صبح الہام“، ولادت ۱۷-۱-۱۹۰۶ء، دہلی، وفات ۱۰/ نومبر ۱۹۵۸ء، کراچی (”جنگ“ کراچی، ۱۱-۱۱-۱۹۵۸ء)۔

حیدر زمان صدیقی، حکیم مولانا : سیاست دان، طبیب، ولادت ۱۹۰۷ء، برکھال (ہری پور)۔ وفات جنوری ۱۹۵۲ء، ہری پور،

حیرت شملوی، عبدالمجید: شاعر، ادیب، مصنف : ”محفلے دیدم“ ”کلیات“، ”مکتوبات“، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۹-۹-۱۹۶۴ء، پاپوش نگر، کراچی (مکتوب انیس جیلانی صدر حیرت شملوی اکیڈیمی بنام راقم)

حیرت وارثی، رحیم بخش : تلمیذ

بیدم وارثی، شاعر، مجموعہ کلام : "عکس حیرت"، وفات ۱۷ر اکتوبر ۱۹۶۳ء، پاپوش نگر، کراچی، (لوح مزار)۔

خ

خادم حسین خان سیدوزئی، سردار: تحریک پاکستان اور تحریک آزادیٔ کشمیر کے رہنما، ۶۲ سال عمر پائی، وفات ۱۹-۱۲-۱۹۸۲ء، تراڑکھیل ("نوائے وقت" لاہور ۲۰-۱۲-۱۹۸۲ء)۔

خادم حسین دینانگری، حکیم قاضی سیّد: ماہر فن طب، وفات ۲۰-۱۲-۱۹۶۴ء، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۲۱ر دسمبر ۱۹۶۴ء)۔

خادم حسین شاہ، ابوالکلیم: سجادہ نشین، خطیب، عالم دین، شیخ طریقت، ولادت ۱۹۲۱ء، وفات ۱۵-۵-۱۹۸۴ء، چورہ شریف (اٹک) ("جنگ" لاہور ۱۶ر مئی ۱۹۸۴ء)۔

خادم حسین شاہ، علی پوری: پیر طریقت، فرزند ارجمند پیر سید جماعت علی شاہ، وفات (حادثہ) ۲۲-۱۰-۱۹۵۱ء، علی پور سیداں، (امیر ملّت اور ان کے خلفاء، مرتبہ محمد صادق قصوری)۔

خادم علی خان، مفتی: شیعہ عالم خطیب، ولادت ۱۸۸۹ء، ملکانی قلندر (ڈیرہ غازی خاں)، وفات ۲۹-۹-۱۹۵۹ء، دربار پیر محمد راجن، لیّہ (تذکرہ علماء امامیہ مرتبہ حسین عارف نقوی)

خادم علی نقشبندی، حکیم: ماہر طبیب، پیر طریقت، سیالکوٹ کی ایک سڑک انہی کے نام سے منسوب ہے، ولادت ۱۸-۱-۱۸۷۲ء، کوٹلی لوہاراں، وفات ۲۱-۸-۱۹۷۱ء، سیالکوٹ، (مضمون روزنامہ امروز لاہور ۱۱-۱-۱۹۸۰ء)۔

خادم محی الدین، پروفیسر:

ماہر تعلیم ، انگریزی پر گہری نظر ، ڈراما نگار ، ماہر موسیقی ، وفات ۱۹۶۳ء ۔

خاقان محمود : سماجی کارکن ، خاقان نرسری اور خاقان میموریل اکیڈمی ان کی یاد میں قائم ہوئیں ۔ وفات ۱۴ر مئی ۱۹۷۶ء ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۴-۵-۱۹۸۲ء)

خالد سہگل : صنعت کار ، فرزند سعید سہگل ، ۴۹ سال عمر پائی ، ولادت آبائی وطن : سہگل آباد (چکوال) وفات ۱۳-۷-۱۹۸۶ء ، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۴-۷-۱۹۸۶ء)

خالد محمود قریشی ، پروفیسر : سربراہ تحریک جہاد ، مسلم لیگی ، چوہدری محمد علی کی نظام اسلام پارٹی کے کارکن ، وفات ۲۳ر اگست ۱۹۷۸ء ، چک جھمرہ ("نوائے وقت" ۲۹-۸-۱۹۷۸ء)۔

خالو پہلوان : فرزند منہا پہلوان نوری والا ، سابق چیمپئن پاکستان ، ولادت ۱۹۳۶ء ، لاہور ، وفات ۳-۶-۱۹۶۰ء ، پیر مکی ، لاہور (لوح مزار)۔

خان ، اے رحمٰن : سائنس دان ، پرنسپل زرعی کالج فیصل آباد ، ۶۷ سال عمر پائی ، وفات ۶-۱۲-۱۹۶۸ء ، میانی صاحب لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۷ر دسمبر ۱۹۶۸ء)۔

خان بہادر ، مولانا (مارتنگ صاحب) : شیخ الحدیث ، عالم دین ، ولادت ۱۸۹۸ء ، لڈیری (سوات) وفات ۱۹۷۶ء ،

خان ، جسٹس اے آر : سابق الیکشن کمشنر آزاد کشمیر ، وفات ۳۰ر دسمبر ۱۹۶۹ء ، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۳۱-۱۲-۱۹۶۹ء)۔

خان رشید اللہ ، ڈاکٹر : سابق اُستاد شعبہ اُردو سندھ یونیورسٹی ، مصنف ، ولادت ۱-۷-۱۹۲۵ء ، وفات ۴-۱-۱۹۸۰ء ، کراچی ("جنگ" کراچی ۵-۱-۱۹۸۰ء)۔

خان صاحب ، ڈاکٹر : سابق وزیر اعلیٰ صوبہ سرحد ، سابق وزیر اعلیٰ مغربی پاکستان ، سابق ری پبلکن پارٹی کے رہنما ، ۷۶ سال عمر پائی ، ولادت اتمان زئی (سرحد) وفات (قتل) ۹-۵-۱۹۵۸ء ، اتمان زئی ،

(" نوائے وقت " لاہور ۱۰ر مئی ۱۹۵۸ء)۔

خان محمد تونسوی، خواجہ: پیر طریقت، سجادہ نشین، سیاست دان، ولادت ۲۱ ربیع الثانی ۱۳۳۴ھ، وفات ۴-۵-۱۹۷۹ء، تونسہ شریف، (" نوائے وقت " لاہور ۵ر مئی ۱۹۷۹ء)۔

خان محمد خان: شاہ امان اللہ خان والئی افغانستان کے باڈی گارڈ، ۹۰ سال عمر پائی، وفات ۱۴-۵-۱۹۷۶ء، بکی ٹھٹھی، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۱۵ر مئی ۱۹۷۶ء)۔

خان محمد نیاز: ممتاز شاعر،
"نیاز بزم دہر سے تہی نہیں چلے ہیں ہم
اٹھے ہیں اپنے ساتھ اک داستاں لیے ہوئے"
ولادت ۱۶-۴-۱۹۰۶ء، وفات ۵ر اگست ۱۹۷۵ء، قبرستان جامعہ کراچی، کراچی، (لوح مزار)۔

خان محمد خان واگہ: سابق رکن پنجاب اسمبلی، وفات ۶-۱-۱۹۵۹ء، شیخوپورہ (" نوائے وقت " لاہور ۸ر جنوری ۱۹۵۹ء)۔

خدا بخش، الحاج مہربسّا: مالک ہوٹل نعمت کدہ لاہور، سابق صدر انجمن خادم المسلمین لاہور، وفات ۸-۵-۱۹۷۷ء، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۹-۵-۱۹۷۷ء)۔

خدا بخش ڈھڈی، مولوی: خواجہ فیض کمال چشتی مہاروی کے لقب سے مشہور تھے، ۷۱ سال عمر پائی، ولادت کھائی (کوٹ ادو)، وفات ۹ر فروری ۱۹۵۹ء، کوٹ اڈو (معلومات از متین کشمیری نبیرہ آں مرحوم)۔

خدا بخش حضروی: تحریک خلافت میں حصّہ، مفتی، عالم، فاضل مظاہر العلوم سہارنپور، ولادت ۱۸۸۱ء (اٹک)، وفات ۶ر جنوری ۱۹۷۷ء، حضرو (تذکرہ علمائے پنجاب مرتبہ اختر راہی)

خدا بخش، حکیم: ماہر فن، تلمیذ حکیم شہزادہ غلام محمّد، مرید خاص پیر سید جماعت علی شاہ علی پوری، ولادت ۱۹۱۶ء، لاہور، وفات ۱۶ر نومبر ۱۹۷۴ء، میانی صاحب، لاہور،

(مکتوب حکیم محمد مسعود فرزند مرحوم)

خدا بخش قادری، حضرت میاں: سلسلۂ قادریہ کے نامور بزرگ، حضرت فضل شاہ قادری نور والوں کے مرشد، ایک روایت کے مطابق ۱۵۰ سال عمر پائی، ولادت ۱۸۰۰ء جالندھر وفات ۱۹-۷-۱۹۵۰ء، قبرستان پیر بخاری، ساہی وال (سوانح حیات میاں خدا بخش مؤلفہ حافظ نذر الاسلام)۔

خدا بخش، ملک: ادیب، وکیل، سابق رکن سرحد اسمبلی، سابق رکن دستور ساز اسمبلی، سابق ایڈووکیٹ جنرل، ولادت ۱۸۸۹ء، ڈیرہ اسمٰعیل خاں، وفات ۲۷-۱-۱۹۵۱ء، پشاور ("نوائے وقت" لاہور ۲۹ر جنوری ۱۹۵۱ء)۔

خدا بخش ملتانی، مولانا: عالم، مرید حسین احمد مدنی، وفات مئی ۱۹۷۱ء، ملتان۔

خدا بخش، مولانا: "غازئ کشمیر" تحریک آزادی کے سرگرم کارکن، مولانا عبید اللہ سندھیؒ کے جلاوطنی کے ساتھی، ۶۷ سال عمر پائی، وفات ۲۴ر جولائی ۱۹۶۷ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۵-۷-۱۹۶۷ء)۔

خدا داد خان، رانا: پنجاب مسلم لیگ کے صدر، تحریک پاکستان کے رہنما، ۶۲ سال عمر پائی، وفات ۲۳ر جنوری ۱۹۸۲ء، چک مہدی خان، (عارف والا) ("نوائے وقت" لاہور ۲۴ر جنوری ۱۹۸۲ء)

خدیجہ فیروز الدین، ڈاکٹر مس: ماہرۂ تعلیم، سچی مومنہ، سابق پرنسپل گرلز کالج امرتسر، سابق ڈپٹی ڈائریکٹریس محکمہ تعلیم پنجاب، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۲۹-۴-۱۹۶۹ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۱-۵-۱۹۶۹ء)۔

خدیجہ مستور: افسانہ نویس، ناول نگار، "آنگن"، "کھیل"، اور "بوچھاڑ" کی مصنفہ، ۴۵ سال عمر پائی، وفات ۲۶-۷-۱۹۸۲ء، گلبرگ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۷ر جولائی ۱۹۸۲ء)۔

خضر تمیمی، مولا بخش: پنجابی زبان کے شاعر اور اسکالر، قانون داں

مدیر ہفت روزہ "پنچائت" لاہور ؛ ولادت ۱-۱-۱۹۰۸ء ، وفات ۲۸ر جنوری ۱۹۷۴ء چنیوٹ ("نوائے وقت" لاہور ۲۹-۱-۱۹۷۴ء)۔

خضر حیات خان ٹوانہ، ملک : سابق ریٹائرڈ کرنل آرمی ، متحدہ پنجاب کے آخری وزیر اعلیٰ ۱۹۴۷ء-۱۹۴۲ء ، یونینسٹ پارٹی کے سربراہ ، ولادت ۷-۸-۱۹۰۰ء ، کالرہ (سرگودھا) ، وفات ۲۰-۱-۱۹۷۵ء ، کالرہ (سرگودھا) ("نوائے وقت" لاہور ۲۲-۱-۱۹۷۵ء)

خضر حیات شاہ ، مخدوم سیّد : سجادہ نشین شاہ جیونہ ، ۶۱ سال عمر پائی ، آبائی وطن : شاہ جیونہ (جھنگ) وفات ۱۱-۱۲-۱۹۵۸ء ، شاہ جیونہ (جھنگ) ("نوائے وقت" لاہور ۱۳ر دسمبر ۱۹۵۸ء)۔

خلیق الزمان چوہدری : سیاست دان ، سابق ، صدر پاکستان مسلم لیگ ، قرار داد لاہور کے مؤید ، مصنف : شاہراہ پاکستان ، ولادت ۲۵-۱۲-۱۸۸۹ء ، چنار ، وفات ۱۸ر مئی ۱۹۷۳ء ، میوہ شاہ ، کراچی ، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹-۵-۱۹۷۳ء)۔

خلیق قریشی ، غلام رسول : ادیب ، صحافی ، شاعر ، مدیر روز نامہ "عوام" (فیصل آباد) ، ۶۰ سال عمر پائی ، وفات ۶-۱-۱۹۷۴ء ، پیپلز کالونی ، فیصل آباد ("نوائے وقت" لاہور ، ۷ر جنوری ۱۹۷۴ء)۔

خلیل احمد مُراد ، پروفیسر : اُستاذ شعبۂ فزکس مسلم یونیورسٹی علی گڑھ ، والد بزرگوار پروفیسر سعیدہ ملک پرنسپل لیڈی میکلیگن کالج لاہور ، ۶۷ سال عمر پائی ، وفات ۲۰-۲-۱۹۶۵ء ، میانی صاحب ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۱-۲-۱۹۶۵ء)۔

خلیل الدین آزاد صمدانی ، مولانا : شیخ طریقت ، مبلغ ، مسلم لیگ کے کارکن ، ولادت ۱۸۹۲ء ، بھوپال ، وفات ۱۹۵۷ء ، ملتان

خلیل الرحمٰن صدیقی ، میر : کہنہ مشق صحافی ، مدیر روز نامہ "اتحاد" (کوئٹہ) ، ۶۵ سال عمر پائی ، وفات ۲۲ر نومبر ۱۹۵۸ء کوئٹہ ("نوائے وقت" لاہور ۲۳-۱۱-۱۹۵۸ء)۔

خلیل الرحمٰن، مفتی : جنرل منیجر تاج کمپنی لاہور، طباعت قرآن مجید کے سلسلہ میں نمایاں خدمات، سرخ کے حروف میں قرآن پاک شائع کیا، وفات ۷۷ ۱۹ء-۱۰-۲، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۷ء-۱۰-۳)۔

خلیل الرحمٰن، ملک : جماعت اسلامی کے سابق رہنما، وفات ۷رجنوری ۱۹۸۶ء ("جنگ" لاہور ۸رجنوری ۱۹۸۶ء)۔

خلیل الرحمٰن، مولانا (خان ملّا) : مدرس، عالم، فاضل مظاہر العلوم سہارنپور، ولادت ۱۸۷۳ء، ہزارہ، وفات ۱۹۸۵ء-۳-۲۶، تربیلا پٹین (مانسہرہ)۔

خلیل اللہ خلیلی، اُستاد : فارسی کے چوٹی کے شاعر، افغان مجاہدین کا حوصلہ بڑھاتے تھے، مجموعہ کلام: اشک وخون، ۸۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۷ء-۵-۴، پشاور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۷ء-۵-۵)۔

خمیسو خان : الغوزہ نواز، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۳ء-۳-۸، گاجولوری، سندھ ("جنگ" کراچی ۹ مارچ ۱۹۸۳ء)۔

خواص خان ہیراں : ہزارہ کے بزرگ، ادیب، محقق، وفات ۱۹۸۶ء-۷-۱۲، ایبٹ آباد (خبرنامہ "اکادمی" ادبیات، اسلام آباد اگست ۱۹۸۶ء)۔

خوب داس، پادری : مسیحی برادری کی قابل احترام شخصیت، ولادت ۱۸۹۸ء، وفات ۱۷ردسمبر ۱۹۷۳ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۳ء-۱۲-۲۰)۔

خورشید احمد، شیخ : وفاقی وزیر قانون، ماہر قانون، پنجاب مسلم سٹوڈنٹس فیڈریشن کے دماغ، زمانۂ طالب علمی میں تحریک پاکستان میں حصہ لیا، ۴۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۶ء-۶-۱۹ میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۶ء-۶-۲۰)۔

خورشید احمد قریشی، پیر : سیاست دان، وفات ۲۵ر اکتوبر ۱۹۸۵ء، درگاہ شاہ رکن عالم، ملتان (لوح مزار)۔

خورشید احمد ہمدانی، سیّد: تلمیذ و مرید حضرت شیخ الہندؒ، خلیفہ مولانا حسین احمد مدنی، شیخ طریقت، عالم دین، سادات ہمدانیہ سے تعلق ولادت ۱۸۶۹ء، کھوتنگ (سرگودھا)، وفات ۱۲-۶-۱۹۷۳ء، عبدالحکیم (تذکرہ علمائے پنجاب مرتبہ اختر راہی)

خورشید انور، خواجہ: موسیقار، فلمساز، وفات ۳۰-۱۰-۱۹۸۴ء، لاہور ("جنگ" لاہور ۳۱-۱۰-۱۹۸۴ء)۔

خورشید جہاں بیگم: اہلیہ پروفیسر میاں محمّد شریف، سابق صدر شعبۂ فلسفہ مسلم یونیورسٹی علی گڑھ، ولادت ۲۰-۸-۱۸۹۳ء، وفات ۱۳ر ستمبر ۱۹۸۳ء، باغبانپورہ، لاہور، (لوح مزار)۔

خورشید عالم، میاں: سجادہ نشین کوٹلہ شریف، پیر طریقت، ولادت ۱۸۹۱ء، وفات ۱۷-۱۱-۱۹۸۰ء کوٹلہ شریف (شیخوپورہ) ("امروز" لاہور ۱۸-۱۱-۱۹۸۰ء)۔

خورشید عالم اشرفی، حاجی: تلمیذ محمد عالم آسی امرتسری و شاہ علی حسین محدث کچھوچھوی، جنرل سیکرٹری انجمن تبلیغ احناف امرتسر، ۷۵ سال عمر پائی، وفات ۱۶-۱۲-۱۹۷۶ء، میانی صاحب، لاہور (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

خورشید علی مہر، سیّد: شاعر، کلام اقبال کا منظوم ترجمہ، ولادت ۱۹۰۴ء، جے پور، وفات ۷-۵-۱۹۶۶ء، کراچی، (ماہنامہ "قومی زبان" کراچی)۔

خوشتر امروہوی: ادیب، صحافی، ۵۲ سال عمر پائی، وفات ۱۱ر جون ۱۹۸۳ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۲-۶-۱۹۸۳ء)۔

خوشی محمّد ناررڑ: سیاستدان، ولادت ۱۸۸۵ء، وتیکے تارڑ (گوجرانوالہ) وفات مارچ ۱۹۶۸ء۔

خوشی محمّد، قاضی: علمی شخصیت، سابق اُستاد اسلامیہ ہائی سکول ننگل انبیا تحصیل نکودر، چوہدری محمّد علی وزیر اعظم پاکستان کے استاد، ۹۰ سال عمر پائی، وفات ۱۳ر مئی ۱۹۶۹ء، میاں چنوں ("نوائے وقت" لاہور ۱۴-۵-۱۹۶۹ء)۔

خوشی محمد فیروز پوری، میاں: صوفی، خلیفہ پیر جماعت علی شاہ، ولادت ۱۹۰۱ء، فیروز پور، وفات ۴ر اگست ۱۹۷۲ء، مائی پاکدامناں، ملتان (امیر ملت اور ان کے خلفاء مرتبہ محمد صادق قصوری)۔

خیر الدین خورشید جاہ، شہزادہ مرزا: یادگار دودمانِ مغلیہ، وفات ۳-۸-۱۹۷۵ء، ماڈل ٹاؤن لاہور ("نوائے وقت"، لاہور ۴ر اگست ۱۹۷۵ء)۔

خیر اللہ شریف، کیپٹن: پولو کا بین الاقوامی شہرت کا حامل کھلاڑی، ۱۹۵۶ء میں ایشیاء میں پولو کا بہترین کھلاڑی قرار دیا گیا، وفات ۲۰ر جنوری ۱۹۵۹ء، سرگودھا ("نوائے وقت" لاہور ۲۱-۱-۱۹۵۹ء)۔

خیر محمد جالندھری، مولانا: بانی خیر المدارس جالندھر و ملتان، عالم دین، مصنف، ولادت ۱۸۸۵ء، عمروال (نکودر)، وفات ۲۲ر اکتوبر ۱۹۷۰ء، خیر المدارس (ملتان)، ("نوائے وقت" لاہور ۲۳ر اکتوبر ۱۹۷۰ء)۔

د

دامن، اُستاد (چراغ دین): پنجابی شاعر، ولادت ۹-۲-۱۹۱۱ء، لاہور، وفات ۳-۱۲-۱۹۸۴ء، مادھو لعل حسین، لاہور (کتبہ مزار)۔

داؤد شاہ مکان شریفی، سید: صوفی باصفاء، نبیرۂ حضرت امام علی شاہ مکان شریفی، والد بزرگوار سید سرمد، ۷۶ سال عمر پائی، وفات ۱۴-۱۱-۱۹۶۸ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۵-۱-۱۹۶۸ء)۔

دائم اقبال، دائم: پنجابی شاعر، مصنف، ولادت ۱۹۰۹ء داسو (گجرات)، وفات ۱۳ر اکتوبر ۱۹۸۴ء، واسو (گجرات) ("جنگ" لاہور ۱۴-۱۰-۱۹۸۴ء)۔

دِتّہ قادری، سائیں:

نَے نواز، غیر ممالک میں اپنے فن کا مظاہرہ کیا، وفات ۱۹۸۶ء-۱۲-۲۴، میانی صاحب، لاہور (" جنگ " لاہور ۲۵ر دسمبر ۱۹۸۶ء)۔

درپن، عشرت عباس: فلمی اداکار، برادر سنتوش کمار (موسیٰ رضا) وفات ۱۹۸۰ء-۱۱-۸ مسلم ٹاؤن، لاہور (لوح مزار)۔

درد کاکوروی، علّامہ ندر علی: شاعر، وفات ۱۹۷۲ء-۶-۲۶، کراچی (" جنگ " کراچی ۱۹۷۲ء-۶-۲۷)۔

دل محمد، خواجہ: ریاضی دان، شاعر، اُستاد، سابق پرنسپل اسلامیہ کالج لاہور، ولادت ۱۸۸۴ء وفات ۱۹۶۱ء-۵-۲۷، میانی صاحبؒ لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۲۸ر مئی ۱۹۶۱ء)۔

دلاور حسین، پروفیسر، (ڈی حسین): سابق پرنسپل ایم اے او کالج لاہور، کرکٹ کے معروف کھلاڑی، ولادت ۷ ر مارچ ۱۹۰۶ء، وفات ۱۹۶۷ء-۸-۲۵، میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

دلاور خان بھنڈارہ، میاں: بھنڈارہ خاندان کے سربراہ، تحریک آزادی میں شامل رہے، وفات ۱۹۷۰ء-۶-۱۸، ولٹویا (پاکپتن) (" نوائے وقت " لاہور ۱۹ر اپریل ۱۹۷۰ء)۔

دلبر خان، حکیم: سہگل قتل کے کردار، وفات ۱۹۶۱ء-۴-۱۱ (" نوائے وقت " لاہور ۱۲ر اپریل ۱۹۶۱ء)۔

دُنی چند، بھگت: اچھوت رہنما، نظریۂ پاکستان کے حامی، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۸ء-۸-۱۹ سیالکوٹ (" نوائے وقت " لاہور ۲۰ر اگست ۱۹۶۸ء)۔

دودا خان زہری، سردار: قبیلہ جالاواں کے سابق سربراہ، سیاست دان، سابق رکن صوبائی اسمبلی، سابق رکن وفاقی مجلس شوریٰ، محب وطن، ۴۷ سال عمر پائی، وفات (حادثہ) ۱۹۸۲ء-۶-۸، گھٹ (خضدار) (" نوائے وقت " لاہور ۹ر جون ۱۹۸۲ء)۔

دوست محمد خان بھٹی، میاں:
سابق رکن صوبائی اسمبلی، وفات ۲۴ر دسمبر ۱۹۵۷ء، پنڈی بھٹیاں، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۷ء-۱۲-۲۶)۔

دوست محمد صابر ملتانی، حکیم: ماہر طبیب، ۱۸ کتابوں کے مصنف، وفات ۱۹۷۲ء-۵-۲۰، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۲ء-۵-۳۱)۔

دوست محمد قریشی، مولانا:
بانی مدرسہ انوار العلوم، واعظ، مناظر، شیخ طریقت، مصنف، ولادت ۲۹ر ستمبر ۱۹۲۰ء، ریخ کلاں (راجن پور) وفات ۱۹۷۴ء-۵-۲۷، بھکر، (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

دہلوی۔ ایس۔ کے: سفارت کار، سفیر پاکستان متعینہ مغربی جرمنی، وفات ۱۹۷۶ء-۹-۷ ("امروز" لاہور ۱۹۷۶ء-۹-۸)۔

دہلوی، مولانا سید محمد:
معروف شیعہ عالم، خطیب اعظم، مصنف، ولادت ۱۳۱۷ھ، وفات ۱۹۷۱ء، باغ خراسان، کراچی۔

دین محمد، ملک، ڈاکٹر:
مورخ، سابق استاد ادارۂ تعلیم و تحقیق پنجاب یونیورسٹی، سابق استاد گومل یونیورسٹی، ولادت ۱۹۱۰ء-۱۲-۲۸، وفات ۱۹۸۲ء-۲-۲۰، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۲ر فروری ۱۹۸۲ء)۔

دین محمد، ملک:
ککے زئی برادری کے نامور فرد وفات ۱۹۶۱ء-۲-۷، میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

دین محمد وفائیؒ، مولانا:
سندھ کے نامور صحافی، مورخ، ادیب بانی و مدیر "توحید"، مصنف "تذکرہ مشاہیر سندھ"، وفات ۱۰ر اپریل ۱۹۵۰ء، (ماہنامہ "وجدان" کراچی مئی ۱۹۸۷ء)۔

ڈ

ڈاکٹر خان صاحب: سابق وزیر اعلیٰ سرحد، سابق وزیر اعلیٰ مغربی

پاکستان ، ریپبلکن پارٹی کے قائد ، ولادت ۱۸۸۲ء ، اتمان زئی (پشاور) وفات (قتل) ۹-۵-۱۹۵۸ء ، اتمان زئی (پشاور)۔

ڈیوٹ اجمیری : مزاحیہ شاعر ، وفات ۲۰-۹-۱۹۶۹ء ، میرپورخاص (سندھ) (ماہنامہ "قومی زبان" کراچی)۔

ذ

ذاکر حسین شاہ قادری گیلانی ، سیّد : پیر طریقت ، ولادت ۱۱-۴-۱۸۷۹ء ، بٹالہ ، وفات ۹ر اگست ۱۹۶۶ء ، شاہ کوٹ (شیخوپورہ) (تذکرہ مشائخ قادریہ مؤلفہ محمّد دین کلیم)۔

ذاکر علی رہتکی ، الحاج : مصنف ، ابن انور علی رہتکی ، ولادت ۲۰-۶-۱۹۰۲ء رہتک ، وفات ۱۵-۵-۱۹۷۹ء ، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۶-۵-۱۹۷۹ء)۔

ذکاء اللہ لودھی جسٹس : سابق قائم مقام چیف جسٹس بلوچستان ہائی کورٹ ، ۵۱ سال عمر پائی ، وفات ۱۹-۱۰-۱۹۸۴ء ، کوئٹہ ، ("نوائے وقت" لاہور ۲۰-۱۰-۱۹۸۴ء)۔

ذکی کیفی ، محمّد ذکی : شاعر ، عالم ، ابن مفتی محمّد شفیع دیوبندی ، مجموعہ کلام : کیفیات ، ولادت ۳ر جولائی ۱۹۲۶ء ، وفات ۲۸ر جنوری ۱۹۷۵ء ، میانی صاحب ، لاہور ، ("نوائے وقت" لاہور ۲۵ر جنوری ۱۹۷۵ء)۔

ذوالفقار احمد باجوہ : سابق رکن قومی اسمبلی ، حزب اختلاف کے رہنما ، وفات ۲۸-۸-۱۹۷۶ء ، گوجرانوالہ ("نوائے وقت" لاہور ۲۹ر اگست ۱۹۷۶ء)۔

ذوالفقار علی بخاری : شاعر ، فن کار ، ادیب ، براڈکاسٹر ، سابق ڈائرکٹر جنرل ریڈیو پاکستان ، ۶۹ سال عمر پائی ، وفات ۱۲ر جولائی ۱۹۷۵ء ، کراچی (یاد یار مہربان مؤلفہ مرزا ظفر الحسن)۔

ذوالفقار علی بھٹو : سابق

صدر پاکستان ، سابق وزیر اعظم پاکستان، بانی چیرمین پاکستان پیپلز پارٹی، مصنف ولادت ۱۹۲۸ء-۱-۵ ، لاڑکانہ ، وفات ۱۹۷۹ء-۴-۴ ، گڑھی خدا بخش (لاڑکانہ) ("نوائے وقت" لاہور ۵ر اپریل ۱۹۷۹ء)۔

ذوالفقار علی حکیم مولوی : ماہر طبیب ، وفات ۱۹۵۷ء-۱-۲۴ ماڈل ٹاؤن ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۷ء-۱-۲۵)۔

ذوالفقار علی شاہ راشدی: سجادہ نشین شاہ جو گوٹھ ، ۶۴ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۶ء-۸-۲۷ ، شاہ جو گوٹھ ("جنگ" لاہور ۲۸ر اگست ۱۹۸۶ء)۔

ذوالفقار علی شاہ ، سیّد : ماہر تعلیم ، سابق پرنسپل ایچی سن کالج لاہور ، وفات ۱۹۷۹ء-۱۲-۲۶ ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۷ر دسمبر ۱۹۷۹ء)۔

ذوالفقار علی شاہ ، سیّد : شیعہ عالم ، تورات ، زبور اور انجیل کے ماہر، وفات ۱۹۸۲ء-۱-۱۶ ، جلال پور جٹاں ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۲ء-۱-۱۷)۔

ذہین شاہ تاجی ، محمد طاسین : شاعر، نعت گو، صوفی، پیر طریقت، ولادت ۱۹۰۲ء ، جے پور ، وفات ۲۳ر جولائی ۱۹۷۸ء ، میوہ شاہ ، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۹۷۸ء-۷-۲۴)۔

ذیشان احمد شاکر سہارنپوری: شاعر، ۷۵ سال عمر پائی، وفات ۲۵ر فروری ۱۹۸۲ء ، گوجرانوالہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۲ء-۲-۲۶)۔

ر

رابعہ سلطان قاری ، مس: بار ایٹ لاء ، سابق صدر لاہور ہائی کورٹ بار ایسوسی ایشن ، قانون کی بالادستی اور شہری آزادیوں کی علم بردار ، وفات ۲۹ر جنوری ۱۹۷۷ء ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۷ء-۱-۳۰)۔

راحت زاخیلی : صحافی، پشتو ادیب، وفات ۱۹۶۳ء-۵-۲۹ ،

(روزنامہ "شہباز" پشاور ۳۰ر مئی ۱۹۶۳ء)۔

راحت سعید چھتاری : نواب احمد سعید چھتاری کے فرزند ارجمند، سفارت کار، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۴-۳-۱۹۸۷ء، قبرستان سوسائٹی کراچی ("جنگ" لاہور ۵-۳-۱۹۸۷ء)۔

راحل ہوشیارپوری : شاعر، برادر بزرگ حفیظ ہوشیارپوری، وفات ۲۶-۹-۱۹۵۴ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۸-۹-۱۹۵۴ء)۔

رازق الخیری : ادیب، صحافی، ۷۹ سال عمر پائی، وفات ۲۴ر فروری ۱۹۷۹ء، پاپوش نگر، کراچی ("جنگ" کراچی ۲۵-۲-۱۹۷۹ء)۔

راز کاشمیری : شاعر، نعت گو، ۷۵ سال عمر پائی، وفات ۹-۲-۱۹۸۶ء، ("جنگ" لاہور ۱۰-۲-۱۹۸۶ء)۔

راز مرادآبادی، ماجد علی خان : شاعر، وفات ۱۲ر نومبر ۱۹۸۲ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۳ر نومبر ۱۹۸۲ء)۔

راشد برہانپوری، سیّد محمّد مطیع اللہ : شاعر، تاریخ گو، مؤرخ، "تاریخ اولیائے سندھ" ولادت ۱۸۹۵ء، برہانپور، وفات ۱۶-۶-۱۹۶۰ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۷-۶-۱۹۶۰ء)

راشد بزمی، محمّد حامد : شاعر، ولادت ۲۱-۴-۱۹۳۸ء، دہلی وفات ۳۰-۳-۱۹۸۴ء، گوجرانوالہ، ("جنگ" لاہور ۳۱-۳-۱۹۸۴ء)۔

راشد منہاس : پاک بھارت جنگ کا شہید، تمغۂ نشان حیدر دیا گیا، ولادت ۱۹۵۱ء، کراچی، وفات ۲۰-۸-۱۹۷۱ء، ڈیفنس، کراچی، ("نوائے وقت" لاہور ۳۰ر اگست ۱۹۷۱ء)۔

راغب احسن، علّامہ : سیاست دان، تحریک مجاہدین کے رکن، تحریک آزادی کے بے لوث کارکن، ولادت ۱۹۰۵ء، نیودھی (گیا)، وفات ۲۸-۱۱-۱۹۷۵ء، سخی حسن، کراچی، (تحقیقی مقالہ شعبۂ تاریخ پنجاب یونیورسٹی)

راکا، حاجی محمّد شریف : نامور پینٹر، خطاط، مرید شاہ عبدالقادر

رائپوری و سیّد نفیس رقم صاحب، وفات ۲۸-۶-۱۹۸۰ء، میانی صاحب، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۲ر جولائی ۱۹۸۰ء)۔

راہی، ڈاکٹر عبدالحئ : ممتاز عالم دین مولانا اشرف علی تھانوی کے خلیفہ، دارالعلوم کراچی کے صدر، وفات ۲۷-۳-۱۹۸۶ء، کورنگی کراچی۔

رائے بہاؤ : بدھ پیشوا، وفات ۸-۱۲-۱۹۶۶ء، چٹاگانگ (" نوائے وقت " لاہور ۹-۱۲-۱۹۶۶ء)

رب نواز خان، حاجی : رئیس اعظم قصور، سماجی کارکن، نواب افتخار حسین خان ممدوٹ کے ماموں، ۸۵ سال عمر پائی، وفات ۱۶-۳-۱۹۶۳ء، قصور، (" نوائے وقت " لاہور ۱۷-۳-۱۹۶۳ء)۔

رب نواز، سردار : سابق چیئرمین یونین کونسل دھریک، زمیندار، سیاسی و سماجی کارکن، والد بزرگوار سردار تاشفین نواز، ولادت اکتوبر ۱۹۱۹ء، دھریک (اٹک)، وفات ۲۰-۸-۱۹۸۱ء ہاسٹر (اٹک)۔

رچرڈ کرافٹن، سر : سابق وزیر اعظم ریاست بہاول پور، حیدرآباد دکن میں بھی خدمات انجام دیں، آئی سی ایس۔ آفیسر، ۶۲ سال عمر پائی، وفات ۲-۶-۱۹۵۵ء، ہیمپشائر (" نوائے وقت " لاہور ۴-۶-۱۹۵۵ء)۔

رحمٰن۔ ایس۔ اے : سابق چیف جسٹس سپریم کورٹ آف پاکستان، ادیب، ادیب نواز، ولادت ۴ر جون ۱۹۰۳ء، وفات ۱۱-۲-۱۹۷۹ء، گلبرگ لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۱۲ر فروری ۱۹۷۹ء)۔

رحمان گل، ملک میر : سابق رکن مغربی پاکستان اسمبلی، قبائلی رہنما، وفات ۱۹-۲-۱۹۶۵ء، ٹانک (" نوائے وقت " لاہور ۲۰ر فروری ۱۹۶۵ء)۔

رحمت اللہ ارشد، علامہ : سیاست دان، عالم دین، سابق رکن صوبائی اسمبلی، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۲۳-۹-۱۹۸۳ء، سمہ سٹہ (" نوائے وقت " لاہور ۲۴-۹-۱۹۸۳ء)۔

رحمت اللہ خان، بریگیڈیر : والد ائیر مارشل اصغر خان، پہلی عالمی

جنگ میں کارہائے نمایاں انجام دیئے، ۸۰سال عمر پائی، ۱۶-۶-۱۹۶۶ء، ایبٹ آباد (''نوائے وقت'' لاہور ۱۷ر جون ۱۹۶۶ء)۔

رحمت اللہ درّانی : ۷۶سال عمر پائی، وفات ۲۱-۱۲-۱۹۸۵ء، پشاور (''جنگ'' لاہور ۲۲ر دسمبر ۱۹۸۵ء)۔

رحمت اللہ ہمایوں، میر : فرزند ارجمند میر شمس الدین بانی انجمن حمایت اسلام لاہور، سابق آنریری سیکریٹری انجمن حمایت اسلام لاہور، شاہ امان اللہ خان والئی افغانستان کے سابق سیکریٹری، وفات ۱۶-۱۲-۱۹۵۱ء، لاہور (''آفاق'' لاہور ۱۸-۱۲-۱۹۵۱ء)۔

رحمت علی، چوہدری : تحریک آزادی کے مجاہد، پاکستان کا نام تجویز کرنے والے، مصنف: NOW OR NEVER ولادت ۱۶-۱۱-۱۸۹۷ء، مُہر (گڑھ شنکر) وفات ۱۲-۲-۱۹۵۱ء، کیمبرج (فاؤنڈنگ فادرز آف پاکستان مرتبہ ڈاکٹر احمد حسن دانی)۔

رحمت علی خان سامی : عالم، مصنف، ''مرید شیخ الہند''، یوگنڈا میں تبلیغ کی، اردو، عربی، فارسی کے شاعر، مترجم، کشف المحجوب کا ترجمہ ''بیان المطلوب'' کے عنوان سے کیا، ولادت ۱۸۸۶ء، سیکریالی (گجرات)، وفات ۲۶ر اگست ۱۹۶۵ء، سیکریالی (تذکرہ علمائے پنجاب اختر راہی)۔

رحمت علی کپورتھلوی، حاجی : نامور خطّاط، والد ماجد خورشید احمد خورشید رقم، ۱۰۰سال عمر پائی، وفات ۱۳-۲-۱۹۸۲ء، لاہور (''نوائے وقت'' لاہور ۱۴-۲-۱۹۸۲ء)

رحمت علی، میاں : نقشبندیہ سلسلہ کے بزرگ، خلیفہ میاں شیر محمد شرقپوری، وفات ۱-۴-۱۹۷۰ء، گھنگ شریف، لاہور (''نوائے وقت'' لاہور ۲-۴-۱۹۷۰ء)۔

رحیم بخش : گوجرانوالہ کے معروف پہلوان، مسلم لیگ کے سرگرم کارکن، وفات ۲۶-۱-۱۹۷۵ء، راہوالی (''نوائے وقت'' لاہور ۲۷ر جنوری ۱۹۷۵ء)۔

رحیم بخش بچہ، ملک : برادر

اصغر ملک خدا بخش بچہ، چیف آفیسر ڈسٹرکٹ کونسل ملتان، وفات یکم مارچ ۱۹۷۲ء، خسرآباد، ملتان (''نوائے وقت'' لاہور ۱۹۷۲ء-۳-۲)۔

رازق راجو: فن کار، ریڈیو اور ٹیلی ویژن سے تعلق، ۳۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۳ء-۹-۱۱، کراچی (''جنگ'' کراچی ۱۹۸۳ء-۹-۱۲)۔

رسا جالندھری، محمّد کبیر خان: نامور شاعر، ولادت ۱۸۹۴ء-۱۰-۶، جالندھر، وفات ۱۹۷۷ء-۴-۴، میاں میر، لاہور (''نوائے وقت'' لاہور ۹ر دسمبر ۱۹۸۰ء)۔

رسوا میرٹھی، امیر حسن: مرثیہ گو شاعر، وفات ۱۹۷۸ء-۱-۲۰، ڈرگ روڈ۔ کراچی (لوحِ مزار)۔

رسول بخش تالپور، میر: تحریک خلافت اور تحریک پاکستان کے کارکن، سندھ کے سابق سینئر وزیر، تجربہ کار پارلیمنٹرین، گورنر سندھ، ولادت ٹنڈو میر محمود، وفات ۲ر مئی ۱۹۸۲ء، گنجو ٹکر ہلز، حیدر آباد، (''نوائے وقت'' لاہور ۱۹۸۲ء-۵-۳)۔

رشید احمد ارشد، پروفیسر حافظ: مترجم، مصنف، سابق صدر شعبۂ عربی کراچی یونیورسٹی، وفات ۲۰ دسمبر ۱۹۸۴ء، کراچی (سہ ماہی ''العلم'' کراچی)۔

رشید احمد، حکیم: مولانا عبیداللہ سندھیؒ کے برادر زادے، مولانا احمد علی لاہوریؒ کے بھائی، ۳۰ سال طبیہ کالج لاہور میں تدریس کی، سابق وائس پرنسپل طبیہ کالج لاہور، ولادت ۱۸۹۵ء، وفات ۱۶ر دسمبر ۱۹۷۵ء، لاہور (''نوائے وقت'' لاہور ۱۹۷۵ء-۱۲-۱۷)۔

رشید احمد رزاقی: کہنہ مشق صحافی، ریاست حیدر آباد دکن میں ڈائریکٹر پبلک ریلیشنز، ڈپٹی انفارمیشن آفیسر محکمہ اطلاعات وفاقی حکومت، ۵۱ سال عمر پائی، وفات (حادثہ) ۷ر جنوری ۱۹۶۲ء (''نوائے وقت'' لاہور ۸ر جنوری ۱۹۶۲ء)۔

رشید احمد صحرائی، مولانا: فیصل آباد کے معروف عالم، وفات وسط جون ۱۹۵۰ء، فیصل آباد (''نوائے وقت''

لاہور ۲۳-۶-۱۹۵۰ء)۔

رشید ترابی، رضا حسین: شیعہ عالم، خطیب، ۶۵ سال عمر پائی، وفات ۱۸-۱۲-۱۹۷۳ء، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۹-۱۲-۱۹۷۳ء)۔

رشید جاوید: صحافی، مدیر و مالک فلمی ہفت روزہ "ممتاز"، وفات ۸-۱۰-۱۹۷۹ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۹-۱۰-۱۹۷۹ء)

رشید حبیبی: پنجابی زبان کے ماہر، قائم دین کے نام سے پنجابی پروگرام نشر کیا کرتے تھے، ۵۴ سال عمر پائی، وفات ۱۳-۱۱-۱۹۸۱ء، ہنجروال، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور یکم جنوری ۱۹۸۲ء)

رشید عطرے: ممتاز موسیقار، ۴۹ سال عمر پائی، وفات ۱۸ر دسمبر ۱۹۶۷ء، مومن پورہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹-۱۲-۱۹۶۷ء)۔

رشید علی خان، نواب زادہ: مسلم لیگی رہنما، سابق صدر سٹی مسلم لیگ لاہور، نواب سر ذوالفقار علی خان کے فرزند، ولادت ۸-۲-۱۹۰۴ء، وفات ۱۵-۷-۱۹۷۴ء، میاں میر، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۶ر جولائی ۱۹۷۷ء)۔

رشیدہ گلنار: مولانا محمد علی جوہر کی بیٹی، شعیب قریشی کی اہلیہ، ولادت ۳۰-۱۲-۱۹۱۲ء، رام پور، وفات ۲۳-۱۱-۱۹۵۴ء، سوسائٹی، کراچی (لوح مزار)۔

رشیدہ لطیف، باجی: سماجی و سیاسی کارکن، ۸۲ سال عمر پائی، وفات ۱۹-۱۰-۱۹۷۰ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۰-۱۰-۱۹۷۰ء)

رضا۔ ایس۔ ایم: سابق آڈیٹر اینڈ کمپٹرولر جنرل پاکستان، ۵۸ سال عمر پائی، وفات ۱-۱-۱۹۷۰ء، علی باغ، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۲ر جنوری ۱۹۷۰ء)۔

رضا علی، خواجہ میر: سابق ڈپٹی کلکٹر حیدر آباد دکن، وفات ۱۱-۱۰-۱۹۶۷ء، گلشن اقبال، کراچی (لوح مزار)۔

رضا علی، سر: سیاست داں، مصنف: اعمال نامہ، ولادت

۱۹۸۰ء-۵-۱۳)، وفات ۱۹۸۹ء-۸-۱۵
علی باغ لیاری، کراچی (لوح مزار)
رضیہ اعظم علی بیگ : سابق
ڈائریکٹرس سپورٹس پنجاب یونیورسٹی لاہور،
۶۸ سال عمر پائی، وفات ۲۴ر جنوری
۱۹۸۶ء، لاہور ("جنگ" لاہور
۱۹۸۶ء-۱-۲۵)
رضیہ نور محمد، ڈاکٹر :
ماہرِ تعلیم، وفات ۱۹۸۶ء-۹-۱۹،
ساہی وال ("جنگ" لاہور ۲۰ر ستمبر
۱۹۸۶ء)۔
رعنا اکبر آبادی : شاعر، ۸۴
سال عمر پائی، وفات ۱۵ر جنوری
۱۹۷۹ء، کراچی ("جنگ" کراچی
۱۹۷۹ء-۱-۱۶)۔
رفاقت حسین، پروفیسر :
سابق اُستاد گورنمنٹ کالج لاہور،
وفات ۱۹۷۱ء-۱۰-۲۳، لاہور،
("نوائے وقت" لاہور ۱۰ر نومبر
۱۹۷۱ء)۔
رفعت حسین صدیقی، ڈاکٹر :
سابق صدر شعبۂ علم کیمیا جامعہ کراچی
وفات ۱۹۶۳ء-۳-۹، جامعہ کراچی،

کراچی (لوح مزار)
رفعت سلطانہ : دختر ڈاکٹر
ممتاز حسن، جن کے نام سے پنجاب پبلک
لائبریری کا ایک سیکشن منسوب ہے،
ولادت ۱۹۳۳ء-۶-۹، وفات ۲ر اکتوبر
۱۹۵۸ء، پاپوش نگر، کراچی (لوح مزار)۔
رفیع الدین، ڈاکٹر : دانشور،
اقبال اکیڈیمی کے ڈائریکٹر، ماہر اقبالیات
مصنف، وفات (حادثہ) ۲۹ر نومبر
۱۹۶۹ء، سیالکوٹ ("نوائے وقت"
لاہور ۱۹۶۹ء-۱۱-۳۰)۔
رفیع پیر : ممتاز ڈرامہ نگار،
۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۴ء-۴-۱۱،
گلبرگ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور
۱۹۷۴ء-۴-۱۲)۔
رفیق احمد، پروفیسر ڈاکٹر :
سابق صدر شعبۂ باٹنی علی گڑھ مسلم یونیورسٹی،
سابق پروفیسر اسلامیہ کالج لاہور، معروف
خاکسار، سابق صدر علی گڑھ اولڈ بوائز
ایسوسی ایشن لاہور، ۸۵ سال عمر پائی،
وفات ۱۹۸۲ء-۲-۲۰، لاہور ("نوائے
وقت" لاہور ۱۹۸۲ء-۲-۲۱)۔
رفیق طارق : پنجابی شاعر،

۶۵ سال عمر پائی، وفات ۹-۹-۱۹۸۶ء، چاہ میراں، لاہور (”جنگ“ لاہور ۱۰ر ستمبر ۱۹۸۶ء)۔

رقیہ خلیل عرب : پاک و ہند کی واحد محدث خاتون، عالمہ دین، ۶۴ سال عمر پائی، وفات ۲۱ر دسمبر ۱۹۸۰ء، لیاقت آباد، کراچی (”جنگ“ کراچی ۲۲-۱۲-۱۹۸۰ء)

رلیا رام، کے، ایل : سابق ہیڈ ماسٹر مشن ہائی سکول رنگ محل لاہور، مسیحی رہنما، ماہر تعلیم، وفات ۱۴-۳-۱۹۴۸ء لاہور (”انقلاب“ لاہور ۱۶-۳-۱۹۴۸ء)

روشن آرا بیگم (وحید النساء) : ملکہ موسیقی، کیرانہ گھرانے کی نمائندہ، بنت عبدالوحید خان، تلمیذہ : عبدالکریم خان، ۶۲ سال عمر پائی، وفات ۵-۱۲-۱۹۸۲ء، لالہ موسیٰ (”نوائے وقت“ لاہور ۶-۱۲-۱۹۸۲ء)۔

رئیس احمد جعفری، سیّد : ۵۶ سال عمر پائی، وفات ۲۸ر اکتوبر ۱۹۶۸ء، سوسائٹی، کراچی (”نوائے وقت“ ۲۹-۱۰-۱۹۶۸ء)۔

ریاست حسین خان : ممتاز خطاط، وفات ۲۵-۹-۱۹۸۴ء، لاہور (”جنگ“ لاہور ۲۶ر ستمبر ۱۹۸۴ء)۔

ریاست علی چیٹھہ : سیاستدان، ۸۲ سال عمر پائی، وفات ۲۸ر مئی ۱۹۷۸ء، گوجرانوالہ (”نوائے وقت“ لاہور ۲۹-۵-۱۹۷۸ء)۔

ریاض احمد، پروفیسر مرزا : اُستاد، افسانہ نگار، وفات ۱۷-۶-۱۹۸۵ء، میانی صاحب، لاہور (”نوائے وقت“ لاہور ۱۸-۶-۱۹۸۵ء)۔

ریاض احمد المعروف بہ عالی جاہ، میاں : سابق چیئرمین بلدیہ اوکاڑہ، سماجی شخصیت، آبائی وطن : جلال آباد (تحصیل ترنتارن)، وفات ۱۶-۱-۱۹۸۱ء، اوکاڑہ (”نوائے وقت“ لاہور ۳ر مارچ ۱۹۸۱ء)۔

ریاض حسین شاہ، سیّد : سابق لیفٹیننٹ جنرل، سابق گورنر بلوچستان، ولادت ۴-۱-۱۹۲۰ء، وفات

۵-۲-۱۹۷۳ء، میانی صاحب، لاہور (”نوائے وقت“ لاہور ۶ر فروری ۱۹۷۳ء)۔

ریاض شاہد : مصنف، فلمساز، صحافی، فلمی اداکارہ نیلو کا شوہر، ۴۵ سال عمر پائی، وفات ۱-۱۰-۱۹۷۲ء، پیر مکی، لاہور (”نوائے وقت“ لاہور ۲-۱۰-۱۹۷۲ء)۔

ریاض علی شاہ، ڈاکٹر : ماہر تپ دق، کنگ ایڈورڈ میڈیکل کالج میں اعزازی پروفیسر، قائد اعظم کے ذاتی معالج، ۶۳ سال عمر پائی، وفات ۷-۱-۱۹۶۴ء، دل کشا، ماڈل ٹاؤن لاہور (”نوائے وقت“ لاہور ۸ر جنوری ۱۹۶۴ء)۔

ریاض فرشوری، محمد ریاض حسین : ادیب، صحافی، ڈرامہ نگار، ۵۶ سال عمر پائی، وفات ۱۷-۴-۱۹۸۳ء، عزیز آباد، کراچی (”جنگ“ کراچی ۱۸-۴-۱۹۸۳ء)۔

ریحان شاہ، پیر : خاکسار رہنما علامہ مشرقی کے قابل اعتماد نائب، وفات ۷-۵-۱۹۶۶ء، جنگل خیل (کوہاٹ) (”نوائے وقت“ لاہور ۸ر مئی ۱۹۶۶ء)۔

رئیس فروغ : شاعر، ادیب، افسانہ نگار، ڈرامہ نگار، ولادت ۱۵-۲-۱۹۲۶ء، وفات ۵ر اگست ۱۹۸۲ء، کراچی (”جنگ“ کراچی ۶ر اگست ۱۹۸۲ء)۔

ز

زاہد چوہدری : صحافی، ۶۳ سال عمر پائی، وفات ۹ر جولائی ۱۹۸۵ء، میانی صاحب، لاہور، (”جنگ“ لاہور ۱۰-۷-۱۹۸۵ء)۔

زاہد حسین : ماہر اقتصادیات، سابق گورنر سٹیٹ بنک آف پاکستان، بنکنگ اور منصوبہ بندی کے ماہر، ۷۲ سال عمر پائی، وفات ۱۴-۱۱-۱۹۵۷ء، نزد مزار مولانا شبیر احمد عثمانی، کراچی (”نوائے وقت“ لاہور ۱۵ر نومبر ۱۹۵۷ء)۔

زبیدہ بیگم : اہلیہ محمد فرید الحق

ایڈووکیٹ ، مصنف: "تاریخ گکھڑ"، "قیمتی پتھر اور آپ"، "کائنات اور انسان" وفات ۲۳-۶-۱۹۸۲ء ، گلشن اقبال، کراچی (لوح مزار)۔

زبیدہ خاتون : اہلیہ مولانا محمد شفیع داؤدی ، تحریک آزادی میں بی بی اماں کی ساتھی ، ۸۵ سال عمر پائی وفات ۲۰-۶-۱۹۷۰ء ، گلشن اقبال کراچی (لوح مزار)۔

زبیدہ خاتون : ناول نگار ، اے آر خاتون کی صاحبزادی ، وفات ۱۲-۴-۱۹۸۰ء ، راولپنڈی ("امروز" لاہور ۱۳-۴-۱۹۸۰ء)

زبیر، اے۔آر : سائنس دان، سابق وائس چانسلر انجینئرنگ یونیورسٹی لاہور ، وفات ۲۶-۷-۱۹۶۸ء ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۷ جولائی ۱۹۶۸ء)۔

زبیری ، انیس مجتبیٰ مینا : شاگرد رشید مولانا احسن مارہروی ، وفات ۱۸-۱-۱۹۸۶ء ، پاپوش نگر، کراچی ،

زوّار حسین شاہ ، سیّد : شیخ طریقت ، مصنف : "مجدد الف ثانی" ، غلام ڈاکٹر مصطفیٰ خان کے مُرشد، ولادت ۱۹۰۹ء ، گوہلہ (کرنال) ، وفات ۵-۸-۱۹۸۰ء ، کراچی۔ (کتبہ مزار)

زیدی ، ڈاکٹر آئی۔ ایچ : انگریزی زبان و ادب کے ممتاز اسکالر، سابق وائس چانسلر راجشاہی یونیورسٹی، وفات ۱۴-۱۲-۱۹۶۴ء ، اونٹاریو، کنیڈا ، ("نوائے وقت" لاہور ۱۶ دسمبر ۱۹۶۴ء)۔

زین العابدین گیلانی ، سیّد : مجاہد آزادی، مسلم لیگی لیڈر، ولادت ۱۸۸۵ء ، ملتان ، وفات ۸ اکتوبر ۱۹۶۰ء ، ملتان ("نوائے وقت" لاہور ۹-۱۰-۱۹۶۰ء)۔

زینب خاتون : اہلیہ محترمہ ابوالاثر حفیظ جالندھری ، وفات ۷-۳-۱۹۵۴ء ، ماڈل ٹاؤن ، لاہور (لوح مزار)۔

زینب کاکاخیل : ماہرہ تعلیم ، وفات ۳۰-۷-۱۹۸۵ء ، پشاور ("جنگ" لاہور ۳۱-۷-۱۹۸۵ء)

زینت فدا حسن ، بیگم : سماجی

کارکن، سابق وزیر پنجاب ، اہلیہ سیّد فدا حسین سابق سفیر پاکستان ،متعینہ بھارت ، ولادت ۱۳ ۱۹ء ، وفات ۱۹۸۰ء-۸-۱۷ ، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۸/ اگست ۱۹۸۰ء)۔

س

ساجدہ انصاری ،بیگم : رکن صوبائی اسمبلی حلقہ قصور، ۳۰سال عمر پائی، وفات (حادثہ) ۲۶/ جولائی ۱۹۸۷ء، دربار بلھے شاہ، قصور ، ("جنگ" لاہور ۱۹۸۷ء-۷-۲۷)۔

ساحر صدیقی، غنیمت علی : شاعر، نعت گو، مجموعہ کلام "جام صحت" اولاد سجادگان درگاہ امام ناصرالدین جالندھر ، ولادت ۱۹۲۶ء-۶-۱۵، جالندھر ، وفات ۱۹۵۹ء-۸-۱۳، ("ذکر پاکاں" از محمّد طفیل ناصری)

ساغر صدیقی : شاعر، مجموعہ ہائے کلام : لوح جنوں ، شب آگہی ، شیشۂ دل، مقتل گُل، غم بہار، ۵۰ سال عمر پائی ، ولادت امرتسر ، وفات ۱۹۷۴ء-۷-۱۸ ، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۱/ جولائی ۱۹۷۴ء)۔

ساقی ، عبداللطیف : معروف اداکار ، وفات ۲۲/ دسمبر ۱۹۸۶ء ، کوٹری ("جنگ" لاہور ۲۳/ دسمبر ۱۹۸۶ء)۔

سائل کاشمیری ، آغا غلام محمد : شاعر، افسانہ نگار، مدیر "کائنات" لاہور مدیر کشکول امرتسر ، وفات ۳۱/ دسمبر ۱۹۸۲ء ، میانی صاحب ، لاہور (مکتوب حکیم محمّد موسیٰ بنام راقم)۔

سائیں فیروز : پنجابی شاعر، مجموعہ کلام : ہاڑے ، ولادت ۱۹۰۱ء امرتسر، وفات ۱۹۶۴ء-۸-۲۹ ، ("نوائے وقت" لاہور ۳۱/ اگست ۱۹۶۴ء)۔

سائیں مرنا : ریڈیو آرٹسٹ اِکتارہ نواز ، ولادت وطن مالوف منہیرا (تحصیل اجنالہ) امرتسر، وفات ۱۹۶۱ء-۱۰-۲۷ ، چک ۱۲۲ گ ب جڑانوالہ

(" نوائے وقت " لاہور ۲۹؍ اکتوبر ۱۹۶۱ء)۔

سبط حسن ، سیّد : ترقی پسند ادیب ، صحافی ، ممتاز دانشور ، وفات ۲۰-۴-۱۹۸۶ء ، کراچی (" جنگ " لاہور ۲۱-۴-۱۹۸۶ء)۔

سبطِ علی صبا : شاعر ، فن کار ، نوجوانی میں وفات پائی ، وفات ۱۴؍ مئی ۱۹۸۰ء ، واہ کینٹ (ماہنامہ " قومی زبان " کراچی)۔

سبطین بدایونی : شاعر ، ماہر تعلیم ، مترجم ، سیرۃ النبی کا انگریزی میں ترجمہ ، وفات ۲۵-۸-۱۹۷۱ء ، کراچی (" جنگ " کراچی ۲۶؍ اگست ۱۹۷۱ء)۔

سجاد احمد ، ڈاکٹر : ماہر زراعت ، سائنسدان ، قومی زرعی تحقیقاتی مرکز ، اسلام آباد کے اعلیٰ رکن ، وفات ۲۱-۶-۱۹۸۷ء ، لیہ (" جنگ " لاہور ۲۲-۲-۱۹۸۷ء)۔

سجاد احمد جان ، جسٹس : قانون دان ، سابق چیف الیکشن کمشنر ، سابق جج ، ۲۷-۱-۱۹۸۶ء ، گلبرگ ، لاہور ، (" جنگ " لاہور ۲۸؍ جنوری ۱۹۸۶ء)۔

سجاد سرور نیازی : ماہر موسیقی ، ادیب ، براڈکاسٹر ، ۶۶ سال عمر پائی ، وفات ۶-۸-۱۹۶۹ء ، میانوالی (" نوائے وقت " لاہور ۷؍ اگست ۱۹۶۹ء)۔

سجاد علی خان منڈل ، نواب : خان لیاقت علی خان وزیر اعظم پاکستان کے بڑے بھائی ، رئیس کرنال ، وفات ۲۶-۵-۱۹۶۹ء ، بی بی پاک دامن ، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۲۷؍ مئی ۱۹۶۹ء)

سخاء اللہ ، ڈاکٹر : عربی زبان و ادب کے ماہر ، رشید و طواط پر تحقیقی کام ، احمد دین امرتسری کے فرزند ، سابق استاد اسلامیہ کالج پشاور ، ولادت ۹-۱-۱۹۰۶ء ، وفات ۳۰؍ مارچ ۱۹۷۹ء ، مسلم ٹاؤن ، لاہور (" نوائے وقت " لاہور یکم اپریل ۱۹۷۹ء)۔

سخاوت حسین ، اُستاد : معروف طبلہ نواز ، وفات ۱۵؍ اپریل ۱۹۸۴ء ، لاہور (" جنگ " لاہور ۱۶؍

اپریل ۱۹۸۴ء)۔

سخاوت مرزا، محمد سخاوت مرزا: محقق، ولادت ۱۸۹۸ء حیدر آباد (دکن)، وفات ۲۳ جنوری ۱۹۷۷ء، سخی حسن، کراچی (" جنگ " کراچی ۲۴-۱-۱۹۷۷ء)۔

سخی شاہ، مولانا: مدرس، فاضل دیوبند، تلمیذ مولانا انور شاہ کشمیری، ولادت ۱۸۸۴ء، ہروڑی (مانسہرہ)، وفات ۱۹۵۹ء، ہروڑی (تاریخ ہزارہ)۔

سراج احمد خان پوری: مصنف، مدرّس، مفتی، اُستاد حضرت عبدالرحمٰن سجادہ نشین، بھڑچونڈی، ولادت ۱۳-۱۲-۱۸۸۶ء، مکھن بیلہ (خانپور)، وفات ۱۲-۱۲-۱۹۷۲ء، خانپور (رحیم یار خان) (تذکرہ علمائے پنجاب مرتبہ اختر راہی)۔

سراج الحق، قاضی: سابق صدر میونسپل کمیٹی امرتسر، بانی سر سکندر اسلامیہ ہائی سکول مجیٹھہ، وفات ۱-۱۰-۱۹۷۳ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲-۱۰-۱۹۷۳ء)۔

سراج الحق گلچین، سیّد: مزدور رہنما، ۸۵ سال عمر پائی، وفات ۴ جنوری ۱۹۸۶ء، لاہور ("جنگ" لاہور ۵-۱-۱۹۸۶ء)۔

سراج الدین اللہ لوک: پنجابی کے مشہور شاعر، ۶۸ سال عمر پائی، وفات ۲۶-۱۲-۱۹۷۱ء، لاہور ("تارے نیل گگن دے" مؤلفہ نادم عصری)۔

سراج الدین پال امرتسری، مولوی: ممتاز قانون دان، عربی کے عالم، مدیر "وکیل" امرتسر، انجمن اسلامیہ امرتسر اور انجمن حمایت اسلام لاہور کے سرگرم کارکن، والد بزرگوار جسٹس ذکی الدین پال، ۸۲ سال عمر پائی، وفات ۱۱-۴-۱۹۷۶ء، میانی صاحب لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۲ اپریل ۱۹۷۶ء)۔

سراج الدین، پروفیسر: انگریزی زبان و ادب کے ماہر، سابق پرنسپل گورنمنٹ کالج لاہور، سابق وائس چانسلر پنجاب یونیورسٹی، ولادت ۱۹۰۶ء، امرتسر وفات ۲۸-۸-۱۹۸۶ء، گلبرگ، لاہور

("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۸-۲۹)۔

سراج الدین، چوہدری: مالک سراج نرسری لاہور، مخیّر بزرگ، ۶۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۵۵ء-۳-۲۱، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۳ر مارچ ۱۹۵۵ء)۔

سراج الدین ظفر: شاعر، مجموعۂ کلام: زمزمۂ حیات، غزال وغزل، نقوش ادب، مجموعۂ مضامین، ان کی والدہ بیگم عبدالقادر مصنفہ تھیں، ان کے نانا فقیر محمّد جہلمی صاحبِ حدایق الحنفیہ تھے، ولادت ۱۹۱۲ء-۳-۱۵، جہلم، وفات ۱۹۷۲ء-۵-۶، ملٹری ڈیفنس، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۷ر مئی ۱۹۷۲ء)

سراج الدین، فقیر سیّد: سابق شریک معتمد محکمہ خوراک، وفات ۱۹۶۵ء-۳-۲۵، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۵ء-۳-۲۶)۔

سراج الدین، ملک: تاجر کتب، ناشر، بانی ملک سراج الدین اینڈ سنز پبلشرز، کشمیری بازار، لاہور، ولادت ۱۹۰۳ء، وفات ۱۹۸۴ء-۳-۸، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۴ء-۳-۹)۔

سرخوش قزلباش، آغا: بزرگ ادیب، وفات ۱۹۸۶ء-۶-۳۰، کراچی (خبرنامہ "اکادمی" ادبیات اسلام آباد جولائی ۱۹۸۶ء)۔

سردار احمد گورداسپوری، مولانا: مناظر، عالم دین، ولادت ۱۹۰۴ء، دیال گڑھ (گورداسپور)، وفات ۱۹۶۲ء-۱۲-۲۹، مدرسہ شاہی، (فیصل آباد) (تذکرہ اکابر اہل سنت، عبدالحکیم شرف قادری)

سردار بیگم: زوجہ سر سکندر حیات خان، ولادت ۱۹۰۷ء، واہ وفات ۱۹۵۱ء-۴-۳۰، میاں میر، لاہور (لوح مزار)۔

سردار رند: سندھ کے ممتاز زمیندار، فلمی اداکارہ شمیم آرا اور حسنہ کے شوہر، وفات (حادثہ) ۲ر جنوری ۱۹۷۲ء، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۲ء-۱-۳)۔

سردار علی جعفری: صحافی، سیاست دان، صوفی، ولادت ۲۱ر فروری ۱۹۰۱ء، کانپور، وفات ۲۹ر

مارچ ۱۹۸۴ء ، قبرستان سوسائٹی ، کراچی (لوح مزار)۔

سردار علی خان : سابق امیر جماعت اسلامی صوبہ سرحد ، وفات ۲۰-۲-۱۹۷۳ء ("نوائے وقت" لاہور ۲۱-۲-۱۹۷۳ء)۔

سردار علی شاہ ، سیّد : صحافی ، تحریک پاکستان کے کارکن ، مدیر روزنامہ "مہران" حیدرآباد ، وفات ۱۸ر مئی ۱۹۸۱ء ، ضلع سکھر ("نوائے وقت" لاہور ۱۹-۵-۱۹۸۱ء)۔

سردار فضلی : صحافی ، مدیر روزنامہ "احسان" لاہور ، وفات ۲۵-۶-۱۹۸۳ء ، بدین ("جنگ" لاہور ۲۶-۶-۱۹۸۳ء)۔

سردار محمّد ، حاجی : بانی علمی کتاب خانہ لاہور ، خوشنویس ، درگاہ امام ناصر جالندھر پر ان کے ہاتھ کے لکھے ہوئے کتبے موجود ہیں ، ولادت ۱۹۰۵ء ، کھرل کنگرہ (جالندھر) ، وفات ۱۳-۱۱-۱۹۸۵ء ، میانی صاحب ، لاہور (لوح مزار)۔

سردار محمّد شیخ : صنعت کار ، پروپرائٹر سردار ٹیکسٹائل ملز ، سابق ڈپٹی میئر لاہور کارپوریشن ، بانی سردار گرلز ہائی اسکول گڑھی شاہو لاہور ، ۷۰ سال عمر پائی ، ولادت وطن : گجرات وفات ۲-۲-۱۹۶۶ء ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۳-۲-۱۹۶۶ء)

سرفراز خان ، نواب زادہ : نواب آف کمالیہ ، وفات ۲۷ر مارچ ۱۹۷۱ء ، کمالیہ ("نوائے وقت") لاہور ۱-۴-۱۹۷۱ء)

سرل جی بھان : معروف تحریر شناس ، وفات ۱۰-۶-۱۹۷۸ء جیل روڈ ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۱-۶-۱۹۷۸ء)۔

سرور بارہ بنکوی ، سعید الرحمٰن سیّد : شاعر ، فلمساز ، مجموعۂ کلام : سوزگیتی ، سنگ آفتاب ، ولادت : ۱۹۲۷ء ، پیارے پور ، وفات ۳ر جنوری ۱۹۸۰ء ، قبرستان سوسائٹی ، کراچی (لوح مزار)۔

سرور بجنوری : شاعر ، وفات ۲۳-۱۱-۱۹۸۴ء ، فیصل آباد ("نوائے وقت" لاہور ۲۴ر نومبر

۱۹۸۴ء)۔

سرور، ڈاکٹر ایم۔ایم : شہرۂ آفاق سائنس دان، سابق ڈائریکٹر ریسرچ انسٹی ٹیوٹ اُمور حیوانات، وٹرنری پیتھالوجی کے ماہر، تمغۂ خدمت، ۴۸ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۶ء-۹-۲۳، میانی صاحب لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۴ ستمبر ۱۹۶۶ء)۔

سعادت بلوچ : بدنام ڈاکو اور قاتل، وفات (پھانسی) ۲۵ نومبر ۱۹۸۲ء حسن پروانہ، ملتان ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۲ء-۱۱-۲۶)۔

سعادت حسن منٹو : افسانہ نگار، ناول نویس، ولادت ۱۹۱۲ء-۵-۱۱، وفات ۱۹۵۵ء-۱-۸، میانی صاحب لاہور (لوح مزار)۔

سعد اللہ جانان : قیوم مسلم لیگ کے رہنما، وفات (حادثہ) ۱۹۸۱ء-۶-۲۰، ژوب ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۱ء-۶-۲۱)۔

سعید اللہ صدیقی : سابق سیکریٹری مؤتمر العالم الاسلامی، وفات ۱۹۸۶ء-۶-۱۰، کراچی ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۶-۱۱)۔

سعد اللہ، قاضی : سابق رکن اسلامی نظریاتی کونسل، وفات ۱۹۸۳ء-۸-۲، کوئٹہ ("جنگ" لاہور ۱۹۸۳ء-۸-۳)۔

سعد گل : فٹ بال کے مشہور کھلاڑی، وفات ۱۹۵۸ء-۱۲-۱۸، پشاور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹ دسمبر ۱۹۵۸ء)۔

سعید احمد اکبر آبادی، مولانا : عالم، مؤرخ، سابق پرنسپل مدرسہ عالیہ کلکتہ، سابق ڈین فیکلٹی آف تھیالوجی، علی گڑھ مسلم یونیورسٹی، مدیر "برہان" دہلی، ولادت ۱۹۰۸ء آگرہ، وفات ۱۹۸۵ء-۵-۲۴، دار العلوم کورنگی، کراچی (تحقیقی مقالہ شعبۂ اردو پنجاب یونیورسٹی)۔

سعید احمد پھلوری، حکیم : ماہر طبیب، صدر پھلور مسلم لیگ، فاضل تمغہ یافتہ طبیہ کالج، دہلی، ولادت ۱۹۲۰ء-۱۲-۲۰، پھلور، وفات ۱۹۸۵ء-۳-۱۵، ماڈل ٹاؤن

(لاہور) ("جنگ" لاہور ۱۶ مارچ ۱۹۸۵ء).

(مرحوم نے طبیہ کالج دہلی سے تمغہ حاصل کیا تھا۔ ان کے والد عبدالغنی پھلوری بھی نامور طبیب تھے).

سلطان احمد وجودی، میاں: ادیب، مرید خواجہ حسن نظامی دہلوی، وفات اواخر جون ۱۹۷۹ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲ اگست ۱۹۷۹ء).

سلطان شام: سیاستدان، رکن صوبائی اسمبلی صوبہ سرحد، وفات (قتل) ۲۰-۶-۱۹۸۷ء، مہراب شام (سوات) ("جنگ" لاہور ۲۱ جون ۱۹۸۷ء).

سعید اختر، شیخ: ممتاز ایڈووکیٹ، رن کچھ کے مقدمے میں بین الاقوامی عدالت انصاف میں پاکستان کی وکالت کرتے رہے، ولادت یکم جون ۱۹۲۷ء، وفات ۲۳-۲-۱۹۷۵ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۴-۲-۱۹۷۵ء).

سعید الحسن رزاقی، سید: سجادہ نشین درگاہ شاہ عبدالرزاق بانسہ شریف، والد بزرگوار شاہد حسین رزاقی، ولادت ۱۸۸۹ء، وفات ۶-۲-۱۹۶۶ء، ماڈل ٹاؤن، لاہور (لوح مزار).

سعید الزمان، میر: سابق سیٹلمنٹ اینڈ رہبلیٹیشن کمشنر، سابق سیکریٹری علی گڑھ اولڈ بوائز ایسوسی ایشن، وفات ۲۳-۴-۱۹۷۱ء، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۳ اپریل ۱۹۷۱ء).

سعید الحسن دسنوی: سابق ڈائریکٹر مونیٹرنگ ریڈیو پاکستان ڈھاکہ، وفات ۴-۳-۱۹۶۸ء، محمد پور، ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور ۵ مارچ ۱۹۶۸ء).

سعید اے ہارون: مسلم لیگی رہنما، یوسف ہارون کے بھائی، ڈان گروپ آف نیوزپیپرز کے ڈائریکٹر، ۵۵ سال عمر پائی، وفات ۲۰-۱۱-۱۹۸۱ء، علی باغ، کراچی ("حریت" کراچی ۲۱-۱۱-۱۹۸۱ء).

سعید سہگل، میاں : صنعت کار، ولادت ۱۹۰۵ء-۸-۲۱، وفات ۱۹۶۵ء-۹-۲۹، میانی صاحب، لاہور (لوحِ مزار)۔

سعید شاہ بنوری، پیر سیّد : تحریک شہید گنج اور تحریک پاکستان میں حصہ لیا، سابق صدر کوہاٹ مسلم لیگ، ولادت ۱۸۹۳ء، گڑھی بنوریاں (کوہاٹ) وفات ۱۹۷۰ء-۱۰-۲۹، کوہاٹ ("مجاہد" پشاور ۱۹۷۰ء-۱۰-۳۰)۔

سعیدہ عروج، مظہر النساء بیگم : شاعرہ، ادیبہ، نقّاد، ماہرۂ تعلیم، مصنفہ، ولادت ۱۹۲۲ء-۱-۱، حیدر آباد دکن، وفات ۱۹۷۸ء-۳-۲۵، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۹۷۸ء-۳-۲۶)۔

سکندر حسین شاہ : سجادہ نشین درگاہ شاہدولہ گجرات، وفات ۸ر جنوری ۱۹۸۶ء، گجرات ("جنگ" لاہور ۹ر جنوری ۱۹۸۶ء)

سکندر خان خلیل، ارباب : تحریک پاکستان کے سرگرم کارکن، سابق گورنر صوبہ سرحد، ۶۷ سال عمر پائی، وفات (قتل) ۱۹۸۲ء-۳-۷، تہکال بالا، پشاور ("نوائے وقت" لاہور ۸ر مارچ ۱۹۸۲ء)۔

سکندر علی، جسٹس : سابق جج مشرقی پاکستان ہائی کورٹ، ۶۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۶ء-۱۲-۳۱، ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۷ء-۱-۱)۔

سکندر مرزا : سابق گورنر جنرل، اور پہلے صدر پاکستان، (۱۹۵۶-۵۸ء) ولادت ۱۸۹۹ء، وفات : لندن ۱۳ر نومبر ۱۹۶۹ء، تدفین : تہران، ("نوائے وقت" لاہور ۱۴ر نومبر ۱۹۶۹ء)۔

سکینۃ النساء : والدۂ شبلی ایم کام، زوجہ اکمل، "خاتون" کے قلمی نام سے مضامین لکھا کرتی تھیں، خواتین کی تعلیم میں حصّہ لیا، ۷۷ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۹ء-۵-۲۰، ربوہ، ("نوائے وقت" لاہور ۲۱ر مئی ۱۹۶۹ء)۔

سلامت اللہ، کرنل (ایچ ایم) : مردِ مومن، درویش خدا مست، بانی مسجد "دار السلام" باغ جناح لاہور، ملٹری کراس یافتہ،

ممبر انڈین میڈیکل سروس، قیصرِ ہند، ستارہ خدمت، آئی۔جی جیل خانہ جات (یو۔پی)، پہلی جنگ عظیم میں حصہ لیا، ولادت ۱۶-۱۲-۱۸۹۲ء، بلول (نزد دہلی)، وفات ۱-۷-۱۹۷۸ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲؍ جولائی ۱۹۷۸ء)۔

سلامت، بیگم خورشید: سماجی کارکن، بیگم کرنل سلامت اللہ، ولادت: ۱۹۰۵ء، بٹالہ، وفات ۱۹۷۴ء لاہور۔

سلامت علی شاہ، باوا چھتری والا: متصوف، کشمیری الاصل، وفات ۱۸-۱۱-۱۹۷۶ء، راوی روڈ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹؍ نومبر ۱۹۷۶ء)۔

سلطان احمد، چوہدری: سابق رکن قومی اسمبلی، ۵۲ سال عمر پائی، وفات (حادثہ) ۱۳-۱۰-۱۹۶۷ء، ڈی گراؤنڈ، فیصل آباد ("نوائے وقت" لاہور ۱۴-۱۰-۱۹۶۷ء)۔

سلطان احمد، ڈاکٹر چودھری: ماہر نباتیات، پروفیسر امریطس، سابق پروفیسر گورنمنٹ کالج لاہور، وفات ۱۱-۱۰-۱۹۸۴ء شادمان لاہور (معلومات از چوہدری سردار علی برادر مرحوم)۔

سلطان اعظم قادری: مدرس، عالم، تلمیذ علامہ محمد انور شاہ دیوبندی، استاد خواجہ قمر الدین سیالوی، ولادت چھپڑ شریف (سرگودھا) وفات ۱۹۶۷ء، موسٰی والا (پپلاں)، (تذکرہ اکابر اہل سنت مرتبہ عبد الحکیم شرف قادری)۔

سلطان حبیب قادری: سابق سجادہ نشین درگاہ سلطان باہو، وفات ۱۹۶۹ء، سلطان باہو، (تذکرہ مشائخ قادریہ مرتبہ محمد دین کلیم)۔

سلطان علی رانجھا، میاں: سابق مشیر زرعی پلاننگ کمیشن، وفات ۳۱-۱۲-۱۹۵۹ء، بوچہ کلاں، بھلوال، ("نوائے وقت" لاہور ۷؍ جنوری ۱۹۶۰ء)۔

سلطان علی ننگیانہ، میاں: سابق ممبر صوبائی اسمبلی، یونینسٹ پارٹی کے رکن سرگودھا کے نامور زمیندار،

ملک خضر حیات کے زبردست حامی، وفات ۱۹۶۳-۳-۹ء، سرگودھا ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۳-۳-۱۰ء)۔

سلطان فغفور، شہزادہ : نبیرۂ شاہ زمان والئ افغانستان، سابق صدر مسلم ہائی سکول فیصل آباد، سابق صدر انجمن افغانان، پنجاب پولیس میں ملازم رہے، ۹۸ سال عمر پائی، وفات ۲ر جون ۱۹۵۶ء، گوجرانوالہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۶-۶-۳ء)۔

سلطان کھوسٹ : نامور ریڈیو اور فلم آرٹسٹ، "نور دین" کے نام سے دیہاتی پروگرام میں کام کیا کرتے تھے، ۶۳ سال عمر پائی، وفات ۱۸ر فروری ۱۹۶۵ء، بی بی پاک دامن، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹ر فروری ۱۹۶۵ء)۔

سلطان محمد بیگ، مرزا رسالدار : ساکن پٹی، شوہر محمدی بیگم، ولادت آبائی وطن: پٹی وفات ۱۹۴۹-۱-۱۰ء، میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

سلطان محمود : تلمیذ انور شاہ کشمیری، مرید اشرف علی تھانوی، تلمیذ عبیداللہ سندھی، مدرس، مصنف، ولادت کٹھالہ شیخاں (گجرات) وفات ۱۹۶۵-۴-۱۸ء، کٹھالہ شیخاں (گجرات) (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

سلطان محمود، مولانا : عالم دین، ۶۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۳-۵-۹ء، دارالعلوم حقانیہ، اکوڑہ خٹک (ماہنامہ "الحق" اکوڑہ خٹک)۔

سلمان الارشد : افسانہ نگار، ڈرامہ نویس ۶۰-۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۵-۹-۲ء، (خبر نامہ "اکادمی" ادبیات اسلام آباد نومبر ۱۹۸۵ء)۔

سلمان بٹ : ابن قیوم نظر، انشائیہ نگار، جواں مرگ، وفات (حادثہ)، ۱۹۸۵-۲-۵ء، میانی صاحب، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۵-۲-۶ء)۔

سلیم احمد : شاعر، براڈکاسٹر، نقاد، ڈرامہ نگار، ادیب، ولادت ۱۹۲۷ء، کھیولی (بارہ بنکی) وفات ۱۹۸۳-۹-۱ء، کراچی ("جنگ"

لاہور ۲-۹-۱۹۸۳ء)۔

سلیم جعفر : ادیب، ہندی ادب پر گہری نظر، ۷۰ سال سے متجاوز عمر پائی، وفات ۳-۷-۱۹۶۰ء، میرپور خاص ("جنگ" کراچی ۴-۷-۱۹۶۰ء)۔

سلیم رضا : گلوکار، ۵۲ سال عمر پائی، وفات ۲۸-۱۱-۱۹۸۳ء کنیڈا ("جنگ" لاہور ۲۷-۱۱-۱۹۸۳ء)۔

سلیم واحد سلیم، ڈاکٹر خلیفہ: نامور شاعر وادیب، ولادت ۱۲ اپریل ۱۹۲۱ء، لاہور، وفات ۱۹-۲-۱۹۸۱ء، شادمان، لاہور (معلومات از مسز نذیر احمد ہمشیرۂ آں مرحوم)۔

سلیم واسطی : ادیب، مصنف، مزاح نگار، شاعر، فرزند پروفیسر عبدالغنی، وفات ۲۵-۲-۱۹۸۲ء، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("جنگ" لاہور ۲۶-۲-۱۹۸۲ء)

سلیمان آدم جی، حاجی : سابق نائب صدر پاکستان جمہوری پارٹی، ۶۵ سال عمر پائی، وفات ۲۲-۱-۱۹۷۸ء، میوہ شاہ، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۲۳-۱-۱۹۷۸ء)۔

سلیمان عرفانی : ممتاز صحافی، وفات ۱۹-۶-۱۹۸۴ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۲۰-۶-۱۹۸۴ء)۔

سلیمان ندوی، علاّمہ سیّد : مصنف: سیرت النبیؐ، مدیر ماہنامہ "معارف" اعظم گڑھ، ولادت ۲۲-۱۱-۱۸۸۴ء، دیسنہ (بہار)، وفات ۲۲-۱۱-۱۹۵۳ء، اسلامیہ کالج، کراچی (تذکرہ سلیمان مصنفہ غلام محمد)۔

سلیمہ خاتون : رفیقۂ حیات سیّد سلیمان ندوی، والدہ ماجدہ سید سلمان ندوی، ۸۲ سال عمر پائی، وفات ۲۳ جولائی ۱۹۸۷ء، کراچی ("جنگ" لاہور ۲۴-۷-۱۹۸۷ء)۔

سمیع : ممتاز کارٹونسٹ، ہمدرد اور کامریڈ سے وابستہ رہے، وفات ۳-۱۰-۱۹۶۷ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۴-۱۰-۱۹۶۷ء۔

سنتوش کمار = موسیٰ رضا : اداکار، ولادت ۲۵-۱۲-۱۹۲۶ء وفات ۱۱-۶-۱۹۸۶ء، مسلم ٹاؤن، لاہور (لوحِ مزار)۔

سوار محمد حسین : "نشانِ حیدر" یافتہ، آبائی وطن نزد جاتلی (راولپنڈی)

وفات (شہادت) ۱۹۷۱ء-۱۲-۱۰، شکرگڑھ ("نوائے وقت" لاہور ۶ر ستمبر ۱۹۷۳ء)۔

سہیل افتخار، میاں : فرزند میاں افتخار الدین، ان کی یاد میں ایک علمی ادارہ قائم ہوا ہے، ولادت ۲۰ر مئی ۱۹۴۰ء، لاہور، وفات ۱۹ر مئی ۱۹۷۱ء، باغبانپورہ، لاہور، (لوحِ مزار)۔

سیاح الدین کاکاخیل، مفتی: ممتاز عالم دین، فاضل دیوبند، رکن اسلامی مشاورتی کونسل، شیخ الحدیث مدرسہ اشاعت، علوم فیصل آباد، وفات (حادثہ) ۱۹۸۷ء-۴-۲۳، زیارت کاکا صاحب ("جنگ" لاہور ۱۹۸۷ء-۴-۲۴)۔

سید اکبر راجا : ماہر قانون، سابق ایڈووکیٹ جنرل مغربی پاکستان، ولادت ۱۹۱۱ء، ضلع راولپنڈی، وفات ۱۹۸۴ء-۵-۲۹، میانی صاحب، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۴ء-۵-۳۰)۔

سیف الرحمٰن، پرنس : مہتر چترال، ۱۹۴۹ء تا ۱۹۵۴ء حکمران رہے، ۲۸ سال عمر پائی، وفات (حادثہ) ۱۹۵۴ء-۱۰-۱۲، چترال ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۴ء-۱۰-۱۴)۔

سیف الرحمٰن مزاری، میر: سیاست دان، وفات ۱۹۸۵ء-۲-۲۴ روجھان (راجن پور) ("جنگ" لاہور ۱۹۸۵ء-۲-۲۵)۔

سیف الرحمٰن، مولانا : تلمیذ مولانا رشید احمد گنگوہی، رفیق حاجی صاحب ترنگزئی، مجاہد، شیخ الہند کی تحریک کے رکن، ولادت ۱۸۶۰ء متھر (چارسدہ)، وفات ۱۹۵۰ء متھر (چارسدہ)۔

سیماب اکبر آبادی، عاشق حسین علامہ : شاعر، صحافی، داغ کے شاگرد، قرآن حکیم کا منظوم اردو ترجمہ کیا، ولادت ۱۸۸۰ء، آگرہ، وفات ۱۹۵۱ء-۱-۳۱، نزد مزار قائد، (کراچی)

ش

شاد امرتسری: شاعر، مجموعہ شاعری: داغ فراق، ولادت ۷ اکتوبر ۱۹۲۴ء امرتسر، وفات ۱۲ اکتوبر ۱۹۶۶ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۳ اکتوبر ۱۹۶۶ء).

شاد جے پوری، سید انور علی: تاریخ گو، شاعر، ولادت ۱۸۷۶ء، سانبھر، وفات ۱۲-۱۲-۱۹۶۰ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۳ دسمبر ۱۹۶۰ء).

شاطر غزنوی: فلمی کہانی نویس، مکالمہ نگار، وفات ۲۲-۱۰-۱۹۷۱ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۳-۱۰-۱۹۷۱ء).

شاکر سہارنپوری: بزرگ شاعر، ۷۶ سال عمر پائی، وفات ۲۵-۲-۱۹۸۴ء، گوجرانوالہ، (خبرنامہ "اکادمی" ادبیات اسلام آباد اپریل ۱۹۸۵ء)

شاکر علی: مصور، سابق پرنسپل نیشنل سکول آف آرٹ، ولادت رام پور ۶-۳-۱۹۱۴ء، وفات ۲۷-۱-۱۹۷۵ء، گارڈن ٹاؤن، لاہور (لوح مزار).

شاہ دین، میاں: والد بزرگوار ظہیر کاشمیری، غازی عبد الکریم چمرکنڈی کے خلاف مقدمہ میں گواہ، سی آئی ڈی کا ملازم، ۹۲ سال عمر پائی، وفات ۲۵-۹-۱۹۷۶ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۶-۹-۱۹۷۶ء)

شاہ محمد صابری، سید: شیخ طریقت، ولادت ۱۸۸۸ء ترن تارن (امرتسر)، وفات ۲۰ اگست ۱۹۶۹ء، میانی صاحب، لاہور، (مدینتہ الاولیاء مؤلفہ محمد دین کلیم).

شاہ محمد عزیز، چوہدری: مدیر روزنامہ "بزنس رپورٹ" فیصل آباد، سابق صدر روٹری کلب فیصل آباد، مصنف: "فیصل آباد

سے ماسکو تک " ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۷-۵-۱۹۷۹ء، فیصل آباد، ("نوائے وقت" لاہور ۸ رمئی ۱۹۷۹ء)۔

شاہد احمد دہلوی : مدیر "ساقی"، صاحب طرز ادیب، ماہر موسیقی، ڈپٹی نذیر احمد کے پوتے، مولوی بشیر الدین کے فرزند، ۶۱ سال عمر پائی، وطن : دہلی، وفات ۲۸-۵-۱۹۶۷ء، گلشن اقبال (کراچی) (لوح مزار)۔

شاہد علی : ڈپٹی سپیکر مشرقی پاکستان اسمبلی، اسمبلی کے ہنگامے میں زخمی ہو کر فوت ہوئے، ۵۹ سال عمر پائی، وفات ۲۵-۹-۱۹۵۸ء، ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور ۲۶ ر ستمبر ۱۹۵۸ء، اداریہ ۲۷ ر ستمبر ۱۹۵۸ء)۔

شاہنواز بھٹو، غلام مرتضےٰ، سر : معروف زمیندار سندھ، وزیر بمبئی حکومت (۳۶-۱۹۳۴ء)، مشیر اعلیٰ گورنر سندھ (۱۹۳۷ء)، راہنما سندھ آزاد پارٹی، وزیر اعلیٰ جونا گڑھ ریاست (۱۹۴۷ء)، معروف سیاست دان، والد ذوالفقار علی بھٹو سابق وزیر اعظم پاکستان، ولادت ۲-۳-۱۸۸۸ء، گڑھی خدا بخش (لاڑکانہ)، وفات ۱۹ ر نومبر ۱۹۵۷ء، گڑھی خدا بخش (لاڑکانہ)۔

شاہنواز بھٹو : جواں سال فرزند ذوالفقار علی بھٹو سابق وزیر اعظم پاکستان، وفات ۱۸-۷-۱۹۸۵ء، گڑھی خدا بخش، (لاڑکانہ) ("جنگ" لاہور ۱۹-۷-۱۹۸۵ء)۔

شاہنواز، جسٹس : سابق جج سپریم کورٹ آف پاکستان، ۶۳ سال عمر پائی، وفات ۱-۷-۱۹۸۲ء، لکی مروت ("نوائے وقت" لاہور ۲ر جولائی ۱۹۸۲ء)

شاہیا، شاہ دین : بارود خانہ لاہور کی معروف شخصیت، وفات ۲۹-۱۱-۱۹۸۰ء، میانی صاحب لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۳۰ر نومبر ۱۹۸۰ء)۔

شایق انبالوی، اختر حسین : ممتاز شیعہ رہنما، وفات ۲۰-۴-۱۹۸۷ء، لاہور ("جنگ" لاہور ۲۱-۴-۱۹۸۷ء)۔

شباب کیرانوی، حافظ نذیر احمد : فلمساز، ولادت : ۱۹۲۵ء، کیرانہ، وفات ۵ر نومبر ۱۹۸۲ء، شباب سٹوڈیو، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۶ر نومبر ۱۹۸۲ء)۔

شباب مفتی، عبدالرؤف : تحریک پاکستان کے کارکن، ۶۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۴ء-۶-۲۵، میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

شبلی ایم کام : صحافی، ادیب، زمیندار اور پاکستان ٹائمز سے تعلق رہا، معروف احمدی شاعر اکمل کے فرزند، ولادت ۱۹۱۴ء-۷-۲۷، وفات ۱۹۸۱ء-۲-۵، ضلع شیخوپورہ ("نوائے وقت" لاہور ۶ر فروری ۱۹۸۱ء)۔

شبیر احمد، جسٹس : سابق جج مغربی پاکستان ہائی کورٹ، ولادت ۱۹۰۳ء، ملتان، وفات ۷ر مارچ ۱۹۶۸ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۸ر مارچ ۱۹۶۸ء)۔

شبیر احمد عثمانی، شیخ الاسلام مولانا : عالمِ دین، قرار داد مقاصد کے محرک، محدث، شارح "صحیح مسلم"، مفسر، اُستاد دارالعلوم دیوبند و ڈابھیل، قائد اعظم کے ساتھی، ولادت ۱۸۸۵ء، بجنور، وفات ۱۹۴۹ء-۱۲-۱۳، اسلامیہ کالج، کراچی (بیس بڑے مسلمان، عبدالرشید و تجلیات عثمانی، مؤلفہ انوار الحسن شیرکوٹی)۔

شبیر علی کاظمی، پروفیسر : ماہر تعلیم، ماہر لسانیات وفات ۱۹۸۵ء-۱-۳۱، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۹۸۵ء-۲-۱)

شبیر شریف، میجر : تمغہ "نشان حیدر" یافتہ، ولادت : ۱۹۴۳ء، کنجاہ، دفات (شہادت) ۱۹۷۱ء-۱۲-۶، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۳ء-۹-۶)۔

شبیر علی تھانوی، مولانا : مولانا اشرف علی تھانوی کے برادر زادے، کئی جرائد کے مدیر، مصنف، ولادت ۱۳۱۲ھ، وفات ۲۰ر اکتوبر

۱۹۶۸ء، پاپوش نگر، کراچی، (لوح مزار)۔

شجاع الدین خلیفہ: سابق صدر انجمن حمایت اسلام لاہور، سابق سپیکر پنجاب اسمبلی، وفات ۸ اکتوبر ۱۹۵۵ء، اسلامیہ کالج ریلوے روڈ، لاہور (لوح مزار)۔

شجاعت علی حسنی، سیّد: سابق گورنر سٹیٹ بنک آف پاکستان، ماہر اقتصادیات، وفات ۱۷ مارچ ۱۹۶۸ء، میانی صاحب، لاہور، (لوح مزار)

شجاعت علی، ڈاکٹر: سابق پرنسپل فاطمہ جناح میڈیکل کالج، لاہور، ۷۹ سال عمر پائی، وفات ۱۰-۶-۱۹۷۷ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۱-۶-۱۹۷۷ء)۔

شجر تہرانی، حکیم: سیاسی و قومی نظموں کے شاعر، تحریک آزادی کے کارکن، ۱۱۰ سال عمر پائی، وفات ۳-۱۲-۱۹۶۸ء، سیال کوٹ (ماہنامہ "قومی زبان" کراچی)۔

شرافت علی مکانشریفی، سیّد: سجادہ نشین، پیر طریقت، وفات وسط جنوری ۱۹۵۴ء، چک ۱۱۹، سانگلہ ہل ("نوائے وقت" لاہور ۲۶ جنوری ۱۹۵۴ء)۔

شرافت علی ہاشمی، پروفیسر ڈاکٹر: ماہر اسلامی اقتصادیات، سابق رکن شوریٰ، سابق ڈین فیکلٹی آف بزنس ایڈمنسٹریشن کراچی یونیورسٹی، وفات ۲۰-۹-۱۹۸۴ء، کراچی، ("جنگ" لاہور ۲۱-۹-۱۹۸۴ء)۔

شرافت نوشاہی، شریف احمد: مصنف "شریف التواریخ" تاریخ گو، وفات ۵-۷-۱۹۸۳ء، ساہن پال (گجرات) ("جنگ" لاہور ۶-۷-۱۹۸۳ء)۔

شرر نعمانی، فراست علی خان: نقاد، ادیب، اُستاد، شاعر، مجموعہ کلام: "قفس رنگ" ولادت ۱۹۳۰ء، رام پور، وفات ۲۰-۹-۱۹۷۹ء، پشاور ("جہاد" پشاور ۲۱-۹-۱۹۷۹ء)۔

شرقی بن شائق: صحافی، ادیب، شاعر، علم عروض کے ماہر،

۵۱ سال عمر پائی، وفات ۲۹ نومبر ۱۹۷۳ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۳۰ نومبر ۱۹۷۳ء)۔

شرقی چاندپوری، محمد یوسف: شاعر، ولادت ۲۵ دسمبر ۱۸۹۹ء، چاندپور، وفات ۵ اپریل ۱۹۶۰ء، گوجرانوالہ (ماہنامہ "قومی زبان" کراچی)۔

شریف احمد چشتی، سید: بانی چشتیہ ہائی سکول امرتسر و لاہور، مسلم یونیورسٹی علی گڑھ کی کورٹ کے رکن، ماہر تعلیم، ولادت ۱۸۹۱ء، روپڑ، وفات ۲۴-۱-۱۹۵۱ء، نیشنل ٹاؤن، لاہور (معلومات از فرزند مرحوم)۔

شریف، ایس۔ایم: ماہر تعلیم، سابق وفاقی سیکریٹری تعلیم، وفات ۲۲-۸-۱۹۸۱ء، شاہ جمال، لاہور (لوح مزار)۔

شریف الحسن: شاعر، کئی زبانوں کے ماہر، سفارت کار، نیک نام افسر، ۶۰ سال عمر پائی، وفات ۱۳-۱۲-۱۹۸۰ء، اسلام آباد،

("جنگ" راولپنڈی ۱۴ دسمبر ۱۹۸۰ء)۔

شریف الدین کرنالی، مولانا حکیم: بانی مدرسہ حسینیہ سلانوالی، سابق صدر جمعیت العلمائے اسلام (ہزاروی گروپ) صوبہ پنجاب، وفات ۱۶-۵-۱۹۸۰ء، سلانوالی (سرگودھا) ("نوائے وقت" لاہور ۱۷-۵-۱۹۸۰ء)۔

شریف اللہ خان سواتی: عالم، مدرس، تلمیذ شیخ الہند، عربی کے شاعر، ولادت ۱۸۸۹ء، عالی گرامہ (سوات)، وفات ۳۱ اگست ۱۹۷۹ء، میانی صاحب، لاہور (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)

شریف، جسٹس سی۔ایم: سابق جج مغربی پاکستان ہائی کورٹ، ۵۱ سال عمر پائی، وفات ۱۸ فروری ۱۹۵۷ء، سلیم کوٹ، گوجرانوالہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹ فروری ۱۹۵۷ء)۔

شریف حسین، شیخ: ممتاز ایڈووکیٹ، تحریک پاکستان کے

کارکن ، وطن : گورداسپور ، وفات ۲-۳-۱۹۷۶ء ، ساہی وال (''نوائے وقت'' لاہور ۵ر مارچ ۱۹۷۶ء)

شریف منور : شاعر ، ۳۸ سال عمر پائی ، وفات ۱۶ر نومبر ۱۹۸۳ء ، کراچی (''جنگ'' کراچی ۱۷ر نومبر ۱۹۸۳ء)

شعیب حزیں : شاعر ، صحافی ، وفات ۱-۸-۱۹۷۳ء (ماہنامہ ''قومی زبان'' کراچی)۔

شعیب قریشی : صحافی ، سابق پاکستانی نمائندہ متعینہ سوویٹ یونین ، ہندوستان ، عراق ، وفاقی وزیر (۵۷-۱۹۵۳ء) ولادت ۱۸۹۱ء ، علی گڑھ وفات ۲۵-۲-۱۹۶۲ء ، کراچی

شفاعت احمد دہلوی ، منشی : ممتاز خطاط ، ۵۰ سال عمر پائی ، وفات ۱۳-۳-۱۹۶۹ء ، کراچی (''نوائے وقت'' لاہور ۱۴ر مارچ ۱۹۶۹ء)۔

شفقت حسین صدیقی : ادیب ، ۶۳ سال عمر پائی ، وفات ۱۷ر ستمبر ۱۹۸۵ء ، اسلام آباد۔

شفقت کاظمی ، سید فضل الحسن : ممتاز شاعر ، مصنف ، ولادت ۱۴ر فروری ۱۹۱۴ء ، ڈیرہ غازی خان ، وفات ۱۲-۳-۱۹۷۵ء ، کربلا ثانی والا (ڈیرہ غازی خان) (''نوائے وقت'' لاہور ۱۴-۳-۱۹۷۵ء)۔

شفیق احمد صدیقی : سابق چیف آرگنائزر عوامی جمہوری پارٹی پنجاب ، سیاست دان ، سماجی کارکن ، ۴۵ سال عمر پائی ، وفات ۱۷-۱۲-۱۹۸۰ء ، کراچی (''امروز'' لاہور ۱۸ر دسمبر ۱۹۸۰ء)۔

شفیق الرحمٰن ، ملک : مالک ''دین محمدی پریس'' لاہور ، معروف پبلشر ، وفات ۴-۸-۱۹۶۳ء ، میانی صاحب ، لاہور (''نوائے وقت'' لاہور ۵-۸-۱۹۶۳ء)۔

شفیق بانو : ممتاز ادیبہ ، بیس ناولوں کی مصنفہ ، ۸۰ سال عمر پائی ، وفات ۳۰-۳-۱۹۸۱ء ، میانی صاحب ، لاہور (''نوائے وقت'' ۳۱ر مارچ ۱۹۸۱ء)۔

شفیق بریلوی : نعت گو شاعر، ولادت ۲۲-۴-۱۹۲۲ء، وفات ۲۲-۷-۱۹۸۱ء، گلشن اقبال، کراچی (لوح مزار)۔

شکیل احمد : براڈکاسٹر، ۶۷ سال عمر پائی، وفات ۱۲ / جون ۱۹۷۷ء، عزیز آباد، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۳-۶-۱۹۷۷ء)۔

شمس اکبر آبادی، شمس الدین خان غوری : ادیب، شاعر، وفات ۲۹-۷-۱۹۷۵ء، گلشن اقبال کراچی (لوح مزار)۔

شمس الاسلام صدیقی حکیم: عالم، طبیب، مسلم لیگ کے کارکن، ولادت ۱۹۰۵ء مہم (رہتک)، وفات ۱۲-۱-۱۹۷۱ء، ملتان، ("کتاب دوست" اسلام آباد)۔

شمس الحسن، سید : مصنف، سابق اسسٹنٹ سیکریٹری آل انڈیا مسلم لیگ، مجاہدِ تحریک پاکستان، ولادت ۱۸۸۵ء، وفات ۷-۱۱-۱۹۸۱ء، کراچی ("نوائے وقت" لاہور یکم جنوری ۱۹۸۲ء)۔ ان کے پاس مسلم لیگ کا نایاب ریکارڈ تھا۔ اب بھی گاہے گاہے ان کے نوادرات اخبارات میں چھپتے رہتے ہیں۔

شمس الحسن سید : فرزند حسن علی ابن نواب صدیق حسن خان، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۲۸-۲-۱۹۸۴ء، کراچی (سہ ماہی "العلم" کراچی)۔

شمس الحق : صحافی، شاعر، وفات ۱۹۶۹ء، ڈھاکہ (ماہنامہ "قومی زبان" کراچی)

شمس الحق افغانی : متبحر عالم، شیخ التفسیر جامعہ اسلامیہ بہاولپور، ولادت ۵-۹-۱۹۰۱ء، وفات ۱۶ اگست ۱۹۸۳ء، ترنگ زئی (چار سدہ) (ماہنامہ "الحق" اکوڑہ خٹک)۔

شمس الدین، پروفیسر میاں: سابق پرنسپل اسلامیہ کالج سول لائنز لاہور، ۷۰ سال سے متجاوز عمر پائی، وفات ۱۸-۵-۱۹۸۳ء، کوٹ

خواجہ سعید، لاہور («جنگ» لاہور ۱۹۸۳ء-۵-۱۹)۔

شمس الدین، مستری حاجی: تحریک آزادی کے سرگرم کارکن، بانی مسجد نیاز بلال گنج لاہور، وفات ۱۹۶۸ء-۱-۲۹، مسجد نیاز، لاہور («نوائے وقت» لاہور ۳۰ر جنوری ۱۹۶۸ء)۔

شمس الدین، مولانا: عالم دین، مدرس، تلمیذ مولانا حسین علی آف وان بھچراں، وفات ۳۱ر مئی ۱۹۸۵ء، گوجرانوالہ («جنگ» لاہور ۱۹۸۵ء-۶-۱)۔

شمس الدین، مولوی: تاجر کتب نادرہ، وفات ۱۹۶۸ء-۱-۱۱، میانی صاحب، لاہور («مشرق» لاہور ۱۹۶۸ء-۱-۱۲)۔

شمس الدین، مولوی: سابق صدر جمعیت العلمائے اسلام صوبہ بلوچستان، سابق ڈپٹی سپیکر بلوچستان اسمبلی، ۳۰ سال عمر پائی، وفات (قتل) ۱۹۷۴ء-۳-۱۳، («نوائے وقت» لاہور ۱۹۷۴ء-۳-۱۴)۔

شمس الحق، حکیم حاجی: نامور طبیب، بانی ویدک طبیہ کالج امرتسر، ابن مولانا عبدالحق غزنوی، وطن: امرتسر، وفات ۲۲ر اگست ۱۹۵۱ء، لاہور (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام، راقم)

شمس النہار محمود، بیگم: سابق رکن قومی اسمبلی، صحافی، انشاء پرداز، چار کتابوں کی مصنفہ، ولادت ۱۹۰۸ء، نواکھالی، وفات ۱۹۶۴ء-۴-۱۰، زمپورہ۔ ڈھاکہ («نوائے وقت» لاہور ۱۱ر اپریل ۱۹۶۴ء)۔

شمس ملک: صحافی، ۶۸ سال عمر پائی، وفات ۱۵ر جون ۱۹۸۵ء، ملتان («جنگ» لاہور ۱۹۸۵ء-۶-۱۶)۔

شمشاد حسین چشتی سیکری، پیر سیّد: پیر طریقت، وفات ۱۹۷۷ء-۶-۲۷، میرپور (معلومات از حکیم سیّد اکرام حسین سیکری)

شمشاد حیدر، سیّد: سابق رجسٹرار پنجاب یونیورسٹی، شمس العلماء

میر حسن سیالکوٹی کے نواسے ، وفات ۴-۳-۱۹۷۵ء ، میانی صاحب ، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۵ مارچ ۱۹۷۵ء)

شمیم علیگ : شاعر ، وفات ۳۱-۱۲-۱۹۷۰ء ، اسلام آباد (لوح مزار)

شورش کاشمیری ، آغا عبد الکریم : صحافی ، مدیر "چٹان" لاہور ، مصنف ، شاعر ، کارکن تحریک آزادی ، ولادت ۱۴-۸-۱۹۱۷ء ، امرتسر شہر ، وفات ۲۴-۱۰-۱۹۷۵ء ، میانی صاحب ، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۲۵ اکتوبر ۱۹۷۵ء)

شوکت تھانوی ، شوکت عمر : ناول نویس ، مزاح نگار ، ۵۹ سال عمر پائی ، وفات ۴-۵-۱۹۶۳ء ، میانی میر ، لاہور (لوح مزار)۔

شوکت حسین گیلانی ، مخدوم سیّد : شیخ طریقت ، مسلم لیگی رہنما ، تحریک پاکستان کے کارکن ، ولادت ۱۲ ستمبر ۱۹۱۴ء ، ملتان ، وفات ۲۴ جولائی ۱۹۸۲ء ، ملتان (" نوائے وقت " لاہور ۲۵-۷-۱۹۸۲ء)۔

شوکت علی سبزواری ، ڈاکٹر : ماہر لسانیات ، استاد ، مصنف : فلسفہ کلام غالب ، اُردو لسانیات ، اُردو زبان کا ارتقاء ، اردو قواعد ؛ ولادت ۱۹۰۸ء ، میرٹھ ، وفات ۱۹ مارچ ۱۹۷۳ء ، پاپوش نگر ، کراچی ، (اُردو قواعد ڈاکٹر شوکت سبزواری)

شوکت ہارون ، ڈاکٹر : بنت سر عبداللہ ہارون ، وفات ۲۷-۷-۱۹۶۸ء ، علی باغ ، کراچی (" نوائے وقت " ۲۸ جولائی ۱۹۶۸ء)۔

شہاب الدین احمد ، مولانا حکیم سیّد : تلمیذ حکیم محمد اجمل خان دہلوی ، والد حکیم سیّد امین الدین احمد ، شاعر المتخلص بہ ذکی ، مصنف : فاتحہ خلف الامام ، ولادت ۱۸۹۰ء بریلی ، وفات ۱۸-۱۱-۱۹۵۷ء ، میانی صاحب ، لاہور (مکتوب حکیم امین الدین احمد بنام راقم)۔

شہاب الدین ، جسٹس : سابق چیف جسٹس سپریم کورٹ ، ۷۷ سال

عمر پائی، وفات ۱۹۷۱ء-۴-۲، گلبرگ لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۳؍اپریل ۱۹۷۱ء)۔

شہاب الدین بھٹی، میاں: سابق قائد حزب، مجاہد تحریک آزادی، ۹۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۱ء-۱۲-۱۵، میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

شہاب الدین، چودھری: سابق رکن مشرقی پاکستان اسمبلی، وفات (حادثہ مابین کومیلا و نواکھالی) ۲۳؍ستمبر ۱۹۶۷ء ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۷ء-۹-۲۴)۔

شہاب الدین، خواجہ: سابق گورنر سرحد، سفیر پاکستان متعینہ سعودی عرب، برادر خواجہ ناظم الدین، سابق وفاقی وزیر داخلہ و اطلاعات، ولادت ۱۸۹۸ء-۵-۳۱، ڈھاکہ، وفات ۹؍فروری ۱۹۷۷ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۰؍فروری ۱۹۷۷ء)۔

شہاب الدین قادری، میاں: والد بزرگوار محمد دین کلیم مورخ لاہور، ولادت ۱۸۶۹ء، کوٹ میاں صاحب (گورداسپور)، وفات ۱۹۶۵ء، گڑھی شاہو، لاہور (مدینۃ الاولیا، محمد دین کلیم)۔

شہاب الدین، قاضی: چوہدری غلام عباس کے ساتھی، تحریک آزادی کشمیر کے مجاہد، وفات ۱۱؍نومبر ۱۹۸۶ء، مظفر آباد ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۱۱-۱۲)۔

شہادت خان کھرل، رائے: سابق رکن قومی اسمبلی، تحریک پاکستان کے کارکن، ۱۹۴۶ء میں شیخوپورہ سے مسلم لیگ کے ٹکٹ پر کامیاب ہوئے، ۷۵ سال عمر پائی، وفات (حادثہ) ۱۹۷۸ء-۶-۲۴، شیخوپورہ ("نوائے وقت" لاہور ۲۵؍جون ۱۹۷۸ء)۔

شہزادہ عالمگیر: سابق ہوم سیکریٹری مغربی پاکستان، معاہدہ سندھ طاس میں پاکستان کے موقف کی نمائندگی کی، وفات ۱۷؍اکتوبر ۱۹۷۵ء، گلبرگ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۵ء-۱۰-۱۸)۔

شہید اللہ، ڈاکٹر: ماہر

لسانیات، ماہر تعلیم، وفات ۱۳ جولائی ۱۹۶۹ء، ڈھاکہ (”جنگ“ کراچی ۱۴-۷-۱۹۶۹ء)

شہید اللہ فریدی: سابقہ کرنل ولیم لیونارڈ، شیخ طریقت، خلیفہ ذوقی شاہ صاحب سرّ دلبراں، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۲۳-۸-۱۹۷۸ء، سخی حسن، کراچی (”نوائے وقت“ لاہور ۱-۱۰-۱۹۷۸ء)۔

شیدا، جی ایم: مدیر ”بزنس رپورٹ“ فیصل آباد، وفات ۹ جنوری ۱۹۷۴ء، فیصل آباد (”امروز“ لاہور ۱۰-۱-۱۹۷۴ء)۔

شید ایزدانی، محمّد سعید: سابق پرنسپل جامعہ اسلامیہ، امرتسر، مدرس چشتیہ ہائی سکول، لاہور، وفات ۲۸-۱-۱۹۶۷ء، میانی صاحب، لاہور (”نوائے وقت“ لاہور ۲۹-۱-۱۹۶۷ء)

شیدائی، محمّد اقبال: انقلابی مجاہد، مولانا عبیداللہ سندھی کے رفیق قیام کابل، حکومت مؤقتہ ہند میں نائب وزیر، ولادت ۱۸۸۸ء، پورہ ہیراں (سیالکوٹ) وفات ۱۳ جنوری ۱۹۷۴ء، مدفن (لاہور)، میانی صاحب (مولانا عبیداللہ سندھی کے سیاسی مکتوبات مرتبہ محمّد اسلم)۔

شبیر احمد خاموش، آغا: تحریک پاکستان کے ممتاز کارکن، کالم نگار، صحافی، دانشور، مسلم لیگی، قانون دان، ولادت ۱۸۹۴ء، لدھیانہ، وفات ۲۳-۱۱-۱۹۷۴ء، ملتان، (”نوائے وقت“ لاہور ۲۴ نومبر ۱۹۷۴ء)۔

شبیر احمد خان، کرنل: سابق صدر آزاد جموں و کشمیر، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۲۳-۱-۱۹۷۲ء، پلندری (”نوائے وقت“ لاہور ۲۵ جنوری ۱۹۷۲ء)۔

شبیر بہادر مہجور: پشتو کے مزاحیہ شاعر، وفات ۱۱ فروری ۱۹۸۶ء تخت بائی (مردان) (خبرنامہ ”اکادمی“ ادبیات اسلام آباد، مارچ ۱۹۸۶ء)۔

شبیر زمان، مولانا: تلمیذ د

مرید شیخ الہند، سابق پرنسپل مدرسہ عالیہ سلہٹ، ولادت ۱۸۹۱ء، بفہ (ہزارہ)، وفات ۱۹۷۲ء-۹-۱۱ بفہ (تاریخ ہزارہ)۔

شبیر شاہ گیلانی، حاجی پیر سیّد: سیاست دان، روحانی پیشوا، ۸۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۰ء-۲-۷، درگاہ موسیٰ پاک، ملتان، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۰ء-۲-۸)۔

شبیر علی خان، کیپٹن: سوات کے بزرگ پشتو شاعر، وفات ۱۲ر جولائی ۱۹۸۶ء، راولپنڈی (خبرنامہ "اکادمی" ادبیات، اسلام آباد، اگست ۱۹۸۶ء)۔

شبیر محمد اختر: صحافی، ادیب، مدیر ہفت روزہ "قندیل" لاہور، ولادت ۱۹۰۷ء، گجرات، وفات ۱۹۷۴ء-۱۲-۲۹، میانی صاحب، لاہور ("امروز" لاہور ۳۰ر دسمبر ۱۹۷۴ء)۔

شبیر محمد، چودھری: ماہر تعلیم، سابق پرنسپل نیا علی گڑھ پبلک سکول مانگا، وفات ۲۹ر نومبر ۱۹۷۴ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۴ء-۱۱-۳۰)۔

شبیر محمد، شیخ: سابق ڈپٹی کمشنر بہاولپور، برادر شیخ فیض محمد سپیکر پنجاب اسمبلی، وفات ۱۹۵۱ء-۲-۲۴، بہاولپور ("نوائے وقت" ۲۶ر فروری ۱۹۵۱ء)۔

شبیر محمد ناصر، حکیم: پنجابی کے معروف شاعر، ولادت ۲۶ر دسمبر ۱۹۰۸ء، وفات ۱۹۷۳ء-۱-۴، میانی صاحب، لاہور (چھماہی "کھوج" لاہور جنوری-جون ۱۹۸۱ء)۔

شیریں جناح: قائداعظم کی ہمشیرہ، ولادت ۱۸۸۰ء، کراچی، وفات ۱۹۸۰ء-۱۲-۲، درگاہ عبداللہ شاہ، کراچی ("امروز" لاہور ۱۹۸۰ء-۱۲-۳)۔

شیوا بریلوی: شاعر، وفات ۱۹۷۵ء-۱۱-۶، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۹۷۵ء-۱۱-۷)۔

ص

صابر دہلوی : غزل گو شاعر، ۶۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۳ء، ملتان ۔

صابر علی خان، ڈاکٹر : سعادت یار خان رنگین کے سوانح نگار، وفات ۴-۵-۱۹۷۹ء ،یتیم خانہ، لاہور ۔

صابر ملتانی، حکیم دوست محمد : حکیم انقلاب، ۱۸ کتابوں کے مصنف ، وفات ۳۰-۵-۱۹۷۲ء میانی صاحب، لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۳۱-۵-۱۹۷۲ء)۔

صابر ملک : معروف شاعر، شیر باز مزاری کے جلسے میں سیاسی نظم سنا کر فوت ہوئے، وفات ۸ر دسمبر ۱۹۸۶ء (" جنگ" لاہور ۹ر دسمبر ۱۹۸۶ء)۔

صاحب خان نون، ملک : ڈپٹی کمشنر، ۸۲ سال عمر پائی، ۱۸ر جولائی ۱۹۶۶ء ، فتح آباد (سرگودھا) (" نوائے وقت" لاہور ۱۹ر جولائی ۱۹۶۶ء)۔

صادق اللہ ندوی، مولانا : عالم دین، جماعت اسلامی سے تعلق، وفات ۱۰-۳-۱۹۸۳ء ، کراچی ، (" جنگ" کراچی ۱۱-۳-۱۹۸۳ء)

صادق حسن امرتسری، خواجہ : سابق ہیڈ ماسٹر چشتیہ ہائی سکول لاہور وفات ۶-۲-۱۹۷۵ء لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۷-۲-۱۹۷۵ء)۔

صادق حسن، شیخ : رئیس امرتسر، تحریک آزادی کے رہنما، سابق رکن صوبائی اسمبلی، ۷۲ سال عمر پائی ، وفات ۲۷-۱۲-۱۹۵۹ء ، میانی صاحب، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۲۸-۱۲-۱۹۵۹ء)۔

صادق علی میمن، حاجی : سابق رکن صوبائی اسمبلی، تحریک پاکستان میں حصہ لیا، ۶۵ سال عمر پائی، وفات ۲۵-۸-۱۹۷۱ء ، ٹھٹھہ (" نوائے وقت " لاہور ۲۶-۸-۱۹۷۱ء)

صادقین : بین الاقوامی شہرت کے مصور، قرآنی آیات کی مصوری میں

نام پیدا کیا، ولادت ۱۹۲۹ء، امروہہ، وفات ۱۰-۲-۱۹۸۷ء، سخی حسن، کراچی ("جنگ" لاہور ۱۱-۲-۱۹۸۷ء)۔

صدرالدین، "مولوی": سابق امیر انجمن احمدیہ لاہور، مصنف، برلن اور لندن میں احمدی مبلغ رہے، مولانا عبیداللہ سندھی اور اقبال شیدائی کے ساتھی، ولادت جنوری ۱۸۸۱ء، سیالکوٹ، وفات ۱۵-۱۱-۱۹۸۱ء، دارالسلام (لاہور) ("نوائے وقت" لاہور ۱۶-۱۱-۱۹۸۱ء)۔

صدیق احمد صدیقی: یکے از بانیان حلقہ ارباب ذوق، بی بی سی کے اناؤنسر، وفات ۱۳ر ستمبر ۱۹۵۸ء، بروک وُڈ، (لندن)۔ ("نوائے وقت" لاہور ۱۴ر ستمبر ۱۹۵۸ء)۔

صدیق اکبر مخدوم: سابق ڈپٹی ڈائریکٹر ایجوکیشن برائے ڈیف، ڈمب اینڈ بلائنڈ، پاکستان میں گونگوں بہروں کی تعلیم کے بانی، وفات ۱۵ر جنوری ۱۹۷۸ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۲-۲-۱۹۷۸ء)۔

صدیق الحسن، خواجہ: سیاستدان، ولادت ۳۰-۴-۱۹۳۰ء، امرتسر، وفات ۱۷-۲-۱۹۸۶ء، گوجرانوالہ ("جنگ" لاہور ۱۸-۲-۱۹۸۶ء)۔

صدیق الحسن گیلانی، سیّد: برادر بزرگ سیّد اسعد گیلانی، سابق ناظم شعبۂ پارلیمانی اُمور جماعت اسلامی ۶۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹-۱-۱۹۷۴ء، اچھرہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۰-۱-۱۹۷۴ء)۔

صدیق خان، میجر سردار: سابق وزیر مال و ترقیات ریاست نابھہ، ۶۰ سال عمر پائی، وفات ۱۸ر مئی ۱۹۵۹ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۱-۵-۱۹۵۹ء)۔

صدیق علی خان، نواب: تحریک آزادی کے مجاہد، نوابزادہ لیاقت علی خان کے خصوصی معتمد اور پولیٹیکل سیکریٹری، مصنف: "بے تیغ سپاہی" ولادت: ۱۸۹۹ء، ناگپور، وفات ۹-۱-۱۹۷۴ء، کراچی (اداریہ "نوائے وقت" لاہور ۱۱-۱-۱۹۷۴ء)۔

صدیقی، ڈاکٹر ایم۔ اے۔ ایچ:

پاکستان کے ممتاز سرجن، پاکستان میں ڈاکٹری کی تعلیم کے فروغ میں نمایاں کردار، کالج آف فزیشنز اینڈ سرجنز کے سابق ڈائریکٹر، سابق اُستاد کنگ ایڈورڈ میڈیکل کالج لاہور، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۷-۸-۱۹۷۱ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۱-۸-۲۸ء)۔

صفدر حسین، ڈاکٹر سیّد :
مرثیہ گو شاعر، مترجم، ماہر تعلیم، سابق پرنسپل گورنمنٹ کالج راولپنڈی، سابق ناظم ایجوکیشن راولپنڈی، ناظم سررشتہ پنجاب، ۶۱ سال عمر پائی، ولادت ۱۹۱۹ء، وفات ۱۵-۱-۱۹۸۰ء، نیشنل ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۶-۱-۱۹۸۰ء)۔

صفدر سلیمی : خاکسار رہنما، مدیر "الاصلاح" لاہور، ۴۵ سال عمر پائی، وفات ۲-۱-۱۹۷۲ء، نورمحل (ٹوبہ ٹیک سنگھ) ("نوائے وقت" لاہور ۵-۱-۱۹۷۲ء)۔

صفی الدین، پیر آف مکھڈ :
سیاست دان، سجادہ نشین مکھڈ شریف، وفات ۲۵-۱۱-۱۹۸۶ء، مکھڈ شریف، (اٹک) ("جنگ" لاہور ۲۷ نومبر ۱۹۸۶ء)

صلاح الدین احمد، مولانا :
صحافی، مدیر "ادبی دنیا"، اُردو زبان کے محسن، ولادت ۱۹۰۱ء، لاہور، وفات ۱۴-۶-۱۹۶۴ء، میانی صاحب لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۵ جون ۱۹۶۴ء)

صلاح الدین چٹھہ، چوہدری :
کونسل مسلم لیگ کے رہنما، وفات (لندن) ۶-۵-۱۹۷۰ء، احمد نگر (گوجرانوالہ) ("نوائے وقت" لاہور ۷-۵-۱۹۷۰ء)۔

صلاح الدین، ڈاکٹر خواجہ :
ممتاز سائنس دان، عربی و فارسی سے کماحقہٗ واقف، سابق چیئرمین پی سی ایس آئی آر، لاہور، سابق صدر شعبۂ کیمیکل انجینئرنگ پنجاب یونیورسٹی، کتابیں جمع کرنے کے شوقین، ۶۲ سال عمر پائی، وفات ۱۵-۸-۱۹۷۴ء، میانی صاحب، لاہور ("امروز" لاہور ۱۶-۸-۱۹۷۴ء)۔

صلاح الدین شاہ نقشبندی

مجددی : فرزند گرامی پیر علاءالدین شاہ نقشبندی مجددی، جواں مرگ ، وفات ۱۲۔۱۔۱۹۸۲ء ، دارالسلام (شیخوپورہ) (ر "نوائے وقت" لاہور ۱۳۔۱۔۱۹۸۲ء)

صمد رضوی ساز : شاعر، ادیب، ۵۵ سال عمر پائی، وفات ۲۲ر مارچ ۱۹۷۰ء ، لاڑکانہ (ر "جنگ" کراچی ۲۳ر مارچ ۱۹۷۰ء)۔

صنوبر حسین : پشتو ادیب، وفات ۱۹۶۳ء۔

صوفی ، ایم ایچ : چیئرمین پنجاب پبلک سروس کمیشن، سیکرٹری حکومت پنجاب، وفات ۱۳۔۸۔۱۹۸۷ء ، کوٹ اسحاق ، (حافظ آباد) (ر "جنگ" لاہور ۱۴۔۸۔۱۹۸۷ء)۔

صوفی تبسّم ، غلام مصطفٰے : شاعر، ادیب، ماہر تعلیم، نقّاد ، ولادت ۱۴۔۸۔۱۹۰۰ء ، امرتسر، وفات ۷۔۲۔۱۹۷۸ء ، میانی صاحب لاہور (ر "نوائے وقت" لاہور ۸ر فروری ۱۹۷۸ء)۔

صوفی، جسٹس ایم۔ اے : سابق لیکچرار اسلامیہ کالج پشاور، کسٹوڈین متروکہ املاک، جج لاہور ہائی کورٹ، ۵۳ سال عمر پائی، ۱۲۔۱۱۔۱۹۵۴ء ، لاہور (ر "نوائے وقت" لاہور ۱۴ر نومبر ۱۹۵۴ء)۔

صوفی ، محی الدین ، ڈاکٹر : مورخ، مصنف "کاشر" (KASHIR) ۷۶ سال عمر پائی ، وفات ۱۹۶۲ء ، کراچی (ر ماہنامہ "کتابی دنیا" کراچی مئی ۱۹۶۲ء)۔

صوفیہ مجید طوری ، مس : ماہرۂ تعلیم ، بانی "ادبستان صوفیہ" لاہور و راولپنڈی ، وفات ۲۶ر فروری ۱۹۷۵ء، میانی صاحب، لاہور ، (ر "نوائے وقت" لاہور ۲۷ر فروری ۱۹۷۵ء)۔

صولت علی خان : بانی "صولت لائبریری" رام پور ، تحریک آزادی کے کارکن ، مصنف ، علم دوست ، ۷۶ سال عمر پائی ، وفات ۱۸۔۶۔۱۹۶۹ء، کراچی (ر "امروز" لاہور ۱۹ر جون ۱۹۶۹ء)۔

ض

ضمیر احمد قریشی : صحافی ، میر عبدالباقی بلوچ کا انٹرویو لیتے ہوئے گولی کا نشانہ بنے ، وفات ۲۸ جنوری ۱۹۶۵ء ، میانی صاحب ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور شہ سرخی ۲۹ جنوری ۱۹۶۵ء)۔

ضمیر صدیقی : صحافی ، ولادت ۱۹۱۵ء-۷-۳ (یو۔پی) ، وفات ۱۹۸۵ء-۱۱-۲۳ ، لندن ، ("جنگ" لاہور ۱۹۸۵ء-۱۱-۲۴)۔

ضیاءالحسن موسوی : ادیب ، شاعر ، صحافی ، ولادت ۲۲ اپریل ۱۹۲۲ء ، لکھنؤ ، وفات ۱۵ اکتوبر ۱۹۷۸ء ، علی باغ لیاری ، کراچی ، ("جنگ" کراچی ۱۹۷۸ء-۱۰-۱۶)۔

ضیاءالحق ، مولانا : شیخ الحدیث دارالعلوم عثمانیہ رسول پارک ، لاہور مصنف کتب کثیرہ ، وفات ۷ مئی ۱۹۸۷ء ، نور پور (اٹک) ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۷ء-۵-۸)۔

ضیاءالدین برنی ، مولانا : عالم دین ، مصنف ، ۸۰ سال عمر پائی ، وفات ۱۹۶۹ء-۵-۵ ، پاپوش نگر ، کراچی ("امروز" لاہور ۱۹۶۹ء-۵-۶)

ضیاءالدین سلطان پوری ، مولانا سید : بانی مدرسہ حمیدیہ سلطان پور ، مفتی ، مدرسہ امینیہ دہلی کے فارغ ، ولادت ۱۸۹۴ء ، سلطانپور (اٹک) ، وفات ۱۹۷۳ء-۷-۱۸ ، سلطان پور (تذکرہ علمائے پنجاب ، مؤلفہ اختر راہی)۔

ضیاءالدین ، شیخ : ابن ڈاکٹر محمد الدین ناظر ، صحافی ، انشاپرداز ، سماجی کارکن ، مدیر "مسلم آؤٹ لک" ولادت ۱۸۹۸ء لاہور ، وفات ۱۴ اکتوبر ۱۹۷۳ء ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۳ء-۱۱-۲)۔

ضیاءالدین گنائی ، خواجہ : ڈھل محلہ لاہور کے ساکن ، نیروبی میں عمر کا بیشتر حصہ گذارا ، لاہور کے تاریخی مقامات کے ماہر ، وفات ۲۵ مارچ ۱۹۷۶ء ، پیر رونق ، لاہور ("نوائے

وقت" لاہور ۲۶-۳-۱۹۷۶ء)۔

ضیاء الدین، مولانا مفتی : مفتیٔ اعظم کشمیر، ۹۰ سال عمر پائی، وفات ۲۹-۱-۱۹۶۸ء، میرپور، ("نوائے وقت" لاہور ۳۰ر جنوری ۱۹۶۸ء)۔

ضیاء القادری بدایونی، محمد یعقوب حسین : شاعر، ادیب، مصنف، ولادت ۲۶ر رجب ۱۳۰۰ھ، بدایوں، وفات ۱۳-۸-۱۹۷۴ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۷-۸-۱۹۷۴ء)۔

ضیاء اللہ حیدر ضیاء، شیخ : شاعر اہل بیت، مرثیہ گو، ولادت ستمبر ۱۹۳۱ء، وفات ۴ر اپریل ۱۹۸۵ء، مومن پورہ، لاہور، (لوح مزار)۔

ضیاء اللہ ضیاء، ملک : پنجابی کے شاعر، وفات ۲۰ر جولائی ۱۹۸۲ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۱ر جولائی ۱۹۸۲ء)۔

ضیاء صدیقی، منظور حسین : شاعر، وفات ۱۹۶۹ء، ملتان،

ط

طالب الہ آبادی : مضمون نگار، صحافی، وفات ۵-۷-۱۹۷۷ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی ("جنگ" کراچی ۶-۷-۱۹۷۷ء)

طالب انصاری بدایونی، استاد: کہنہ مشق شاعر، وفات ۵-۱۱-۱۹۷۶ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۷-۱۱-۱۹۷۶ء)۔

طالب یزدانی، آغا محمد علی خان : ماہر تعلیم، سیرت نگار، آنحضرتؐ کے پہلے چالیس سال کے واقعات لکھے تلمیذ مولانا غلام محمد ترنم و مولانا محمد عالم آسی، ولادت ۲ر فروری ۱۹۲۳ء، امرتسر، وفات ۲۴ر جولائی ۱۹۸۶ء، میانی صاحب، لاہور (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

طالوت علاّمہ : اصل نام عبدالرشید اور تخلص نسیم تھا، علمی دنیا میں علاّمہ طالوت کے نام سے جانے پہچانے جاتے ہیں، علاّمہ اقبال اور حسین احمد مدنی کے جھگڑے میں ثالث بنے تھے، ولادت ۱۹۰۹ء-۲-۱ ، چوٹی زیرین (ڈیرہ غازی خان) وفات ۱۹۶۳ء-۲-۳۰ ، ملتان (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

طاہر سورتی ، پروفیسر عبدالرحمٰن: عربی زبان کے نامور عالم، ادارہ تحقیقات اسلامی اسلام آباد کے رکن ، ۶۸ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۷ء-۱-۱۰ ، اسلام آباد ("جنگ" لاہور ۱۹۸۷ء-۱-۱۱)

طاہرہ قزلباش : ڈائریکٹر ایبینا فاؤنڈیشن سکول، لاہور ، وفات (لندن) ۱۹۸۷ء-۸-۴ ، گلبرگ۔ لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۷ء-۸-۹)۔

طاہرہ نقوی : ٹیلی ویژن کی مقبول اداکارہ ، وفات ۲ر جون ۱۹۸۲ء ، احاطہ میاں میر، لاہور ، ("نوائے وقت" لاہور ۳ر جون ۱۹۸۲ء)۔

طفیل احمد جمالی : صحافی، شاعر، ولادت ۱۹۱۹ء ، بنارس، وفات ۱۹۷۴ء-۸-۱۲ ، سخی حسن ، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۳ر اگست ۱۹۷۴ء)۔

طفیل احمد فاروقی ، مولانا: شیخ الطریقت ، قادریہ مجددیہ سلسلہ کے شیخ ، مدرسہ تعلیم الاسلام مجاہد آباد کے بانی ، وفات ۱۹۷۹ء-۷-۸ مجاہد آباد ، کراچی (لوح مزار)۔

طفیل حسن رضوی امروہوی، ابوالنظر حکیم : مفکر قرآن ، ولادت ۱۹۰۰ء-۱-۱۷ ، امروہہ ، وفات ۱۹۵۲ء-۴-۸ سوسائٹی، کراچی (لوح مزار)۔

طفیل علی عبدالرحمٰن ، جسٹس: ممتاز قانون دان ، جج ہائی کورٹ ، ۵۳ سال عمر پائی ، وفات ۱۶ر جنوری ۱۹۷۵ء ، کراچی ("جنگ" لاہور ۱۷ر جنوری ۱۹۷۵ء)۔

طفیل محمد، چوہدری الحاج: والد بزرگوار پروفیسر محمد اسلم ،

ریلوے کے نامور اور نیک نام انجینئر "مسلم کنڈکٹ آف سٹیٹ" انھیں کے نام معنون ہے، ولادت ۴ر اپریل ۱۹۰۶ء، پھلور (جالندھر)، وفات ۱۲-۲-۱۹۷۹ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۳ر فروری ۱۹۷۹ء)۔

طفیل محمد شہید، میجر: تمغۂ "نشانِ حیدر" یافتہ، ولادت ۱۹۱۴ء، کھرکاں (ہوشیارپور)، شہادت ۷-۸-۱۹۵۸ء، لکشی پور ("نوائے وقت" لاہور ۶-۹-۱۹۷۳ء)۔

ظ

ظرافت اللہ خان، پروفیسر: ماہر تعلیم، وائس پرنسپل گورنمنٹ کالج، فیصل آباد، ۸۷ سال عمر پائی، وفات ۲۳-۲-۱۹۸۰ء، لاہور، ("جنگ" لاہور ۲۷-۲-۱۹۸۷ء)

ظفر احمد: سابق سیکریٹری سنٹرل بورڈ آف ریونیو، وفات ۱۵-۱-۱۹۶۱ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۶-۱-۱۹۶۱ء)۔

ظفر احمد عثمانی، مولانا: قائد اعظم کے معتمد ساتھی، عالم دین، مشرقی پاکستان میں پاکستان کا پرچم لہرایا، مصنف، خواہرزادہ مولانا اشرف علی تھانوی، شیخ الحدیث دار العلوم اسلامیہ ٹنڈوالہیار، ۸۵ سال عمر پائی، وفات ۸-۱۲-۱۹۷۴ء، پاپوش نگر، کراچی ("امروز" لاہور ۹-۱۲-۱۹۷۴ء)۔

ظفر الاحسن: قیام پاکستان کے بعد لاہور کے پہلے ڈپٹی کمشنر، سابق صدر لاہور امپرومنٹ ٹرسٹ، سابق چیرمین تھل ڈویلپمنٹ اتھارٹی، سابق مینجنگ ڈائرکٹر پی۔آئی۔اے، ۶۵ سال عمر پائی، وفات ۲۶ر فروری ۱۹۷۶ء، قصبہ کالونی، کراچی، ("نوائے وقت" لاہور ۲۷ر فروری ۱۹۷۶ء)۔

ظفر الاسلام، ڈاکٹر: مؤرخ، استاد شعبۂ تاریخ پنجاب یونیورسٹی لاہور

وفات ۱۹۶۴ء-۱۰-۱۰ ، میانی صاحب لاہور (لوحِ مزار)۔

ظفر الحسن، ڈاکٹر سیّد: فلاسفر، مصنف، تحریکِ پاکستان کے رہنما، قائدِ اعظم کے معتمد، صدر شعبۂ فلسفہ مسلم یونیورسٹی علی گڑھ ، ولادت ۱۸۸۷ء-۲-۱۴ ، سیالکوٹ ، وفات ۱۹۴۹ء-۶-۱۹ ، میانی صاحب، لاہور (لوحِ مزار)۔

ظفر الحسن، راؤ: بزرگ مسلم لیگی، کونسل مسلم لیگ کے رہنما، وفات (حادثہ) ۱۹۶۶ء-۱۰-۳ ، مظفر گڑھ، ("نوائے وقت" لاہور ۴ اکتوبر ۱۹۶۶ء)۔

ظفر الحسن مرزا: بانی "غالب لائبریری" کراچی ، وفات ۴ ستمبر ۱۹۸۴ء کراچی ("جنگ" کراچی ۵ ستمبر ۱۹۸۴ء)۔

ظفر الحسن، چوہدری: سابق وائس چیئرمین راولپنڈی میونسپل کمیٹی ، سابق ممبر اسمبلی ، سماجی کارکن ، ولادت ۱۹۰۱ء-۱۲-۱۸ ، وفات ۱۳ جولائی ۱۹۷۶ء ، ڈھوک کھبہ ، راولپنڈی ("مشرق" لاہور ۱۹۷۶ء-۷-۱۴)۔

ظفر اللہ خان: قانون دان ، ۵۶ سال عمر پائی ، وفات ۱۶ جون ۱۹۸۶ء ، ماڈل ٹاؤن ، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۶-۱۷)

ظفر اللہ خان، جسٹس: ماہر قانون ، سابق جج لاہور ہائی کورٹ ، وفات ۱۹۸۶ء-۸-۲۷ ، گوجرہ ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۸-۲۸)۔

ظفر اللہ خان، چوہدری سر محمّد: سابق وزیر خارجہ پاکستان ، سابق جج عالمی عدالت ہیگ ، مصنّف: "تحدیثِ نعمت،" احمدیہ فرقہ کے راہنما ، ولادت ۱۸۹۳ء ، سیالکوٹ ، وفات ۱۹۸۵ء-۹-۱ ، ربوہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۵ء-۹-۲)۔

ظفر اللہ خان واہلہ، چوہدری: جہانیاں کی ممتاز شخصیت ، وفات ۱۹۸۱ء-۴-۵ ، جہانیاں ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۱ء-۵-۱)۔

ظفر، پروفیسر اے آر: سابق صدر شعبۂ نباتیات، گورنمنٹ کالج لاہور وفات ۱۹۷۱ء-۱۱-۵ ، لاہور ،

("نوائے وقت" لاہور ۷ر نومبر ۱۹۷۹ء)۔

ظفر حسین شاہ، پیر: تحریک آزادی میں حصّہ لیا، تحریک خلافت کے کارکن، بانی جامعہ سعیدیہ مرید کے، ولادت ۱۸۹۲ء، رتہ پیراں (شیخوپورہ) وفات ۱۵-۲-۱۹۶۵ء، مرید کے، (روزنامہ "کوہستان" لاہور ۱۴ر مارچ ۱۹۶۵ء)۔

ظفر عسکری، حکیم سیّد: ممتاز طبیب، ادیب، مدیر، وفات ۲۴ر جون ۱۹۸۳ء، احاطہ شیر شاہ ولی، لاہور (لوح مزار)۔

ظفر علی خان، مولانا: شاعر، صحافی، مدیر "زمیندار" لاہور، ولادت ۸-۱-۱۸۷۲ء، وفات ۱۷-۱۱-۱۹۵۶ء، کرم آباد، وزیر آباد (مولانا ظفر علی خان مرتبہ عنایت اللہ نسیم)۔

ظفر علی شیخ: سابق سیکرٹری پاکستان اولمپک ایسوسی ایشن، ۸۲ سال عمر پائی، وفات ۲۲-۴-۱۹۸۵ء ساہی وال ("جنگ" لاہور ۲۳ر اپریل ۱۹۸۵ء)۔

ظفر مہدی، علّامہ سیّد: شیعہ عالم، کارکن تحریک آزادی و قیام پاکستان، ولادت ۳۱ر جنوری ۱۸۹۶ء، امروہہ (مراد آباد)، وفات ۱۳-۸-۱۹۵۶ء، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۴ر اگست ۱۹۵۶ء)۔

ظفر ہاشمی، پیرزادہ: شاعر، ادیب، مدیر ماہنامہ عالمگیر، وفات ۱۲-۲-۱۹۸۳ء ("نوائے وقت" لاہور ۳۰-۱-۱۹۵۵ء)۔

ظہور احمد چشتی: صحافی، چیف نیوز ایڈیٹر "روزنامہ زمیندار" لاہور، ۵۰ سال عمر پائی، وفات ۲۸ر جنوری ۱۹۵۵ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۳۰-۱-۱۹۵۵ء)۔

ظہور احمد، ملک: بانی روزنامہ "عروج" جھنگ، مالک مسلم پرنٹنگ پریس جھنگ، وفات ۵ر دسمبر ۱۹۸۶ء، جھنگ ("نوائے وقت" لاہور ۶-۱۲-۱۹۸۶ء)۔

ظہور الحسن ارزش، پروفیسر: ماہر تعلیم، پرنسپل گورنمنٹ کالج، چکوال،

وفات (حادثہ) ۱-۶-۱۹۷۴ء ، راولپنڈی ("نوائے وقت" لاہور ۲ر جون ۱۹۷۴ء)۔

ظہور الحسن بھوپالی : صحافی ، سیاست دان ، مصنف ، ولادت ۱۹۴۶ء ، بھوپال ، وفات ۱۳ر دسمبر ۱۹۸۲ء ، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۴ر دسمبر ۱۹۸۲ء)۔

ظہور الحسن درس ، صدیقی : قائداعظم کے پیش امام ، عالم ، شاعر ، مصنف ، ولادت ۹-۲-۱۹۰۵ء ، کراچی ، وفات ۱۴-۱۱-۱۹۷۲ء ، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۵-۱۱-۱۹۷۲ء)۔

ظہور الحسن ڈار : صحافی ، طنز نگار ، ادیب ، مدیر ہفت روزہ "آتش" ۵۵ سال عمر پائی ، وفات ۲۶ر دسمبر ۱۹۷۹ء ("نوائے وقت" لاہور ۲۷ر دسمبر ۱۹۷۹ء)۔

ظہور حسین ، قاضی : سابق رکن پبلک سروس کمیشن پنجاب و سرحد ، سابق انجینئر مشرقی پاکستان ریلوے ، وفات ۹-۱-۱۹۶۳ء ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۰-۱-۱۹۶۳ء)۔

ظہور حسین قریشی ، پیر : تحریک پاکستان کے کارکن ، سابق رکن صوبائی اسمبلی ، والد بزرگوار شجاعت حسنین ، نواب سجاد حسین قریشی گورنر پنجاب کے سمدھی ، وفات ۱۸-۲-۱۹۷۵ء ، چک ۴۴ ، (میاں چنوں) ("نوائے وقت" لاہور ۱۹-۲-۱۹۷۵ء)۔

ظہور حسین قریشی : ضلع جھنگ کے ممتاز سیاست دان اور سماجی شخصیت قریشی خاندان کے بزرگ ، ولادت ۱۹۲۶ء ، حویلی بہادر شاہ (جھنگ) ، وفات ۱-۸-۱۹۷۶ء ، حویلی بہادر شاہ (جھنگ) (معلومات از صابر منصور قریشی فرزند آں مرحوم)۔

ظہور الحق ، مولانا : والد بزرگوار مولانا احتشام الحق تھانوی ، معروف عالم دین ، وفات ۱۳۷۴ھ ، سوسائٹی کراچی (لوح مزار)۔

ظہور الٰہی چوہدری : سیاست دان ، سماجی کارکن ، سابق وفاقی وزیر ، معروف مسلم لیگی ، ولادت ۱۹۲۱ء ، نت (گجرات) ، وفات (قتل) ۲۵ر ستمبر ۱۹۸۲ء ، گجرات ("نوائے وقت"

لاہور ۲۶-۹-۱۹۸۱ء)۔

ظہور شاہ جلال پوری، پیر سیّد: شاعر، عالم، صوفی، مصنّف، ولادت ۱۸۸۸ء، جلالپور جٹاں (گجرات)، وفات ۸ر فروری ۱۹۵۳ء، منارہ (چکوال) (تذکرہ اکابر اہل سنّت مؤلفہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

ظہور نظر: شاعر، صحافی، ڈرامہ نگار، مصنّف، ولادت ۲۷ر جولائی ۱۹۲۳ء، وفات ۱۹۸۲ء، بہاولپور (سہ ماہی "الزبیر" بہاولپور)

ظہیر احمد نقش: برادر بشیر احمد صحرائی، کہانی نویس، ہدایت کار، مدیر: "ایشیا"، وطن: امرتسر، وفات ۴-۱-۱۹۸۷ء میانی صاحب، لاہور ("جنگ" لاہور ۵-۱-۱۹۸۷ء)۔

ظہیر الحسن لاری: ممتاز قانون دان، مرتے دم تک مسلم لیگی رہے، تحریک پاکستان کے ہراول دستے میں شریک کار، ۱۹۴۷ء کے بعد اپنا سب کچھ مسلم لیگ کے لیے وقف کر دیا۔

وفات ۱۴-۳-۱۹۷۲ء، منگھو پیر کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۵ر مارچ ۱۹۷۲ء)۔

ظہیر الدین: سابق وزیر صحت پاکستان، پاکستان اور برما میں بنگلہ دیش کے سابق سفیر، وفات ۳۰ر جنوری ۱۹۸۰ء، ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور ۳۱-۱-۱۹۸۰ء)۔

ظہیر الدین جامعی، ڈاکٹر: ادیب، ماہر اقبالیات، سابق ڈین کلیہ ثقافت و مذہب، عثمانیہ یونیورسٹی حیدر آباد دکن، ۷۲ سال عمر پائی، وفات ۷-۱-۱۹۶۸ء، پاپوش نگر، کراچی (لوح مزار)۔

ظہیر الدین، فقیر سیّد: سربراہ فقیر خاندان لاہور، ۶۶ سال عمر پائی، وفات ۲۱-۳-۱۹۷۳ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۲ر مارچ ۱۹۷۳ء)۔

ظہیر الدین لال میاں، الحاج: سابق چیف پارلیمانی سیکرٹری، تحریک آزادی میں حصہ لیا، سابق وفاقی وزیر صحت، دانشور، محب وطن،

وفات (نکاکس بازار) ۷ر اپریل ۱۹۶۷ء، فرید پور ("نوائے وقت" لاہور ۷-۱۹۶۷ء-۴-۸)۔

ع

عابد احمد علی: ماہر تعلیم، علی گڑھ مسلم یونیورسٹی میں عربی کے اُستاذ سابق پرنسپل گورنمنٹ ڈگری کالج سرگودھا' سر سید احمد خان کے ہم جد' ۶۹ سال عمر پائی' وفات ۱۹۷۴ء-۵-۱۰، میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

عابد حشری: ممتاز شاعر، وفات ۱۹۸۶ء-۵-۱۲۔

عابد حسین، کرنل سیّد: سابق ریٹائرڈ فوجی افسر، سابق وفاقی وزیر' سیاست دان، ضلع جھنگ کی معروف شخصیت، ولادت: ۱۹۱۵ء، شاہ جیونہ، وفات ۱۹۷۱ء-۴-۳، شاہ جیونہ (جھنگ) (عابد حسین مصنفہ ڈاکٹر عبداللطیف)۔

عابد شاہ کرانی، سیّد: بلوچستان کے شاعر، نعت گو، فارسی' اردو، بلوچی، پشتو، براہوی، ڈپٹی کمشنر، نماز مترجم منظوم فارسی، مجموعہ کلام: "گلزار عابد"، ولادت ۱۸۸۸ء' وفات ۱۹۳۶ء، کوئٹہ (بحوالہ "عکس بولان" کوئٹہ)۔

عابد علی بلہوری، قاضی: مصنف' شاعر، مدیر "اسلام" کانپور، مترجم ہندی "رحمت للعالمین" و "قرآن حکیم" (نصف)، ولادت ۱۹۰۱ء، صمون (فرخ آباد)، وفات ۳ر ستمبر ۱۹۶۱ء، کراچی (ماہنامہ "کتابی دنیا" کراچی جنوری ۱۹۶۲ء)۔

عابد علی عابد، سیّد: ڈرامہ نویس، مترجم، شاعر، نقاد، فارسی دان' ماہر موسیقی، تصانیف: شب نگار بنداں، طلسمات، ید بیضا، شمع، دکھ سکھ، بریشم عود، اصول انتقاد ادب کے اسلوب وغیرہ، سابق پرنسپل دیال سنگھ کالج لاہور، ولادت ۱۷ر ستمبر ۱۹۰۶ء، لاہور، وفات ۲۰ر جنوری ۱۹۷۱ء، مومن پورہ، لاہور ("نوائے

وقت" لاہور (۲۱-۱-۱۹۷۱ء)۔

عارف اللہ شاہ قادری، سیّد: عالم دین، چیئرمین "رویت ہلال کمیٹی" ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۲۸-۲-۱۹۷۹ء، راولپنڈی، ("نوائے وقت" لاہور یکم مارچ ۱۹۷۹ء)۔

عارف ہوشیارپوری: خطّاط، ادیب، شاعر، وفات ۱۱ر اکتوبر ۱۹۸۱ء، نئی کراچی ("جنگ" کراچی ۱۲-۱۰-۱۹۸۱ء)۔

عاشق حسین، سیّد: شیر گڑھ کے معروف زمیندار، وفات ۳ر اکتوبر ۱۹۵۷ء، شیر گڑھ (اوکاڑہ)، ("نوائے وقت" لاہور ۵ر اکتوبر ۱۹۵۷ء)۔

عاشق ذبیحی ڈبائیوی: ممتاز شاعر، ۹۱ سال عمر پائی، وفات ۲۳ر جون ۱۹۸۳ء ("جنگ" کراچی ۲۴ر جون ۱۹۸۳ء)۔ سحر حسن کراچی۔

عاشق محمّد غوری، پروفیسر: شاعر، تضمین نگار، معلّم فارسی، اُستاد دیال سنگھ کالج لاہور، وفات اپریل ۱۹۸۵ء، لندن ("جنگ" لاہور)۔

عاصی واصفی، عبدالغنی: پنجابی کے معروف شاعر، وفات ۳ر۷۱ء، لاہور ("تارے نیل گگن دے" مؤلفہ نادم عصری)

عالم سیاہ پوش، بابا: فلمی شاعر، ولادت وطن، تحصیل بٹالہ، ۵۷ سال عمر پائی، وفات ۱۱ر مئی ۱۹۵۹ء، لاہور ("تارے نیل گگن دے" مؤلفہ نادم عصری)۔

عالم لوہار: گلوکار، پنجابی لوک گیتوں کے ماہر، "واجاں ماریاں بلایا کئی بار میں، کسے نے میری گل نہ سُنی" جیسے مشہور لوک گیت کے خالق، وفات (حادثہ) ۳-۷-۱۹۷۹ء، لالہ موسیٰ ("نوائے وقت" لاہور ۴ر جولائی ۱۹۷۹ء)۔

عائشہ بیگم صدیقہ: مورّخہ، مصنفہ، ولادت ۱۸۷۰ء، وفات ۱۹۵۲ء، سیالکوٹ (کتاب دوست منظور الحق صدیقی)۔

عباس بن عبدالقادر، پروفیسر: پرنسپل گورنمنٹ کالج خیرپور سندھ،

تلمیذ حسن عسکری عظیم آبادی، استاد تاریخ تعلیم الاسلام کالج، لاہور، ولادت ۱۹۱۹ء، پرینی (بھاگلپور)، وفات (قتل) ۷ ۱۹۶-۹-۲، ربوہ (معلومات از علی بن عبدالقادر)۔

عباس علی شاہ، حکیم سید: بار ایٹ لاء، قانون دان، ماہر نفسیات، طبیب، مقرر، وفات ۱۳ر جنوری ۱۹۵۸ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۵-۱-۱۹۵۸ء)۔

عباسی، ایم۔ ایم: سابق چیف سیکریٹری حکومت پاکستان، وفات (صومالیہ) ۱۹۶۹ء-۳-۱۵، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۶ر مارچ ۱۹۶۹ء)۔

عبدالباری، میاں: پنجاب مسلم لیگ کے صدر، نیک نام سیاست دان، تحریک ریشمی رومال کے ایک کردار، ولادت ۲۲ر ستمبر ۱۸۹۵ء، منصور پور (کپورتھلہ)۔ وفات ۱۹۶۸ء-۱۰-۲۸، چک ۲۲، (جڑانوالہ) ("مشرق" لاہور ۲۹ر اکتوبر ۱۹۶۸ء)۔

عبدالباسط: ممتاز ادیب، وفات ۱۹۶۳ء-۸-۳، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۹۶۳ء-۸-۴)۔

عبدالبصیر پال، پروفیسر ڈاکٹر: سابق صدر شعبۂ طبیعیات پنجاب یونیورسٹی، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۷ء-۲-۱۴، میانی صاحب لاہور ("جنگ" لاہور ۱۵ر فروری ۱۹۸۷ء)۔

عبدالتواب غزنوی، مولانا: مشہور اہل حدیث عالم، وفات ۳۰ر مارچ ۱۹۵۰ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور یکم اپریل ۱۹۵۰ء)۔

عبدالجبار: مرید حضرت شیخ الہند، خلیفہ حضرت اشرف علی تھانوی، علامہ مشرقی کے نظریات کی تردید میں دورے کیے، ۱۹۳۸ء میں پٹنہ میں مسلم لیگ کے اجلاس میں شامل تھے، مبلغ، عالم دین، واعظ، ولادت ۱۸۹۳ء-۳-۲۵، ڈبی سرسہ (حصار)، وفات ۱۹۵۱ء-۴-۱۶، ہارون آباد (تذکرہ علمائے پنجاب

مؤلفہ اختر راہی)۔

عبدالجبار ابوہروی، مولانا: فاضل دیوبند، تلمیذ حسین احمد مدنی، چشتیاں میں لڑکیوں کا مدرسہ قایم کیا، وفات ۱۹۷۲ء، ملتان (ذاتی ڈائری راقم الحروف)۔

عبدالجبار چودھری، الحاج: والد بزرگوار فضل القادر چودھری وفاقی وزیر زراعت، صوفی صافی ضمیر ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۳۰ر ستمبر ۱۹۶۲ء، چٹاگانگ ("نوائے وقت" لاہور ۱-۱۰-۱۹۶۲ء)۔

عبدالجبار خان: ممتاز خوشنویس، جنرل سیکریٹری آل پاکستان خوشنویس یونین، وفات ۵-۷-۱۹۶۸ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۶ر جولائی ۱۹۶۸ء)۔

عبدالجبار، منشی: لاہور کے نامور خطاط، جنرل سیکریٹری آل پاکستان خوشنویس یونین، وفات ۵-۷-۱۹۶۸ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور، ۶-۷-۱۹۶۸ء)۔

عبدالجبار، مولانا: تلمیذ مولانا رشید احمد گنگوہیؒ و شیخ الہندؒ، مدرس، قاضی ٹیٹوال، ولادت ۱۸۷۸ء، سیریاں (ہری پور)، وفات ۱۹۵۵ء، بگرہ (ہری پور) (مشاہیر علماء دیوبند مؤلفہ قاضی فیوض الرحمٰن)

عبدالجلیل، حکیم: سابق پرنسپل طبیہ کالج لاہور، مدیر "الجلیل" لاہور، طبیب حاذق، ادیب، ولادت: ۶-۱۰-۱۹۰۶ء، وفات ۵ر اگست میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

عبدالجلیل ندوی، حکیم: عالم دین، صوبہ سرحد کے نامور طبیب، تحریک آزادی میں حصہ لیا، وفات ۲۸-۲-۱۹۶۰ء، پشاور (مجلہ "طبیہ" لاہور مارچ ۱۹۶۰ء)۔

عبدالحامد بدایونی: عالم دین، قرارداد لاہور کی تائید کرنے والے، تحریک خلافت کے رہنما، مسلم لیگ کے سرگرم کارکن، ۷۲ سال عمر پائی،

وفات ۲۰-۷-۱۹۷۰ء، منگھوپیر روڈ، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۲۱ر جولائی ۱۹۷۰ء)۔

عبدالحفی، مولانا: ناظم کتب خانہ دارالعلوم کورنگی، دارالعلوم کی ناموز شخصیت، ولادت ۱۳۳۲ھ، وفات ۲۹-۷-۱۹۸۵ء، دارالعلوم کورنگی، کراچی (لوحِ مزار)۔

عبدالحفیظ، حقانی: مصنف، عالم، مناظر، خطیب جامع مسجد آگرہ، شیخ الحدیث مدرسہ دارالعلوم مظہریہ کراچی، ولادت ۱۹۰۰ء، بریلی، وفات ۲۳-۶-۱۹۵۸ء، حسن پروانہ، ملتان (تذکرہ اکابر اہل سنت مؤلفہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

عبدالحفیظ، ڈاکٹر میاں: برادر عبدالعزیز مالواڈہ، مہاجر کابل و ترکی، بم ناکارہ کرنے کے ماہر، مصنف، پنجاب یونیورسٹی میں ترکی زبان کے استاد، ۸۲ سال عمر پائی، وفات ۱۰-۷-۱۹۶۴ء، مصری شاہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۱ر جولائی ۱۹۶۴ء)۔

عبدالحق جامی، مولانا: عالم دین، رکن اسمبلی، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۷-۶-۱۹۸۴ء، رحیم یار خاں ("جنگ" لاہور ۷-۶-۱۹۸۴ء)۔

عبدالحق خان جکرادری، مولانا: شیخ طریقت، شاعر، انشا پرداز، ماہر نجوم، طبیب، ریاضی دان، ولادت ۱۵ر اگست ۱۹۰۶ء، جکرادر (پٹھان کوٹ)، وفات ۱۶-۲-۱۹۸۱ء، چک ۴۶ جنوبی، (سرگودھا) (مضمون "نوائے وقت" لاہور ۸-۸-۱۹۸۲ء)۔

عبدالحق، ڈاکٹر: سابق سپرنٹنڈنٹ مینٹل ہسپتال لاہور، دماغی امراض کے ماہر، وفات ۱۹ر دسمبر ۱۹۶۴ء ("نوائے وقت" لاہور ۲۰ر دسمبر ۱۹۶۴ء)۔

عبدالحق شیخ: ممتاز قانون دان، سیشن جج ریٹائرڈ، پٹیشن لکھنے میں ماہر، والد بزرگوار شیخ اکرام الحق، ولادت ۱-۱-۱۹۰۰ء، ہوشیار پور، وفات ۱۲-۸-۱۹۸۵ء، میانی صاحب لاہور ("جنگ" لاہور ۱۳ر اگست

۱۹۸۵ء)۔

عبدالحق عبّاس، آقا: بانی "مدرسۃ البنات" جالندھر و لاہور، والد بزرگوار عبید الحق ندوی، ولادت ۶-۴-۱۸۸۶ء، جالندھر، وفات ۱-۴-۱۹۶۰ء، میانی صاحب، لاہور (تذکرہ افاغنہ جالندھر مرتبہ محمد ایوب خان)۔

عبدالحق قریشی، پروفیسر: ماہر ریاضی، سابق صدر شعبۂ ریاضی اسلامیہ کالج پشاور، وفات ۸ راکتوبر ۱۹۸۱ء، راولپنڈی ("نوائے وقت" لاہور ۱۰-۱۰-۱۹۶۱ء)۔

عبدالحق، مولوی: بابائے اُردو، مصنف، اُردو زبان کے محسن، ولادت ۲۰-۸-۱۸۷۰ء، وفات ۱۶-۸-۱۹۶۱ء، دفتر انجمن ترقی اردو، کراچی (لوح مزار)

عبدالحق، میاں: تحریک آزادی کے ہراول دستے میں شامل رہے، سابق وائس چیئرمین ڈسٹرکٹ کونسل ساہی وال، سابق رکن صوبائی اسمبلی، وفات ۲۶-۱-۱۹۷۱ء، موئی (ساہیوال) ("نوائے وقت" لاہور ۲۸ر جنوری ۱۹۷۱ء)۔

عبدالحق نافع گل، مولانا: برادر عزیز گل، تلمیذ شیخ الہندؒ، مدرس، مصنف: "نفع المہتدی"، ولادت: ۱۸۹۵ء، زیارت کاکا صاحب، وفات ۸-۱-۱۹۷۴ء، سنخاکوٹ (مشاہیر علماء دیوبند مؤلفہ قاری فیوض الرحمٰن)

عبدالحق ہاشمی، الشیخ ابو محمد: عالم دین، مصنف، مدرس، ولادت وطن: کوٹلہ شیخاں (احمد پور شرقیہ)، وفات ۱۹۷۲ء، مدینہ منورہ۔

عبدالحکیم انصاری، خواجہ: بانی "سلسلۂ عالیہ توحیدیہ"، وفات ۲۳-۱-۱۹۷۷ء، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۴ر جنوری ۱۹۷۷ء)۔

عبدالحکیم انگوی: عالم، خطیب، مصنف: عروۃ الوثقیٰ احکام الضحیٰ، تلمیذ مولانا عبدالجبار غزنویؒ و مولانا رشید احمد گنگوہیؒ، والد بزرگوار مولانا عبدالحلیم قاسمی و مولانا عبدالعلیم قاسمی،

ولادت ۱۸۸۱ء، انگہ (خوشاب)، وفات ۲۳-۱-۱۹۶۶ء، انگہ۔

عبدالحکیم، خلیفہ: فلاسفر، مصنف، بانی "ادارۂ ثقافت اسلامیہ" لاہور، ولادت ۱۸۹۵ء، وفات ۳۰-۱-۱۹۵۹ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۳۱ر جنوری ۱۹۵۹ء)۔

عبدالحکیم سرمد مظاہری، مولانا: فارغ مظاہر العلوم سہارنپور، عالم دین، جہاد کشمیر میں حصہ لیا، مدرّس، شاعر، مجموعہ کلام: "واردات سرمد" تاریخ و فلسفہ پر گہری نظر تھی، ولادت ۱۲-۹-۱۹۲۱ء، کندیاں (میانوالی)، وفات ۱۹ر اکتوبر ۱۹۷۲ء، کندیاں (تذکرہ علمائے پنجاب مصنف اختر راہی)۔

عبدالحکیم صدیقی، خواجہ: معروف ٹرانسپورٹر، سابق رکن ملتان میونسپل کمیٹی، سابق صدر سٹی مسلم لیگ، ۵۵ سال عمر پائی، وفات ۷ر مارچ ۱۹۶۲ء، ملتان ("نوائے وقت" لاہور ۹-۳-۱۹۶۲ء)۔

عبدالحکیم مظفر نگری، مولانا: تلمیذ مولانا انور شاہ کشمیری و مولانا شبیر احمد عثمانی، مرید و خلیفہ مولانا حسین احمد مدنی، مصنف: حالات سلوک، طبیب، قاری، مدرّس، ۸۰ سال عمر پائی، ولادت وطن: پٹی سادات، مظفر نگر، وفات ۱۷-۱۱-۱۹۷۳ء، لاہور (تذکرہ علمائے پنجاب مصنفہ اختر راہی)۔

عبدالحکیم، مولانا حکیم: دیکھئے: عبدالحکیم مظفر نگری، مولانا۔

عبدالحلیم قاسمی، مولانا: نامور عالم دین، مدرّس، فاضل دیوبند، احمد ندیم قاسمی کے قریبی رشتہ دار، ۶۵ سال عمر پائی، ولادت آبائی وطن: انگہ (خوشاب)، وفات ۲۸ر نومبر ۱۹۸۴ء، لاہور۔

عبدالحلیم، مولانا: عالم دین، صدر مدرس "دارالعلوم حقانیہ" اکوڑہ خٹک، وفات ۶ر جنوری

۱۹۸۳ء، زروبی (صوابی)
(ماہنامہ "الحق" اکوڑہ خٹک)۔

عبدالحمید : سابق وزیر تعلیم مشرقی پاکستان، ۷۷ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۳-۶-۱۳ء، ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۴ر جون ۱۹۶۳ء)۔

عبدالحمید باجوہ : سابق ڈی، آئی، جی، پولیس، محکمہ پولیس کی ہر دل عزیز، محنتی، باوقار شخصیت، چالیس سال محکمہ پولیس کی ملازمت کی (۱۹۳۶ء ۱۹۷۶ء)، ولادت ۱۹۱۶ء، سالار والا (فیصل آباد)، وفات ۲۶ر اپریل ۱۹۷۷ء ("نوائے وقت" لاہور ۲۹ر اپریل ۱۹۷۷ء)۔ گلبرگ، لاہور۔

عبدالحمید بٹ : دینی و سماجی کارکن، مفتی محمود کے قریبی ساتھی، وفات ۱۹۸۲-۱-۲۸ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۹ر جنوری ۱۹۸۲ء)۔

عبدالحمید بھٹی، پیر : ممتاز خطاط، برادر بزرگ عبدالمجید بھٹی، وفات ۱۹۷۹-۹-۷ء، شاہ کمال، لاہور ("نوائے وقت" ۸ر ستمبر ۱۹۷۹ء)۔

عبدالحمید، پیرزادہ : ایڈووکیٹ، ٹینس کے قومی کھلاڑی، وفات ۱۹۶۴-۱-۳۰ء، ملتان ("نوائے وقت" لاہور ۱۳ر اکتوبر ۱۹۶۴ء)۔

عبدالحمید، جسٹس : ماہر قانون، وفات (ہوائی حادثہ) ۲۶ر نومبر ۱۹۷۹ء، طائف (شہ سرخی "نوائے وقت" لاہور ۲۷ر نومبر ۱۹۷۹ء)۔

عبدالحمید، جنرل : سابق کمانڈر انچیف افواج پاکستان، ولادت ۱۹۱۷ء، وفات ۱۹۸۳-۷-۲۱ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۲ر جولائی ۱۹۸۳ء)۔

عبدالحمید خان : سابق صدر حکومت آزاد جموں و کشمیر، برادر اصغر خان عبدالقیوم خان سابق وزیر اعلیٰ سرحد وفاقی وزیر داخلہ وفات ۱۹۸۶-۸-۱۳ء، مظفر آباد ("جنگ" راولپنڈی ۱۴ر اگست

-(۱۹۸۶ء)

عبدالحمید خان : سابق
پولیٹیکل ایجنٹ شمالی وزیرستان ، وفات (قتل) ۲۵-۹-۱۹۸۲ء، ڈیرہ اسماعیل خان (" نوائے وقت" لاہور ۲۷-۹-۱۹۸۲ء)-

عبدالحمید خان ، الحاج :
سابق چیئرمین فیروز سنز لاہور ، مصنف : ولادت جنوری ۱۹۰۱ء وفات ۲۶-۷-۱۹۸۰ء ، بیگم پورہ، لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۲۷ر جولائی ۱۹۸۰ء)-

عبدالحمید خان ، جسٹس :
سابق پرنسپل لا کالج پشاور ، سابق جج مغربی پاکستان ہائی کورٹ ، ۶۸ سال عمر پائی ، وفات ۲۲-۳-۱۹۷۲ء پشاور (" نوائے وقت" لاہور ۲۴ر مارچ ۱۹۷۲ء)

عبدالحمید خان ، صوفی :
سابق صوبائی وزیر، انبالہ ڈویژن میں مسلم لیگ کے رہنما، مرید حضرت عبد القادر رائے پوری ، ولادت ۱۸۹۳ء ٹھسکہ میرانجی ، وفات ۸ر مارچ ۱۹۶۸ء ، سرائے مغل نزد بلوکی ، (" نوائے وقت " لاہور ۹ر مارچ ۱۹۶۸ء)-

عبدالحمید خان صاحب، میاں : سابق الیکشن کمشنر ، وفات ۱۶-۱-۱۹۵۷ء ، لاہور ، (" نوائے وقت " لاہور ۱۷ر جنوری ۱۹۵۷ء)

عبدالحمید ، خواجہ : ماہر تعلیم ، سابق پرنسپل گورنمنٹ کالج بہاولنگر ، وفات ۲۰-۳-۱۹۶۵ء ، میانی صاحب ، لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۲۲-۳-۱۹۶۵ء)-

عبدالحمید ، خواجہ : سابق پروفیسر آف فلاسفی ، گورنمنٹ کالج لاہور ، وفات ۱۱-۱۲-۱۹۵۰ء ، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۱۳ر دسمبر ۱۹۵۰ء)-

عبدالحمید ، خواجہ :
ناشر ، تاجر کتب ، مالک مکتبہ علم و ادب کچہری روڈ لاہور ، برادر نسبتی ڈاکٹر محمد باقر ، وفات ۵-۵-۱۹۷۹ء ، ۵ ماڈل ٹاؤن ، لاہور (" نوائے وقت "

۱۹۷۹ء-۵-۶)۔

عبدالحمید دستی، سردار : سیاست دان، سابق وزیر اعلیٰ پنجاب، ۹۴ سال عمر پائی، وفات ۱۱ر فروری ۱۹۸۵ء، مظفر گڑھ ("جنگ" لاہور ۱۹۸۵ء-۲-۱۲)۔

عبدالحمید، دیوان سر : سابق وزیر اعظم ریاست کپورتھلہ، وفات ۱۹۷۳ء-۱۲-۱۰، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۲ر دسمبر ۱۹۷۳ء)۔

عبدالحمید، ڈاکٹر : سابق صدر شعبۂ تاریخ و سیاسیات گورنمنٹ کالج لاہور، سابق صدر شعبۂ تاریخ پنجاب یونیورسٹی لاہور، مصنف : MUSLIM SEPARATISM IN INDIA، سابق ڈائریکٹر ریسرچ سوسائٹی آف پاکستان، ولادت : ۳ر مارچ ۱۹۱۰ء، نارووال، وفات ۸ر دسمبر ۱۹۸۰ء، مومن پورہ، لاہور، (لوح مزار)۔

عبدالحمید، ڈاکٹر (ڈاکٹر حمید) : بابائے ہومیوپیتھی، ادویہ سازی میں شہرت، ولادت ۱۸ر فروری ۱۸۹۸ء، داراپور (ہوشیارپور) وفات ۱۹۶۰ء-۶-۱۵، کراچی، (ماہنامہ ہومیوپیتھی کراچی جولائی، ستمبر ۱۹۶۲ء)۔

عبدالحمید، شیخ : کشمیری رہنما، مسلم کانفرنس کے ساتویں صدر، سیاست دان، ۸۷ سال عمر پائی، ۱۵ر مئی ۱۹۸۳ء، میانی صاحب، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۳ء-۵-۱۶)۔

عبدالحمید شیخ : شیخ اللہ دتہ رئیس پھگواڑہ کے فرزند، سابق جنرل سیکریٹری شملہ مسلم لیگ، تحریک پاکستان کے کارکن، وفات ۱۳ر جولائی ۱۹۸۲ء، گلبرگ، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۱۴ر جولائی ۱۹۸۲ء)۔

عبدالحمید عدم، سیّد : معروف شاعر، مصنف، ولادت جون ۱۹۰۴ء، تلونڈی موسیٰ خان، گوجرانوالہ، وفات ۱۹۸۱ء-۳-۱۰، قبرستان چھاؤنی۔ لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۱ء-۳-۱۱)۔

عبدالحمید قادری، مفتی: مصنف، خطیب، مدرس، تلمیذ مولانا حامد رضا خان بریلوی، ولادت ۱۹۰۲ء، آنولہ، وفات ۷-۵-۱۹۷۳ء نواب شاہ (سندھ) (تذکرہ اکابر اہل سنت مؤلفہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

عبدالحمید لدھیانوی، مفتی: مجاہد تحریک آزادی، عالم دین، مولانا حبیب الرحمٰن لدھیانوی کے خاندان کے گل سرسبد، وفات ۱۶-۸-۱۹۸۶ء ٹوبہ ٹیک سنگھ ("جنگ" لاہور ۱۷/ اگست ۱۹۸۶ء)۔

عبدالحمید مغل: صحافی، نیوز ایڈیٹر روزنامہ "خادم وطن" حیدر آباد، ۳۸ سال عمر پائی، وفات ۱۴/ جولائی ۱۹۷۶ء، حیدر آباد ("نوائے وقت" لاہور ۱۵-۷-۱۹۷۶ء)۔

عبدالحنّان، حافظ: خطیب جامع مسجد سیّد علی ہجویریؒ، ۹۳ سال عمر پائی، وفات ۵-۳-۱۹۶۶ء، پیر مکی، لاہور (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)

عبدالحئی بٹ، پروفیسر: سابق پرنسپل اسلامیہ کالج لاہور، برادر عبداللہ بٹ و ڈاکٹر عبدالقیوم، ماہر جغرافیہ، ولادت ۱۹۰۶ء، لاہور، وفات ۱۹-۴-۱۹۷۷ء، میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

عبدالحئی عارفی، ڈاکٹر: خلیفہ حضرت اشرف علی تھانویؒ، مصنف: "اُسوہ رسول اکرمؐ"، ہومیوپیتھی طریق علاج کے ماہر، ولادت ۱۸۹۸ء کانپور، وفات ۲۶-۳-۱۹۸۶ء، کورنگی، کراچی ("جنگ" کراچی ۲۸/ مارچ ۱۹۸۶ء)۔

عبدالحئی فاروقی، خواجہ: نامور عالم دین، مفسّر، جامعہ ملّیہ اسلامیہ دہلی کے شیخ التفسیر، تحریک ریشمی رومال کے کردار، ولادت ۱۸۸۷ء، گورداسپور، وفات ۸-۱-۱۹۶۵ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۹-۱-۱۹۶۵ء)۔

عبدالخالق شورکوٹیؒ، مولانا: فاضل و اُستاد دارالعلوم دیوبند، شیخ الحدیث جامعہ عباسیہ بہاولپور، مدّرس مدرسہ نعمانیہ ملتان، مرید

مولانا ابوالسعد احمد خان، خلیفہ مولانا عبداللہ سجادہ نشین کندیاں، ولادت ۵-۵-۱۸۹۶ء بستی ولی محمد (شورکوٹ) وفات ۱۵-۱۱-۱۹۶۶ء، کبیروالا، (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)

عبدالخالق مالواڈہ ، میاں: سماجی کارکن، فرزند میاں عبدالعزیز مالواڈہ، صدر تحریک تعمیر انسانیت، وفات ۱۲-۷-۱۹۸۰ء، لبرٹی مارکیٹ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۳ جولائی ۱۹۸۰ء)۔

عبدالدیان کیمبلپوری ، مولانا: تلمیذ انور شاہ کشمیری، مدرس، خطیب، مرید حاجی صاحب ترنگ زئی، ڈھاکہ اور نرائن گنج میں اشاعت علم میں بھی مصروف رہے، ولادت ۱۸۹۳ء دامان (اٹک)، وفات ۱۵ اپریل ۱۹۷۱ء، دامان (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

عبدالرب کاکاخیل ، مولانا قاضی: مترجم، مصنف، "قصص القرآن" (پشتو)، والد مولانا عبدالقدوس جج شرعی عدالت، ولادت ۱۳۰۳ھ، زیارت کاکاخیل، وفات ۶-۲-۱۹۷۲ء، زیارت کاکاخیل (مشاہیر علمائے دیوبند مؤلفہ قاری فیوض الرحمٰن)۔

عبدالرب، مرزا: سابق سیشن جج، والد بزرگوار مرزا غلام مجید چیف جسٹس پنجاب ہائی کورٹ، صدر مغربی پاکستان پبلک سروس کمیشن، ۸۲ سال عمر پائی، وفات ۲۹ نومبر ۱۹۶۶ء، میانی صاحب، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۳۰ نومبر ۱۹۶۶ء)۔

عبدالرب نشتر، سردار: مجاہد تحریک آزادی، سابق گورنر پنجاب، سابق وفاقی وزیر، مسلم لیگ کے روح رواں، قائد اعظم کے قریبی ساتھی عبوری حکومت میں وزیر رہے، ولادت ۱۳-۶-۱۸۹۹ء، پشاور، وفات ۱۴-۲-۱۹۵۸ء، مزار قائد، کراچی (لوح مزار)۔

عبدالرحیم، پیر: روحانی پیشوا، فرزند ارجمند حضرت عبدالرحمٰن سجادہ نشین درگاہ بھرچونڈی شریف،

ولادت : ۱۹۱ء، بھڑچونڈی ، وفات (قتل) ۱۹۷۱ء-۹-۲۱ ، بھڑچونڈی شریف (ڈہرکی) ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۱ء-۹-۲۳)۔

عبدالرحیم، مولانا : شیخ طریقت، تلمیذ مولانا محمد عالم آسی و مولانا نوراحمد محشی مکتوبات امام ربانی، تلمیذ مولانا انور شاہ کاشمیری، سو سال سے زیادہ عمر پائی، ولادت موچھل (امرتسر) وفات ۱۹۷۶ء-۷-۳۰ ، گوجرانوالہ (مکتوب حکیم محمد اشرف چشتی)

عبدالرحیم خواجہ : سابق جج مقبوضہ کشمیر، سابق وزیر حکومت آزاد جموں و کشمیر، تحریک آزادئ کشمیر میں شیخ عبداللہ اور چوہدری غلام عباس کے ساتھی، ۹۶ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۸ء-۱-۴ ماڈل ٹاؤن ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۸ء-۱-۶)۔

عبدالرحیم، خواجہ : ماہر اقبالیات، سیاست دان، وکیل، بار ایٹ لاء، سابق کمشنر راولپنڈی ڈویژن، سابق چیف سیکریٹری پنجاب، چوہدری رحمت علی کے قریبی دوست، سابق صدر مرکزی مجلس اقبال، ولادت ۱۹۰۸ء ، امرتسر، وفات ۱۹۷۴ء-۱۱-۵ ، میانی صاحب لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۶ر نومبر ۱۹۷۴ء)۔

عبدالرحیم، سر : قانون دان، سیاست دان، جے۔اے۔ رحیم کے والد، حسین شہید سہروردی کے سسر، وطن : مدناپور (بنگال)، وفات ۱۹۵۳ء میوہ شاہ، کراچی۔

عبدالرحیم سہارنپوری، قاری: عالم، صوفی، مدرس، مرید شاہ عبدالرحیم رائے پوری، وطن : نوگانوہ (سہارنپور) وفات ۱۹۸۳ء-۲-۲۵ ، روڈہ، (خوشاب) (معلومات از نفیس رقم شاہ صاحب)

عبدالرحیم، شیخ : فنانشل سیکریٹری امرتسر مسلم لیگ، رکن انجمن اسلامیہ، امرتسر، نامور شخصیت، ۸۴ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۵ء-۷-۱ ، جڑانوالہ (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

عبدالرحیم قادری : دیکھئے :

عبدالرحیم، پیر

عبدالرحیم قاضی : تلمیذ مولانا عبدالجبار غزنوی، سیاست میں دلچسپی، تحریک خلافت کے کارکن، مولانا فضل الٰہی وزیر آبادی کے عقیدت مند، ولادت ۱۷-۱۲-۱۸۸۴ء ، کوٹ قاضی (گوجرانوالہ) وفات ۲۷-۲-۱۹۷۱ء گوجرانوالہ، (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

عبدالرحیم کوٹلوی، مولانا : مجلس احرار کے کارکن، مناظر، جمیعت اہل حدیث کے سرگرم کارکن، ماہر طبیب، ولادت ۱۸۹۰ء ، بن تودلہ (قصور) وفات ۴-۱۲-۱۹۶۹ء ، اغلیا پتوکی (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)

عبدالرحیم، "مولانا" : امام "احمدیہ مسجد" لندن، عربی زبان کے اسکالر، قرآن حکیم کا انگریزی میں ترجمہ کرنے والی کمیٹی کے رکن، وفات ۷ دسمبر ۱۹۵۵ء ، ربوہ ("نوائے وقت" لاہور ۹-۱۲-۱۹۵۵ء)۔

عبدالرحمٰن : مزدور رہنما کوٹ لکھپت ایریا، ان کے قتل کے بعد ہنگامے ہوئے تھے۔ وفات (قتل)، ۳۰-۴-۱۹۷۴ء ، کھاریاں ("نوائے وقت" لاہور ۱-۵-۱۹۷۴ء)

عبدالرحمٰن بخاری، پیر سیّد : عابد، زاہد، عالم، سجادہ نشین درگاہ سیّد امیر علی شاہ آف اُمراء شریف، وفات ۲۴-۶-۱۹۶۴ء ، اُمراء شریف، ویبنکے تارڑ (مکتوب میاں ضمیر احمد بنام راقم)

عبدالرحمٰن، جامی : عالم دین، ولادت ۱۹۲۴ء ، کھوکھر زیر (چکوال)، وفات ۱۱-۷-۱۹۷۲ء ، بڑا قبرستان، گوجرانوالا ("خصوصی مجلّہ" گورنمنٹ کالج گوجرانوالا)۔

عبدالرحمٰن، چوہدری : مؤسس گورنمنٹ مسلم ہائی سکول ملتان، سماجی کارکن، وفات ۲۱-۸-۱۹۸۲ء ، ملتان ("نوائے وقت" لاہور ۲۲-۸-۱۹۸۲ء)۔

عبدالرحمٰن، حسن علی : ممتاز ماہر تعلیم، سابق وائس چانسلر، سندھ یونیورسٹی،

وفات ۱۴-۷-۱۹۸۶ء، کراچی۔

عبدالرحمٰن، حاجی: بٹالہ کے معروف سیاسی کارکن، تحریک خلافت اور تحریک آزادی میں حصہ لیا، بٹالہ میں ان کا گھر تحریکوں کا مرکز تھا، سیّد عطاء اللہ شاہ بخاری کے ساتھی، وفات ۱۱ر جنوری ۱۹۶۶ء، میاں میر، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۳-۱-۱۹۶۶ء)۔

عبدالرحمٰن حضروی، مولانا: فاضل دیوبند، مسلم لیگ کے کارکن، سیاست میں دلچسپی لیا کرتے تھے، ولادت ۲۹ر اگست ۱۸۸۶ء، حضرو، وفات ۲۰ر فروری ۱۹۷۷ء (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔ مدفن حضرو

عبدالرحمٰن، حکیم: سماجی کارکن، طبیب، ابن ہدایت اللہ پنجابی شاعر، وفات ۲۷-۸-۱۹۵۷ء، راولپنڈی ("تعمیر" راولپنڈی ۲۸-۸-۱۹۵۷ء)

عبدالرحمٰن خان، خان: سابق پرنسپل زرعی کالج فیصل آباد، ۶۷ سال عمر پائی، وفات ۶ر دسمبر ۱۹۶۸ء، میانی صاحب، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۷-۱۲-۱۹۶۸ء)

عبدالرحمٰن شوق امرتسری: مصنف، مترجم، وفات ۱۹۷۱ء، درگاہ جان محمّد حضوری، لاہور، (جان محمّد حضوری مؤلفہ محمّد دین کلیم)

عبدالرحمٰن علیگ، سیّد: سیاست دان، ولادت بنگلور، وفات ۲۰-۱-۱۹۸۳ء، کراچی، ("جنگ" کراچی ۲۱-۱-۱۹۸۳ء)

عبدالرحمٰن، قاضی: فاضل دیوبند، مدرس، صوفی، مصنف، تاریخ گو، شاعر، خلیفۂ قاضی سلطان محمود، ولادت ۱۸۶۹ء، پنڈی سرال (اٹک)، وفات ۳-۷-۱۹۵۳ء، پنڈی سرال (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

عبدالرحمٰن قادری، پیر: سجادہ نشین بھڑچونڈی شریف، سیاسی اور دینی تحریکوں میں حصہ لیا، ولادت ۱۸۹۲ء، وفات ۳۰-۱۰-۱۹۶۰ء، بھڑچونڈی (عبادالرحمٰن مرتبہ مغفور القادری)۔

عبدالرحمٰن کاملپوری: تلمیذ شیخ الہند و خلیل احمد سہارنپوری، خلیفۂ حضرت اشرف علی تھانوی، مدرس،

مصنف، ولادت ۲۷-۴-۱۸۸۲ء، بہبودی (اٹک)، وفات ۲۱ر دسمبر بہبودی (اٹک) (تذکرہ علمائے پنجاب مصنفہ اختر راہی)۔

عبدالرحمٰن کیمبلپوری، مولانا قاضی: "تلمیذ شیخ الہند، مصنف، عربی فارسی اردو کے شاعر، بہترین خطاط، تصانیف: حاشیہ میر زاہد، حاشیہ قاضی مبارک، حاشیہ حمداللہ، حاشیہ بخاری اعلام الغافلین، ولادت ۱۸۶۸ء، پنڈی سرہال (فتح جنگ)، وفات ۳ر جولائی ۱۹۵۳ء، پنڈی سرہال (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)

عبدالرحمٰن، مفتی: تلمیذ محمد عالم آسی و مفتی محمد حسن امرتسری، فاضل دیوبند، مصنف: "الطلاق الدفعی فی الطلاق الرجعی" ولادت ۱۸۹۹ء، دوبندی سیداں (ہزارہ) وفات ۴ر اگست ۱۹۴۷ء، دوبندی، سیداں (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)

عبدالرحمٰن، میجر جنرل: سابق فوجی افسر، ڈپٹی ہائی کمشنر پاکستان متعینہ جالندھر، وفات ۱۰-۱۰-۱۹۵۹ء، سرائے عالمگیر ("نوائے وقت" لاہور ۱۱-۱۰-۱۹۵۹ء)۔

عبدالرحمٰن نقشبندی، مولانا: ابن حافظ عبدالکریم، سربراہ سلسلۂ نقشبندیہ، ۶۵ سال عمر پائی، وفات ۲-۱-۱۹۶۱ء، راولپنڈی ("نوائے وقت" لاہور ۳-۱-۱۹۶۱ء)۔

عبدالرحمٰن ہزاروی، مولانا: تلمیذ انور شاہ کشمیری، اُستاد العلماء، ولادت ۱۸۸۳ء کیا بالا (ہری پور) وفات ۴-۴-۱۹۶۰ء، کیا بالا (ہری پور) (تاریخ ہزارہ شیر بہادر خان پنی)۔

عبدالرزاق جگرالوی چشتی نظامی، ڈاکٹر: مترجم فصول بقراط تلخیص جالینوس، ولادت ۵ر نومبر ۱۹۰۵ء، جگراؤں (لدھیانہ) وفات ۲۳-۲-۱۹۸۷ء، جڑانوالا، (مکتوب معین نجمی نبیرۂ آں مرحوم بنام راقم)۔

عبدالرزاق خان، راؤ: تحریک پاکستان کے کارکن، سماجی کارکن، اوکاڑہ کی معروف شخصیت، وفات ۱۹-۹-۱۹۸۲ء، اوکاڑہ ("نوائے

"وقت" لاہور ۱۹۸۲-۹-۲۰)۔

عبدالرزاق فاروقی، مولانا: اہل حدیث عالم دین، خطیب، ولادت ۱۹۲۴-۷-۲۶، کوٹ شیخاں (احمد پور شرقیہ)، وفات ۱۲ر اپریل ۱۹۸۶، کوٹ شیخاں (ہفت روزہ "الاسلام" گوجرانوالہ)۔

عبدالرشید: سابق ڈپٹی ڈائریکٹر تعلیمات صوبہ سرحد، ۷۵ سال عمر پائی، ۱۹۸۵-۱۰-۱۱، پشاور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۵-۱۰-۱۲)۔

عبدالرشید ارشد، علامہ: مالک مکتبہ "کتابستان" لاہور، مدیر روز نامہ "زمزم" و "نوائے پاکستان"، مدیر ہفت روزہ "الیوم" مدیر ماہنامہ "احتساب"، ۵۲ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۸-۴-۲۰، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۸-۴-۲۱)۔

عبدالرشید اشک: شاعر، صحافی، ولادت ۱۹۱۵-۷-۲۶، چونڈہ (سیالکوٹ)، وفات ۱۹۸۶ء، سرگودھا (سخنوران سرگودھا مرتبہ محمود اسیر)۔

عبدالرشید گیلانی، سید: نامور صحافی، روزنامہ "پاکستان ٹائمز" لاہور کے سپلیمنٹری ایڈیٹر، ۶۲ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۶-۶-۸، میانی صاحب، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶-۶-۹)۔

عبدالرشید، لیفٹیننٹ کرنل خواجہ: عالم، فاضل، ادیب، مصنف، مورخ، طالب آملی کا دیوان مرتب کیا، پنجاب کے فارسی گو شعرا کا تذکرہ لکھا، ولادت ۱۹۱۲-۵-۲۱، لاہور وفات ۱۹۸۳-۳-۱۳، میانی صاحب لاہور (لوح مزار)۔

عبدالرشید مجبوب رقم، مولوی: خوش نویس، قرآن حکیم کی کتابت کے ماہر، وفات ۱۹۶۱-۱۱-۲۹، عادل گڑھ، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۱-۱۱-۳۰)۔

عبدالرشید، میاں سر: پاکستان کے پہلے چیف جسٹس، انہی نے قائداعظم سے گورنر جنرل کے عہدہ کا حلف لیا تھا، ولادت ۱۸۸۹-۶-۲۹، لاہور، وفات ۱۹۸۱-۱۱-۶، باغبانپورہ، لاہور، (لوح مزار)۔

عبدالرؤف : انجمن ترقی اردو پاکستان کے دیرینہ رکن، کتب خانہ خاص کے کتب دار، وفات ۱۹۸۶ء-۵-۹، کراچی۔

عبدالرؤف درخواستی، مولانا: عالم دین، صوفی، وفات ۹ر نومبر ۱۹۸۵ء، خان پور (ہفت روزہ "خدام الدین" لاہور)۔

عبدالرؤف نیرّ، شاہ : پیر طریقت، شاعر، جانشین محمد عبدالشکور قادری چشتی ابوالعلائیؒ، وفات ۳۰ر مئی ۱۹۶۸ء، جیون ہانہ، لاہور، (لوح مزار)۔

عبدالستّار انصاری : عالم، خطیب، تحریک پاکستان کے کارکن، تحریک ختم نبوت اور تحریک نظام مصطفیٰ میں شامل رہے، مرید مولانا عبدالغفور ہزاروی وزیر آبادی، وفات ۱۵ر اگست ۱۹۸۵ء، حافظ آباد، (مکتوب میاں ضمیر احمد بنام راقم)۔

عبدالستار بخاری، مولانا حافظ : نقشبندی سلسلہ کے بزرگ، امام مسجد درگاہ شاہ محمّد غوث قادری لاہور، زہد و تقویٰ، شب بیداری اور توکل میں ضرب المثل، ولادت : امکنگ (ماوراءالنہر)، ۱۰۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۶ء-۱۲-۱، درگاہ شاہ محمّد غوث۔ لاہور (مدینۃ الاولیا مؤلفہ محمد دین کلیم)۔

عبدالستار، پروفیسر : سابق صدر شعبۂ تاریخ دیال سنگھ کالج لاہور، تلمیذ ڈاکٹر حمید الدین، عم مکرم پروفیسر محمّد جمیل خان، ۴۶ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۰ء-۵-۱۹، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۰ء-۵-۲۰)

عبدالستّار، پیرزادہ : سابق وفاقی وزیر، سیاست دان، سابق وزیر اعلیٰ سندھ، ماہر موسیقی، قومی ترانہ تخلیق کرنے والی کمیٹی کے رکن رکین، پاکستان کی پہلی کابینہ کے رکن، ولادت ۱۹۰۷ء-۷-۴، سکھر وفات ۲۵ر اگست ۱۹۷۴ء، درگاہ شاہ جیلانی، سکھر ("نوائے وقت" لاہور ۲۶ر اگست ۱۹۷۴ء)۔

عبدالستار چاولہ، پروفیسر : تاریخ دان، سابق پرنسپل گورنمنٹ

ڈگری کالج جھنگ، سابق ڈائریکٹر تعلیمات فیصل آباد ڈویژن، ۶۱ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۷-۲-۸ء، فیصل آباد، ("جنگ" لاہور ۱۹۸۷-۲-۹ء)۔

عبدالسلام ہزاروی، حکیم: سیاست دان، مجاہد جنگ آزادی، ماہر طبیب، عالم دین، مدیر ہفت روزہ "مجاہد"، ولادت: میرپور (ہری پور) وفات ۱۹۷۷-۱-۲۳ء ہری پور (تاریخ ہزارہ بہادر خان پنی)

عبدالسلام ہمدانی امرتسری، پیر: مولانا محمد عالم آسی امرتسری کے شاگرد، مصنف، شاعر، مجلس احرار کے کارکن، بانی جلوس عید میلاد النبیؐ امرتسر، ولادت ۱۳۱۱ھ، سری نگر، وفات ۲۱ جولائی ۱۹۵۵ء، میانی صاحب، لاہور، (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

عبدالسلیم خان، سردار: سابق وزیر ریاست جیند، وفات ۱۹۶۷-۸-۲۲ء، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۴ اگست ۱۹۶۷ء)۔

عبدالشکور، شیخ: ادیب، مزاح نگار، مصنف: "سبزۂ بیگانہ"، لاہور کی ادبی بزم کی آخری یادگار، ماہر موسیقی، ولادت ۱۸۹۲ء، قصور، وفات ۱۹۸۵-۶-۱ء، گلبرگ، لاہور ("جنگ" لاہور ۲ جون ۱۹۸۵ء)۔

عبدالشکور، مولانا: عالم دین، شیخ الحدیث مدرسہ مظاہر علوم سہارنپور، وفات ۱۹۷۰-۹-۲۵ء، حضرو، اٹک ("نوائے وقت" لاہور ۲۹ ستمبر ۱۹۷۰ء)۔

عبدالصادق، مولانا سید: تلمیذ شیخ الہندؒ، مدرس، نصف صدی تک علم کی اشاعت کرتے رہے، ولادت ۱۸۸۲ء، چناکوٹ (مانسہرہ) وفات دسمبر ۱۹۵۶ء، چناکوٹ، (مشاہیر علماء دیوبند مؤلفہ قاری فیوض الرحمٰن)۔

عبدالصبور خان، خان: ممتاز مسلم لیگی، قائد ایوان قومی اسمبلی، رکن بنگلہ دیش پارلیمنٹ، صدر ایوب خان کی کابینہ میں سینئر وزیر رہے،

۴۷ سال عمر پائی، وفات ۲۵؍ جنوری ۱۹۸۲ء ("نوائے وقت" لاہور ۲۶؍ جنوری ۱۹۸۲ء)۔ مدفن ڈھاکہ۔

عبدالصبور قریشی، پروفیسر: سابق صدر شعبۂ تاریخ دیال سنگھ کالج لاہور، سابق پرنسپل گورنمنٹ انٹر کالج ہارون آباد، ۶۲ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۵ء-۴-۲۸، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۹؍ اپریل ۱۹۸۵ء)۔

عبدالصمد اچکزئی: سربراہ پشتون خواہ نیپ، تحریک آزادی کے مجاہد، بلوچستانی گاندھی، بلوچستان کانگرس کے سربراہ، ولادت ۱۹۰۳ء، وفات (حادثہ) ۱۹۷۳ء-۱۲-۲، عنایت اللہ قاری گلستان (کوئٹہ) (شہ سرخی "نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۳ء-۱۲-۳)۔

عبدالصمد خان درّانی: کہنہ مشق صحافی، کئی اخبارات سے وابستہ رہے، سابق معاون نگران پاکستان براڈکاسٹنگ کارپوریشن راولپنڈی وفات ۱۹۷۴ء-۴-۷، کوئٹہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۴ء-۴-۸)۔

عبدالصمد خان محمّد زئی، خان بہادر سردار: خلف محمّد ایوب خان فاتح جنگ میوند، وفات ۲۶؍ مارچ ۱۹۷۸ء، میاں میر، لاہور، (لوح مزار)۔

عبدالصمد، خواجہ المعروف بہ حضور صاحب: نقشبندی، توکلی سلسلۂ تصوّف کے شیخ، رینالہ خورد کی روحانی شخصیّت، مسلم مسجد انارکلی لاہور کے بانی، ولادت ۱۸۸۳ء، ماڑی کنجور (اٹک)، وفات ۱۹۵۰ء-۹-۲۸، رینالہ خورد (خزینۂ کرم مؤلفہ نور احمد مقبول)

عبدالصمد مقتدری، مولانا: عالم دین، تحریک خلافت کے کارکن، صحافی، مدیر ماہنامہ "الہدیٰ" آگرہ، شدھی اور سنگھٹن کے خلاف کام کیا، ولادت بدایوں، وفات ۱۹۶۴ء-۱۱-۲۰، میوہ شاہ، کراچی (تذکرہ اکابر اہل سنت مؤلفہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

عبدالعزیز: سیاست دان، آزاد کشمیر کی سیاست میں حصہ، وفات ۱۹۸۴ء-۱-۲۴، گوجرانوالہ ("جنگ" لاہور ۱۹۸۵ء-۱-۲۵)۔

عبدالعزیز، پروفیسر ڈاکٹر: سابق پرنسپل کنشتر میڈیکل کالج ملتان، سابق سیکریٹری محکمہ صحت، معروف سرجن، وفات ۱۹۸۰ء-۲-۹، گارڈن ٹاؤن، لاہور (لوح مزار)

عبدالعزیز خان بلوچ: عالم، مناظر، تلمیذ مولانا محمد ابراہیم میر سیالکوٹیؒ، مصنف: فیصلہ حدیث قرطاس، فضائل خلفائے ثلاثہ، باغ فدک، قرأۃ خلف الامام، فضائل درود، فیصلہ نکاح ام کلثومؓ، ۶۲ سال عمر پائی، وطن: چورٹہ (ڈیرہ غازی خان)، وفات ۱۹۶۶ء-۷-۱۰ ملتان (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

عبدالعزیز، خان بہادر خان: یوپی میں پہلے مسلمان چیف انجینئر آبپاشی، سابق صدر یوپی پبلک سروس کمیشن، بہاولپور اور کشمیر میں سابق چیف انجینئر رہے، وفات ۱۹۵۷ء-۵-۲۲، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۷ء-۵-۲۳)

عبدالعزیز راجوروی، مولانا: کشمیر کی سیاست میں حصّہ لیا کرتے تھے، ولادت ۱۹۱۹ء، راجدھانی (راجوری)

وفات اواخر ۱۹۸۳ء، گوجرانوالہ، ("خصوصی مجلّہ" گورنمنٹ کالج گوجرانوالہ)

عبدالعزیز رائے پوری، مولانا: نامور صوفی، عالم دین، خلیفہ حضرت شاہ عبدالقادر رائے پوری، وفات ۱۹۸۴ء-۱۰-۳۰، چک ۱۱ چیچہ وطنی،

عبدالعزیز شاہ، جالندھری: بانی مدرسہ "انوریہ" ساہی وال، خلیفہ مولانا احمد علی لاہوری، مصنف: حقیقت البر، نفحات الجنت، جام توحید، حقیقت المعاصی، حل مشکلات، ولادت مارچ ۱۹۰۱ء، واہگے (فیروز پور)، وفات ۱۵ر مئی ۱۹۷۲ء، میانی صاحب، لاہور (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

عبدالعزیز شوقی، قاری: فاضل دیوبند، مرید حضرت اشرف علی تھانوی، قاری، خطیب، مدرس، دارالعلوم اسلامیہ پرانی انارکلی کے صدر مدرس، ۶۰ سال عمر پائی، وفات ۳۰ر ستمبر ۱۹۷۱ء، طیب آباد، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۱ء-۱۰-۱)

عبدالعزیز فطرت: شاعر، مصنف، صحافی، وفات ۶ر اکتوبر

۱۹۶۷ء، عیدگاہ، راولپنڈی ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۷ء-۱۰-۷)۔

عبدالعزیز فلک پیما، میاں: ادیب، مصنف: مضامین فلک پیما، ولادت ۱۸۷۹ء، لاہور، وفات ۷رمئی ۱۹۵۱ء، میانی صاحب، لاہور، (لوح مزار)۔

عبدالعزیز، قاضی: فرزند قاضی سلمان منصورپوری، وفات ۲۷راگست ۱۹۵۶ء، نیوگارڈن ٹاؤن، لاہور، (لوح مزار)

عبدالعزیز مالواڈہ، میاں: سیاست دان، قانون دان، تحریک پاکستان کے مجاہد، ولادت ۱۹راگست ۱۸۷۲ء، وفات ۱۹۷۱ء-۷-۲۸، مصری شاہ، لاہور (تحقیقی مقالہ، شعبۂ تاریخ پنجاب یونی ورسٹی از شہناز رحیم)۔

عبدالعزیز مرتضائیؒ: عالم، مدرس، مناظر، صوفی، فاضل مدرسہ مظاہرالعلوم سہارنپور، خلیفہ خواجہ نورمحمد نقشبندی لاہوری، ولادت ۱۹۱۴ء، حسین خان والا، (لاہور)، وفات ۱۸ر اپریل ۱۹۷۵ء، قصور (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

عبدالعزیز میمن، علّامہ: ماہر زبان عربی، سابق صدر شعبۂ عربی مسلم یونیورسٹی علی گڑھ، سابق صدر شعبہ عربی پنجاب یونیورسٹی لاہور، سابق ڈائریکٹر ادارہ تحقیقات اسلامی، وفات ۲۷ر اکتوبر ۱۹۷۸ء، سوسائٹی، کراچی، (لوح مزار)۔

عبدالغفار سلفی، مولانا: عالم دین، فرزند گرامی و جانشین مولانا عبدالستار سلفی، انجمن غرباءِ اہل حدیث پاکستان کے سربراہ، ۵۱ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۷ء-۱۰-۲۱، یوسف پورہ، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۹۷۷ء-۱۰-۲۲)۔

عبدالغفور اظہر: پنجابی کے مشہور شاعر، علامہ اقبال کے فارسی کلام کا پنجابی نظم میں ترجمہ کیا، ۵۹ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۷ء-۱۱-۱۶، لاہور (تارے نیل گگن دے مؤلفہ نادم عصری)

عبدالغفور، پروفیسر چوہدری: ماہر تعلیم، ڈاکٹر ذاکر حسین اور علامہ السیدین کے دست راست، استاد مسلم یونیورسٹی

علی گڑھ، اُستاد ٹیچر ٹریننگ کالج لاہور، بانی پرنسپل ٹیچر ٹریننگ کالج فیصل آباد مصنف : ولادت ۱۹۰۶ء-۱۱-۵ ، رسول پور (نکودر) ، وفات ۲ر فروری ۱۹۸۷ء ، میانی صاحب ، لاہور ، ("جنگ" لاہور ۱۹۸۷ء-۲-۳)

عبدالغفور جہلمی ، مولانا : اہل حدیث کے ممتاز عالم، جامعہ اثریہ جہلم کے مہتمم ، جمعیت اہل حدیث پنجاب کے صدر ، وفات ۱۹۸۶ء-۱۰-۱۶، جہلم (ہفت روزہ "الاسلام" لاہور ۱۹۸۶ء-۱۰-۲۴)۔

عبدالغفور خان : سابق رکن فیڈرل پبلک سروس کمیشن ، ٹینس کے معروف کھلاڑی ، ۵۲ سال عمر پائی ، وفات ۱۹۵۰ء-۴-۲۶ ، ہزارہ ، ("نوائے وقت" لاہور ۲۸ر اپریل ۱۹۵۰ء)۔

عبدالغفور، خواجہ : پاکستان جمہوری پارٹی کے ڈویژنل سابق صدر ، بزرگ سیاسی رہنما ، سابق صدر ملتان ٹریڈرز چیمبر، وفات ۱۹۷۴ء-۲-۱۴ ، باغ لنگے خان، ملتان ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۴ء-۲-۱۵)

عبدالغفور ہزاروی ، مولانا : عالم دین ، شاعر ، خطیب ، مرید پیر مہر علی شاہ گولڑوی ، سابق صدر جمعیۃ علماء پاکستان ۱۹۶۸ء، ولادت ۱۹۱۰ء-۴-۱ ، چنبہ (ہزارہ) ، وفات (حادثہ) ۱۹۷۰ء-۱۰-۹ ، وزیر آباد ، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۰ء-۱۰-۱۰)۔

عبدالغنی پھولپوری ، مولانا شاہ : خلیفۂ حضرت اشرف علی تھانوی ، زہد و تقویٰ کے لیے شہرہ آفاق ، مصنف : ملفوظات ، صراط مستقیم ، معیت اللہ ، معرفت الٰہیہ ، ولادت : ۱۸۷۶ء ، بہ چھاؤں (اعظم گڑھ)۔ وفات ۱۹۶۳ء-۸-۱۲ ، پاپوش نگر ، کراچی (بزم اشرف کے چراغ مؤلفہ احمد سعید)۔

عبدالغنی ، چشتی صابری ، مولانا حکیم : صوفی ، طبیب ، واعظ ، عابد و زاہد ، والد بزرگوار پروفیسر افضل حق خالد ، خلیفہ حضرت سراج الحق گورداسپوری ، ولادت ۱۸۹۳ء دسوہہ ، وفات ۱۹۵۹ء-۱۰-۱۱ ،

بادامی باغ، لاہور (لوح مزار)

عبدالغنی عرف دلو میاں پیلی بھیتی: عالم دین، وفات ۱۹۶۹ء-۸-۲۲، پرانا قلعہ، حیدر آباد (تذکرہ محدث سورتی مؤلفہ خواجہ رضی حیدر)۔

عبدالغنی دفا: پنجابی شاعر، ولادت ۱۸۸۷ء، وفات ۶ر اپریل ۱۹۶۴ء، گوجرانوالا ("خصوصی مجلّہ" گورنمنٹ کالج گوجرانوالا)۔

عبدالقادر: سابق گورنر سٹیٹ بنک آف پاکستان، ماہر مالیات، وزیر خزانہ پاکستان، سیکریٹری وزارت مال، کرنسی نوٹوں پر ان کے دستخط ہوا کرتے تھے، ۷۶ سال عمر پائی، وفات ۱۵ر اکتوبر ۱۹۷۹ء، کراچی ("نوائے وقت" ۱۹۷۹ء-۱۰-۱۶)۔

عبدالقادر، پروفیسر سیّد: تاریخ دان، سابق پرنسپل اسلامیہ کالج لاہور، مصنف: تاریخ ہندوستان، تاریخ اسلام، ولادت وطن: جالندھر، وفات ۱۹۵۶ء-۱-۲۲ مومن پورہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۶ء-۱-۲۲)۔

عبدالقادر دین پوری، مولانا: تحریک ریشمی رومال کے ایک کردار، عالم، صوفی، مرید حضرت محمّد صدیق آف بھرچونڈی شریف، مولانا عبدالشکور دین پوری کے جدّ امجد، تلمیذ مولانا عبیداللہ سندھی، ولادت وطن: ٹبی کورائیاں (رحیم یار خان)، وفات ۱۹۴۹ء-۳-۲۰، دین پور شریف (یدبیضا ناشر میاں محمد اجمل قادری)۔

عبدالقادر رائپوری، حضرت مولانا: پیر طریقت، خلیفۂ حضرت شاہ عبدالرحیم رائپوریؒ، سجادہ نشین گلزار رحیمی رائے پور، ولادت ۱۸۷۳ء ڈھڈیاں، وفات ۱۹۶۲ء-۸-۱۶، ڈھڈیاں (سرگودھا) ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۲ء-۸-۱۷)۔

عبدالقادر، سر شیخ: ادیب، مدیر "مخزن"، علم پرور، اُردو زبان کے محسن، ولادت ۱۸۷۴ء، وفات ۱۹۵۰ء-۲-۹، میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

عبدالقادر، قاضی: تبلیغی جماعت کے سرگرم رکن، خلیفہ حضرت عبدالقادر رائے پوری، ۷۰ سال عمر پائی،

وفات ۱۴-۴-۱۹۸۶ء، جھاوریاں
(سرگودھا) (معلومات از نفیس رقم
شاہ پیر بھائی آں مرحوم)

عبدالقادر، مولانا : بانی جامعہ
قادریہ/رضویہ فیصل آباد، مولانا سردار احمد
گورداسپوری کے ساتھی، وفات (قتل)
۳۰-۱-۱۹۶۴ء فیصل آباد ("نوائے
وقت" لاہور ۳۱-۱-۱۹۶۴ء)

عبدالقادر، مولانا : پشتو
زبان کے ممتاز عالم، سابق ناظم پشتو
اکیڈیمی پشاور، ۶۴ سال عمر پائی،
وفات ۲۲-۱۰-۱۹۶۹ء، پشاور
("نوائے وقت" لاہور ۲۳ اکتوبر
۱۹۶۹ء)

عبدالقدیر نعمانی : نامور
صحافی، ۷۵ سال عمر پائی، وفات
۲۷-۴-۱۹۸۶ء، گجرات ("جنگ"
لاہور ۲۸-۴-۱۹۸۶ء)

عبدالقدیر نیاز : ادیب، صحافی،
مدیر "پاکستان ریویو" ولادت ۱۹۰۰ء
وفات ۱۴-۱۱-۱۹۷۸ء، ربوہ،
("نوائے وقت" لاہور ۱۶ نومبر
۱۹۷۸ء)

عبدالقیوم پوپلزئی : عالم دین،
مفتی سرحد، وفات ۲۵ مارچ
۱۹۸۳ء، مسجد قاسم جان، پشاور
(لوح مزار)

عبدالقیوم خان : سابق وزیر اعلیٰ
صوبہ سرحد، سابق وزیر داخلہ پاکستان،
سابق صدر پاکستان مسلم لیگ، بانی قیوم
مسلم لیگ، مصنف: GOLD AND
GUNS ON THE PATHAN FRONTIER
ولادت ۱۹۰۱ء، چترال، وفات ۲۲
اکتوبر ۱۹۸۱ء، امان گڑھی، پشاور ("نوائے
وقت" لاہور ۲۳-۱۰-۱۹۸۱ء)

عبدالقیوم، ملک : ماہر قانون،
سابق پرنسپل لاء کالج لاہور وفات
۲۰-۳-۱۹۵۶ء، لاہور ("نوائے وقت"
لاہور ۲۳-۳-۱۹۵۶ء)

عبدالکریم جمر قنڈی، غازی :
مجاہد تحریک آزادی، "سرگزشت مجاہد"
۸۷ سال عمر پائی، ۱۳-۶-۱۹۸۰ء، ملتان،
(سرگزشت مجاہد مرتبہ محمد حامد)

عبدالکریم راجکوٹ والا :
سابق صدر کراچی چیمبر آف کامرس اینڈ
انڈسٹری، ۵۴ سال عمر پائی، وفات

۱۷-۱۱-۱۹۸۶ء، کراچی (" جنگ" لاہور ۱۸-۱۱-۱۹۸۶ء)۔

عبدالکریم، شہزادہ: سیاست دان، سندھ بلوچ پشتون فرنٹ کے رہنما، ۶۴ سال عمر پائی، وفات ۴ر جولائی ۱۹۸۶ء، زیارت (" جنگ" لاہور ۵-۷-۱۹۸۶ء)۔

عبدالکریم، شیخ: سابق صدر شعبۂ کیمسٹری اسلامیہ کالج لاہور، اسلامیہ کالج کے نیک نام اور قابل اُستاد، وفات ۱۵-۵-۱۹۵۹ء، میانی صاحب، لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۱۶ر مئی ۱۹۵۹ء)۔

عبدالکریم، مولانا: صحافی، مدیر " میزان" کوئٹہ، ۶۳ سال عمر پائی، وفات ۴-۳-۱۹۶۹ء، مٹھن کوٹ (" نوائے وقت" لاہور ۵ر مارچ ۱۹۶۹ء)۔

عبداللطیف، پروفیسر سیّد: اُستاد ورنگل کالج حیدر آباد دکن، وفات ۲-۲-۱۹۷۰ء، پاپوش نگر، کراچی (لوحِ مزار)۔

عبداللطیف، پیر زکوڑی شریف: تحریک پاکستان میں صفِ اول کے رہنما، سرحد کے ریفرینڈم میں بڑھ چڑھ کر حصّہ لیا، عالم دین، شیخ طریقت، ولادت ۲-۱۱-۱۹۱۴ء، زکوڑی شریف (ڈیرہ اسمٰعیل خان)، وفات ۲-۲-۱۹۷۸ء، زکوڑی شریف (" نوائے وقت" لاہور ۳-۲-۱۹۷۸ء)

عبداللطیف خان، خان صاحب: کلاسیکی موسیقی کے ماہر، وفات ۲۰-۴-۱۹۷۹ء، لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۲۱ر اپریل ۱۹۷۹ء)۔

عبداللطیف خان شیدائی، حکیم: سابق جنرل سیکریٹری مغربی پاکستان طبّی کانفرنس، رئیس الاطبا، مدیر مجلہ طبیہ، لاہور، ۶۰ سال عمر پائی، ولادت وطن مالوف دسوہہ (ہوشیار پور)، وفات ۱۷-۸-۱۹۶۴ء، ماڈل ٹاؤن، لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۱۸ر اگست ۱۹۶۴ء)۔

عبداللہ اثری، مولانا: صحافی، زمیندار کے عملے میں شریک رہے، کالم نگار، برادر حاجی لق لق، وفات ۲۷ر جون

۱۹۶۶ء، کوٹلی پیر عبدالرحمٰن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۸ر جون ۱۹۶۶ء)۔

عبداللہ اسمٰعیل ابراہیم چندریگر: سابق وزیر اعظم پاکستان اسمٰعیل ابراہیم چندریگر کے فرزند، وفات ۲، ۱۹۷۳-۳-۳ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی (لوح مزار)۔

عبداللہ بٹ: نامور صحافی، مدیر "حرف و حکایت" لاہور، مزاح نگار، کالم نویس، لاہور کی ادبی محفلوں کے روح رواں، ۴۸ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۸-۹-۲۹ء، میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

عبداللہ بہلوی، مولانا حافظ: مصنف کتب کثیرہ، مدرس، مرید اشرف علی تھانویؒ، تلمیذ مولانا حسین علی آف واں بھچراں، تلمیذ مولانا احمد علی لاہوریؒ ولادت ۱۸۹۲-۲-۱۵ء، بہلی (شجاع آباد)، وفات ۱۹۷۸ء، بہلی (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

عبداللہ ثانی، مولانا: عالم دین، تلمیذ ثناء اللہ امرتسری، مدرس خطیب، ۸۳ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۳-۹-۲۷ء، جڑانوالہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۳-۹-۲۸ء)۔

عبداللہ جھنگوی، مولانا: مدرس، عالم، تلمیذ مولانا سردار احمد گورداسپوری، ارادتمند حضرت محمد قمرالدین سیالوی، ولادت ۱۵ر ستمبر ۱۹۲۱ء، لنگرانہ چک (محمدی شریف) وفات ۱۹۷۴-۱-۱۹ء، سیال شریف، (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

عبداللہ جان اسیر: پشتو کے ادیب اور شاعر، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۸-۱۱-۱۳ء، زیدا (صوابی) ("نوائے وقت" لاہور ۱۴ر نومبر ۱۹۷۸ء)۔

عبداللہ جان، مولانا: تلمیذ عبدالحق حقانی صاحب تفسیر حقانی صرف و نحو کے ماہر، حاجی صاحب ترنگ زئی کی تحریک جہاد کے شریک کار، تحریک ختم نبوت میں حصہ لیا، ولادت ۱۸۶۵ء، جلالیہ (اٹک)، وفات یکم جنوری ۱۹۶۳ء، جلالیہ (تذکرہ علمائے پنجاب مصنفہ اختر راہی)۔

عبداللہ چغتائی، ڈاکٹر: مورخ، ماہر فنون اسلامی، مصنف، استاد تاریخ فرگوسن کالج پونہ، ولادت ۱۸۹۶ء، لاہور، وفات ۱۹ دسمبر ۱۹۸۴ء، میانی صاحب، لاہور، ("جنگ" لاہور ۱۹۸۷ء-۱۲-۲۰)۔

عبداللہ خان: امرتسر کے سیاسی کارکن، تحریک پاکستان میں صف اول کے کارکن، گوالمنڈی کا ایک چوک ان کے نام سے منسوب ہے، وفات ۲۶ جولائی ۱۹۶۷ء، میانی صاحب، لاہور (صفحہ اول "نوائے وقت" لاہور ۲۷ جولائی ۱۹۶۷ء)۔

عبداللہ خان بھلی، چودھری: تحریک آزادئ کشمیر کے رہنما، کئی سال قید و بند کی صعوبتیں جھیلیں، ۹۶ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۸ء-۱-۶، سیالکوٹ ("نوائے وقت" لاہور ۸ جنوری ۱۹۷۸ء)۔

عبداللہ خان نصر، حکیم: اہل حدیث عالم، شاعر، ادیب، طبیب، ولادت ۱۸۹۲ء، سوہدرہ، وفات ۱۹۷۹ء، سوہدرہ (وزیر آباد)،

(میرے اندر ایک سمندر مؤلفہ محمود احمد کاشمیری)۔

عبداللہ دھرم کوٹی، مولانا: فاضل دیوبند، تلمیذ شبیر احمد عثمانی، مرید اللہ بخش بہاول نگری و حضرت عبدالقادر رائے پوری، ولادت دھرم کوٹ (فیروزپور)، وفات ۲۴ جنوری ۱۹۶۴ء، چک نمبر ۱۲۶ (خوشاب) (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)

عبداللہ، ڈاکٹر سید محمد: سابق پرنسپل یونیورسٹی اورینٹل کالج لاہور، سابق ڈائریکٹر اردو دائرۂ معارف اسلامیہ پنجاب یونیورسٹی لاہور، مصنف، محقق، نقاد، ولادت ۱۹۰۴ء-۴-۵، ضلع ہزارہ، وفات ۱۹۸۶ء-۸-۱۵، گلشن راوی، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۸-۱۶)۔

عبداللہ، ڈاکٹر ایس۔ ایم: پنجاب کے رہنے والے تھے، امام ووکنگ مسجد (لندن) احمدی مبلغ، برلن میں بھی امام رہے، وفات ۲۰ مئی ۱۹۵۶ء، ووکنگ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۶ء-۵-۲۱)۔

عبداللہ روپڑی، حافظ مولانا: عالم، مفتی، مصنف: وراثت اسلامی، اردو ترجمہ و حواشی مشکوٰۃ شریف، ۸۰ سال عمر پائی، ولادت کسمیر پور (امرتسر) ۱۸۸۴ء، وفات ۲۰-۸-۱۹۶۴ء، گارڈن ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۱-۸-۱۹۶۴ء)۔

عبداللہ فیصل آبادی، مولانا: فارغ التحصیل مدرسہ عبدالرب دہلی، اہل حدیث کے نامور عالم دین، مصنف، ولادت ۱۹۱۴ء، وفات ۱۵ر جولائی ۱۹۸۳ء، جدہ (مکتوب محمد شریف احسن بنام راقم)۔

عبداللہ کلسوی، مولانا: مدرس، اہل حدیث عالم، تلمیذ مولانا نیک محمد مدرس مدرسہ تقویۃ الایمان، والد بزرگوار پروفیسر حافظ ثناء اللہ، ولادت ۱۲ ۱۹ء، کلس راجپوتاں، (امرتسر)، وفات ۱۱-۱-۱۹۷۱ء، لاہور (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

عبداللہ لدھیانوی، مولانا: فاضل دیوبند، مرید شیخ الہندؒ، تلمیذ انورشاہ کشمیریؒ، مدرس، خلیفہ مفتی محمد حسن امرتسریؒ، مصنف، ولادت وطن: بلیہ وال (لدھیانہ)، وفات اگست ۱۹۷۵ء (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

عبداللہ لغاری، مولانا: مفسر قرآن، مولانا عبیداللہ سندھی کے ساتھی اور ان کے سوانح نگار، وفات ۲۰ر ستمبر ۱۹۵۸ء، حیدرآباد ("نوائے وقت" لاہور ۲۱-۹-۱۹۵۸ء)۔

عبداللہ مسدوسی، علامہ: مصنف، مورخ، تقابل ادیان کے ماہر، جامعہ عثمانیہ کے عظیم فرزند، وفات ۱۹۶۸ء پاپوش نگر، کراچی (معلومات از مولانا محمد طاسین)۔

عبداللہ ملک، پروفیسر: مورخ، مصنف، مخلص اُستاد، سابق صدر شعبۂ تاریخ اسلامیہ کالج ریلوے روڈ لاہور، علمی یادگاریں، تاریخ پاکستان و ہند، تاریخ و تحریک پاکستان، ولادت ۱۹۲۰ء، وفات ۱۸-۱۱-۱۹۸۲ء، شاد باغ، لاہور ("نوائے وقت" ۱۹ر نومبر ۱۹۸۳ء)۔

عبداللہ، مولانا : نامور صحافی، مالک و مدیر "پاسبان" کوئٹہ، وفات ۱۹۷۱ء-۶-۲۳، جیکب آباد ("جنگ" کراچی ۱۹۷۱ء-۶-۲۴)۔

عبداللہ، مولانا صوفی امیرالمجاہدین: مجاہد تحریک آزادی، دارالعلوم تعلیم الاسلام ماموں کانجن کے بانی، ۱۰۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۵ء-۴-۲۸، ماموں کانجن ("نوائے وقت" لاہور ۲۹ر اپریل ۱۹۷۵ء)۔

عبداللہ، میجر امیر : سابق رکن صوبائی اسمبلی، سیاست دان، وفات ۱۹۷۹ء-۱۲-۲۹، ترکھان والا (سرگودھا) ("نوائے وقت" لاہور ۳۰ر دسمبر ۱۹۷۹ء)۔

عبدالمالک، قاری : رئیس القراء، مرید حضرت اشرف علی تھانویؒ پاکستان میں فن قرأت کو عام کرنے والے، ۷۶ سال عمر پائی، وفات ۲۹ر دسمبر ۱۹۵۹ء، میانی صاحب، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۳۱ر دسمبر ۱۹۵۹ء)۔

عبدالمتین چوہدری : رکن دستور ساز اسمبلی پاکستان، تحریک خلافت کے رہنما، آسام میں سر سعد اللہ کی کابینہ کے رکن، وفات ۱۹۴۸ء-۱۲-۲۸، گو لیمار، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۴۸ء-۱۲-۳۰)۔

عبدالمجید امرؔ : پنجابی شاعر، جواں سال، وفات (حادثہ) ۳۱ر جنوری ۱۹۶۸ء، حافظ آباد ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۸ء-۲-۶)

عبدالمجید بھٹی : اُردو اور پنجابی کے شاعر، پنجابی نظم کا اردو نظم میں ترجمہ کرنے کے ماہر، ولادت ۲۴ر فروری ۱۹۰۲ء، نواں پنڈ ولکھ (گوجرانوالہ) وفات ۱۹۷۶ء-۹-۱۳، شاہ کمال لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۴ر ستمبر ۱۹۷۶ء)۔

عبدالمجید، چاچا عبل : سماجی کارکن، لاہور کی معروف شخصیت، سیاسی اور دینی حلقوں میں یکساں مقبول، وفات ۱۹۷۴ء-۲-۷، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۸ر فروری ۱۹۷۴ء)۔

عبدالمجید خادم سوہدروی،

دیکھئے :
عبدالمجید سوہدروی، مولانا۔

عبدالمجید خان : چیئرمین فیروز سنز لمیٹڈ لاہور، وفات ۱۰ رجولائی ۱۹۶۴ء، بیگم پورہ، لاہور، (لوح مزار)۔

عبدالمجید خان، خان بہادر: بانی اسلامیہ کالج جالندھر، جالندھر کی معروف شخصیت، وفات ۱۷ اکتوبر ۱۹۵۱ء، لاہور ("تذکرہ افاغنۂ جالندھر" مؤلفہ ایوب خان)۔

عبدالمجید خان لاشاری، سردار: نامور شاعر، رئیس مزنگ، وفات ۱۹۷۷ء-۲-۲۱، میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

عبدالمجید خان وحشی، ڈاکٹر: نامور شاعر، وفات ۱۹۸۳ء-۱-۲۴ سخی حسن، کراچی (لوح مزار)۔

عبدالمجید سالک : صحافی، مدیر "انقلاب" لاہور، مزاح نگار، شاعر، ولادت ۱۸۹۴ء-۱۲-۱۳، وفات ۱۹۵۹ء-۹-۲۷، مسلم ٹاؤن لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۸ ستمبر ۱۹۵۹ء)۔

عبدالمجید سندھی، شیخ: صحافی، سیاست دان، نومسلم، صوبہ سندھ کی بزرگ شخصیت، ولادت ۷ رمئی ۱۸۸۸ء، ٹھٹھہ، وفات ۲۴ رمئی ۱۹۷۸ء، ٹھٹھہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۸ء-۵-۲۶)۔

عبدالمجید سوہدروی، مولانا: نامور اہل حدیث عالم، مصنف: "رہبر کامل"، مدیر ہفت روزہ "اہل حدیث"، مدیر ماہنامہ "مسلمان"، استاد پنجاب مولانا عبدالمنان وزیر آبادی کے پوتے، وفات ۱۹۵۹ء-۱۱-۷، سوہدرہ ("نوائے وقت" لاہور ۸ رنومبر ۱۹۵۹ء)۔

عبدالمجید سیفی، حکیم : تلمیذ اجمل خان، ماہر طبیب، مومن کامل، تحریک خلافت کے کارکن، عالم دین، خانقاہ سراجیہ سے روحانی تعلق، وفات ۱۹۶۰ء-۸-۲۴، لاہور (ماہنامہ

شمس الاسلام، بھیرہ اگست ۱۹۶۰ء)

عبدالمجید صدیقی، پروفیسر: تاریخ دان، مصنف، دکن کی تاریخ کے ماہر، ولادت ۱۹۰۳ء-۹-۲۱، حیدرآباد دکن، وفات ۱۲ر دسمبر ۱۹۷۹ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۳ر دسمبر ۱۹۷۹ء)۔

عبدالمجید، مجید ملک

نامور ادیب،
پیدائش لاہور ۱۹۰۱ء
وفات ۱۹۷۶ء
ڈیفنس، کراچی

(لوح مزار)

عبدالمجید کاشمیری، مولانا: فاضل دیوبند، عالم دین، مہتمم جامعہ رحمانیہ، تلمیذ محمد انور شاہ کشمیری، بشیر احمد عثمانی، مولانا رسول خان، مولانا محمد ادریس کاندھلوی، مولانا محمد الیاس بانیٔ تبلیغی جماعت کے صحبت یافتہ، ۹۶ سال عمر پائی، وفات ۲۸ر نومبر ۱۹۸۶ء، شاہدرہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۶ء-۱۲-۲)۔

عبدالمجید ملک: ممتاز شاعر، وفات ۱۹۶۴ء-۱-۱۱، بی بی پاکدامن، لاہور (لوح مزار)۔

عبدالمجید نابینا، حافظ: تلمیذ انور شاہ کشمیریؒ، عالم، طبیب، مجلس احرار کے رکن، تحریک آزادی کے مجاہد، ولادت ۱۹۰۹ء، چک ۲۲۴ (فیصل آباد)، وفات ۱۲ر فروری ۱۹۷۲ء، فیصل آباد (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

عبدالمعبود جیلانی: معمر ترین پاکستانی بزرگ، صوفی، ایک روایت کے مطابق حاجی امداد اللہ مہاجر مکی کے مرید، ولادت ۱۸۲۳ء، وفات ۳۰ر نومبر ۱۹۸۵ء، اسلام آباد ("جنگ" لاہور ۱۹۸۵ء-۱۲-۱)۔

عبدالمنعم خان: سابق گورنر مشرقی پاکستان، ۶۰ سال عمر پائی، وفات (قتل) ۱۹۷۱ء-۱۰-۱۴، بنانی (ڈھاکہ) ("نوائے وقت" لاہور ۱۵ر اکتوبر ۱۹۷۱ء)۔

عبدالمنعم ہزاروی، مولانا : مدرس، عالم دین، مدیر معاون ماہنامہ ترجمان القرآن، ولادت ۱۹۵۱ء، (کھدو)، ہزارہ، وفات ۲۸ر دسمبر ۱۹۷۹ء، کھدو نزد منگ (ہزارہ) (کوہ غم مؤلفہ خواجہ رضی حیدر)۔

عبدالنبی کوکب، قاضی : عربی دان، فہرست نگار، مصنف، شاعر، لیکچرار اورینٹل کالج لاہور، تصانیف: شاہ جیلان، یادشہید، تحقیق قربانی، فہرست مخطوطات عربی، ولادت ۱۹۳۶ء، گجرات، وفات (حادثہ) ۱۹ر جنوری ۱۹۷۸ء، بادامی باغ، لاہور ۲۰ر جنوری ۱۹۷۸ء)۔ نوائے وقت۔

عبدالواحد چشتی، حکیم : بانی چشتی دواخانہ نسبت روڈ لاہور، مخلص انسان، ماہر طبیب، تلمیذ حکیم فقیر محمد چشتی امرتسری، ۸۰ سال عمر پائی، ولادت آبائی وطن: امرتسر، وفات ۹-۹-۱۹۷۹ء، میاں میر لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۱-۹-۱۹۷۹ء)

عبدالواحد، حاجی : رئیس امرتسر، انجمن اسلامیہ امرتسر کے ممتاز رکن، وفات ۲۸-۱۰-۱۹۵۴ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۳۰ر اکتوبر ۱۹۵۴ء)۔

عبدالواحد معینی، سیّد : ماہر اقبالیات، مصنف، سابق ڈائریکٹر پاکستان اقبال اکیڈیمی، ولادت ۲۰-۱-۱۸۹۸ء، اجمیر، وفات ۳ر مارچ ۱۹۸۰ء، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۴-۳-۱۹۸۰ء)۔

عبدالوحید خان، ڈاکٹر : مدیر ماہنامہ "تعلیم و تربیت" لاہور، ابن مولوی فیروز الدین، بانی فیروز سنز لاہور، ولادت ۳-۱۰-۱۹۰۹ء، وفات ۹-۸-۱۹۸۵ء، بیگم پورہ، لاہور (لوح مزار)۔

عبدالوحید، خواجہ : اتحاد عالم اسلام کے داعی، اسلام اور الاسلام کے مدیر، مشفق خواجہ کے والد ماجد، دانشور، مصنف، ۸۰

سال عمر پائی ، ولادت آبائی وطن ، لاہور وفات ۲۸-۱۲-۱۹۷۹ء ، قبرستان سوسائٹی ، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۲۹-۱۲-۱۹۷۹ء)۔

عبدالوحید فاروقی ، مولوی: ماہر تعلیم ، بانی "وحید آباد" کراچی ، ولادت سوہنہ (گوڑگاواں) ، وفات جنوری ۱۹۸۵ء ، کراچی ("جنگ" کراچی)۔

عبدالوحید ، سیّد : فرزند خان بہادر عبدالاحد مالک مطبع مجتبائی دہلی ، ناشر و تاجر کتب ، ولادت ۲-۲-۱۹۰۶ء ، وفات ۲۴-۱۰-۱۹۶۳ء قبرستان سوسائٹی ، کراچی (لوح مزار)

عبدالودود مردانی ، مولانا : خلیفہ حضرت اشرف علی تھانوی ، عالم دین ، مدرّس ، ولادت ۱۸۷۰ء ، دوبیان (صوابی) ، وفات ۵ ر اپریل ۱۹۵۲ء ، دوبیان (مشاہیر علماء دیوبند مؤلفہ قاری فیوض الرحمٰن)۔

عبدالودود ، میاں گل ؛ والئی سوات ، ۱۹۱۸ء میں تخت نشین ہوئے ، اخوند عبدالغفور کے پوتے ، وفات ۲۰-۱۰-۱۹۷۱ء ، سیدو شریف۔

عبدالوکیل خان ، سردار: تحریک پاکستان کے کارکن ، علی گڑھ مسلم یونیورسٹی سے ایم اے ایل ایل بی کیا ، ڈی آئی جی پولیس ، قائد اعظم میڈل یافتہ ، ولادت ۱۹۲۱ء ، پٹیالہ ، وفات ۲۰-۱۰-۱۹۸۶ء ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۱-۱۰-۱۹۸۶ء)۔

عبدالوہاب ، ڈاکٹر : معروف فزیشن ، غربا کے ہمدرد ، سماجی کارکن ، علی گڑھ کے فاضل ، وفات ۱۵ ر جون ۱۹۵۸ء ، اعظم پور (مشرقی پاکستان) ("نوائے وقت" لاہور ۱۶ ر جون ۱۹۵۸ء)۔

عبیداللہ احرار ، مولانا ؛ صدر مجلس احرار اسلام پاکستان ، تحریک ختم نبوت کے مجاہد ، جنگ آزادی میں نمایاں کام کیا ، ۶۵ سال عمر پائی ، وفات ۲۰-۲-۱۹۷۵ء ، فیصل آباد ("نوائے وقت" لاہور ۲۱-۲-۱۹۷۵ء)۔

عبیداللہ انور ، مولانا ؛ شیخ طریقت ، سیاست دان ، عالم ، مدیر

ہفت روزہ "خدّام الدین" لاہور ، فرزندِ گرامی مولانا احمد علی لاہوری، ولادت ۱۹۲۶ء ،لاہور ، وفات ۲۸-۴-۱۹۸۵ء ، میانی صاحب،لاہور ("امروز" لاہور خصوصی نمبر ۳ر مئی ۱۹۸۵ء)۔

عبیداللہ، شیخ مفتی : عالم دین، صدر شعبۂ فقہ، جامعہ اسلامیہ بہاولپور ، وفات ۲۵-۱-۱۹۶۷ء ملوک شاہ، بہاولپور ("نوائے وقت" لاہور ۲۶-۱-۱۹۶۷ء)۔

عترت حسین زبیری ، ڈاکٹر : ابن حسن اور مسرت حسین زبیری کے بھائی، انگریزی ادب کے ماہر، سپین میں پاکستان کے سفیر، ڈھاکہ یونیورسٹی میں انگریزی کے پروفیسر، ۵۵ سال عمر پائی، وفات ۱۴-۱۲-۱۹۶۴ء ، ونڈسر (برطانیہ) (معلومات از مسرت حسین زبیری)۔

عتیق فکری ، علّامہ : مصنف، دانشور، مورخ ، صاحب نقشِ ملتان، ولادت آبائی وطن : تلونڈی ،تحصیل پھلور وفات ۲۰-۱۲-۱۹۸۶ء ، ملتان ، ("جنگ" لاہور ۲۱-۱۲-۱۹۸۶ء)۔

عثمان علی شاہ ، پیر سیّد : سجادہ نشین دربار کرمانوالہ ، وفات ۱۵-۷-۱۹۷۸ء ، کرمانوالہ ، (اوکاڑہ) ("نوائے وقت" لاہور ۱۶-۷-۱۹۷۸ء)۔

عرفان چغتائی : نامور صحافی، منیجر روزنامہ آفاق لاہور، نوائے وقت لاہور سے بھی تعلق رہا، مدیر پندرہ روزہ "قلندر" جھنگ، وفات (حادثہ) ۲۰-۵-۱۹۶۵ء ، قاہرہ ("نوائے وقت" لاہور ۲۱ر مئی ۱۹۶۵ء)۔

عزیز احمد : مورخ، ناول نگار، ولادت ۱۹۱۴ء ، حیدرآباد، دکن ، وفات ۱۶-۱۲-۱۹۷۸ء ، ٹورنٹو (کنیڈا) ("جنگ" کراچی ۱۷ر دسمبر ۱۹۷۸ء)۔

عزیز احمد : مصنف ، سابق سیکریٹری وزارت خارجہ، سابق وزیر خارجہ، چیف سیکریٹری مشرقی پاکستان ، سابق سفیر پاکستان متعینہ امریکہ (۱۹۵۹-۶۳ء)، وفات ۲۳ر

اکتوبر ۱۹۸۲ء ، ڈیفنس ، کراچی ،
("نوائے وقت" لاہور ۲۴ر اکتوبر
۱۹۸۲ء)۔

عزیز الدین احمد عظامی ؛ شاعر، تلمیذ گرامی، تلمیذ شیخ الہند و محمد انور شاہ کشمیری، جانشین گرامی، ولادت ۱۸۹۸ء ، بدلہ (ہوشیارپور) ، وفات ۱۴-۲-۱۹۵۷ء ، ساہی وال ("نوائے وقت" لاہور ۲۰-۲-۱۹۵۷ء)۔

عزیز الدین ، شیخ ؛ پرانے خاکسار، خاکساروں کے رہنما و "سالار نائب"، وفات ۲-۲-۱۹۶۹ء ، گوجرانوالہ ("نوائے وقت" لاہور ۳-۲-۱۹۶۹ء)۔

عزیز الرحمٰن ، قاضی ؛ صحافی ، مدیر "پیغام سرحد"، وفات ستمبر ۱۹۶۷ء ، سرائے صالح (ہزارہ) (تاریخ ہزارہ مصنفہ ڈاکٹر شیر بہادر خان پنی)۔

عزیز اللہ ؛ سندھی زبان کے شاعر، وفات ۱-۸-۱۹۶۲ء ، گڑھی یاسین (سندھ) ("نوائے وقت" لاہور ۱۱ر اگست ۱۹۶۲ء)

عزیز بیگ ؛ معروف صحافی ، انگریزی مجلہ "سٹار" کے مدیر ، ولادت ۱۹۱۸ء ، لاہور ، وفات ۱۲-۱۲-۱۹۸۴ء، اسلام آباد ("جنگ" لاہور ۱۴ر دسمبر ۱۹۸۴ء)۔

عزیز حیدر خان میرٹھی ، حکیم؛ مسلم لیگی رہنما ، ۸۵ سال عمر پائی ، وفات ۱۵-۱۰-۱۹۸۰ء ، لاہور ، ("نوائے وقت" لاہور ۱۶ر اکتوبر ۱۹۸۰ء)۔

عزیز خان شرم ، ماسٹر ؛ پنجابی کے نامور شاعر، کرم امرتسری کے شاگرد رشید، وطن ؛ امرتسر، ۶۷ سال عمر پائی ، وفات ۱۹۶۲ء ، لاہور (تارے نیل گگن دے مؤلفہ نادم عصری)۔

عزیز دین ، چوہدری ؛ سابق رکن قومی اسمبلی ، سیاست دان ، وفات (حادثہ) ۲۹-۵-۱۹۶۴ء ، فیصل آباد، ("نوائے وقت" لاہور ۳۰-۵-۱۹۶۴ء)

عزیز علی ، سید ؛ فرزند نواب اعظم یار جنگ ، سابق چیف آرکیٹکٹ حیدر آباد دکن ، ولادت ۷ر اگست

۱۸۹۱ء، حیدر آباد دکن، وفات ۱۴ر دسمبر ۱۹۷۴ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی (لوح مزار)۔

عزیز محمود زیدی، ڈاکٹر: ماہر تعلیم، سابق پرنسپل گارڈن کالج راولپنڈی، سابق ڈائریکٹر کالجز راولپنڈی ڈویژن، ۷۴ سال عمر پائی، وفات (حادثہ)، ۲۵-۱۰-۱۹۸۶ء، راولپنڈی ("نوائے وقت" لاہور ۲۶-۱۰-۱۹۸۶ء)۔

عسکری علی شاہ، سیّد: ایڈیٹر "خیبر میل" پشاور، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۶-۱۱-۱۹۷۸ء، کوہاٹ، ("نوائے وقت" لاہور ۱۷ر نومبر ۱۹۷۸ء)۔

عشق لہر، میاں چراغ دین: پنجابی کے نامور شاعر، عمر ۷۹ سال پائی، وفات ۲۶-۱۱-۱۹۴۸ء، لاہور ("تارے نیل گگن دے" مؤلفہ نادم عصری)۔

عطاالرحمٰن ممتاز جالندھری، ڈاکٹر: سابق صدر سٹی مسلم لیگ جالندھر، وفات ۳-۱۱-۱۹۵۶ء، میاں میر، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۴-۱۱-۱۹۵۶ء)۔

عطاءاللہ ایم اے علیگ، قاضی: بانی پرنسپل غوثیہ اسلامیہ کالج فرید آباد (فیصل آباد)، ماہر تعلیم، وفات ۱۰-۱۱-۱۹۷۹ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۵-۱۱-۱۹۷۹ء)۔

عطاءاللہ جان، خان: سابق کمشنر ڈیرہ اسمٰعیل خان ڈویژن، ولادت ۴-۶-۱۹۰۴ء، وفات ہنگو کے قریب ہوائی حادثہ، ۱-۱۱-۱۹۶۱ء، تدفین پشاور ("نوائے وقت" لاہور ۲ر نومبر ۱۹۶۱ء)۔

عطاءاللہ جنون، مولانا: اُردو اور فارسی کے قادر الکلام شاعر، وفات ۹-۷-۱۹۶۱ء، ساہی وال، ("نوائے وقت" لاہور ۱۱ر جولائی ۱۹۶۱ء)۔

عطاءاللہ شاہ بخاری، سیّد: مجلس احرار کے رہنما، اپنے وقت کے بہترین مقرر، مجلس تحفظ ختم نبوت کے روح رواں، ولادت ۱۸۹۱ء پٹنہ، وفات ۲۱-۸-۱۹۶۱ء، باغ لنگے خان، ملتان (سید عطاءاللہ شاہ بخاری مؤلفہ

شورش کاشمیری)۔

عطاء اللہ شیخ : مصنف، مترجم، ماہر اقتصادیات، ماہر تعلیم، والد ماجد جناب مختار مسعود، اردو میں اقتصادیات کے موضوع پر پہلی کتاب لکھی، علامہ اقبال کے خطوط جمع کرنے پر توجہ دی، ۷۲ سال عمر پائی، وفات ۲۷-۱۲-۱۹۶۸ء، نزد مزار غازی علم دین، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۲۸ر دسمبر ۱۹۶۸ء)۔

عطاء محمّد : ڈاکٹر خان صاحب سابق وزیر اعلیٰ مغربی پاکستان کا قاتل، وفات (پھانسی) ۱۰ر فروری ۱۹۶۱ء، بہاولپور ("نوائے وقت" لاہور ۱۱-۲-۱۹۶۱ء)۔

عطاء محمّد : مسلم لیگی رہنما، سیاست دان، ۶۴ سال عمر پائی، وفات ۲-۵-۱۹۸۴ء، شیخوپورہ، ("جنگ" لاہور ۲-۵-۱۹۸۴ء)۔

عطا محمّد بغوی، مولانا : تلمیذ شیخ الہند، مبلغ، نیروبی کے خطیب، ولادت ۱۸۹۰ء، بفہ (مانسہرہ)، وفات ۱۹۵۵ء، بفہ (مشاہیر علماء دیوبند مؤلفہ قاری فیوض الرحمٰن)۔

عطاء محمّد چوہدری، حاجی : پنجابی زبان کے شاعر، خطیب، ولادت ۱۸۹۵ء، کھنڈہ (گورداسپور)، وفات ۱۰-۴-۱۹۸۴ء، ٹنڈو آدم (سندھ)

عطا محمّد قوال، حافظ : پاکستان کے نامور قوال، ۷۵ سال عمر پائی، ولادت شاہ کوٹ (نکودر)، وفات ۱۴-۸-۱۹۸۷ء، میانی صاحب لاہور ("جنگ" لاہور ۱۶ر اگست ۱۹۸۷ء)۔

عظیم الدین علوی، قاضی : قاضی القضاۃ، بہاولپور، ممتاز عالم دین، ۸۳ سال عمر پائی، وفات یکم مئی ۱۹۸۶ء، بہاول پور ("جنگ" لاہور ۲-۵-۱۹۸۶ء)۔

عظیم اللہ، شیخ : ایڈووکیٹ، برادر شجاع اللہ رفیق عبید اللہ سندھی، عظیم سٹریٹ برانڈرتھ روڈ کے ساکن، نائب صدر انجمن حمایت اسلام لاہور، وفات ۵-۱-۱۹۵۸ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۶-۱-۱۹۵۸ء)۔

علاء الدین : نامور اداکار،

۶۲ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۳ء-۵-۱۳ لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۳ء-۵-۱۴)

علاء الدین احمد، پروفیسر: نظام کالج حیدرآباد دکن اور اسلامیہ کالج کراچی کے اُستاد، ولادت ۱۵ر جنوری ۱۸۹۶ء، وفات ۲۶ر دسمبر ۱۹۷۵ء، سخی حسن، کراچی۔ (لوح مزار)۔

علاء الدین، شیخ: ملتان کے بزرگ صحافی، وفات ۱۵ر جنوری ۱۹۷۵ء، ملتان ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۵ء-۱-۱۶)

علاء الدین صدیقی، علامہ: سابق وائس چانسلر پنجاب یونیورسٹی لاہور، شعبہ علوم اسلامیہ پنجاب یونیورسٹی کے بانی صدر، معروف ماہر تعلیم، ولادت ۱۹۰۷ء-۷-۳، لاہور، وفات ۱۹۷۷ء-۱۲-۲۷، گھوڑے شاہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۸ر دسمبر ۱۹۷۷ء)

علاء الدین، میاں: سجادہ نشین دربار حضرت علی ہجویریؒ، سابق کونسلر لاہور کارپوریشن، ۴۲ سال عمر وفات ۱۹۵۶ء-۷-۲۶، قبرستان داتا صاحب، لاہور ("نوائے وقت" ۱۹۵۶ء-۷-۲۷)۔

علامہ طالوت، عبدالرشید نسیم: مصنف، علامہ اقبال سے خط وکتابت، فاضل دیوبند، شاعر، علامہ اقبال اور مولانا حسین احمد مدنی کے درمیان ثالث، ولادت ۱۹۰۹ء-۱-۱، چوٹی زیرین جمال خان (ڈیرہ غازی خان)، وفات ۱۹۶۲ء-۳-۳۰، ملتان (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

علم الدین بھاگوالیہ، حکیم: امرتسر کے نامور طبیب، بیس کتابوں کے مصنف، مثلاً "علم العقاقیر"، "بیاض صدری"، مدیر مجلہ "المعالج" ولادت ۱۸۷۲ء، امرتسر، وفات ۱۹۵۷ء-۴-۱۵، اچھرہ، لاہور (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

علم الدین سالک، پروفیسر: مؤرخ، فارسی دان، اُستاد اسلامیہ کالج لاہور، ولادت ۱۹۰۰ء، سلامت پورہ، لاہور، وفات ۲۷ر جولائی

۱۹۷۳ء، نیوگارڈن ٹاؤن، لاہور
("نوائے وقت" لاہور ۲۸ رجولائی
۱۹۷۳ء)۔

علمدار حسین شاہ، مخدوم سیّد: سجادہ نشین درگاہ شیر شاہ نزد ملتان، نواب سجاد حسین قریشی کے سمدھی، ۴۸ سال عمر پائی، وفات ۱۳ راکتوبر ۱۹۸۶ء، شیر شاہ (ملتان) ("جنگ" لاہور ۱۴۔۱۰۔۱۹۸۶ء)۔

علمدار حسین گیلانی، مخدوم: سیاست دان، تحریک پاکستان کے کارکن، ملتان کی معروف شخصیت، وفات ۸۔۸۔۱۹۷۸ء، ملتان ("مشرق" لاہور ۹۔۸۔۱۹۷۸ء)۔

علی احمد، پیرزادہ: عم مکرم حضرت امین الحسنات پیر صاحب مانکی شریف، وفات (حادثہ) ۱۶ ردسمبر ۱۹۶۸ء، مانکی شریف، ("نوائے وقت" لاہور ۱۸۔۱۲۔۱۹۶۸ء)

علی احمد تالپور، میر: سندھ کے نامور سیاست دان، سابق وزیر دفاع، خاکسار تحریک میں شامل رہے، ولادت ۳۱۔۸۔۱۹۱۱ء، ٹنڈو میر محمود (حیدر آباد)، وفات ۵۔۴۔۱۹۸۷ء، حیدر آباد۔ ("جنگ" لاہور ۶۔۴۔۱۹۸۷ء)۔

علی احمد جان، مولانا: خاکسار رہنما، خطیب لال مسجد شاہ عالم مارکیٹ لاہور، وفات ۸ رجون ۱۹۶۱ء، میانی صاحب، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۹۔۶۔۱۹۶۱ء)۔

علی احمد جعفری: ماہر تعلیم، والد سعید مہدی و علی عارف، وفات ۷۔۵۔۱۹۶۹ء، مومن پورہ، لاہور۔

علی احمد، چوہدری: جماعت اسلامی کے قدیمی کارکن، پھلور میں جماعت اسلامی کے بانی، ضیا سرحدی کی کتاب میں ان کا ذکر، خود ان کے بارے میں ایک کتاب موجود ہے، ولادت ۱۹۱۵ء، ڈھگام (ہوشیار پور)، وفات ۳۰۔۳۔۱۹۵۶ء، فیصل آباد (مکتوب سیّد نظر زیدی بنام راقم)۔

علی احمد سیف، حکیم: نامور شاعر، ۷۲ سال عمر پائی، وفات ۹ رجون ۱۹۷۲ء، بہاولپور (سہ ماہی "الزبیر" بہاولپور)

علی احمد قریشی بہاولنگری،

مولانا : فاضل مظاہر العلوم سہارنپور، مرید عبدالقادر رائے پوری، مرتب: ملفوظات شاہ عبدالقادر رائے پوری، ولادت ۱۹۰۸ء، وفات ۱۹۶۲ء-۵-۲۲، دین پور (بہاولنگر)، (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

علی اصغر شاہ : سجادہ نشین درگاہ حضرت رسول نما دہلی، وفات ۱۹۶۸ء-۸-۲۶، پاپوش نگر، کراچی (لوح مزار)۔

علی اکبر خان، چوہدری : سابق وفاقی وزیر داخلہ و اُمور کشمیر، سوڈان اور سعودی عرب میں سابق سفیر، ولادت ۱۹۱۵ء، مکیریاں (ہوشیارپور)، وفات ۱۹۶۷ء-۱۰-۸، فیصل آباد، ("نوائے وقت" لاہور ۹ر اکتوبر ۱۹۶۷ء)۔

علی انور لوٹانہ : سابق چیئرمین ضلع کونسل سرگودھا، وفات ۳۱ر جنوری ۱۹۸۷ء، جہاں آباد، سرگودھا، ("جنگ" لاہور ۱۹۸۷ء-۱-۱۴)۔

علی بخش : خادم خاص علامہ سر محمد اقبال، ۱۹۰۶ء تا ۱۹۳۸ء علامہ مرحوم کی خدمت کی، ۸۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۹ء-۲-۲، چک ۱۸۸ رب، چک جھمرہ، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۹ء-۲-۳)۔

علی بہادر، حاجی : بلوچستان کے مشہور مسلم لیگی رہنما، تحریک پاکستان کے سرگرم کارکن، ۶۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۰ء-۱-۴، کوئٹہ ("نوائے وقت" ۱۹۷۰ء-۵)۔

علی حسین شاہ، پیر سید : پیر سیّد جماعت علی شاہ ثانی کے پوتے، سجادہ نشین، پیر طریقت، ۷۲ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۷ء-۷-۲۶، علی پور سیداں ("جنگ" لاہور ۱۹۸۷ء-۷-۲۷)۔

علی خان جوگیزئی، حاجی : اپنے قبیلے کے ممتاز فرد، والد بزرگوار نصیر الدین جوگیزئی، سابق وفاقی وزیر صحت، وفات ۱۹۸۲ء-۳-۱، لورالائی، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۲ء-۳-۲)

علی گل خان : سیاست دان، خان عبدالغفار خان کے دست راست، سرحد پراونشل کانگرس کمیٹی کے رکن، ۶۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۵۷ء-۱۱-۱۲،

پشاور (”نوائے وقت“ لاہور ۱۳؍نومبر ۱۹۵۷ء)۔

علی گوہر، میاں : والد بزرگوار حکیم عبدالواحد چشتی بانی چشتی دواخانہ، جدِ امجد حکیم عبدالباسط چشتی، سماجی کارکن، امرتسر کی معروف شخصیت، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۰-۹-۱۹۷۸ء، میانی صاحب، لاہور (بیاض حکیم عبدالباسط چشتی)۔

علی محمّد راشدی، پیر : صحافی، وفاقی وزیر، سفارت کار، ولادت ۱۹۰۵ء، بہمن (لاڑکانہ)، وفات ۱۴-۳-۱۹۸۷ء، میوہ شاہ، کراچی (روزنامہ ”جنگ“، لاہور ۱۵؍مارچ ۱۹۸۷ء)۔

علی محمّد عباس، بیرسٹر : سابق صدر لندن مسلم لیگ، سربراہ جلاوطن حکومت مشرقی پاکستان لندن، ولادت ۱۹۲۲ء، مشرقی بنگال، وفات (لندن) ۱۹۷۹ء، گلشن اقبال، کراچی (لوحِ مزار)۔

علی محمّد، میاں صاحب بسی والے : پیرِ طریقت، نبیرہ و جانشین میاں محمد شاہ خان، مصنف: تفسیر سورۂ نون، راہِ فرار، ولادت ۱۸۷۹ء، بسی عمر خان (ہوشیارپور)، وفات ۲۵-۱-۱۹۷۵ء، درگاہ بابا فرید، پاکپتن (افاعنہ ہوشیارپور مرتبہ محمّد ایوب خان)۔

علی مظہر عابدی، مچھلی شہری : مرثیہ گو شاعر، ولادت ۱۹۰۸ء، سیہٹر، (جونپور)، وفات ۱۷-۵-۱۹۷۶ء، ڈرگ روڈ، کراچی (لوحِ مزار)۔

علی نواز تالپور، میر : سیاستدان، برادرِ خورد میر غلام علی تالپور، ولادت ۱۹۳۸ء، ٹنڈو شیر محمّد (میرپور خاص) وفات ۱۳-۱-۱۹۶۴ء، ٹنڈو محمّد خان (”نوائے وقت“ لاہور ۱۴؍جنوری ۱۹۶۴ء)۔

عمر الدین، الحاج چوہدری : جدِّ بزرگوار پروفیسر محمد اسلم، ارائین برادری پھلور کے سربراہ، پھلور ضلع جالندھر اور جڑانوالہ کی معروف شخصیت، سرمایۂ عمر انھیں کے نام معنون ہے، ولادت ۱۸۸۴ء، پھلور، وفات ۲۱-۱۲-۱۹۷۷ء، جڑانوالہ (لوحِ مزار)۔

عمرالدین فتور : مشہور پنجابی شاعر، وفات ۱۹۷۵ء، لاہور ("تارے نیل گگن دے" مرتبہ نادم عصری)۔

عمر بن محمد داؤد پوتہ، شمس العلماء، ڈاکٹر : عربی زبان کے ماہر، اسمٰعیل یوسف کالج بمبئی کے اُستاد، مرتب : چچ نامہ، تاریخ معصومی، سابق رکن مغربی پاکستان پبلک سروس کمیشن، ۶۰ سال عمر پائی، ولادت ۱-۶-۱۸۹۷ء، وفات ۲۲ نومبر ۱۹۵۹ء، بھٹ شاہ (سندھ)، ("جنگ" کراچی ۲۳-۱۱-۱۹۵۹ء)۔

عمر حیات ملک، ڈاکٹر : ماہر تعلیم، تحریک پاکستان میں حصّہ، سابق پرنسپل اسلامیہ کالج لاہور، سابق وائس چانسلر پنجاب یونیورسٹی لاہور، سابق سفیر پاکستان متعینہ انڈونیشیا، ولادت ۱۸۹۲ء ضلع سرگودھا، وفات ۲۸-۵-۱۹۸۲ء، پشاور ("جنگ" لاہور ۲۹-۵-۱۹۸۲ء)۔

عمر فاروقی : کہنہ مشق صحافی، مدیر "آغاز" کراچی، روزنامہ انجام کے عملے میں بھی شریک رہے، ۵۰ سال عمر پائی، وفات ۱۰-۲-۱۹۶۹ء، یوسف پورہ، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۱ر فروری ۱۹۶۹ء)۔

عمر منشی : صدر ایسوسی ایشن آف کنسلٹنگ انجینئرز کراچی، رکن مجلس شوریٰ، ۵۵ سال عمر پائی، وفات ۲۶-۶-۱۹۸۷ء، سخی حسن، کراچی ("جنگ" کراچی ۲۷ر جون ۱۹۸۷ء)۔

عنایت اللہ، جناب : بانی روزنامہ "مشرق" لاہور، اُردو صحافت اور طباعت میں جدید رجحانات کے بانی، ۵۲ سال عمر پائی، وطن : گوجرہ، وفات ۱۵-۷-۱۹۷۲ء، شادمان، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۶ر جولائی ۱۹۷۲ء)۔

عنایت اللہ پراچہ، حاجی : ممتاز تاجر، سابق رکن میونسپل کمیٹی کوہاٹ، سوشل ورکر، وفات ۱۰-۲-۱۹۴۸ء، کوہاٹ، ("انقلاب" لاہور ۱۳ر فروری ۱۹۴۸ء)۔

عنایت اللہ خان، علّامہ مشرقی : خاکسار تحریک کے بانی، صاحبِ تذکرہ، ولادت ۲۵-۸-۱۸۸۸ء، وفات ۲۷-۸-۱۹۶۳ء، اچھرہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۸-۸-۱۹۶۳ء)۔

عنایت اللہ، ڈاکٹر حکیم : خاکسار تحریک کے پہلے سالار ہند، وفات ۳۰-۴-۱۹۸۰ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱-۵-۱۹۸۰ء)۔

عنایت اللہ، ڈاکٹر شیخ : سابق صدر شعبہ عربی، یونیورسٹی اورنٹیل کالج لاہور، مصنف، مترجم، تاریخ دان، وفات ۴-۱۱-۱۹۷۷ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۵ نومبر ۱۹۷۷ء)۔

عنایت اللہ سلیمی، الحاج ڈاکٹر چوہدری : جنرل سیکرٹری ڈسٹرکٹ مسلم لیگ شیخوپورہ (۱۹۴۳ء-۴۲)، فارسی، پنجابی اور اردو کے شاعر، حمد و نعت کے مجموعے شایع ہو چکے ہیں، سماجی کارکن، ولادت ۱۸۹۱ء، نوکھروال (نواں شہر)، وفات ۱۸-۱۲-۱۹۷۰ء، شیخوپورہ (مجلۃ الراعین کراچی)۔

عنایت اللہ شاہ، پروفیسر ڈاکٹر : علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کے نامور استاد، ماہر تعلیم، ۸۷ سال عمر پائی، وفات ۹-۱۲-۱۹۷۹ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۱-۱۲-۱۹۷۹ء)۔

عنایت اللہ، شیخ : بانی فرم شیخ عنایت اللہ اینڈ سنز انارکلی لاہور، لاہور کے معروف تاجر، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹-۵-۱۹۵۷ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۰-۵-۱۹۵۷ء)۔

عنایت اللہ شیخ : مینیجنگ ڈائریکٹر تاج کمپنی لاہور، قرآن پاک کی دیدہ زیب طباعت میں نام پیدا کیا، ولادت ۲-۱۱-۱۹۰۲ء، گجرات، وفات ۱۶-۱۲-۱۹۸۲ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۷-۱۲-۱۹۸۲ء)۔

عنایت علی خان، پروفیسر : اُستاد اسلامیہ کالج لاہور، ۶۴ سال عمر پائی، وفات ۲۷-۲-۱۹۵۷ء، گوجرانوالہ ("نوائے وقت" ۲۸ فروری ۱۹۵۷ء)۔

عنایت علی شاہ بخاری : شیعی عالم، مصنف، مدیر "در نجف" سیالکوٹ، مصنف : ذوالفقار حیدری، خاتون جنت، ولادت ۱۸۷۰ء، لوہدرہ (سیالکوٹ)، وفات ۳۰-۶-۱۹۶۸ء، لوہدرے (سیالکوٹ) (تذکرہ علمائے امامیہ

حسین عارف نقوی)

عنایت علی شاہ، سیّد :
مصنف : پاکستان کے معاشی مسائل، ماہر معاشیات، سابق سپیکر بہاولپور اسمبلی، وفات ۱۹۷۰-۱۱-۱۱ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۲ر نومبر ۱۹۷۰ء)۔

عنایت کبریا : ادیب، مصنف، صدر ادبی تحریک دائرہ اسلام آباد، بانی سرحد مسلم سٹوڈنٹس فیڈریشن، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۷-۸-۵ء، ڈھوک رتہ، راولپنڈی ("جنگ" لاہور ۱۹۸۷-۵-۶ء)۔

عندلیب شادانی، وجاہت حسین : فارسی دان، شاعر، نقاد، صدر شعبہ اُردو و فارسی ڈھاکہ یونیورسٹی، ولادت ۱۸۹۵ء، محمود خان سرائے، (سنبھل)، وفات ۱۹۶۹-۷-۲۹ء، ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور ۳۰ر جولائی ۱۹۶۹ء)۔

عیسیٰ جتوئی، سردار : ممتاز سیاست دان، وفات (قتل) ۷ر ستمبر ۱۹۸۳ء، کوٹ مینگل، بلوچستان، ("جنگ" لاہور ۱۹۸۷-۵-۲۷ء)۔

عیش فیروز پوری، علّامہ : نامور شاعر، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۸-۲-۲۹ء، قبرستان کانسی، (کوئٹہ) ("نوائے وقت" لاہور ۲ر مارچ ۱۹۶۸ء)۔

غ

غضنفر علی خان، راجہ : راہنمائے تحریک پاکستان، معروف مسلم لیگی، سیاست دان، سفارت کار، وزیر خوراک، زراعت وصحت۔ (۴۸-۴۷ء) ، ولادت ۱۵ر جولائی ۱۸۹۵ء، پنڈدادن خان (جہلم)، وفات ۱۹۶۳-۴-۱۷ء، پنڈدادن خان (جہلم) ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۳-۴-۱۸ء)۔

غضنفر علی شاہ، سیّد : سابق صدر بار ایسوسی ایشن سرگودھا مخلص سیاسی رہنما، ایوب خان کے خلاف جدو جہد میں حصّہ لیا، وفات ۱۹ر فروری

۱۹۶۹ء، سرگودھا، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۹ء-۲-۲۱)۔

غضنفر علی شاہ، سیّد :
سابق جنرل سیکریٹری شیعہ پولیٹیکل پارٹی، وفات ۱۹۸۲ء-۴-۱۶، مومن پورہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۷ر اپریل ۱۹۸۲ء)۔

غلام احمد پرویز :
مصنف، مفسر، مدیر "طلوعِ اسلام" لاہور، فرقہ "پرویزی" کا بانی، ولادت ۱۹۰۳ء بٹالہ، وفات ۱۹۸۵ء-۲-۲۴، گلبرگ، لاہور ("جنگ" لاہور ۲۵ر فروری ۱۹۸۵ء)۔

غلام احمد خان بنگش، خانزادہ :
شاعر، مناظر، مصنف: معدنِ عجائب، افاداتِ بنگش، ظلماتِ محرّم، نوروز شرک افروز، ولادت ۱۸۷۲ء، ہنگو (کوہاٹ)، وفات ۱۹۴۹ء، ہنگو (کوہاٹ) (مکتوب عبدالشہید خان بنگش بنام راقم)۔

غلام احمد خان، سردار :
سربراہ خاندان، آنریری مجسٹریٹ، نواب محمد احمد خان قصوری کے برادر بزرگ، وفات ۱۹۷۴ء-۱۲-۲۸، قصور ("نوائے وقت" لاہور ۲۹ر دسمبر ۱۹۷۴ء)۔

غلام احمد ناز :
کشمیری شاعر، وفات ۱۹۸۶ء-۱۱-۱۸، کراچی (خبرنامہ "اکادمی" ادبیات اسلام آباد، دسمبر ۱۹۸۶ء)۔

غلام اعظم :
عالمِ دین، اسکالر، مصنف، وفات ۱۹۸۴ء-۱۰-۱۵، جہلم ("جنگ" لاہور ۱۶ر اکتوبر ۱۹۸۴ء)۔

غلام اللہ خان، مولانا :
عالمِ دین، خطیب، شیخ القرآن، مدرس، ولادت ۱۹۰۵ء، دریہ (اٹک)، وفات ۱۹۸۰ء-۵-۲۷، دریہ (اٹک)، ("نوائے وقت" لاہور ۲۸ر مئی ۱۹۸۰ء)۔

غلام اللہ شرقپوری، میاں :
شیخ طریقت، سجادہ نشین، برادر اصغر میاں شیر محمد شرقپوری، والد بزرگوار میاں جمیل احمد شرقپوری، ولادت ۱۸۹۱ء، شرقپور، وفات ۱۹۵۷ء-۱۰-۲، شرقپور ("نوائے

وقت" لاہور ۳-۱۰-۱۹۵۷ء)۔

غلام باری چیمہ، چودھری :
سیاست دان، صدر یونین کمیٹی جاسکے، وفات (حادثہ) ۱۷-۷-۱۹۷۴ء، جاسکے ("نوائے وقت" لاہور ۱۸-۷-۱۹۷۴ء)۔

غلام بھیک نیرنگ : سیاست دان، مبلغ، شدھی تحریک کے خلاف محاذ قائم کیا، سابق رکن مرکزی اسمبلی بعہد برطانیہ، وفات ۱۶-۱۰-۱۹۵۲ء، میانی صاحب، لاہور (لوحِ مزار)۔

غلام جان ہزاروی، مفتی :
مصنف، عالم، ولادت ۱۸۹۶ء، ادگرہ (مانسہرہ)، وفات یکم اگست ۱۹۵۹ء، میانی صاحب، لاہور (تذکرہ اکابر اہل سنت مرتبہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

غلام جہانیاں ڈیروی، مولانا:
مدرس، بانی جامعہ معینیہ ڈیرہ غازی خان، ولادت ۱۹۱۲ء، جھگی والا (مظفر گڑھ)، وفات ۱۴-۱-۱۹۷۷ء (تذکرہ علمائے پنجاب مصنفہ اختر راہی)۔

غلام جیلانی امرتسری، حکیم :
مسیح الطب، مصنف: مجربات جیلانی، کلید حکمت، نشاط زندگی، بشارت العیش، اسرار جیلانی، اُستاد حکیم فقیر محمدؐ امرتسری والد حکیم محمدؐ موسیٰ امرتسری، ولادت ۱۸۵۰ء، کپورتھلہ، وفات ۹ر فروری ۱۹۸۱ء، راولپنڈی (مکتوب حکیم محمدؐ موسیٰ بنام راقم)۔

غلام جیلانی برق، ڈاکٹر :
ماہر علوم اسلامیہ، سابق استاد گورنمنٹ کالج کیمبل پور (اٹک)، مصنف: "دو اسلام، دو قرآن"، ۸۴ سال عمر پائی، ولادت ۲۶-۱۰-۱۹۰۱ء، وفات ۱۲ر مارچ ۱۹۸۵ء، اٹک ("نوائے وقت" لاہور ۱۳-۳-۱۹۸۵ء)۔

غلام جیلانی، ملک :
سیاست دان، ولادت ۱۲-۶-۱۹۲۳ء، لاہور، وفات ۱۷-۶-۱۹۸۴ء، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۸-۶-۱۹۸۴ء)۔

غلام حسن بخت امرتسری :
شاعر، معلم، مجموعہ کلام "شکست شب" "سر شاخِ گل صلیب"، ولادت ۱۹۱۶ء، وفات ۲۳-۲-۱۹۷۲ء (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

غلام حسن قریشی، حکیم : نامور

طبیب، ماہرفن، بانی عصری دواخانہ، مصری شاہ، لاہور، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۱۱-۶-۱۹۸۷ء، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۷-۶-۱۹۸۷ء)۔

غلام حسن مٹو، لالہ : امرتسر کے ہر دل عزیز سماجی کارکن، مونسپل کمشنر، مہاجرین کی آبادکاری کے لیے بہت کام کیا، ۹۷ سال عمر پائی، وفات ۱۰ر نومبر ۱۹۸۷ء، گوجرانوالہ (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

غلام حسن نقشبندی، مولانا: مبلغ، عالم، صوفی، ولادت ۱۸۶۹ء، ڈگر سواک (کرور لعل عیسن)، بھکر، وفات ۹-۹-۱۹۶۵ء، حسن آباد (بھکر) (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

غلام حسنین پنڈت : شیعہ عالم، مدیر ہفت روزہ "شیعہ" لاہور، ۵۵ سال عمر پائی، ولادت وطن: کسولی (انبالہ)، وفات ۹-۱۱-۱۹۶۶ء، موہن پورہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۰-۱۱-۱۹۶۶ء)۔

غلام حسنین چشتی، شاہ : مفتی، مبلغ، مفکر، مقرر، وفات ۲۳ر ستمبر ۱۹۷۵ء، سخی حسن، کراچی (معلومات از حکیم سید اکرام حسین سیکری)۔

غلام حسین خان، اُستاد : پاک وہند کے نامور موسیقار، وفات ۱۸-۸-۱۹۷۶ء، ساہی وال ("نوائے وقت" لاہور ۱۹-۸-۱۹۷۶ء)

غلام حسین ہدایت اللہ، شیخ : سابق وزیر اعلیٰ وگورنر سندھ، تحریک پاکستان کے رہنما، ولادت ۱۸۷۹ء، شکارپور (سندھ)، وفات ۴ر اکتوبر ۱۹۴۸ء، عیدگاہ، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۶-۱۰-۱۹۴۸ء)

غلام حقانی : سابق صدر جماعت اسلامی صوبہ سرحد، ۵۵ سال عمر پائی، وفات ۲۱-۲-۱۹۸۶ء، منگورہ (سوات) ("جنگ" لاہور ۲۲-۲-۱۹۸۶ء)۔

غلام حیدر جنڈیالوی، مولوی: آزاد کشمیر کے رہنما، وفات ۱۱ر فروری ۱۹۵۹ء، جنڈیالی (پونچھ) ("نوائے وقت" لاہور ۱۲-۲-۱۹۵۹ء)۔

غلام حیدر چیمہ، چوہدری : سابق رکن قومی اسمبلی، سیاست دان،

وفات ۱۲-۱-۱۹۸۲ء، خانکی ہیڈ، ("نوائے وقت" لاہور ۱۳؍جنوری ۱۹۸۲ء)۔

غلام حیدر خان، حاجی: سیاست دان، سرحد مسلم لیگ کے کارکن، وفات ۱۴-۱-۱۹۴۸ء، پشاور ("انقلاب" لاہور ۱۷-۱-۱۹۴۸ء)۔

غلام حیدر خان غوری: رہنما جموں و کشمیر مسلم کانفرنس، مدیر "نوجوان" وفات ۲۷-۱-۱۹۸۱ء، اسلام آباد، ("نوائے وقت" لاہور ۲۸-۱-۱۹۸۱ء)۔

غلام حیدر سہیل، حکیم: قصور کی سماجی اور سیاسی شخصیت، وفات ۲۱-۴-۱۹۸۲ء، قصور ("نوائے وقت" لاہور ۲۳-۴-۱۹۸۲ء)۔

غلام حیدر لودھی: ممتاز وکیل، بارایٹ لا، وفات ۵-۱۰-۱۹۵۴ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۷؍اکتوبر ۱۹۵۴ء)۔

غلام دست گیر نامی، پیر: مصنف، مورخ، تاریخ گو، سجادہ نشین درگاہ حضرت عبدالجلیل، ولادت ۱-۵-۱۸۸۳ء، رتہ پیراں، وفات ۱۶-۱۲-۱۹۶۱ء، رتہ پیراں شیخوپورہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۷؍دسمبر ۱۹۶۱ء)۔

غلام دین، مولانا: مقرر، عالم، خطیب، مصنف: "تحریک پاکستان کے مجاہد"، بانی جامع مسجد صدیقیہ لاہور، ولادت چکوڑی (گجرات)، وفات ۱۲-۱۰-۱۹۷۰ء، جامع صدیقیہ لوکوشیڈ، لاہور (لوح مزار)۔

غلام ربانی لودھی، مولانا: نامور صحافی، وکیل امرتسر، احسان، اور زمیندار کے عملے میں شامل رہے، تحریک خلافت کے کارکن، وفات ۱۲-۴-۱۹۷۶ء، ہزارہ (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)

غلام رسول جالندھری، بابا جی بلیاں والے: صوفی، جاروب کش مسجد نبوی، ۸۵ سال عمر پائی، وفات ۲۸-۶-۱۹۸۶ء، مدینہ منورہ (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری)۔

غلام رسول جالندھری برق اندانز قادری، چوہدری: درویش، وفات ۱۳-۱-۱۹۷۷ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۴-۱-۱۹۷۷ء)۔

غلام رسول جتوئی : سندھ کے نامور زمیندار ، غلام مصطفےٰ جتوئی کے والد بزرگوار ، وفات ۱۹۶۵ء-۵-۱۹، نیؤ جتوئی ("نوائے وقت" لاہور ۲۰ر مئی ۱۹۶۵ء)۔

غلام رسول جنڈیالوی ، مولانا: سحر طراز ادیب ، پرانے صحافی ، مقرر، تحریک پاکستان اور تحریک ختم نبوت کے مجاہد ، وفات ۱۹۷۹ء-۱-۲۱ ، فیصل آباد ("نوائے وقت" لاہور ۲۴ر جنوری ۱۹۷۹ء)

غلام رسول خان ، اُستاد : کلاسیکی موسیقی کے ماہر، ۶۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۶ء-۳-۵ ، حیدر آباد ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۳-۶)۔

غلام رسول شیخ : جج سندھ ہائی کورٹ ، وفات ۱۹۸۷ء-۸-۶ ، ڈیفنس سوسائٹی ، کراچی ("جنگ" لاہور ۱۹۸۷ء-۸-۱۰)۔

غلام رسول کیہر : سابق سپیکر سندھ اسمبلی ، ۸۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۶ء-۱-۴ ، کراچی ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۱-۵)۔

غلام رسول گوہر قصوری : مصنف ، شاعر، صحافی ، ولادت ۱۹۱۰ء، آوان (امرتسر) ، وفات ۱۹۸۵ء-۳-۲۷، قصور (مکتوب میاں محمد صادق قصوری بنام راقم)۔

غلام رسول مہر : مصنف ، شاعر، صحافی ، ولادت ۱۹۱۰ء ، آوان (امرتسر) ، وفات ۱۹۸۵ء-۳-۲۷ ، قصور (مکتوب میاں محمد صادق قصوری بنام راقم)۔

غلام رسول مہر : صحافی، ادیب، محقق ، مورخ ، مدیر "انقلاب" لاہور، ۷۶ سال عمر پائی ، وفات ۱۶ر نومبر ۱۹۷۱ء ، مسلم ٹاؤن ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۱ء-۱۱-۱۷)۔

غلام رضا، پروفیسر سیّد : ماہر انگریزی زبان و ادب ، سابق اُستاد گورنمنٹ کالج ، لاہور ، ولادت ۱۱ر دسمبر ۱۹۱۱ء ، وفات ۲۱ر نومبر میانی صاحب ، لاہور (مکتوب سجاد مہدی بنام راقم)۔

غلام زینب ، بی بی : صوفی شاعر خواجہ غلام فریدؒ کی حقیقی پوتی ، وفات

۱۹۸۰ء-۸-۴، کوٹ مٹھن ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۰ء-۹-۸)۔

غلام سدید الدین تونسوی، خواجہ حافظ : شیخ طریقت،

سجادہ نشین، تحریک پاکستان کے کارکن؛ ولادت ۱۹۰۹ء، ممدوٹ (فیروز پور) وفات ۱۹۶۰ء-۴-۱۰، تونسہ شریف ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۰ء-۴-۱۱)

غلام سرور، پروفیسر : علی گڑھ

مسلم یونیورسٹی کے معروف استاد، سابق پرنسپل زمیندارہ کالج گجرات، ۸۶ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۲ء-۱۱-۱، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲ نومبر ۱۹۸۲ء)۔

غلام صادق، خواجہ : فلسفی،

سابق وائس چانسلر آزاد جموں و کشمیر یونیورسٹی مظفر آباد، سابق استاد اسلامیہ کالج لاہور، سابق صدر شعبۂ فلاسفی پنجاب یونیورسٹی، وفات ۱۹۸۴ء-۹-۲۲، میانی صاحب، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۴ء-۹-۲۷)۔

غلام صفدر چوہدری، ڈاکٹر:

سابق اسسٹنٹ پروفیسر کالج آف ویٹنری سائنس لاہور، وفات ۱۱ دسمبر ۱۹۸۳ء، میاں میر، لاہور۔
(لوحِ مزار)۔

غلام صفدر شاہ، جسٹس :

سابق جج سپریم کورٹ آف پاکستان، لندن میں چھ سال خود ساختہ جلاوطنی، ۶۳ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۶ء-۱۲-۲۰، اسلام آباد ("جنگ" لاہور ۲۱ دسمبر ۱۹۸۶ء)۔

غلام صمد انبالوی، خواجہ : سابق

رکن صوبائی اسمبلی، مرید میاں محمد شاہ چشتی ہوشیار پوری، خلیفۂ مجاز خواجہ عبدالخالق نقشبندی آف جہاں خیلاں، دھوبی منڈی لاہور میں رہتے تھے، ۸۵ سال عمر پائی، ولادت انبالہ، وفات ۱۹۵۹ء، میانی صاحب، لاہور (مکتوب حکیم محمد موسیٰ بنام راقم)۔

غلام قطب الدین، دیوان :

سجادہ نشین درگاہ بابا فرید پاکپتن، ۶۳ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۶ء-۸-۱۹، پاک پتن ("جنگ" لاہور ۲۰ اگست ۱۹۸۶ء)۔

غلام قطب الدین، نواب مرزا :

شاعر، سائل دہلوی کے فرزند، داغ دہلوی کے "نواسے"، ۶۴ سال عمر پائی، وفات ۱۵-۳-۱۹۷۲ء، لاہور ("امروز" لاہور ۱۶-۳-۱۹۷۲ء)۔

غلام عباس : افسانہ نگار، "آنندی" والے، ولادت ۱۹۰۹ء، امرتسر، وفات ۲-۱۱-۱۹۸۲ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی (لوح مزار)۔

غلام عباس، چوہدری : قائد آزادی کشمیر، بانی مسلم کانفرنس، مصنف "کشمکش"، ولادت ۴-۲-۱۹۰۴ء، جموں، وفات ۱۸-۱۲-۱۹۶۷ء، فیض آباد، راولپنڈی ("نوائے وقت" لاہور ۱۹ دسمبر ۱۹۶۷ء)۔

غلام عباس خان، چودھری : ماہر تعلیم، سابق پرنسپل دیال سنگھ کالج لاہور، سابق پرنسپل گورنمنٹ کالج ڈیرہ غازی خان، وفات ۳-۱-۱۹۶۳ء میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

غلام علی الانا : سیاست دان، مصنف، دانشور، شاعر، یو این او میں پاکستان کی نمائندگی کی، معروف شیعہ اسماعیلی، ولادت ۲-۸-۱۹۰۶ء، کراچی

وفات ۸-۶-۱۹۸۵ء، گارڈن اسماعیلیہ کراچی ("جنگ" لاہور ۹-۶-۱۹۸۵ء)۔

غلام علی تالپور، میر : سابق وفاقی وزیر اطلاعات و نشریات، سابق وزیر داخلہ پاکستان، ولادت ٹنڈو محمد خان (میرپور خاص)، وفات ۱۹ اکتوبر ۱۹۶۳ء، ٹنڈو محمد خان ("نوائے وقت" لاہور ۲۰-۱۰-۱۹۶۳ء)۔

غلام علی چشتی، پیر : سابق رکن صوبائی اسمبلی، برادر پیر علی گوہر چشتی، وفات (حادثہ) ۲۹-۱۰-۱۹۶۵ء، عارف والا ("نوائے وقت" لاہور ۳۰ اکتوبر ۱۹۶۵ء)۔

غلام علی خان، چھوٹے : نامور موسیقار، ولادت ۱۹۱۰ء، قصور، وفات ۲۹-۱۲-۱۹۸۶ء، لاہور ("جنگ" لاہور ۳۰-۱۲-۱۹۸۶ء)۔

غلام علی فیروز نانا، جسٹس : قانون دان، ماہر تعلیم، وفات ۲۰ ستمبر ۱۹۷۶ء، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۲۲-۹-۱۹۷۶ء)۔

غلام غوث، مولوی : ایڈووکیٹ، متدین بزرگ، وفات ۱۹۶۴ء، ہری پور،

(تاریخ ہزارہ)

غلام غوث ہزاروی ، مولانا : عالم دین ، سیاست دان ، جمعیت العلماء اسلام کے رہنما ، وفات ۴-۲-۱۹۸۱ء بفہ (ہزارہ) ، (مکتوب سید رشید میاں بنام راقم)۔

غلام قادر اشرفی ، مولانا : مرید حضرت محدث کچھوچھوی ، شیخ طریقت ، عالم ، سیاست دان ، کئی تحریکوں میں حصہ لیا ، ولادت ۱۰-۳-۱۹۰۶ء ، فرید کوٹ ، وفات ۲۶-۸-۱۹۷۹ء ، لالہ موسیٰ ، ("نوائے وقت" لاہور ۲۷ اگست ۱۹۷۹ء)۔

غلام قادر امرتسری ، حکیم : طبیب حاذق ، استاد اطباء ، عالم دین ، امرتسر کے مشہور محلہ الفقیہ میں آریوں اور احمدیوں کے خلاف مضامین لکھا کرتے تھے ، برادر بزرگ حکیم محمد موسیٰ امرتسری ، ذاتی کتب خانے میں بیس ہزار کتابیں تھیں ، ولادت ۱۹۰۸ء ، امرتسر وفات ۲۸-۶-۱۹۷۵ء ، ملتان ، (مکتوب حکیم محمد موسیٰ بنام راقم)

غلام قادر خان ، میجر نواب : نیازی قبیلہ کے سربراہ ، وفات ۳۰ اپریل ۱۹۵۹ء ، عیسیٰ خیل ("نوائے وقت" لاہور ۱-۵-۱۹۵۹ء)۔

غلام قادر شاہ ، سید : پیر طریقت ، سجادہ نشین ، پنجابی زبان کے مشہور شاعر محمد ہاشم شاہ کے پڑپوتے ، ولادت ۱۸۷۱ء جگدیو کلاں (امرتسر) وفات ۱۷-۱۱-۱۹۷۶ء ، تھرپال تحصیل نارووال) ("نوائے وقت" لاہور ۱۹ نومبر ۱۹۷۶ء)۔

غلام قادر غبار ، راجا : بانی یتیم خانہ فیض الاسلام راولپنڈی ، مدیر ماہنامہ "فیض الاسلام" راولپنڈی وفات ۴-۳-۱۹۸۷ء ، ٹاہلیاں شاہ راولپنڈی ("جنگ" لاہور ۵ مارچ ۱۹۸۷ء)۔

غلام قادری ، حکیم : طبیب ، صدر طبی کانفرنس پنجاب ، ملی تحریکوں کے کارکن ، ۵۰ سال عمر پائی ، جالندھر میں بھی مطب کرتے تھے ، وفات جولائی ۱۹۶۲ء ، گوجرانوالا (مجلہ "طبیب" لاہور ، اگست ۱۹۶۲ء)۔

غلام قطب چشتی ، میاں :

پاک پتن کے معروف سیاسی رہنما، دیوان غلام قطب الدین کے چچا زاد بھائی، وفات ۱۰-۶-۱۹۷۰ء، پاک پتن ، ("نوائے وقت" لاہور ۱۱-۶-۱۹۷۰ء)

غلام مجتبیٰ قریشی، حکیم : سابق رکن ملتان میونسپل کمیٹی ، سماجی کارکن، وفات ۲۴-۲-۱۹۵۱ء ، ملتان ("نوائے وقت" لاہور ۲۶-۲-۱۹۵۱ء)۔

غلام مجدد سرہندی، پیر : تحریک خلافت کے ہیرو، مقدمہ کراچی کے ایک کردار، صدر جمعیت العلمائے سندھ، ولادت ۱۸۸۳ء ، وفات ۷ر جنوری ۱۹۵۸ء ، مٹیاری (سندھ) ("نوائے وقت" لاہور ۸ر جنوری ۱۹۵۸ء)۔

غلام محبوب سبحانی قادری، صوفی : لدھیانہ میں مسلم لیگ کے روح رواں ، سابق ایڈیشنل سیٹلمنٹ کمشنر، صاحبزادہ عبدالوحید سبحانی کے والد بزرگوار ، ولادت وطن: لدھیانہ، وفات ۲-۱۲-۱۹۸۴ء موضع ابدال، (گوجرانوالا) (مکتوب عبدالوحید سبحانی بنام راقم)۔

غلام محمّد بلوچ، ڈاکٹر : نیک نام ڈاکٹر، ماہر تپ دق، استاد فاطمہ جناح میڈیکل کالج لاہور، پروفیسر آف میڈیسن ، ۴۵ سال عمر پائی، وفات ۲۲-۴-۱۹۵۵ء ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۵-۴-۱۹۵۵ء)۔

غلام محمّد پہلوان، رستم زماں : دیکھیے : گاماں پہلوان ،

غلام محمّد پہلوان : ولد کلّو پہلوان رستم ہند، برصغیر پاک و ہند کے نامور پہلوان ، ولادت ۱۹۰۰ء، امرتسر، وفات ۱۸-۱۱-۱۹۶۴ء ، پیر مکی، لاہور (لوح مزار)۔

غلام محمّد تُرک، صوفی : تحریک خلافت کے سرگرم کارکن، مزدور رہنما، وفات ۲۷-۳-۱۹۶۷ء ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۸ر مارچ ۱۹۶۷ء)۔

غلام محمّد ترنّم، مولانا : واعظ، عالم، ظفر علی خان کے کلام میں ان کا ذکر ، بانی مسجد سول سیکریٹریٹ لاہور ولادت ۱۹۰۰ء، امرتسر، وفات ۲۴ر جولائی ۱۹۵۹ء ، میانی صاحب، لاہور

(تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

غلام محمد جلوالوی، مولانا: مصنف، صاحب ملفوظات، مدرس، وحدت الوجودی، ولادت ۱۸۹۳ء، چک مخدوماں (فیصل آباد)، وفات ۱۵ر مئی ۱۹۵۶ء، جلو آنہ (فیصل آباد) (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

غلام محمد جھنڈیالوی، قاضی: بانی مدرسہ منبع العلوم، مدرس، بلند پایہ عالم، صاحب فتاویٰ، شاعر، مرید پیر مہر علی شاہ گولڑوی، ولادت ۱۸۷۳ء جھنڈیال (اٹک)، وفات ۲۹ر ستمبر ۱۹۶۶ء، جھنڈیال (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

غلام محمد، چوہدری: امیر جماعت اسلامی کراچی، افریقہ کی کسی زبان میں قرآن حکیم کا ترجمہ کیا، وفات ۱۹۷۰ء-۱-۲۹، پاپوش نگر، کراچی، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۰ء-۱-۳۱)

غلام محمد خان، لونڈ خوڑ: صوبہ سرحد کے نامور سیاست دان، ۱۹۴۰ء میں صدر سرحد کانگرس بنے، ۱۹۴۵ء میں مسلم لیگ میں شامل ہوئے، ولادت ۱۹۰۸ء، لونڈ خوڑ، وفات ۱۹۷۴ء-۴-۱۲ لونڈ خوڑ (مردان) (اُن کے فرزند فدا محمد خان کا خط راقم کے نام)۔

غلام محمد حیات گڑھی، خواجہ: سہروردیہ سلسلہ کے شیخ طریقت، قلندر علی سہروردی کے مُرشد، وفات ۱۲ر دسمبر ۱۹۵۱ء، حیات گڑھ (جلالپور جٹاں)، (اجتماع ضدین فی شان قلندر مرتبہ محمد یوسف سہروردی)۔

غلام محمد شاہ، پیر سیّد: رئیس جہانیاں شاہ، سابق رکن ڈویژنل کونسل، وفات ۱۹۶۱ء-۲-۱۷، جہانیاں شاہ ("نوائے وقت" لاہور ۲۱ر فروری ۱۹۶۱ء)۔

غلام محمد قادری، مولانا: استاد الحفاظ، ہزاروں شاگردوں کو قرآن مجید حفظ کرایا، ولادت ۱۸۹۷ء، نواح میانوالی، وفات ۱۹۷۸ء-۶-۴، میانوالی ("سعادت" لاہور ۱۹۸۷ء-۶-۲۶)

غلام محمد گرامی، مولانا: صحافی، ادیب، سندھی شاعر، دانشور، مدیر "مہران"، وفات ۱۹۷۶ء-۹-۱۵ قبرستان غلام شاہ حیدر آباد ("نوائے وقت"

لاہور ۱۹۷۹ء-۹-۱۶)۔

غلام محمّد، ملک : وزیر خزانہ (۱۹۴۷ء-۵۱)، گورنر جنرل پاکستان (۱۹۵۱ء-۵۵)، ولادت ۱۸۹۵ء-۸-۲۹، لاہور، وفات ۲۹ر اگست ۱۹۵۶ء، کراچی، 'ڈیفنس قبرستان' ("نوائے وقت" لاہور ۳۰ر اگست ۱۹۵۶ء)۔

غلام محمّد، مولانا : مہتمم و صدر مدرس اشرف المدارس فیصل آباد، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۵ء-۱۰-۵ ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۱۰-۶)۔

غلام محمّد، مولانا حافظ : قاری، عاشقِ قرآن، عالم دین، ولادت ۱۸۹۷ء، میانوالی، وفات ۱۹۷۸ء-۶-۲۴، میانوالی (مضمون "نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۱ء-۶-۸)۔

غلام محمّد، میاں : سیاستدان، سابق رکن صوبائی اسمبلی، وفات ۶ر جنوری ۱۹۸۲ء، اوکاڑہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۲ء-۱-۷)۔

غلام محمّد نقاش، خواجہ : قالین بانی کے ڈیزائن کے ماہر، والد نازش کاشمیری، وفات ۱۹۶۴ء-۱-۳۰، میانی صاحب، لاہور)۔

غلام محمّد وسان : کونسل مسلم لیگ کے رہنما، وفات ۱۹۷۰ء-۱۲-۲۶، میر پور خاص، ("جنگ" کراچی ۲۷ر دسمبر ۱۹۷۰ء)۔

غلام محمود، مولانا : معقولات و منقولات کے ماہر، تلمیذ شیخ الہند، ہم سبق مولانا انور شاہ کشمیری، مصنف 'نجم الرحمٰن'، ارمغان شاداں، تحفۂ سلیمانیہ، ولادت ۱۸۶۵ء، وانڈہ محمّد خان، (میانوالی)، وفات ۱۹۴۸ء-۸-۱، وانڈہ محمّد خان (تذکرہ اکابر اہل سنت مرتبہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

غلام محی الدین، پیر سیّد : سجادہ نشین دربار عالیہ گولڑہ شریف، فرزند ارجمند پیر مہر علی شاہ گولڑوی، ولادت ۱۸۹۱ء، وفات ۱۹۷۴ء-۶-۲۲، گولڑہ شریف ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۴ء-۶-۲۳)۔

غلام محی الدین قصوری، حافظ: مرید میاں محمّد شاہ چشتی ساکن بسی نو (ہوشیارپور)، مرشد منشی عبدالمجید

پروین رقم، علامہ اقبال کی ایک نماز جنازہ انہوں نے پڑھائی، ولادت وطن: قصور، وفات ۱۹۴۷ء-۱۱-۲۲، بڑا قبرستان، قصور (مدینۃ الاولیا مؤلفہ محمد دین کلیم)۔

غلام محی الدین قصوری، مولوی: سابق صدر انجمن حمایت اسلام لاہور، تحریک آزادی کے مجاہد، دینی اور سیاسی رہنما، ولادت ۱۸۸۰ء، قلات، وفات ۱۹۶۳ء-۹-۱۵، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۳ء-۹-۱۶)

غلام مرتضیٰ، خواجہ: سابق ڈائریکٹر جنرل ریڈیو پاکستان، ۵۸ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۶ء-۳-۲۵، میانی صاحب، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۳-۲۶)۔

غلام مرتضیٰ ملکانی، مولانا: سابق صدر جمعیت علمائے پاکستان، قومی اتحاد دادو کے رہنما، ۵۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۷ء-۳-۱۶، دادو، ("نوائے وقت" لاہور ۱۷ر مارچ ۱۹۷۷ء)۔

غلام مرشد، مولانا: عالم دین، خطیب بادشاہی مسجد لاہور،

تحریک پاکستان کے مجاہد، ولادت ۱۸۹۸ء، اٹک، وفات ۱۹۷۹ء-۹-۱۴، اٹک (خوشاب) ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۹ء-۹-۱۵)۔

غلام مصطفےٰ تبسم، صوفی: شاعر، ادیب، فارسی دان، نقاد، ولادت ۱۹۰۰ء-۸-۱۴، امرتسر، وفات ۱۹۷۸ء-۱-۷، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۸ر فروری ۱۹۷۸ء)۔

غلام مصطفےٰ امرجانی، مولانا: مدرس، مرید حسین علی وان بھچراں، مصنف: اصلاح الاخوان، ولادت ۱۹۰۵ء، وفات ۱۹۷۷ء-۱-۲۹، مرجان (اٹک) (تذکرہ علمائے پنجاب مصنفہ اختر راہی)۔

غلام مصطفےٰ نوشاہی: سجادہ نشین درگاہ نوشہ گنج بخش، والد شرافت نوشاہی، ولادت ۱۸۹۰ء، ساہن پال، وفات ۱۹۶۵ء-۲-۲۱، ساہن پال (گجرات) (بحوالہ شریف التواریخ، مؤلفہ شرافت نوشاہی)۔

غلام معین الدین، مفتی: مدیر

"سواد اعظم" لاہور، مترجم: مدارج النبوۃ کشف المحجوب، تلمیذ مولانا نعیم الدین مرادآبادیؒ ولادت ۲۳-۱۲-۱۹۲۲ء، مرادآباد، وفات ۱۴-۸-۱۹۷۱ء، میانی صاحب لاہور (تذکرہ اکابر اہل سنت عبدالحکیم شرف قادری)۔

غلام مولا، ڈاکٹر: سابق ممبر قومی اسمبلی، عوامی لیگ کی مرکزی مجلس عاملہ کے رکن، وفات ۳۰-۵-۱۹۶۷ء، ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور ۳۱ر مئی ۱۹۶۷ء)۔

غلام میراں شاہ، مخدوم الملک: سیاست دان، وفات ۴-۸-۱۹۸۶ء جمال دین والی ("جنگ" لاہور ۵ر اگست ۱۹۸۶ء)۔

غلام نازک چشتی فریدی، خواجہ: شیخ طریقت، عالم دین، تلمیذ مولانا معین الدین اجمیری، فرزند ارجمند خواجہ محمد یار فریدی، صاحب "دیوان محمدی"، ولادت گڑھی اختیار خاں، وفات ۲۹-۱۱-۱۹۸۰ء، گڑھی اختیار خاں (رحیم یار خاں) (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

غلام نبی: خاکسار تحریک کے رکن، برادر اکبر مولانا فضل حسین ولاور، والد بزرگوار ڈاکٹر محمد طفیل ڈائریکٹر سیکوریٹی پرنٹنگ پریس کراچی، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۴-۱-۱۹۸۰ء، مالیر، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۵ر جنوری ۱۹۸۰ء)۔

غلام نبی، بابو: سجادہ نشین دربار سیدپور، پیر طریقت، وفات ۴ر ستمبر ۱۹۸۰ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۵-۹-۱۹۸۰ء)۔

غلام نبی گلکار، خواجہ: کشمیری رہنما، شیخ محمد عبداللہ کے پرانے ساتھی، وفات ۱۷-۷-۱۹۷۳ء، راولپنڈی، ("نوائے وقت" لاہور ۱۸ر جولائی ۱۹۷۳ء)۔

غلام نبی، مولانا: عالم، مناظر، صوفی، مرید سید چراغ علی شاہ نقشبندی خلیفہ، پیر سید جماعت علی شاہ ثانیؒ، ولادت رجوعہ (گورداسپور)، وفات جنوری ۱۹۸۱ء، اڈہ پنواں (شیخوپورہ) (نجیم الھدیٰ، لاہور ۱۹۸۶ء)۔

غلام نظام الدین تونسوی، خواجہ:

پیر طریقت، ولادت ۲۰-۷-۱۹۰۸ء، تونسہ شریف، وفات ۷-۶-۱۹۶۵ء، تونسہ شریف (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

غلام نقشبند، خواجہ: پیر طریقت، فرزند گرامی حضرت محمد شفیع چوراہی، سجادہ نشین چورہ شریف، ولادت ۱۹۳۰ء، چورہ شریف، وفات ۲۱-۱۲-۱۹۸۵ء، چورہ شریف (اٹک) (ریڈیو رپورٹ)۔

غلام وارث، پیر سیّد: سابق پرنسپل گورنمنٹ کالج راولپنڈی، سابق آفیسر انچارج کالجیٹ ایجوکیشن، مفسّر قرآن، وفات (قتل) ۶-۱-۱۹۶۶ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۹-۱-۱۹۶۶ء)۔

غلام یاسین خان نیازی، پروفیسر: چیئرمین ثانوی تعلیمی بورڈ، لاہور، متعدد کالجوں کے پرنسپل رہے، ۸۴ سال عمر پائی، وفات ۲ جون ۱۹۸۷ء، گارڈن ٹاؤن، لاہور ("جنگ" لاہور ۳-۶-۱۹۸۷ء)۔

غلام یاسین، مولانا: عالم، مدرس، فاضل دیوبند، ولادت واں بچھراں، وفات ۱۸-۳-۱۹۶۰ء، سرگودھا (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

غلام یعقوب انور، علامہ: پنجابی شاعر، ولادت ۲۱-۴-۱۹۲۵ء، وفات ۲۱-۱-۱۹۷۴ء، گوجرانوالا ("خصوصی مجلّہ" گورنمنٹ کالج گوجرانوالہ)۔

غلام یعقوب بانڈے، میاں: مالک ریالٹو سینما راولپنڈی، سماجی کارکن، راولپنڈی کی معروف شخصیت، ولادت وطن: امرتسر، وفات ۱۶-۱۲-۱۹۷۶ء، عیدگاہ، راولپنڈی ("نوائے وقت" لاہور ۱۷-۱۲-۱۹۷۶ء)۔

غوث بخش رئیسانی: سابق وفاقی وزیر خوراک، گورنر بلوچستان، چیف آف ساراوان، ممتاز سیاست دان، ۶۵ سال عمر، وفات (قتل) ۲۶-۵-۱۹۸۷ء، کانک، کوئٹہ ("جنگ" لاہور ۲۷ مئی ۱۹۸۷ء)۔

غیاثا، غیاث الدین: سفاک اور بدنام قاتل، بدمعاش، وفات (پھانسی) ۶-۴-۱۹۸۱ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۷ اپریل ۱۹۸۱ء)۔

غیاث الدین احمد، الحاج چوہدری : سابق وزیر مشرقی پاکستان، سیاست دان، وفات ۱۹۵۷ء-۶-۳۰، مکہ مکرمہ۔

غیاث الدین پٹھان : سابق وفاقی وزیر خوراک وزراعت، ۶۷ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۴ء-۳-۲۱، ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور ۲۲ مارچ ۱۹۶۴ء)۔

غیاث الدین، میاں : برطانوی دَور میں رکن مرکزی دستور ساز اسمبلی، جی معین الدین کے بڑے بھائی، ۶۰ سال عمر پائی، وفات ۱۶ مارچ ۱۹۶۳ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۳ء-۳-۱۷)۔

غیرت قادری، محمّد شریف : صوفی، ولادت ۱۳۱۷ھ، وفات جولائی ۱۹۷۳ء، درگاہ قادریہ، بازار خرادیاں، گوجرانوالا (لوح مزار)۔

ف

فاخر ہریانوی، دین محمّد : شاعر، معلّم، مجموعۂ کلام : "موج صبا"، ولادت ۱۹۰۱ء، ہریانہ (ہوشیارپور) وفات ۱۹۷۸ء-۴-۱۸، پسرور، (ماہنامہ "ستیارہ" لاہور، اپریل مئی ۱۹۸۶ء)۔

فاروق احمد بہاولپوری، مولانا مفتی : مصنف، عالم تلمیذ شیخ الہند، جامعہ عباسیہ بہاولپور کے شیخ الحدیث، ولادت ۱۳۰۱ھ، انبیٹھہ، وفات ۱۹۷۵ء-۱۰-۴، بہاولپور۔

فاروقی، جی، اے : کلاسیکی موسیقی کے ماہر، میوزک ڈائریکٹر ریڈیو پاکستان لاہور، ابن مولانا محمّد عبداللہ قصوری، میاں محمود علی قصوری کے ابن عم، وفات ۱۹۷۴ء-۲-۲۴، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۵ فروری ۱۹۷۴ء)۔

فاضل راہو : سیاست دان، نائب صدر عوامی نیشنل پارٹی، ۵۲ سال عمر پائی، وفات (قتل) ۱۹۸۷ء-۱-۱۷، بدین ("جنگ" لاہور ۱۸ جنوری ۱۹۸۷ء)۔

فاطمہ الکبریٰ : نامور خطاطہ،

ولادت ۱۸۸۳ء، وفات ۱۹ر دسمبر ۱۹۶۷ء، کراچی (" جنگ" کراچی ۱۹۶۷ء-۱۲-۲۰)۔

فاطمہ بیگم : تحریک آزادی کی مجاہدہ، متعدد سماجی تنظیموں کی سربراہ، ولادت ۱۸۹۰ء-۲-۱۱، وفات یکم دسمبر ۱۹۵۸ء (" نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۸ء-۱۲-۲)۔

فاطمہ جناح، مس : مادر ملت، سیاست دان، مجاہدۂ تحریک آزادی، ہمشیرہ قائداعظم، صدر ایوب خان کے مقابلے میں صدارتی امیدوار، ولادت ۱۸۹۳ء-۷-۳۱، کراچی، وفات ۹ر جولائی ۱۹۶۷ء، مزار قائد، کراچی، (" نوائے وقت" لاہور ۱۰ر جولائی ۱۹۶۷ء)۔

فتح الدین، سائیں : صوفی، ۸۷ سال عمر پائی، ولادت مقصود پور، (کپورتھلہ)، وفات ۱۹۴۷ء-۱۰-۵ بی بی پاک دامنان، لاہور (لوح مزار)

فتح دین لائلپوری، مولانا : مرید رشید احمد گنگوہی، مصنف، ولادت ۱۸۵۶ء، رائے کوٹ، (جالندھر) وفات ۱۹۵۱ء-۹-۲۴، ٹنڈوالہ یار (سندھ) (معلومات از سید نفیس رقم صاحب)۔

فتح اللہ میاں : بیرسٹرایٹ لاء، برادر میاں نوراللہ سابق وزیر خزانہ پنجاب، وفات ۱۹۴۸ء-۶-۱۷، فیصل آباد (" انقلاب" لاہور ۱۹ر جون ۱۹۴۸ء)

فتح خان ٹوانہ، ملک : ضلع سرگودھا کی ممتاز شخصیت، والد بزرگوار ملک انور خان ٹوانہ، وفات ۱۵ر اگست ۱۹۸۲ء، سیال شریف (سرگودھا)، (" نوائے وقت" لاہور ۱۶ر اگست ۱۹۸۲ء)۔

فتح علی خان : پاکستان کے نامور قوال، وفات ۱۹۶۴ء-۳-۱۲، فیصل آباد (" نوائے وقت" لاہور ۱۳ر مارچ ۱۹۶۴ء)۔

فتح علی خان، اُستاد : پاک و ہند کے نامور موسیقار، عظیم ستار نواز، ۷۱ سال عمر پائی، وفات ۲۳ر نومبر ۱۹۸۲ء، راولپنڈی (" نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۱ء-۱۱-۲۴)۔

فتح علی شاہ، مولانا حکیم : خلیفہ مولانا احمد رضا خان بریلوی، شیخ طریقت، عالم دین، وفات ۱۷-۱-۱۹۵۹ء، کھروٹہ سیداں (سیالکوٹ) ("نوائے وقت" لاہور ۲۱-۱-۱۹۵۹ء)۔

فتح محمد بہاول نگری : تلمیذ معین الدین اجمیری، بانی مدرسہ مفتاح العلوم بہاول نگر، فارسی، عربی، پنجابی کے شاعر، پیر طریقت، عالم دین، ولادت ۱۸۸۶ء، حبیب کے (بہاول نگر)، وفات ۱۰ دسمبر ۱۹۶۹ء، سوڈا بستی، بہاول نگر (تذکرہ علمائے پنجاب مرتبہ اختر راہی)۔

فتح محمد پانی پتی، قاری : اُستاد القراء، مجوّد، ساکن چنیوٹ، وفات ۱۶-۴-۱۹۸۷ء، مدینہ منورہ ("جنگ" لاہور ۱۷-۴-۱۹۸۷ء)

فتح محمد شیفتہ، میاں : سابق ڈپٹی چیف کنٹرولر امپورٹس اینڈ ایکسپورٹس، برطانوی عہد میں صدہا مسلم نوجوانوں کا مستقبل بنایا، وفات ۷ جنوری ۱۹۷۴ء، ڈیفنس ہاؤسنگ سوسائٹی، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۸ جنوری ۱۹۷۴ء)۔

فتح محمد فاتح، قاضی : بدیہہ گو شاعر، وفات ۲۷-۲-۱۹۵۹ء، بھکر ("نوائے وقت" لاہور ۹ مارچ ۱۹۵۹ء)۔

فتح محمد فتحی، حافظ : عالم، مدرس، وفات ۲۹-۱۰-۱۹۸۴ء، مکہ مکرمہ۔

فتح محمد، ملک : پرانے مسلم لیگی، ممتاز زمیندار، سماجی کارکن، وفات ۹-۹-۱۹۶۸ء، کندیاں ("نوائے وقت" لاہور ۱۰-۹-۱۹۶۸ء)۔

فخر الدین احمد راجوروی، چوہدری : بانی یتیم خانہ دار الفرقان لاہور، وفات ۸-۵-۱۹۶۴ء، بیگم پورہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۹ مئی ۱۹۶۴ء)۔

فخر جہاں تونسوی، خواجہ : پیر طریقت، تونسہ شریف کی معروف شخصیت، ولادت ۲۰-۱۱-۱۹۲۷ء، تونسہ شریف، وفات ۱۷-۴-۱۹۷۹ء، تونسہ شریف (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

فخر ماتری : ممتاز صحافی،

مدیر روزنامہ "حریت"، "ملت"، "لیڈر"، وفات ۵-۳-۱۹۶۶ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۶-۳-۱۹۶۶ء)۔

فخر یار جنگ، فخر الدین : سابق وزیر خزانہ حیدر آباد دکن، ولادت ۲۹-۱۲-۱۸۸۲ء، دھوگڑی (جالندھر) وفات ۲۰-۷-۱۹۵۶ء، میانی صاحب، لاہور (حیات فخر مرتبہ مشتاق احمد خاں)

فدا حسن، سیّد : سابق چیف سیکریٹری، ایوب خان کے پرسنل پرائیویٹ سیکریٹری، سابق سفیر پاکستان متعینہ دہلی، ولادت ۴-۱۲-۱۹۰۸ء لاہور، وفات ۱۰-۱۲-۱۹۷۷ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۱-۱۲-۱۹۷۷ء)۔

فدا حسین قریشی : فرزند پیر بھاون شاہ، وفات ۱-۵-۱۹۸۲ء، درگاہ زکریا، ملتان، (لوح مزار)۔

فرخ حسین بیرسٹر : ممتاز قانون دان، سابق اسسٹنٹ ایڈووکیٹ جنرل پنجاب، وفات (حادثہ) ۶ر اپریل ۱۹۴۸ء، لاہور ("انقلاب" لاہور ۱۰ر اپریل ۱۹۴۸ء)۔

فردوس انجم : شاعرہ، سابق لیکچرار سرسید گرلز کالج کراچی، وفات ۵-۴-۱۹۵۹ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۶-۴-۱۹۵۹ء)۔

فردوس خان : سابق رکن صوبائی اسمبلی، نیشنل عوامی پارٹی کے رہنما، ۷۳ سال عمر پائی، وفات ۱۷-۴-۱۹۷۳ء، مردان ("نوائے وقت" لاہور ۱۸ر اپریل ۱۹۷۳ء)۔

فروغ علوی کاکوروی، ڈاکٹر یونس حسن : مصنف، شاعر، سابق وائس پرنسپل عثمانیہ کالج، حیدر آباد، وفات ۶-۱۲-۱۹۶۸ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۷-۱۲-۱۹۶۸ء)۔

فرید احمد عباسی، حکیم : بابائے طب، تلمیذ اجمل خان، پرنسپل طبیہ کالج دہلی، وفات ۷-۴-۱۹۶۲ء، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۸-۴-۱۹۶۲ء)۔

فرید احمد، مولوی : مشرقی پاکستان کے محب وطن رہنما، مصنف: THE SUN BEHIND THE CLOUDS

سابق رکن قومی اسمبلی، ولادت ۱۹۲۳ء کاکس بازار، وفات (شہادت) ۱۸ر دسمبر ۱۹۷۱ء، ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور ۲۴ر دسمبر ۱۹۷۱ء)۔

فرید الدین خان: بنگالی زبان کے نامور ادیب، ایک درجن کتابوں کے مصنف، بنگالی زبان میں سیرت النبیؐ لکھی، وفات ۲۱-۸-۱۹۷۵ء، ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور ۲۲-۸-۱۹۷۵ء)۔

فرید الدین، مولانا: مدرس، تحریک ختم نبوت میں حصّہ، ولادت ۱۹۰۶ء، بھوئی گاڑ، وفات ۱۴ر نومبر ۱۹۷۲ء، بھوئی گاڑ (اٹک) (تذکرہ علمائے پنجاب مرتبہ اختر راہی)۔

فرید بخاری، کیپٹن: ۱۹۶۵ء کی جنگ کے ایک ہیرو، کراچی کی ایک سڑک ان کے نام پر منسوب ہے، ۲۸ سال عمر پائی، وفات (حادثہ) ۱۹ر اکتوبر ۱۹۶۸ء، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۰-۱۰-۱۹۶۸ء)۔

فرید بخش، ڈاکٹر: ماہر تعلیم، بانی غوثیہ کالج چک ۳۳۳، ولادت ۱۸۶۴ء، لدھیانہ، وفات یکم جون ۱۹۶۹ء، چک ۳۳۳، پیر محل ("نوائے وقت" لاہور ۲-۶-۱۹۶۹ء)۔

فرید جاوید: شاعر، مجموعہ کلام: "سلسلۂ تکلم کا"، ولادت ۱۹۲۷ء، سہارنپور، وفات ۲۷-۱۲-۱۹۷۷ء، سخی حسن، کراچی (لوح مزار)۔

فضا جالندھری، سیّد دل محمدؒ: شاعر، تلمیذ دل شاہجہان پوری، وفات ۱۷-۶-۱۹۶۸ء، خانیوال ("نوائے وقت" لاہور ۲۱-۶-۱۹۶۸ء)۔

فضل احمد شیدا دہلوی، خواجہ: ادیب، مصنف، ۸۸ سال عمر پائی، وفات ۴-۷-۱۹۶۹ء، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۵ر جولائی ۱۹۶۹ء)۔

فضل احمد غزنوی، مولانا: مخدوم طالب المولیٰ کے خُسر، قرآن حکیم کے شارح و مترجم، وفات ۴ر دسمبر ۱۹۸۶ء، ہالہ (سندھ) ("جنگ" لاہور ۵-۱۲-۱۹۸۶ء)۔

فضل احمد کریم فضلی: آئی سی ایس آفیسر، دانشور، ادیب، غزل گو شاعر، فلمساز: "وقت کی پکار"، "ایسا

بھی ہوتا ہے"، "چراغ جلتا رہا"، مجموعہ شاعری، "چشم غزال"، ۷۵ سال عمر پائی، وفات ۱۷-۱۲-۱۹۸۱ء، کراچی (" نوائے وقت" لاہور ۱۸-۱۲-۱۹۸۱ء)۔

فضل احمد کشمیر والا، الحاج شیخ : بانی شکیل ایکسپریس ٹریول ایجنسی، وفات ۱۱-۱۱-۱۹۷۶ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی (لوح مزار)۔

فضل الدین، شیخ : پروپرائٹر فضل الدین اینڈ سنز، ادویات کے مشہور تاجر، ۸۵ سال عمر پائی، ولادت وطن: ڈلہوزی، وفات ۲۶-۱۱-۱۹۷۳ء، گارڈن ٹاؤن لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۲۷-۱۱-۱۹۷۳ء)۔

فضل الدین فِدا الحکیم کرنی، صوفی حاجی : شاعر، نعت گو، وفات ۹-۲-۱۹۸۲ء، لاہور (" جنگ" لاہور ۱۰-۲-۱۹۸۲ء)۔

فضل الدین، میاں : والد بزرگوار عبداللہ بٹ و ڈاکٹر عبدالقیوم و پروفیسر عبدالحئی پرنسپل اسلامیہ کالج لاہور، ۸۵ سال عمر پائی، وفات ۸-۱-۱۹۵۷ء، میانی صاحب، لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۹-۱-۱۹۵۷ء)۔

فضل الرحمٰن : سابق وفاقی وزیر تعلیم، متحدہ بنگال میں سہروردی کی کابینہ میں سابق وزیر مال، مجاہد تحریک آزادی، ۶۲ سال عمر پائی، وفات (حادثہ) ۱۸ دسمبر ۱۹۶۶ء، ڈھاکہ (" نوائے وقت" لاہور ۱۹-۱۲-۱۹۶۶ء)۔

فضل الرحمٰن، الحاج حکیم : ماہر طبیب، سماجی کارکن، وفات ۲۸-۸-۱۹۵۵ء، جھنگ (" نوائے وقت" لاہور ۳۱-۸-۱۹۵۵ء)۔

فضل الرحمٰن، مولانا ڈاکٹر : مصنف، مبلغ، خطیب، سیاح، وفات ۳-۶-۱۹۷۴ء، المرکز الاسلامی شمالی ناظم آباد، کراچی (تذکرہ اکابر اہل سنت مؤلفہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

فضل الرحمٰن، پروفیسر : سابق صدر شعبۂ فلسفہ، ایس ایم کالج کراچی، ۵۸ سال عمر پائی، وفات ۳-۱۲-۱۹۶۹ء گجرات (" نوائے وقت" لاہور ۴ دسمبر ۱۹۶۹ء)۔

فضل الرحمٰن، نواب : نیازی قبیلہ کے سربراہ، رئیس اعظم عیسیٰ خیل، وفات ۷-۹-۱۹۶۴ء، عیسیٰ خیل،

("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۳-۹-۸)۔

فضل القادر چوہدری : سابق وزیر اطلاعات وفاقی حکومت، سابق سپیکر قومی اسمبلی، سابق قائم مقام صدر پاکستان، محب وطن پاکستانی، بنگلہ دیش کی جیل میں فوت ہوئے، وفات ۱۹۷۳-۷-۱۹، ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۳-۷-۲۰)۔

فضل اللہ، قاضی : وزیر اعلیٰ سندھ، وفاقی وزیر داخلہ، تحریک خلافت کے کارکن، سندھ میں مسلم لیگ کے ستون، ولادت ۱۹۰۲-۱-۱۵، نوشہرو فیروز، وفات ۱۹۸۶-۶-۲۴، درگاہ قائم شاہ، لاڑکانہ ("جنگ" کراچی ۲۵ جون ۱۹۸۶)۔

فضل الٰہی : بانی سیکریٹری پاکستان لائبریری ایسوسی ایشن، لکھنؤ، انطاکیہ، راجشاہی یونیورسٹی میں لائبریرین رہے، وفات ۱۹۶۱-۱۲-۱، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۱-۱۲-۳)۔

فضل الٰہی، چوہدری : سابق صدر پاکستان، سابق سپیکر صوبائی اسمبلی، سابق صوبائی وزیر، تحریک پاکستان میں حصہ، ۸۰ سال عمر پائی، ولادت مرالہ (گجرات)، وفات ۱۹۸۲-۶-۱، مرالہ (گجرات) ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۲-۶-۲)۔

فضل الٰہی، شیخ : ممتاز خوش نویس، وفات ۱۹۶۱-۸-۲۴، اٹک، ("نوائے وقت" لاہور ۲۷ اگست ۱۹۶۱)۔

فضل الٰہی قربان، ملک : برعظیم پاک وہند کے نامور مزدور رہنما، برعظیم پاک وہند میں ٹریڈ یونین تحریک کے بانیوں میں ایک تحریک ہجرت کے دوران افغانستان اور روس چلے گئے تھے، ملک نور الٰہی مالک روزنامہ احسان لاہور کے بھائی، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۲۸ نومبر ۱۹۷۸، لاہور ("امروز" لاہور ۱۹۷۸-۱۱-۲۹)۔

فضل حق پراچہ : سیاستدان، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۳۱ جنوری ۱۹۶۹، ڈیرہ (بھیرہ)، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۹-۲-۲)۔

فضل حق سلطان پوری، مولانا : تلمیذ شیخ الہند، مدرس

خطیب ، مصنف ، ولادت ۱۸۷۴ء ، ڈھیری (مانسہرہ) ، وفات ۱۹۴۹ء ، سلطان پور (حویلیاں) ، (معلومات از سیّد نفیس رقم صاحب)۔

فضل دین بخت ، حاجی : پنجابی کے مشہور شاعر ، تصانیف "بخت دے بھرے خزانے" ، "عقیدت دے پھُل" ، "خیال بخت" ، ۷۵ سال عمر پائی ، وفات ۱۹۷۵ء-۱۰-۲۱ ، لاہور ("تارے نیل گگن دے" مؤلفہ نادم عصری)

فضل سبحان ، خند کار : سفارت کار ، سابق سفیر پاکستان متعینہ مشرقی افریقہ ، وفات ۱۹۶۲ء-۸-۲۶ ، قبرستان سوسائٹی ، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۹۶۲ء-۸-۲۷)۔

فضل شاہ ، پیر سیّد : سرگودھا کے نامور عالم دین ، پیر طریقت ، مبلغ ، ۱۰۲ سال عمر پائی ، وفات ۱۹۶۶ء-۱۰-۲۳ ، چک ۲۱ جنوبی ، سرگودھا ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۶ء-۱۰-۲۴)۔

فضل شاہ قادری ، حضرت : شیخ طریقت ، صوفی شاعر ، مرید میاں خدا بخش قادری جالندھری ، مصنف : فاضلی انوار الٰہی ، مکالمات ، ملفوظات ، تفسیر قرآن پاک ، ولادت ۱۸۷۷ء ، جالندھر ، وفات ۱۹۷۸ء-۷-۳۰ ، نور والوں کا ڈیرہ ، انفنٹری روڈ لاہور (فاضلی انوار الٰہی مطبوعہ لاہور)۔

فضل عثمان مجددی ، پیر صدر المشائخ : پیر طریقت ، فرزند ملّا شور بازار ، ولادت ۱۹۰۱ء ، شور بازار ، کابل ، وفات (لاہور) ۱۹۷۳ء-۴-۱۸ ، قلعہ جواد ، کابل (تذکرہ اکابر اہل سنت مؤلفہ عبد الحکیم شرف قادری)۔

فضل کریم ، قاری : نامور قاری ، مجوّد ، استاد القراء ، محلہ کندیگراں لاہور میں مدرسۂ تجوید کے بانی ، ولادت ۱۹۰۲ء ، امرتسر ، وفات ۱۹۷۰ء-۶-۲۳ ، جیا موسیٰ ، شاہدرہ ("سوانح حضرت قاری فضل کریم از قاری فیوض الرحمان)۔

فقیرا خان جدون ، خان : مدیر پندرہ روزہ "انکشاف" سابق رکن صوبائی اسمبلی ، ۶۲ سال عمر پائی ، وفات ۱۹۵۹ء-۱-۶ ، ایبٹ آباد ، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۹ء-۱-۸)۔

فقیر اللہ رائے پوری ، مولانا مفتی : مرید و تلمیذ شیخ الہند و شبیر احمد

عثمانی، مصنف، مدرس، ولادت باہنیاں (جالندھر)، وفات ۱۹۶۳ء-۲-۱۱، ساہی وال (معلومات از حافظ رشید احمد ارشد بانی مکتبہ رشیدیہ)۔

فقیر اللہ نیازی، مولانا : شدھی تحریک کے خلاف کام کیا، تحریک مسجد شہید گنج کے کارکن، ولادت ۱۸۹۲ء، قلعہ سوبھا سنگھ (سیالکوٹ)، وفات ۱۴ اگست ۱۹۶۲ء، قبرستان شہیداں، سیالکوٹ، (تذکرہ علمائے پنجاب مرتبہ اختر راہی)۔

فقیر ایپی، حاجی مرزا علی خان : ساری زندگی انگریزوں سے برسرپیکار رہا، مخالف پاکستان، ولادت ۱۹۰۱ء، وفات ۱۹۶۱ء-۴-۱۶ (تحقیقی مقالہ شعبہ علوم وسطی ایشیا پشاور یونیورسٹی)۔

فقیر محمدؐ چشتی نظامی امرتسری، فخر الاطباء : فاضل درس نظامی، طبیب حاذق، استاد اطبا، زاہد، صوفی، طبی موضوعات پر کتابیں لکھیں، والد بزرگوار حکیم محمد موسیٰ امرتسری، ۸۶ سال عمر پائی، وفات ۱۹۵۲ء-۴-۲۲، میاں میر، لاہور (مکتوب حکیم محمد موسیٰ بنام راقم)۔

فقیر محمدؐ فقیر، ڈاکٹر : پنجابی شاعر، محقق، نقاد، ولادت ۱۹۰۰ء-۶-۵، گوجرانوالا، وفات ۱۹۷۴ء-۹-۱۱، گوجرانوالا ("امروز" لاہور ۱۳ ستمبر ۱۹۷۴ء)۔

فقیر محمدؐ نقشبندی، پیر : شیخ طریقت، ولادت وطن : ریواڑی، وفات ۱۹۷۴ء-۱۲-۴)۔

فلپس، پروفیسر ڈاکٹر : ماہر تعلیم، سابق وائس پرنسپل ایڈورڈ کالج پشاور، اسی ادارے میں ۲۷ سال تک تدریسی خدمات انجام دیں، وفات ۱۹۵۵ء-۵-۲، پشاور ("نوائے وقت" لاہور ۳ مئی ۱۹۵۵ء)۔

فؤاد شاہد حسین : سابق ایئر کموڈور، ایئر فورس میں نمایاں خدمات انجام دیں، وفات ۱۹۶۹ء-۴-۷، پشاور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۹ء-۴-۸)

فیروز الدین : سابق وائس پرنسپل میو سکول آف آرٹس، وفات ۱۹۵۷ء-۲-۱۳، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۷ء-۲-۱۴)۔

فیروز الدین احمد، خواجہ : بار ایٹ لاء، ۱۹۱۷ء میں وکالت شروع کی،

ماہر قانون فوجداری ، وفات ۲۵ اگست ۱۹۵۴ء ، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۱۹۵۴ء-۸-۲۷)۔

فیروز الدین ، بابا : پیر طریقت ' ڈیڑھ پنڈی والے ساکن چھتہ بازار لاہور ، وفات ۱۹۸۱ء-۱۱-۲۷ ، میانی صاحب ، لاہور (لوح مزار)۔

فیروز الدین رازی : سابق صدر شعبۂ فارسی ، گورنمنٹ کالج لاہور ، مصنف ' " نشان سپاس " یافتہ ، ۵۲ سال عمر پائی ، وفات ۱۹۶۷ء-۱-۶ ، میانی صاحب ، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۱۹۶۷ء-۱-۷)

فیروز الدین شرف : ایف ڈی شرف کے نام سے مشہور تھے ، مشہور پنجابی شاعر ، دہلی میں تعزیتی جلسہ ہوا تو دس ہزار پنجابیوں نے شرکت کی ، وفات ۴ مارچ ۱۹۵۵ء ، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۱۹۵۵ء-۴-۶)۔ مدفن آدہ بدھو لاہور

فیروز الدین ، مولوی : بانی فیروز سنز ، مصنف ، مترجم ، وفات ۲ اپریل ۱۹۴۹ء ، احاطہ سیّد علی ہجویری ، لاہور ، (لوح مزار)۔

فیروز خان ، بابا : صوفی ، خلیفہ ڈاکٹر اللہ دتہ مرحوم ، ولادت ۱۸۸۵ء ، ہڑیلا (ایبٹ آباد) ، وفات ۸ مارچ ۱۹۶۳ء ، فیروز آباد ، گجرات (امیر ملّت اور ان کے خلفا ' مرتبہ محمد صادق قصوری)۔

فیروز خان نون ، ملک : سابق وزیر اعلیٰ پنجاب ، سابق گورنر مشرقی بنگال ' سابق وزیر اعظم پاکستان ، مصنف : SCENTED DUST ، ولادت ۷ مئی ۱۸۹۳ء ، نون (سرگودھا) ، وفات ۹ دسمبر ۱۹۷۰ء ، نون (سرگودھا) ، (مکتوب لیڈی وقار النسا ' نون بنام راقم)

فیروز دین ، ماسٹر : برعظیم پاک و ہند کے نامور کلارنٹ نواز ، ریڈیو پاکستان لاہور سے بھی تعلق رہا ، وفات ۱۹۷۴ء-۷-۱۵ ، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۱۹۷۴ء-۷-۱۶)۔

فیروز نانا ، جسٹس : ممتاز قانون دان ، چیف کورٹ سندھ کے سابق جج ، وفات ۱۹۷۶ء-۹-۲۰ ، کراچی (" نوائے وقت " لاہور ۱۹۷۶ء-۹-۲۲)۔

فیروز نظامی : موسیقار ، ولادت ۱۹۱۰ء ، وفات ۱۹۷۵ء-۱۱-۱۵ ، میانی صاحب ' لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۱۹۷۵ء-۱۱-۱۶)۔

فیروز نگین گجراتی، سائیں : بزرگ پنجابی شاعر، وفات جنوری ۱۹۶۸ء، گجرات ("نوائے وقت" لاہور ۶؍ فروری ۱۹۶۸ء)۔

فیاض علی : سابق اٹارنی جنرل پاکستان، وفات ۸-۴-۱۹۵۹ء، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۹-۴-۱۹۵۹ء)۔

فیاض علی خان، نواب کنج پورہ : کنج پورہ ضلع کرنال کے رئیس، نوابان مالیر کوٹلہ کے رشتہ دار، وفات ۲۰-۸-۱۹۸۲ء، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۲-۸-۱۹۸۲ء)۔

فیصل سمیع زبیری : ادیب، شاعر، وحشت تخلص، ماہر موسیقی، کالم نگار، ولادت آبائی وطن: مراد آباد، وفات اواخر مارچ ۱۹۸۱ء، فیصل آباد (مضمون "نوائے وقت" لاہور ۷-۴-۱۹۸۱ء)۔

فیض احمد سہروردی، صاحبزادہ سیّد : قلعہ گوجر سنگھ لاہور کی دینی شخصیت، وفات ۶-۸-۱۹۸۲ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۷-۸-۱۹۸۲ء)۔

فیض احمد فیضؔ : شاعر، صحافی، ۷۳ سال عمر پائی، ولادت ۱۹۱۰ء، کالا قادر (نارووال)، وفات ۲۰-۱۱-۱۹۸۴ء، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("جنگ" لاہور ۲۱؍ نومبر ۱۹۸۴ء)۔

فیض الحسن تنویر، علّامہ : شاعر، عالم دین، مصنف، وفات ۳-۹-۱۹۸۵ء، فقیر والی (بہاول نگر)۔

فیض الحسن، صاحبزادہ : مقرر، شیخ طریقت، سیاست دان، مجلس احرار کے رہنما، ۷۲ سال عمر پائی، وفات ۲۳؍ فروری ۱۹۸۴ء، آلو مہار ("جنگ" لاہور ۲۴-۲-۱۹۸۴ء)۔

فیض محمّد، شیخ : سابق ایڈووکیٹ جنرل، سابق چیف جسٹس ریاست بہاولپور، سابق سپیکر پنجاب اسمبلی، وفات ۱۹؍ فروری ۱۹۶۲ء، ڈیرہ غازی خان ("نوائے وقت" لاہور ۲۰-۲-۱۹۶۲ء)۔

فیض محمّد فیض : صحافی، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۶-۱-۱۹۸۴ء، راوی پارک، لاہور ("جنگ" لاہور ۷-۱-۱۹۸۴ء)۔

فیض محمّد قادری، الحاج : سابق سربراہ انتظامیہ جامعہ نظامیہ رضویہ لوہاری گیٹ لاہور، وفات ۱۳-۱۰-۱۹۸۶ء،

میانی صاحب، لاہور (”جنگ“ لاہور ۱۹۸۶ء-۱۰-۱۴)۔

ق

قابل اجمیری : ممتاز شاعر، ولادت ۲۷ر اگست ۱۹۳۱ء، چرنی (اجمیر) وفات ۱۹۶۲ء-۱۰-۳، حیدرآباد، (”نوائے وقت“ لاہور ۱۹۶۲ء-۱۰-۵)۔

قابل گلاؤٹھوی، سیّد : شاعر، برادر سیّد منصور عاقل، وفات ۵ر جولائی ۱۹۸۲ء، واہ کینٹ۔

قاتل اجمیری، عبدالرحمٰن : شاعر، ۲۸ سال عمر پائی، وفات ستمبر ۱۹۶۴ء، حیدرآباد سندھ۔

قادری، ڈبلیو، بی : سابق سیکریٹری قومی اسمبلی، وفات ۲۷ر دسمبر ۱۹۶۶ء، مسجد دلکشا ڈھاکہ (”نوائے وقت“ لاہور ۱۹۶۶ء-۱۲-۲۸)۔

قاسم خان، حکیم : حکیم اجمل خان دہلوی کے برادر زادے، حکیم حبیب اشعر کے والد گرامی، وفات ۷ر اگست ۱۹۶۳ء، اچھرہ، لاہور (”نوائے وقت“ لاہور ۱۹۶۳ء-۸-۸)۔

قاسم، ڈاکٹر، اے : ماہر امراض قلب، ۴۶ سال عمر پائی، وفات ۱۴ر جولائی ۱۹۶۴ء، کراچی (”نوائے وقت“ ۱۹۶۴ء-۷-۱۵)۔

قاسم رضوی، سیّد : مسلم سٹوڈنٹس فیڈریشن کے رہنما، سابق ڈائریکٹر سول سروس اکیڈیمی، وفات ۱۹۷۵ء-۶-۶، میانی صاحب، لاہور (”نوائے وقت“ لاہور ۱۹۷۵ء-۶-۷)۔

قاسم رضوی، سیّد : حیدرآباد دکن کے عظیم مجاہد، رضاکار فورس کے سربراہ، وفات ۱۹۶۴ء، پاپوش نگر، کراچی۔

قائداعظم، محمد علی جناح : معروف مسلم بیرسٹر، تحریکِ آزادی و آل انڈیا مسلم لیگ کے صدر، بانیٔ پاکستان، پاکستان کے پہلے گورنر جنرل، ولادت ۱۸۷۶ء-۱۲-۲۵، کراچی، وفات ۱۱ر ستمبر ۱۹۴۸ء، کراچی (”نوائے وقت“ لاہور ۱۹۴۸ء-۹-۱۳)۔

قائم الدین عباسی : خطیب، عالم، تحریک ختم نبوت کے کارکن، ولادت

محمد پور دیوان (ڈیرہ غازی خاں)، وفات ۱۹۷۴ء، جتوئی (مظفر گڑھ)۔

قدرت اللہ خان، اُستاد : فرزند مبارک علی خان، ماہر موسیقی، دبستان گوالیار کے نمایندے، ۷۲ سال عمر پائی، وفات ۲۶-۲-۱۹۸۴ء، کراچی۔

قدرت اللہ شہاب : سابق صدر انجمن ترقیٔ اردو پاکستان، ممتاز آفیسر، سفارت کار، ۷۰ سال عمر پائی، ادیب، وفات ۲۴-۷-۱۹۸۶ء، اسلام آباد، ("جنگ" لاہور ۲۵-۷-۱۹۸۶ء)۔

قدوسی، مولانا اعجاز الحق : نامور عالم دین، مورخ، محقق، وفات ۱۹ر فروری ۱۹۸۶ء، کراچی۔

قربان علی بگٹی : دانشور، ادیب، ۴۹ سال عمر پائی، وفات ۷-۱-۱۹۸۶ء، گوٹھ روحل بگٹی (لاڑکانہ)۔

قربان علی خان : سابق انسپکٹر جنرل پولیس پنجاب و بلوچستان، ۶۸ سال عمر پائی، دفات ۲-۸-۱۹۶۶ء، کوئٹہ، ("نوائے وقت" لاہور ۳-۸-۱۹۶۶ء)۔

قزلباش، آغا سرخپوش : ممتاز ادیب، اردو کتابوں کے ناشر، وفات ۳۰-۶-۱۹۸۶ء، کراچی۔

قطب ربانی، چودھری : گوجرانوالا کی معروف شخصیت، مسلم لیگی کارکن، چیرمین یونین کونسل سوہدرہ، ۳۰ سال مشن سکول وزیر آباد میں تدریس کی، وفات ۱۰ر جنوری ۱۹۷۴ء، سوہدرہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۱-۱-۱۹۷۴ء)۔

قلندر حسین شاہ، سیّد : تحریک پاکستان کے سرگرم کارکن، یونینسٹ پارٹی کے سخت ترین مخالف، وفات یکم مئی ۱۹۷۶ء، جہانیاں ("نوائے وقت" لاہور ۳-۵-۱۹۷۶ء)۔

قلندر خان، مولانا : نامور عالم دین، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۲۸ر دسمبر ۱۹۸۶ء، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("جنگ" لاہور ۲۹-۱۲-۱۹۸۶ء)۔

قلندر علی سہروردی، ابو الفیض : خطیب، عالم، پیر طریقت، مصنف، وفات ۱۰-۹-۱۹۵۸ء، ہنجروال (لاہور) (اجتماع ضدین فی شان قلندر مؤلفہ محمد یوسف سہروردی)۔

قمر الدین خان، ڈاکٹر : ماہر علوم اسلامیہ، مصنف، ۶۹ سال عمر پائی، وفات

۱۶-۳-۱۹۸۵ء، کراچی۔

قمرالدین، شیخ : سابق جنرل سیکریٹری مجلس جمہور اسلام، وفات ۱۶ر نومبر ۱۹۵۵ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۸-۱۱-۱۹۵۵ء)۔

قمرالزمان سبزواری، سیّد : شیعہ عالم، دیال سنگھ کالج لاہور کے اُستاذ فلسفہ و منطق کے ماہر، مصنف، ولادت ۱۹۰۷ء، چھولسہ (بلندشہر)، وفات ۲۹ر جنوری ۱۹۶۰ء، مومن پورہ، لاہور، (لوح مزار)۔

قمر جلالوی، اُستاد محمدّ حسین عابدی : غزل گو شاعر، وفات ۲۴ر اکتوبر ۱۹۶۸ء، علی باغ لیاری، کراچی (ماہنامہ "برہان" دہلی)۔

قمر عباس ندیم، ڈاکٹر : ناول نگار، ۳۶ سال عمر پائی، وفات ۲۰ر مئی ۱۹۸۱ء، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱-۱-۱۹۸۲ء)۔

قمر میرٹھی، ڈاکٹر قمرالدین : شاعر، ولادت: میرٹھ، وفات ۳-۱۲-۱۹۷۷ء، میانی صاحب، لاہور (ماہنامہ "برہان" دہلی)۔

قمقام حسین جعفری، ڈاکٹر سیّد : محقق، ادیب، ڈی لٹ، ۱۱ر فروری ۱۹۸۴ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۲ر فروری ۱۹۸۴ء)۔

قیسی رام پوری : ناول نگار، وفات ۴، ۱۹ء، کراچی (ماہنامہ "قومی زبان" کراچی)۔

قیصر علی خان : گورنر پنجاب کی معائنہ ٹیم کے نائب صدر، مصنف؛ وسیع مطالعہ کے مالک، معاشرتی بہبود کے لیے بڑا کام کیا، ولادت ۲۴-۱-۱۹۱۹ء، رام پور وفات ۱۲-۴-۱۹۷۳ء، (مضمون روز نامہ "امروز" لاہور ۲۴-۱۰-۱۹۸۰ء)۔

قیصر مصطفےٰ : ممتاز قانون دان، سابق صدر ڈسٹرکٹ بار ایسوسی ایشن، وفات ۱۴-۳-۱۹۷۳ء، میانی صاحب، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۱۶-۳-۱۹۷۶ء)۔

ک

کاظم حسین راز : معلم، امریکن سنٹر کے خبرنامہ کے مدیر،

وطن : گوڑگانواں ، وفات ۱۱-۱۲-۱۹۸۳ء ، میانی صاحب ، لاہور (لوح مزار)۔

کاظمی ، علامہ احمد سعید :

دیکھئے :

احمد سعید ، کاظمی مولانا

کامل القادری ، سید : اردو ، فارسی اور بلوچی کے شاعر ، وفات ۲ر جولائی ۱۹۸۲ء ، کراچی ("جنگ" کراچی ۳ر جولائی ۱۹۸۲ء)۔

کبیر الدین رحمانی ، مولانا : سابق صدر جمعیت اہل حدیث مشرقی پاکستان ، وفات ۲۵-۹-۱۹۶۳ء ، ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور ۲۶-۹-۱۹۶۳ء)۔

کبیر خان رسا :

دیکھئے :

رسا جالندھری ،

محمّد کبیر خان ۔

کرامت حسین جعفری سید : سابق پرنسپل ایم اے او کالج لاہور ، ماہر نفسیات ، سابق پرنسپل گورنمنٹ کالج فیصل آباد ، ولادت ۲۱-۵-۱۹۱۲ء ، وفات ۲۳ر دسمبر ۱۹۷۶ء ، ماڈل ٹاؤن ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۴-۱۲-۱۹۷۶ء)۔

کرامت علی ، شیخ : تحریک آزادی کے کارکن ، حکومت پنجاب کے سابق وزیر ، وفات ۸-۹-۱۹۵۱ء ، ("نوائے وقت" لاہور ۱۰-۹-۱۹۵۱ء)۔

کرم الٰہی چوہان ، جسٹس : سابق جج سپریم کورٹ آف پاکستان ، وفات ۴-۲-۱۹۸۲ء ، میانی صاحب ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۵ر فروری ۱۹۸۲ء)

کرم الٰہی نکودری ، مولانا : مرید حضرت تھانویؒ ، صوفی باصفا ، ولادت ۱۹۰۵ء ، نکودر متصل شاہ کوٹ ، (شیخوپورہ) ، وفات ۱۲-۸-۱۹۸۶ء نکودر ("جنگ" لاہور ۱۳-۸-۱۹۸۶ء)۔

کرم امرتسری ، استاد کرم دین : پنجابی کے نامور شاعر ، ۱۰۵ سال عمر پائی ، ولادت امرتسر ، وفات ۱۳-۱-۱۹۵۹ء ، لاہور ("تارے نیل گگن دے" از نادم عصری)۔

کرمانوالا : دیکھیے محمّد اسماعیل سید۔

کرم شاہ ، پیر : سابق ڈپٹی کمشنر ، برادر اصغر نواب سر مہر شاہ آف مکھڈ وفات ۱-۲-۱۹۶۳ء ، جہلم ("نوائے

وقت" لاہور ۱۹۶۳ء-۲-۲)۔

کرم شاہ، قریشی، مخدوم : سجادہ نشین درگاہ سلطان التارکین، حمید الدین، متو مبارک ممیانوالی قریشیاں کے بااثر زمیندار، "تاریخ جلیلہ" میں ان کا تذکرہ موجود، وفات ۱۹۶۰ء-۲-۸، متو مبارک (رحیم یارخاں) ("رہبر" بہاولپور ۱۹۶۰ء-۲-۹)۔

کریم احمد خان : ساکن دھوگڑی، مددگار ناظم تعلیمات حیدرآباد دکن، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۷ء-۳-۳، میاں میر، لاہور (لوح مزار)۔

کریم اللہ خان درّانی جسٹس : سابق جج پشاور ہائی کورٹ، سابق جج وفاقی شرعی عدالت، ۵۵ سال عمر پائی، وفات (حادثہ) ۱۹۸۲ء-۲-۱۵، پشاور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۲ء-۲-۱۶)

کریم بخش، قاری : استاذ القراء، مدرسہ فرقانیہ لکھنؤ سے سند فراغت، ۱۹۱۹ء میں امرتسر اور پھر لاہور میں قرأت سکھائی، ولادت ۱۸۸۸ء، شاہجہان پور، وفات ۱۹۶۲ء-۱۲-۱۲، میانی صاحب، لاہور (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

کشفی شاہ، سیّد محمّد اشرف : والد بزرگوار سید محمّد ظفر، بانی سیرت کمیٹی و جشن میلاد النبیؐ، وفات ۱۹۷۶ء-۳-۱۱، چک قاضیاں (شکرگڑھ) ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۶ء-۳-۱۲)۔

کشفی ملتانی، فقیر اللہ بخش : شاعر، ولادت ۱۹۰۰ء-۶-۱۵، ڈیرہ دین پناہ، وفات ۱۹۷۶ء-۲-۲۱، ڈیرہ دین پناہ (کوٹ ادّو)۔

کشور نصیر : اہلیہ ممتاز ادیب نصیر انور، پنجابی ڈرامہ نویس، وفات ۱۹۷۵ء-۱۲-۲، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۵ء-۱۲-۳)۔

کفایت حسین، حافظ : شیعہ عالم، بلند پایہ مقرر، حافظ قرآن، ولادت ۱۹۱۸ء، شکارپور (بلندشہر)، وفات ۴ر اپریل ۱۹۶۸ء، لاہور (تذکرہ علمائے امامیہ مؤلفہ عارف حسین نقوی)۔

کلیم بخاری، سیّد خادم حسین : شاعر، مرثیہ گو، وفات ۱۹۶۸ء-۱۱-۱۶، مومن پورہ، لاہور (لوح مزار)

کمال رضا خان : سابق اسسٹنٹ

ڈائریکٹر تعلیمات حیدر آباد دکن، وفات ۱۸-۳-۱۹۵۸ء، شیخوپورہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹-۳-۱۹۵۸ء)۔

کمال افضل فاروقی : بارایٹ لا، دانشور، مصنف، ماہر قانون، فقہ و اسلامی تاریخ، وفات ۲۱-۱۱-۱۹۸۶ء، کراچی ("جنگ" لاہور ۲۳-۱۱-۱۹۸۶ء)۔

کنول خان، چوہدری : میوات و گوڑگانواں کے مسلم لیگی رہنما، تحریک پاکستان کے کارکن، ۷۱ سال عمر پائی، وفات ۲۷-۴-۱۹۷۸ء، کوٹ رادھاکشن ("نوائے وقت" لاہور ۱۰-۵-۱۹۷۸ء)۔

کوثر القادری : شاعر، وفات آواخر اگست ۱۹۸۴ء۔

کوکب تبریزی، محمود الحسن : اردو، فارسی، ہندکو اور پشتو کے شاعر، ۷۱ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۹ء، پشاور (ماہنامہ "قومی زبان" کراچی)

کوکب سعادت، مس : سابق لیکچرار شعبۂ اطلاقی نفسیات، پنجاب یونیورسٹی لاہور، وفات (قتل) ۲-۹-۱۹۸۰ء، لبرٹی مارکیٹ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۳-۹-۱۹۸۰ء)۔

گ

گل حسن صدیقی مجددی : شیخ طریقت، سجادہ نشین، ولادت ۱۳۲۷ھ بدین، وفات ۱۹۸۲ء، لواری شریف۔

گل حسن منگھی : سیاست دان، سابق رکن مغربی پاکستان اسمبلی، ۵۸ سال عمر پائی، وفات ۱۶-۵-۱۹۷۸ء، روہڑی ("نوائے وقت" لاہور ۱۷-۵-۱۹۵۸ء)

گل حسن، مولانا : تلمیذ شیخ الہند، تحریک خلافت کے رہنما، ولادت ۱۸۷۴ء بفہ (مانسہرہ)، وفات ۱۲-۳-۱۹۶۴ء، بفہ۔

گل حسن ابڑو : سندھی ادیب۔ ۴۴ سال عمر پائی، وفات ۶-۱۱-۱۹۸۶ء، کراچی۔

گل خان نصیر : سابق وزیر حکومت بلوچستان، بلوچی شاعر، ادیب، مورخ، ۶۹ سال عمر پائی، وفات ۶-۱۲-۱۹۸۳ء، نوشکی ("جنگ" کراچی ۷-۱۲-۱۹۸۳ء)۔

گل محمد : سرحد کے ممتاز صنعت کار، مخیر اور نیک دل انسان، مسلم لیگی، چیف

پارلیمانی سیکریٹری مغربی پاکستان اسمبلی، صدر چیمبر آف کامرس، ۵۶ سال عمر پائی، وفات (حادثہ) ۲۸-۵-۱۹۸۲ء، پشاور ("نوائے وقت" لاہور ۲۹-۵-۱۹۸۲ء)۔

گل محمد ترین، میاں: ممتاز صنعت کار، بانی گل ٹیکسٹائل انڈسٹری، متعدد سماجی اور تعلیمی اداروں کے سرپرست، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۲۵-۱۰-۱۹۷۰ء، ملتان ("نوائے وقت" لاہور ۲۶ر اکتوبر ۱۹۷۰ء)۔

گل زار احمد، ڈاکٹر: معروف فزیشن، پرنسپل نشتر کالج، ملتان، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۶-۶-۱۹۸۷ء، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۷-۶-۱۹۸۷ء)

گلزار احمد مظاہری، مولانا: عالم دین، سابق ڈائریکٹر علماء اکیڈمی منصورہ، ولادت ۱۰-۲-۱۹۲۲ء، بھیرہ، وفات ۱۰ر ستمبر ۱۹۸۶ء، اچھرہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۱-۹-۱۹۸۶ء)۔

گلزار حسین شاہ، سیّد: شیخ طریقت، فرزند و خلیفہ سیّد چراغ علی شاہ نقشبندی مجددی، ماہر مثنوی مولانا رومؒ وفات ۲۸-۳-۱۹۸۱ء، سمندری، (نجم الہدیٰ لاہور: ۱۹۸۶ء)۔

گوگا پہلوان، معظم: فرزند امام بخش پہلوان رستم ہند، برادر بھولو پہلوان، کشتی لڑتے ہوئے اپنے بھتیجے ناصر کی فلائنگ کک لگنے سے فوت ہوا، ۴۰ سال عمر پائی، وفات ۲۵-۲-۱۹۸۱ء، پیر مکی، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۶-۲-۱۹۸۱ء)۔

گوہر الدین، سائیں: پیر طریقت وفات ۲-۲-۱۹۵۲ء، جبینہ ہڑ (گجرات)

گیتی آراء: زوجہ میاں بشیر احمد، بنت میاں سر محمد شفیع، تحریک آزادی میں حصّہ لیا، خواتین کے تعلیمی اور سماجی کاموں میں حصہ لیا، ولادت ۱۱-۸-۱۸۹۹ء، لاہور، وفات ۲۸-۱-۱۹۷۸ء، باغبانپورہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۹ جنوری ۱۹۷۸ء)۔

ل

لال حسین اختر: تحریک خلافت کے کارکن، تحریک ختم نبوت کے کارکن،

ولادت وطن: دھرم کوٹ رندھاوا، (گورداسپور) وفات ۱۱-۷-۱۹۷۳ء، دین پور شریف، (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

لال دین قیصر: پنجابی شاعر، تحریک خلافت میں شریک، تحریک پاکستان میں حصہ، ولادت ۱۸۹۹ء، لاہور، وفات ۱۵-۹-۱۹۵۶ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۶-۹-۱۹۵۶ء)۔

لال شاہ بخاری: سابق سفیر پاکستان متعینہ عراق، اولمپک کھلاڑی، ۵۳ سال عمر پائی، وفات ۲۲ر جولائی ۱۹۵۹ء، وفات بغداد تدفین کراچی، ("نوائے وقت" لاہور ۲۳-۷-۱۹۵۹ء)۔

لال میاں، عبداللہ ظہیر الدین: سیاست دان، وفات ۷-۴-۱۹۶۷ء، کاکس بازار، ("نوائے وقت" لاہور ۸ر اپریل ۱۹۶۷ء)۔

لایق علی، میر: سابق وزیر اعظم حیدر آباد دکن، ۶۷ سال عمر پائی، وفات ۲۳-۱۰-۱۹۷۱ء نیویارک ("نوائے وقت" لاہور ۲۵-۱۰-۱۹۷۱ء)۔

لطف اللہ، قاری: عالم دین، صدر مدرس جامعہ رشیدیہ رائے پور، ولادت جنوری ۱۹۲۱ء، رائے پور، (جالندھر)، وفات ۳-۱۰-۱۹۵۶ء، ساہی وال (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

لطف اللہ، مولانا: فاضل دیوبند، غلام غوث ہزاروی اور محمد یوسف بنوری کے ساتھی، وفات ۴-۸-۱۹۸۳ء، جہانگیرہ (صوابی) (ماہنامہ "الحق" اکوڑہ خٹک)۔

لطیف الرحمٰن: ہاکی کے اولمپک کھلاڑی، ۶۳ سال عمر پائی، وفات ۲۷ر فروری ۱۹۸۷ء، فیصل آباد ("جنگ" لاہور ۲۸-۲-۱۹۸۷ء)۔

لطیف انور، علامہ: ممتاز شاعر، صحافی، ریڈیو پاکستان لاہور سے منسلک، وفات ۱۷-۴-۱۹۶۸ء، میانی صاحب لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۸-۴-۱۹۶۸ء)۔

لعل خان، ملک: تحریک خلافت کے رہنما، ولادت ۱۸۸۹ء، مرجان (گجرات)، وفات ۱-۱-۱۹۷۶ء، میانی صاحب لاہور (لوح مزار)۔

لیاقت علی خان، نوابزادہ: سیکریٹری جنرل آل انڈیا مسلم لیگ، رہنمائے

تحریک آزادی، سابق وزیر اعظم پاکستان، ولادت ۱۸۹۵ء-۱۰-۱، کرنال، وفات ۱۹۵۱ء-۱۰-۱۶، مزار قائد، کراچی (بے تیغ سپاہی مؤلفہ صدیق علی خان)۔

لیڈی سر رحیم بخش : رفیقۂ حیات مولوی سر رحیم بخش، سابق صدر ریجنسی کونسل ریاست بہاولپور، وفات ۱۹۵۵ء-۲-۱۹، لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۵ء-۲-۲۳)۔

لیڈی سر عبدالقادر : اُردو زبان کی محسنہ، حقوق نسواں کی حامی، رفیقۂ حیات سر شیخ عبدالقادر مدیر " مخزن"، ۸۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۵ء-۷-۲۹، میانی صاحب، لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۵ء-۷-۳۰)۔

لیڈی سر عمر حیات خان ٹوانہ : والدہ ملک خضر حیات خان ٹوانہ، ۸۹ سال عمر پائی، وفات ۲۷ر فروری ۱۹۶۳ء، کالرا (سرگودھا) ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۳ء-۲-۲۸)

لیڈی سر لیاقت حیات خان : سابق وزیر اعلیٰ ریاست پٹیالہ کی رفیقۂ حیات، وفات ۱۹۶۳ء-۲-۸، لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۹ر فروری ۱۹۶۳ء)۔

لیڈی فہمیدہ : زوجہ سر شفاعت احمد خان، سابق صدر شعبۂ تاریخ الٰہ آباد یونیورسٹی، بنت جسٹس شاہ دین، خواہر میاں بشیر احمد، جنرل عتیق الرحمن کی خوشدامن، وفات ۱۹۸۰ء-۲-۲۶، باغبانپورہ، لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۰ء-۲-۲۷)۔

م

ماسٹر صادق : ہارمونیم نواز، ماہر موسیقی، متعدد موسیقاروں کے اُستاد، وفات ۱۹۸۷ء-۷-۵، راولپنڈی، (" جنگ" لاہور ۱۹۸۷ء-۷-۶)۔

ماہر افغانی : ممتاز شاعر، وفات ۱۹۸۳ء-۹-۵، کراچی (" جہاد" پشاور ۱۹۸۳ء-۹-۶)

ماہر القادری، منظور حسین : مدیر " فاران" کراچی، ادیب، نقاد،

شاعر، ولادت ۳۰-۷-۱۹۰۷ء، وفات ۱۲-۵-۱۹۷۸ء، مکہ مکرمہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۳-۵-۱۹۷۸ء)

مائل کرنالی، سیّد محمود علی:
ممتاز شاعر، ولادت ۱۹۰۳ء کرنال وفات ۲۲-۱۰-۱۹۷۲ء، گوجرانوالہ ("خصوصی مجلّہ" گورنمنٹ کالج گوجرانوالہ)

مائل نقوی۔ سیّد عبدالجلیل:
محقق، ادیب، شاعر، مصنف: "محبّت کے سچے افسانے" "تلامیذ الرحمٰن"، وفات ۷-۱-۱۹۸۲ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۸-۱-۱۹۸۲ء)۔

مبارز خان، راجا: سیاستدان، رکن قومی اسمبلی، ضلعی صدر پاکستان پیپلز پارٹی، وفات ۱۲-۳-۱۹۸۷ء، چک ۲۸۷ گ ب (ٹوبہ ٹیک سنگھ) ("جنگ" لاہور ۱۴-۳-۱۹۸۷ء)۔

مبارک بیگم، سیّدہ: زوجہ سر مراتب علی، سماجی کارکن، مخیّر خاتون، بانی امام باڑہ مبارک بیگم بھاٹی دروازہ لاہور، وفات ۳۰-۱۲-۱۹۶۹ء، امام باڑہ مبارک بیگم، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۳۱-۱۲-۱۹۶۹ء)۔

مبارک شاہ جیلانی، سیّد:
عالم و فاضل، مبارک لائبریری کے مالک، اردو ادب پر بہترین کتابوں کا مجموعہ تیار کیا۔، وفات ۲۱-۱۱-۱۹۶۹ء، محمد آباد (صادق آباد) (مکتوب انیس جیلانی بنام راقم)۔

مبارک علی خان صاحب:
پاک و ہند کے نامور موسیقار، وفات ۲۱-۱۰-۱۹۵۷ء، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۲۲-۱۰-۱۹۵۷ء)

مبارک علی شاہ قصوری، سیّد:
عالم، صوفی، ولادت ۲۳-۳-۱۸۹۵ء، قصور، وفات ۱۰-۱-۱۹۵۳ء، کوٹ مراد خان، قصور (مکتوب محمد صادق قصوری بنام راقم)۔

مبارک علی شاہ، گیلانی:
سجادہ نشین درگاہ شیخ طاہر بندگی لاہور، والد بزرگوار سیّد بشیر ہندی مرحوم، پروپرائیٹر گیلانی پریس لاہور، ۹۱ سال عمر پائی، وفات ۲۰-۲-۱۹۶۱ء، میانی صاحب لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۱ فروری ۱۹۶۱ء)۔

مبارک علی شاہین، سیّد: صحافی،

مدیر "مظلوم کشمیر"، ۶۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۵ء-۸-۱۸، بی بی پاک دامنان، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۵ء-۸-۱۹)۔

مبارک علی شاہ، شیخ : ناشر، کتب فروش، مولانا حسرت موہانی کے دوست، ۹۲ سال عمر پائی، وفات یکم اپریل ۱۹۸۳ء، مومن پورہ، لاہور، ("جنگ" لاہور ۱۹۸۳ء-۴-۲)۔

مبارک علی، میجر سیّد : مسلم لیگ کے رہنما، کرنل عابد حسین کے بھائی، سابق صوبائی وزیر، ۹۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۵ء-۵-۲۶، شاہ جیونہ (جھنگ) ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۵ء-۵-۲۷)

مبارک علی ہمدانی، حکیم سیّد : تحریک ختم نبوت کے کارکن، طبیب حاذق، مصنّف: سیّد البشر، مرزائے قادیانی، ذکرِ خیر، ولادت ۱۸۹۵ء-۳-۲۳، قصور، وفات ۱۹۵۳ء-۱-۱۰، قصور (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

مجاز لودھی اکبر آبادی : ممتاز شاعر، ۵۰ سال عمر پائی، وفات ۱۳ر دسمبر ۱۹۷۸ء، کراچی (حمید الدین شاہد "سب رس" خصوصی نمبر)۔

مجاہد حمید : کشتی رانی کا قومی چمپئن، عمر ۲۱ سال، وفات (حادثہ) ۱۴ر جولائی ۱۹۸۷ء، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۵ر جولائی ۱۹۸۷ء)۔

مجتبیٰ حسن زیدی، سیّد : سابق ڈپٹی کمشنر ڈیرہ اسماعیل خان، وفات (حادثہ) وسط جولائی ۱۹۵۷ء، مشہد، (ایران) ("نوائے وقت" لاہور، ۲۰ر اگست ۱۹۵۷ء)۔

مجیب الرحمٰن : سابق صوبائی سیکریٹری خوراک، ولادت ۲۸ر فروری ۱۹۳۴ء، وفات (حادثہ) ۷ر اکتوبر ۱۹۷۱ء، گلبرگ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۱ء-۱۰-۸)۔

مجیب الرحمٰن، شیخ : بانی مشرقی بنگال مسلم سٹوڈنٹس لیگ (۱۹۴۷ء)، سیکرٹری مشرقی پاکستان عوامی لیگ (۱۹۵۳ء) وزیر مشرقی پاکستان (۱۹۵۴ء)، مرکزی رہنما سقوط ڈھاکہ، بانی صدر بنگلہ دیش، ولادت ۱۹۲۲ء، فرید پور، وفات (قتل) ۱۹۷۵ء-۸-۱۵

مجیب الرحمٰن، مفتی : مزاح نگار، مصنف: "فی سبیل اللہ"، " دفتری

ترکیبات و محاورات"۔ سابق شریک معتمد وزارت دفاع اسلام آباد، مقتدرہ قومی زبان سے منسلک تھے۔ ولادت ۱۹۲۳ء گجرات، وفات (حادثہ) ۴-۷-۱۹۸۵ء، چک لالہ، راولپنڈی (معلومات از عطش درانی)۔

مجیب قادری بریلوی : شاعر، بٹالہ مسلم ہائی سکول کے استاد، جامعہ قادریہ ساہی وال کے سابق پرنسپل، سابق پرنسپل قادریہ ہائی سکول ساہی وال، وفات ۱۴-۲-۱۹۵۷ء، ساہی وال، ("نوائے وقت" لاہور، ۲۰ر فروری ۱۹۵۷ء)۔

مجید احمد تاثیر، حکیم : ممتاز شاعر، وفات ۱۶-۲-۱۹۸۲ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۸ر فروری ۱۹۸۲ء)۔

مجید الملکؔ : معروف صحافی، برادر حمید الملکؔ، وفات (حادثہ) ۲۰ر مئی ۱۹۶۵ء، قاہرہ ("نوائے وقت" لاہور ۲۱-۵-۱۹۶۵ء)۔

مجید امجد، عبد المجید : سابق اسسٹنٹ فوڈ کنٹرولر، مقبول و ممتاز شاعر، مصنف: طارق ابد، مرے خدا مرے دل، شب رفتہ، چراغ طاق، ولادت ۲۹-۶-۱۹۱۴ء، جھنگ، وفات ۱۱-۵-۱۹۷۴ء، جھنگ ("نوائے وقت" لاہور ۱۲-۵-۱۹۷۴ء)۔

مجید، ایم، اے : آزادی سے قبل کنٹرولر جنرل آف پراسسز حکومت ہند، معروف تاجر، وفات ۱۲-۸-۱۹۵۷ء، کراچی ("نوائے وقت" ۱۳-۸-۱۹۵۷ء)۔

مجید شاہد : معروف شاعر، احسان دانش سے تلمذ تھا، وفات وسط جولائی ۱۹۸۳ء، کراچی ("جنگ" لاہور ادبی ایڈیشن)۔

مجید لاہوری : شاعر، مزاح نگار، صحافی، مدیر ہفت روزہ "نمکدان" کراچی ۴۰ سال عمر پائی، وفات ۲۶-۶-۱۹۵۷ء، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۲۷ر جون ۱۹۵۷ء)۔

محبّت خان جی رسول خان جی، نواب سر : نواب جوناگڑھ، ولادت ۲-۸-۱۹۰۰ء، جوناگڑھ، وفات ۷-۱۱-۱۹۵۹ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی

(لوح مزار)
محبوب الحسن ہاشمی، مولانا سید: شاعر، استاد، تلمیذ آرزو لکھنوی، ہیڈ ماسٹر کینٹ ہائی سکول لاہور، وفات ۱۹۸۷ء-۸-۱۲، لاہور، ("جنگ" لاہور ۱۹۸۷ء-۸-۱۳)۔

محبوب الرسول، صاحبزادہ: سجادہ نشین للہ شریف، وفات ۲۰ ستمبر ۱۹۷۱ء، للہ شریف (جہلم) (مکتوب صاحبزادہ عبدالرسول بنام راقم)۔

محبوب الرشید: سابق گورنر سٹیٹ بینک آف پاکستان، سابق ڈپٹی چیئرمین منصوبہ بندی کمیشن، تین بار اعلیٰ سرکاری اعزازات سے نوازے گئے۔ وفات ۱۹۷۹ء-۲-۷، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۹ء-۲-۳)۔

محبوب الٰہی، پروفیسر صوفی: پہلے سکھ تھے، پھر مسلمان ہو گئے۔ ایم اے انگریزی، ولادت ۱۸۹۴ء-۱۰-۷، واہنڈو (گوجرانوالہ)، وفات ۱۹۷۴ء-۱۱-۷ واہنڈو ("مجلہ خصوصی" گورنمنٹ کالج گوجرانوالہ)

محبوب الٰہی، شیخ: والد ماجد شیخ منظور الٰہی، سابق رکن صوبائی اسمبلی، سابق صدر انجمن اسلامیہ لائل پور، اسلامیہ کالج لائل پور کے بانی مبانی، سابق رکن سنڈیکیٹ پنجاب یونیورسٹی، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۸ء-۲-۱۹، فیصل آباد ("نوائے وقت" لاہور ۲۰ فروری ۱۹۶۸ء)۔

محبوب الٰہی منگلوری، مولانا: فاضل دیوبند، مصنف: تحفۂ سعدیہ، استاد مدرسہ فتح پوری دہلی، صوفی صافی ضمیر، ولادت ۱۹۱۱ء-۸-۲، منگلور (سہارنپور)، وفات ۱۹۸۱ء-۱۲-۲۷، میانی صاحب، لاہور (مکتوب حکیم انوار الٰہی فرزند مرحوم بنام راقم)۔

محبوب عالم، چودھری: سابق صدر ڈسٹرکٹ مسلم لیگ گورداسپور، نامور ایڈووکیٹ، وفات ۱۹۶۴ء-۹-۷، اوکاڑہ ("نوائے وقت" لاہور ۸ ستمبر ۱۹۶۴ء)۔

محبوب عالم، سید: سول سروس آفیسر، کیپٹن ہاکی ٹیم مسلم یونیورسٹی علی گڑھ ۱۹۱۶ء-۱۹۱۲ء، ماہر تعلیم، سماجی کارکن، کھلاڑی، ادارہ تہذیب الاخلاق لاہور

کے روحِ رواں، وفات ۲۵-۶-۱۹۷۸ء لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۶ جون ۱۹۷۸ء)۔

محبوب عالم، علّامہ حکیم: برادر اصغر علّامہ محمد عالم آسی امرتسری، مصنف: خیابانِ شعرِ محبوب، اُردو، فارسی اور پنجابی کے شاعر، "مطب محبوب" "کشکول محبوب" بیاض اوراد و اعمال، بہترین خوشنویس، وفات ۱۰ ستمبر ۱۹۷۴ء، راگھو سیداں، کوٹ تارڑ (گوجرانوالا) (مکتوب میاں ضمیر احمد بنام راقم)

محبوب علی چنّہ، پروفیسر: ماہر تعلیم، عربی اور فارسی کے زبردست عالم، سابق پرنسپل سچل سرمست کالج حیدر آباد، سابق سیکریٹری نیشنل بُک فاؤنڈیشن، سابق پرنسپل ریسرچ فیلو کمیشن برائے تحقیق تاریخ و ثقافت اسلام آباد، وفات وسط نومبر ۱۹۷۷ء، دوران حج، سعودی عرب، ("نوائے وقت" لاہور ۳۰-۱۱-۱۹۷۷ء)۔

محبوب علی شاہ اٹکی: خوشنویس، صرفی نحوی، مدرس، شیعہ عالم، مصنف:

"ہارون مہدی"، "بخاری کا صحیح فیصلہ"، ولادت ۱۹۰۱ء، سگھر (اٹک)، وفات ۱۹۵۴ء، خوشاب (تذکرہ علمائے امامیہ حسین عارف نقوی)۔

محسن اعظم گڑھی: شاعر، عالم، ۹۵ سال عمر پائی، وفات ۱۱ دسمبر ۱۹۷۵ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۲ دسمبر ۱۹۷۵ء)۔

محسن شاہ، سیّد: انجمن حمایت اسلام لاہور کے صدر، قانون دان، وفات ۴-۶-۱۹۶۹ء میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۵ جون ۱۹۶۹ء)۔

محسن علی عباسی، ڈاکٹر سیّد: معروف سول سرجن، بانی انجمن تعمیل اسلام لاہور، ولادت آبائی وطن: راہوں (جالندھر) وفات ۷-۲-۱۹۷۸ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۸ فروری ۱۹۷۸ء)۔

محمد ابراہیم: سابق وائس چانسلر ڈھاکہ یونیورسٹی، سابق وفاقی وزیر قانون، سابق جج ڈھاکہ ہائی کورٹ، وفات ۱۳-۱۰-۱۹۶۶ء، ڈھاکہ ("نوائے

"نوائے وقت" لاہور ۱۴-۱۰-۱۹۶۶ء)

محمد ابراہیم، پروفیسر: سابق استاد دہلی کالج آف کامرس پنجاب یونیورسٹی، لاہور، وفات ۷ر جنوری ۱۹۷۴ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۸ر جنوری ۱۹۷۴ء)۔

محمد ابراہیم انصاری، حاجی: چیئرمین بلدیہ گوجرانوالہ، مسلم لیگی رہنما، وطن بھوجیاں (امرتسر)، وفات ۱۶ر مئی ۱۹۸۷ء، قبرستان کلاں، گوجرانوالا ("نوائے وقت" لاہور ۱۸-۵-۱۹۸۷ء)۔

محمد ابراہیم بلوچ: سندھی ادیب، وفات ۲۶-۷-۱۹۸۶ء، گڑھی یاسین، سندھ (خبرنامہ اکادمی ادبیات اسلام آباد ستمبر ۱۹۸۶ء)۔

محمد ابراہیم جگرانوی، مولانا: فاضل دیوبند، مدرس، ساٹھ سال درس دیا، مرید رشید احمد گنگوہی و خلیفہ شاہ عبدالقادر رائپوری، ولادت (نکودر)، وفات ۹-۹-۱۹۷۰ء عربیہ مدرسہ، میاں چنوں (تذکرہ علمائے پنجاب، مؤلفہ اختر راہی)۔

محمد ابراہیم، حکیم: اوکاڑہ کی بزرگ شخصیت، وفات ۲۶-۴-۱۹۸۱ء، اوکاڑہ ("نوائے وقت" لاہور ۲۸-۴-۱۹۸۱ء)۔

محمد ابراہیم خان جھگڑہ: سیاست دان، ممبر اسمبلی، مغربی پاکستان مسلم لیگ (کنونشن) کے نائب صدر، وفات ۶-۱۲-۱۹۷۴ء جھگڑہ (پشاور)، ("نوائے وقت" لاہور ۷ر دسمبر ۱۹۷۴ء)۔

محمد ابراہیم خلیل، ڈاکٹر شیخ: محقق، نقاد، افسانہ نگار، ولادت ۲۴-۱۲-۱۹۰۰ء کراچی، وفات ۱۹-۱۱-۱۹۸۲ء، حیدرآباد ("جنگ" کراچی ۲۰-۱۱-۱۹۸۲ء)۔

محمد ابراہیم، خواجہ حافظ: سجادہ نشین خانقاہ احمدیہ سعیدیہ موسیٰ زئی، نقشبندیہ مجددیہ سلسلے کے شیخ طریقت، ولادت ۱۸۹۷ء موسیٰ زئی، وفات ۱۱ر فروری ۱۹۵۸ء موسیٰ زئی (معلومات از حکیم محمد موسیٰ امرتسری)

محمد ابراہیم سیالکوٹی، مولانا میر: عالم دین، تلمیذ مولانا

حافظ عبد المنان وزیر آبادی، مصنف: 'تاریخ اہل حدیث، تفسیر الدر النظیم' مدیر ماہنامہ الہادی سیالکوٹ، ولادت اپریل ۱۸۷۴ء، وفات ۱۹۵۶ء-۷-۱، سیالکوٹ (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

محمّد ابراہیم علی چشتی: ادیب' مفکر، فرزند گرامی محرم علی چشتی ابن احمد بخش یکدل، وفات ۱۹۶۸ء-۷-۹، تکیہ صابر شاہ، لاہور (مدینۃ الاولیاء مؤلفہ محمد دین کلیم)۔

محمّد ابراہیم، مولانا:

دیکھئے:

محمّد ابراہیم جگرالوی

مولانا۔

محمّد ابراہیم ہاشمی، پیر: سابق انسپکٹر آف سکولز پونچھ، والد ماجد حافظ محمّد یعقوب ہاشمی سیکرٹری تعلیم آزاد جموں وکشمیر حکومت، ۹۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۴ء-۱۲-۳، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۴ء-۱۲-۴)۔

محمّد احسان، میاں: بانی پیکو آرٹ پریس لاہور، وفات ۱۱ر ستمبر ۱۹۶۲ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۲ء-۹-۱۲)۔

محمّد احسن چنہ، حافظ: کہنہ مشق سندھی شاعر، ۸۶ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۶ء-۶-۱۹، دادو، (خبر نامہ" اکادمی" ادبیات، اسلام آباد جولائی ۱۹۸۶ء)۔

محمّد احسن فاروقی، ڈاکٹر: معلم، اُردو زبان کے اسکالر، سابق صدر شعبہ انگریزی بلوچستان یونیورسٹی' مصنف: شام اودھ، سنگم، یوم پاکستان' میر انیس اور مرثیہ نگاری، اردو ناول کی تنقیدی تاریخ، ولادت ۲۲ر نومبر ۱۹۱۲ء، وفات ۱۹۷۸ء-۴-۲۶، کراچی (ماہنامہ" قومی زبان" کراچی)۔

محمّد احمد پانی پتی، شیخ: ابن شیخ محمّد اسمٰعیل پانی پتی، مصنف: مترجم، عربی سے اردو میں ترجمہ کرنے کا ماہر، ۳۲ سال عمر پائی، وفات ۸ر جنوری ۱۹۶۲ء، لاہور ("نوائے وقت" ۱۹۶۲ء-۱-۱۰)۔

محمد احمد، حافظ : سابق ڈپٹی سیکریٹری حکومت پاکستان، ۶۸ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۶ء-۴-۲۳، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۴-۲۴)۔

محمد احمد خان : سابق صدر شعبۂ اُردو ایچی سن کالج لاہور، وفات ۱۹۸۵ء-۱۱-۸، سخی حسن، کراچی ("جنگ" لاہور ۱۹۸۵ء-۱۱-۹)۔

محمد احمد خان، سردار : احمد رضا خان قصوری کے والد ماجد' ان کے قتل کے جرم میں ذوالفقار علی بھٹو کو پھانسی کی سزا ملی، ولادت ۲۸ر اگست ۱۹۰۳ء، وفات (قتل) ۱۱ر نومبر ۱۹۷۴ء، دربار بلھے شاہ، قصور، ("نوائے وقت" لاہور ۷۴، ۱۹ء-۱۱-۱۲)۔

محمد احمد سونی پتی، سیّد : شیعہ عالم، آریہ سماجیوں کے خلاف کام کیا، مصنف : ختم نبوت، شہادت عظمیٰ، تفسیر قرآن، ولادت ۱۹۰۱ء، سونی پت، وفات ۱۹۵۸ء-۱۰-۲۴، ملتان (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

محمد احمد، سید ابوالحسنات : خطیب مسجد وزیر خان، عالم دین، شیخ طریقت، مترجم کشف المحجوب، تحریک آزادی کشمیر میں حصہ لیا، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۱ء-۱-۲۰، دربار داتا صاحب' لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۱ر جنوری ۱۹۶۱ء)۔

محمد اختر : سابق سیکریٹری جنرل کراچی یونین آف جرنلسٹس، ممتاز صحافی' وفات ۱۹۵۸ء-۱۲-۲۰، لالو کھیت، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۲۲ر دسمبر ۱۹۵۸ء)۔

محمد ادریس طوروی، مولانا حافظ : تلمیذ انور شاہ کشمیری، شبیر احمد عثمانی، برکات احمد ٹونکی، سابق لیکچرار گورنمنٹ کالج ایبٹ آباد' مصنف : ولادت ۱۹۱۵ء، طورو (مردان)، وفات (حادثہ) ۲۰ر مئی ۱۹۶۵ء، قاہرہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۵ء-۵-۲۱)۔

محمد ادریس کاندھلوی، مولانا : عالم، مدرس، خطیب، مصنف، شیخ الحدیث جامعہ اشرفیہ لاہور، ولادت ۱۸۹۹ء-۱۰-۱۹، بھوپال،

وفات ۱۹۷۴ء-۷-۲۸، شادمان، لاہور (تذکرہ مولانا محمد ادریس کاندھلوی، مرتبہ محمد میاں صدیقی)۔

محمد ازہر، مولوی کرم دین: پنجابی کے معروف شاعر، ان کے مولوی دلپذیر کے ساتھ ادبی معرکے ہوا کرتے تھے، ولادت ۱۸۷۲ء، بھیرہ، وفات ستمبر ۱۹۵۱ء، بھیرہ (سخنوران سرگودھا مرتبہ محمود اسیر)۔

محمد اسحٰق جان سرہندی، پیر: تحریک خلافت و تحریک پاکستان کے کارکن، مصنف: پیر طریقت، ولادت ۱۳۳۰ھ، حیدر آباد، وفات ۱۹۷۵ء-۱۲-۷، حیدر آباد ("جنگ" کراچی ۱۹۷۵ء-۱۲-۸)۔

محمد اسحٰق مانسہروی، مولانا: امیر المجاہدین، ولادت ۱۸۵۶ء، وفات ۱۹۶۱ء-۱۲-۸، حویلیاں (تاریخ ہزارہ شیر بہادر خان پنی)۔

محمد اسحٰق، مولانا: تلمیذ محمد انور شاہ کشمیری، خطیب جامع مسجد ایبٹ آباد، مدرس، مصنف: السیف الفاروق، مخزن العلوم، ولادت ۱۸۹۰ء، اپر تناول (ہزارہ)، وفات ۱۹۷۱ء-۸-۳۱، ایبٹ آباد (مشاہیر علمائے دیوبند، مؤلفہ قاری فیوض الرحمٰن)۔

محمد اسحٰق مولانا: عالم دین، سابق خطیب جامع مسجد اہل حدیث سرگودھا، وفات ۱۹۶۷ء-۹-۴، سرگودھا ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۷ء-۹-۵)۔

محمد اسحٰق، مولانا مفتی: جموں کشمیر کے ممتاز عالم دین، خطیب عیدگاہ، وفات ۱۹۵۹ء-۸-۲۷، گجرات ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۹ء-۸-۲۸)۔

محمد اسحٰق نقشبندی: معروف صحافی، وفات ۱۹۸۵ء-۹-۱۶، جہلم ("جنگ" لاہور ۱۹۸۵ء-۹-۱۷)۔

محمد اسرائیل، مولانا: تلمیذ انور شاہ کشمیری، مدرس، شمالی ارکاٹ، بنکاک، میمن سنگھ میں درس و تدریس، ولادت ۱۸۷۴ء، چوہان (ہزارہ)، وفات ۱۹۵۳ء، بالائی بالا (ہزارہ) (مشاہیر علماء دیوبند مؤلفہ قاری فیوض الرحمٰن)۔

محمد اسلم، پروفیسر، خواجہ: ماہر اقتصادیات، سابق پرنسپل اسلامیہ کالج سول لائنز لاہور، ولادت یکم اپریل

۱۹۱۱ء، لاہور، وفات ۱۹۸۳ء-۴-۲۰، کوٹھی داران، لاہور (لوحِ مزار)۔

محمد اسلم، پروفیسر قاضی: ماہر نفسیات و فلسفہ، سابق صدر شعبۂ فلاسفی گورنمنٹ کالج لاہور، سابق پرنسپل تعلیم الاسلام کالج ربوہ، وفات اوائل دسمبر ۱۹۸۱ء، ربوہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۲ء-۱-۱)۔

محمد اسلم، چوہدری: سابق رکن قومی اسمبلی، پاکستان پیپلز پارٹی کے سرگرم کارکن، ولادت ۱۹۳۰ء، وفات ۱۹۷۵ء-۷-۹، پھلور (ٹوبہ ٹیک سنگھ)۔ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۵ء-۷-۱۰)۔

محمد اسلم قریشی، ڈاکٹر: نقاد، ماہر تعلیم، محقق، ڈرامے کا نقاد، وفات ۱۹۸۵ء-۶-۸ (ماہنامہ "اخبار اردو" اسلام آباد)۔

محمد اسلم جوڑہ، چودھری: سماجی کارکن، وفات ۱۹۸۴ء-۲-۱۴، گجرات ("جنگ" لاہور ۱۵ فروری ۱۹۸۴ء)۔

محمد اسلم خان: رکن صوبائی اسمبلی صوبہ سرحد، ولادت ۱۹۰۳ء، وفات ۱۹۵۸ء-۱-۱۰، پشت خاڑہ پشاور ("نوائے وقت" لاہور ۱۱ جنوری ۱۹۵۸ء)۔

محمد اسلم، چودھری: سابق ڈپٹی سیکرٹری حکومت پاکستان، وفات ۱۹۸۰ء-۶-۱، ڈھوک کھبہ، راولپنڈی، (لوحِ مزار)۔

محمد اسلم رانجھا، میاں: منیرہ سلطانہ کے شوہر، والد بزرگوار میاں سیف اللہ رانجھا، معروف زمیندار ماہر موسیقی، منیرہ سلطانہ ٹرسٹ کے بانی، ولادت ۱۹۳۲ء، بلیانی (بھلوال)، وفات (قتل) ۱۹۷۵ء-۱-۱، وال میانہ (بھلوال) ("نوائے وقت" لاہور، ۱۹۷۵ء-۱-۳)۔

محمد اسلم، کرنل: سابق پرنسپل اسلامیہ کالج ریلوے روڈ، لاہور، کرکٹ کے ممتاز کھلاڑی، ولادت ۱۹۱۲ء وفات ۱۹۶۱ء-۱۱-۱۱، میانی صاحب لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۲ نومبر ۱۹۶۱ء)۔

محمد اسلم، میاں، (ایم اسلم):

معروف ناول نگار، ادیب، ولادت ۱۸۸۵ء-۸-۲، لاہور، وفات ۲۳ر نومبر ۱۹۸۳ء، میانی صاحب، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۳ء-۱۱-۲۴)۔

محمّد اسماعیل : سابق ہائی کمشنر پاکستان متعینہ دہلی، سابق چیف جج الہ آباد ہائی کورٹ، وفات ۲۳ر نومبر ۱۹۵۵ء، گورکھپور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۵ء-۱۱-۲۵)۔

محمّد اسماعیل پانی پتی، شیخ: مصنف : مولانا حالی کے ساتھی، مرتب، مقالات سرسید، ولادت ۱۸۹۳ء-۴-۴، پانی (پہرولی)، وفات ۱۹۷۲ء-۱۰-۱۲، ربوہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۳ر اکتوبر ۱۹۷۲ء)۔

محمّد اسماعیل، پیر: عالم دین، صوفی، وفات ۲۳ر دسمبر ۱۹۶۶ء، گوجرانوالہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۶ء-۱۲-۲۴)۔

محمّد اسماعیل، حکیم : جگراؤں کے نامور طبیب، ماہر فن، والد بزرگوار محمّد شریف جگراؤنی، وفات ۲۳ر مئی ۱۹۶۳ء، میاں میر، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۳ء-۵-۲۴)۔

محمّد اسماعیل خان، چودھری: رئیس بٹالہ، وفات ۱۹۶۲ء-۴-۱۰، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۲ء-۴-۱۲)۔

محمّد اسماعیل دیوبندی، مولانا: شیعہ عالم، مناظر، مدیر "صداقت" گوجرہ، مصنف : تفسیر خلافت، یاد فاروق، ولادت ۱۹۰۱ء، سلطان پور لوہیاں (کپورتھلہ) وفات ۱۹۷۶ء-۶-۱۴، کربلا ڈھپ شاہ، فیصل آباد (تذکرہ علماء امامیہ مؤلفہ حسین عارف نقوی)۔

محمّد اسماعیل روپڑی، حافظ: عالم دین، واعظ، خطیب، برادر بزرگ حافظ عبدالقادر روپڑی، وفات ۱۹۶۲ء-۱-۱۲، گارڈن ٹاؤن، لاہور (مکتوب حافظ جاوید بنام راقم)۔

محمّد اسماعیل سلفی، مولانا : نامور عالم دین، مدرس، ولادت ۱۸۹۵ء ڈھونیکے (گوجرانوالہ)، وفات ۲۰ر فروری ۱۹۶۸ء، گوجرانوالہ)۔

محمّد اسماعیل سیّد، کرمانوالہ: پیر طریقت، خلیفہ میاں شیر محمّد شرقپوری، ولادت ۱۸۸۹ء، کرمانوالہ (فیروز پور)،

وفات ۲۰-۱-۱۹۶۶ء، حضرت کرمانوالہ، (اوکاڑہ) ("نوائے وقت" لاہور ۲۱ر جنوری ۱۹۶۶ء)۔

محمّد اسماعیل فاروقی : مدیر "الانصاف"، ماہر تعلیم، خاکسار تحریک سے وابستہ رہے، وفات آواخر ۱۹۸۰ء، باغبانپورہ، لاہور۔

محمّد اسماعیل، قاری : شیخ تجوید، شاہ عالم مارکیٹ کے مدرسے سے وابستہ تھے، وفات ۲۴-۲-۱۹۸۱ء، کھنڈا (صوابی) ("نوائے وقت" لاہور ۲۵-۲-۱۹۸۱ء)۔

محمّد اسماعیل قریشی : سیاست دان، صحافی، ہفت روزہ "افریشیا" سے تعلق رہا، چینیز لنچ ہوم کی معروف شخصیت، ۵۷ سال عمر پائی، وفات ۱۷-۵-۱۹۸۳ء، میانی صاحب، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۸-۵-۱۹۸۳ء)۔

محمّد اشرف، آغا : نبیرۂ محمّد حسین آزاد، اقوام متحدہ کے محکمہ اطلاعات کے ڈائریکٹر تعلقات خارجہ، مصنف : لندن سے آداب عرض، وفات ۱۰-۲-۱۹۶۲ء، مومن پورہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۱ر فروری ۱۹۶۲ء)۔

محمّد اشرف سندھو، مولانا حکیم : تلمیذ رشید مولانا محمّد عبداللہ روپڑی، عالم دین، طبیب، مصنف: مقیاس حقیقت، پیغام جیلانی، مقام اہل حدیث، اکمل البیان، عقیدہ حیات النبی، نانک کی ہرداس، ولادت ۷ار دسمبر ۱۸۹۷ء، سندھو (بلوکی)، وفات ۲۰ر اگست ۱۹۶۴ء، سندھو (بلوکی)، (مکتوب محمّد زبیر سندھو بنام راقم)۔

محمّد اشرف، شیخ : علوم اسلامیہ پر انگریزی زبان میں کتابوں کے ناشر، ولادت ۱۹۰۳ء، وفات ۹ر مئی ۱۹۸۰ء، بی بی پاکدامنان، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۰-۵-۱۹۸۰ء)۔

محمّد اشرف، مولانا حکیم : طبیب کامل، صوفی باصفاء، خلیفۂ قاضی عادل شاہ چوراہی، مصنف : علاج الاطفال، رسالہ ردّ شیعہ، وفات ۱۹۵۳ء ولے کے (گوجرانوالہ) (مکتوب میاں ضمیر احمد بنام راقم)۔

محمّد اصغر، مولانا : صوفی،

عالم، حکیم، سجادہ نشین درگاہ غلام حسن چک بھٹی، وفات ۲۳-۸-۱۹۶۴ء، چک بھٹی، جلال پور بھٹیاں (مکتوب میاں ضمیر احمد بنام راقم)۔

محمد اعظم قادری نوشاہی میروالی، بابا: اردو، فارسی کے شاعر المتخلص بہ اعظمی، مصنف: تحفۃ الفقرار، تحفۃ الاخوان، غایۃ الغایہ، بے مثل بشر، ہدایۃ المریدین، ولادت ۲۷-۱۱-۱۸۶۱ء، میروال، وفات ۴-۶-۱۹۵۵ء میروال (شیخوپورہ) (تذکرہ حاجی حسین بخش نوشاہی مرتبہ محمد لطیف زار)۔

محمد اعظم لدھیانوی، الحاج خواجہ: لدھیانہ کی ممتاز شخصیت، لاہور کے ممتاز تاجر، وفات ۲۴-۶-۱۹۷۷ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۵ر جون ۱۹۷۷ء)۔

محمد افتخار الدین مفتی، لیفٹیننٹ کرنل: منٹ ماسٹر، وفات ۱۸-۱۲-۱۹۶۸ء، میاں میر، لاہور (لوح مزار)۔

محمد افضال: فلائنگ آفیسر، حفیظ جالندھری نے تاریخ کہی تھی، جواں سال، وفات ۱۰-۴-۱۹۵۲ء، میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

محمد افضال حسین قادری: ماہر تعلیم، نامور اُستاد، سابق پروفیسر کراچی یونیورسٹی، ولادت بدایوں، وفات ۶-۱۲-۱۹۷۴ء، جامعہ کراچی، کراچی، (لوح مزار)۔

محمد افضل، چودھری: فرزند ارجمند مولابخش کُشتہ، سابق پرنسپل اینگلو پنجابی کالج لاہور، پنجابی زبان و ادب کے ماہر، مدیر ماہنامہ پنجدریا لاہور، وفات ۱۰-۴-۱۹۷۴ء، گرِدھی شاہو ("نوائے وقت" لاہور ۱۱ر اپریل ۱۹۷۴ء)۔

محمد افضل خان بنگش: معروف سیاست دان، وفات ۲۹ر اکتوبر ۱۹۸۶ء، کوہاٹ ("جنگ" لاہور ۳۰-۱۰-۱۹۸۶ء)۔

محمد افضل شاہ بخاری: روحانی پیشوا، مرید پیر فضل شاہ جلال پوری، شاعر، مصنف، بہار افضل،

ولادت پونگال (ہوشیار پور)، وفات ۱۰-۷-۱۹۷۸ء، سرگودھا (مکتوب فرزند آں مرحوم بنام راقم)۔

محمّد افضل شاہ ہاشمی، پیر: فرزند اکبر پیر غلام دست گیر نامی، سجادہ نشین درگاہ جلیلہ لاہور، وفات ۲۷ر جون ۱۹۷۷ء، رتہ پیراں (شیخو پورہ)، ("نوائے وقت" لاہور ۲۸-۶-۱۹۷۷ء)۔

محمّد افضل طور: نامور شاعر، ولادت ۲۰-۶-۱۹۲۱ء، وفات یکم جنوری ۱۹۸۲ء، تمبولی نزد سادھوکے (گوجرانوالہ) ("خصوصی مجلّہ" گورنمنٹ کالج گوجرانوالہ)

محمّد افضل ہمالیہ والا: معروف اداکار، وفات ۳۱-۱۲-۱۹۸۳ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور یکم جنوری ۱۹۸۴ء)۔

محمّد اقبال: مصنف، سابق ڈپٹی ڈائریکٹر سول سروس اکادمی لاہور، وفات ۳-۲-۱۹۸۵ء، لاہور ("جنگ" لاہور ۴-۲-۱۹۸۵ء)۔

محمّد اقبال احمد خان، رائے: سابق رکن صوبائی اسمبلی، سماجی کارکن، وفات ۲۶-۱-۱۹۷۶ء، چیچہ وطنی، ("نوائے وقت" لاہور ۲۷ر جنوری ۱۹۷۶ء)۔

محمّد اقبال، پروفیسر شیخ: ماہر زبان فارسی، سابق پروفیسر اورنٹل کالج لاہور، ولادت ۱۸۹۴ء، جالندھر، وفات ۲۱-۵-۱۹۴۸ء، لاہور ("انقلاب" لاہور ۲۸-۵-۱۹۴۸ء)۔

محمّد اقبال حسن، حکیم: ماہر طب مشرق، ۷۲ سال عمر پائی، وفات ۴-۶-۱۹۸۰ء سخی حسن، کراچی ("جنگ" کراچی ۵-۶-۱۹۸۰ء)۔

محمّد اقبال شیدائی: انقلابی مجاہد، مصنف: "انقلابی کی سرگزشت" مولانا عبیداللہ سندھی کے قریبی ساتھی، مولانا عبیداللہ سندھی اور مولوی برکت اللہ بھوپالی کے خطوط ان کے نام چھپ چکے ہیں۔ ۸۵ سال عمر پائی، ولادت پورہ ہیراں (سیالکوٹ)، وفات ۱۳ر جنوری ۱۹۷۴ء، میانی صاحب، لاہور (تحقیقی مقالہ شعبہ تاریخ پنجاب یونی ورسٹی مصنفہ گلزار احمد)۔

محمّد اقبال قریشی ہاشمی: سابق صدر آل پاکستان تحریک اردو،

وفات ۲۳-۱-۱۹۷۶ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۴ر جنوری ۱۹۷۶ء)۔

محمد اقبال، مرزا: سابق پرنسپل جہانزیب کالج سیدو شریف، وفات ۹-۶-۱۹۷۸ء، اسلام آباد (لوحِ مزار)۔

محمد اکبر: کلید بردار روضۂ مبارک حضرت مجدد الف ثانیؒ سرہند شریف، وفات ۱۴-۳-۱۹۵۵ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور یکم اپریل ۱۹۵۵ء)۔

محمد اکبر، چودھری: جماعت اسلامی کے بانی رکن، سابق رکن مرکزی مجلس شوریٰ جماعت اسلامی، تفہیم القرآن کے کچھ حصے کا انگریزی میں ترجمہ کیا، وفات ۱۶-۱-۱۹۷۲ء، مراد (سیالکوٹ) ("نوائے وقت" لاہور ۱۹-۱-۱۹۷۲ء)۔

محمد اکبر علی: عارف، عالم دین، ولادت ۱۸۸۴ء، میانوالی، وفات ۲۹ر دسمبر ۱۹۵۶ء، اکبر المساجد، میانوالی، (لوحِ مزار)۔

محمد اکبر فتح پوری، مولانا حکیم: صوفی، حکیم، مفتی، عالم دین، وفات ۱۱-۱۲-۱۹۸۶ء، فتح پور (رسول پور تارڑ) گوجرانوالا (مکتوب میاں ضمیر احمد بنام راقم)۔

محمد اکبر، قاضی: تحریک پاکستان کے صحافی، وزیر تعلیم، داخلہ و خزانہ سندھ، مدیر روزنامہ سندھ نیوز، مدیر ہفت روزہ آبزرور حیدر آباد، ۷۵ سال عمر پائی، وفات ۱۳ر فروری ۱۹۷۹ء، حیدر آباد ("نوائے وقت" لاہور ۱۴-۲-۱۹۷۹ء)۔

محمد اکبر قریشی: سابق ڈپٹی اکاؤنٹنٹ جنرل، وفات (قتل) ۸ر جون ۱۹۷۴ء، گلبرگ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۹-۶-۱۹۷۴ء)۔

محمد اکبر قریشی، لالہ: مجاہد جنگ آزادی، پہلی عالمی جنگ کے بعد حاجی صاحب ترنگ زئیؒ کی قیادت میں انگریزوں کے خلاف جہاد کیا، روس اور افغانستان میں بھی رہے، آٹھ سال انگریزوں کی قید میں گذارے، وفات ۱-۳-۱۹۷۲ء، ہری پور (تاریخ ہزارہ مصنفہ شیر بہادر خان پنی)۔

محمد اکبر، میاں: سابق رکن

صوبائی اسمبلی، کونسل مسلم لیگ کے رہنما، وفات (قتل) ۲۵-۱۰-۱۹۷۰ء، گجرات ("نوائے وقت" لاہور ۲۶-۱۰-۱۹۷۰ء)۔

محمد اکرام، شیخ: مصنف: آبِ کوثر، رودِ کوثر، موجِ کوثر، غالب نامہ ارمغانِ شبلی، سابق ڈائریکٹر ادارہ ثقافت اسلامیہ لاہور، سابق سی ایس پی افسر، ولادت ۱۰-۹-۱۹۰۸ء، رسول نگر (گوجرانوالہ) وفات ۱۷-۱-۱۹۷۳ء، احاطہ میاں میر، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۸ر جنوری ۱۹۷۳ء)۔

محمد اکرم ثانی، میاں: سجادہ نشین درگاہ شاہ خیرالدین جیلانی سکھر، وفات ۶-۱۲-۱۹۷۸ء، درگاہ شاہ خیرالدین، سکھر (لوح مزار)

محمد اکرم رہبر: ممتاز صحافی، سینئر سب ایڈیٹر روزنامہ "مشرق" لاہور، ابن چوہدری رحمت اللہ بھلوری، وفات (حادثہ) ۲۴-۳-۱۹۷۲ء، میانی صاحب لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۵ر مارچ ۱۹۷۲ء)۔

محمد اکرم مخدومی: ماہر تعلیم، سابق ناظم تعلیمات، وفات ۲۷-۱-۱۹۸۰ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۸-۱-۱۹۸۰ء)۔

محمد اکرم، میجر: نشانِ حیدر یافتہ، ولادت ۴-۴-۱۹۳۸ء، ڈنگہ (گجرات)، وفات (شہادت) ۵ر دسمبر ۱۹۷۱ء، بوگرہ (اکرم نشان حیدر مرتبہ سعید راشد)۔

محمد الدین چشتی، میاں: سلسلۂ چشتیہ کے صاحب ارشاد بزرگ، والد ماجد محمد اعظم چشتی نعت خوان، ۹۰ سال عمر پائی، وفات ۱۶ر جولائی ۱۹۶۱ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۰-۷-۱۹۶۱ء)۔

محمد اللہ بخش، ابوالفتح: عالم، مدرس، اُستاد جامع مظفریہ واں بھچراں، مرید خواجہ نظام الدین تونسوی ولادت ۱۲-۲-۱۹۲۹ء، شادیہ (میانوالی) وفات ۲۲-۹-۱۹۷۴ء، واں بھچراں (میانوالی) (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

محمد اللہ دتہ نقشبندی، صوفی: مناظر، عالم دین، مصنف، مذہب اہل سنت کی حمایت میں ۲۲ کتابیں لکھیں،

ولادت ۱۹۲۹ء، لدھیانہ، وفات ۱۵ر جون ۱۹۸۵ء، وسن پورہ، لاہور (مکتوب حکیم محمد موسیٰ، امرتسری بنام راقم)۔

محمد الیاس، میاں: یکے از احفاد شاہ عنایت قادری، فرزند گرامی حاجی محمد جہانگیر متولی درگاہ شاہ عنایت، وفات ۲۵-۷-۱۹۸۱ء، درگاہ شاہ عنایت، لاہور (لوح مزار)۔

محمد امام غزالی، مولانا ابوالمحمود: تلمیذ شیخ الہند و مولانا قطب الدین غورغشتویؒ پچاس سال درس دیا، بانی مدرسہ اسلامیہ عربیہ ٹمن، تحریک خلافت کے کارکن، شاعر، والد بزرگوار پروفیسر نورالحسن استاد اورنٹیل کالج لاہور، مصنف؛ حواشی صحاح ستہ، تفسیر بیضاوی، ولادت ۱۸۸۸ء، سبزپیر (حسن ابدال)، وفات ۱۲-۱۰-۱۹۶۰ء، ٹمن (اٹک) (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

محمد اُمید علی خان، مفتی: عالم، مدرس، قاری، اُستاد مدرسہ انوار العلوم ملتان، مصنف القول الصحیح فی اثبات حیات المسیح، ولادت ۱۸۸۳ء، سکھ ڈیرہ (گیا)، وفات ۱۹۶۴ء، ملتان، (تذکرہ اکابر اہل سنت مؤلفہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

محمد امیر بادشاہ، پیر: سجادہ نشین چورہ شریف، روحانی پیشوا، وفات ۵-۹-۱۹۶۲ء، چورہ شریف ("نوائے وقت" لاہور ۶-۹-۱۹۶۲ء)۔

محمد امیر خان، چودھری: حلقۂ چکوال سے، سابق رکن قومی اسمبلی، پاکستان پیپلز پارٹی کے سرگرم رکن، ولادت ۱۹۵۴ء، بھگوال، وفات (قتل) ۲۸-۸-۱۹۷۴ء، چکوال ("نوائے وقت" لاہور ۲۹-۸-۱۹۷۴ء)۔

محمد امیر، مولانا: فاضل دیوبند، سماجی کارکن، بنگال کے قحط میں نمایاں خدمات انجام دیں، دیہات سدھار کے کارکن، وفات ۱۹-۵-۱۹۶۹ء، سرائے نورنگ (بنوں) ("نوائے وقت" لاہور ۱۰-۵-۱۹۶۹ء)۔

محمد امین الدین، مفتی: مدرس، عالم دین، امرتسر اور کاموںکی میں تدریس کا فریضہ انجام دیتے رہے، ولادت ۱۹۱۴ء، سہسوان (بدایوں)، وفات ۶-۱۲-۱۹۶۱ء، کاموںکی (گوجرانوالا)

(مکتوب حکیم محمّد موسیٰ امرتسری، بنام راقم)۔

محمّد امین پراچہ : ممتاز صنعت کار، چینی اور کپڑے کے کارخانے لگائے، شپنگ اور انشورنس کا کاروبار، وفات ۲۶-۸-۱۹۶۹ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۷-۸-۱۹۶۹ء)۔

محمّد امین خان کھوسو : مسلم یونیورسٹی علی گڑھ سٹوڈنٹس یونین کے رہنما، سیاست دان، تحریک آزادی کے کارکن، سندھ کانگرس کے رہنما، مولانا عبید اللہ سندھیؒ کے شیدائی، ولادت ۱۱-۱۲-۱۹۱۱ء، گوٹھ میر حیات خان، جیکب آباد، وفات ۵-۱۲-۱۹۷۳ء، عزیز آباد (جیکب آباد) (ماہنامہ "بلوچی دنیا" ملتان، بابت ماہ دسمبر ۱۹۷۴ء)

محمّد امین زبیری : سوانح نگار، وفات ۲-۹-۱۹۵۸ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۳-۹-۱۹۵۸ء)۔

محمّد امین زنجانی، سیّد : خلیفۂ مجاز میاں شیر محمد شرقپوری، مبلّغ، خطیب، سماجی کارکن، ولادت ۱۸۹۶ء، جیا موسیٰ (شاہدرہ)، وفات ۴ر دسمبر ۱۹۶۷ء، جیا موسیٰ (شاہدرہ) (مدینۃ الاولیاء، مؤلفہ محمّد دین کلیم)۔

محمّد امین سیٹھی : صحافی، سماجی کارکن، جڑانوالا کی معروف شخصیت، ۵۸ سال عمر پائی، وفات ۲۰-۷-۱۹۸۰ء، جڑانوالا ("نوائے وقت" لاہور ۱۲ر جولائی ۱۹۸۰ء)۔

محمّد امین شرقپوری : مدیر، پبلشر، مصنف، تاجر کتب، ادارۂ شمعِ ادب کے بانی، ۵۵ سال عمر پائی، وفات ۲۹-۶-۱۹۶۷ء، شرق پور، ("نوائے وقت" لاہور ۳۰-۶-۱۹۶۷ء)۔

محمّد امین، مولانا مفتی : بانی دار العلوم امینیہ جڑانوالا، عالمِ دین، خطیب جامع مسجد جڑانوالا، لدھیانہ میں بھی خطیب رہے، ولادت: آبائی وطن، مؤ (پھلور)، وفات ۲۳-۱۲-۱۹۷۳ء، جڑانوالا (لوحِ مزار)۔

محمّد امین، مولوی : معروف صنعت کار، مالک امین جیوٹ ملز، وفات ۱-۱-۱۹۵۵ء، ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور ۳ر جنوری ۱۹۵۵ء)۔

محمد انوار الحسن شیر کوٹی، پروفیسر مولانا : فاضل دیوبند، ایم اے پنجاب، شاعر، استاد رندھیر کالج کپورتھلہ و اسلامیہ کالج فیصل آباد، مصنف : تجلیات عثمانی، حیات امداد، انوار عثمانی، سیرت پیغمبر اعظم، انوار قاسمی، ولادت ۱۹۰۶ء، شیر کوٹ (بجنور)، وفات ۱۹۷۶ء-۱۰-۵، فیصل آباد (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

محمد انوار الحق خیری، مولانا : عالم دین، وفات ۱۹۶۶ء-۲-۱۹ء قبرستان سوسائٹی، کراچی، (لوح مزار)۔

محمد انوار المصطفیٰ، مولانا صاحبزادہ : صوفی، عالم، شعلہ بیان مقرر، مجاہد تحریک ختم نبوت و تحریک نظام مصطفیٰ، وفات ۲ر فروری ۱۹۸۶ء، چک بھٹی، جلالپور بھٹیاں (مکتوب میاں ضمیر احمد بنام راقم)۔

محمد انور : ماہر قانون دان، بار ایٹ لا، ذوالفقار علی بھٹو کے مقدمہ کے سرکاری وکیل، ڈاکٹر اللہ جوایا شاہی قریشن امیر افغانستان کے فرزند گرامی، ولادت ۱۹۱۸ء-۱۲-۱۱، جلال آباد، وفات ۱۹۷۷ء-۱۱-۱۳، بیگم پورہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۴ر نومبر ۱۹۷۷ء)۔

محمد انور بابری، حکیم : ماہر طبیب، ادیب، سیاسی رہنما، مجاہد تحریک آزادی، ڈاکٹر منیر الدین چغتائی کے ابن عم، ولادت ۱۹۲۲ء، لاہور، وفات ۱۹۷۷ء-۲-۲۰، میانی صاحب لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۲ر فروری ۱۹۷۷ء)۔

محمد انور سماں : سابق صوبائی وزیر، سیاست دان، وفات (قتل) ۱۹۷۶ء-۱-۲۳، سماں (گجرات) ("امروز" لاہور ۱۹۷۶ء-۱-۲۴)۔

محمد انور گوئندی : مدیر ہفت روزہ "یاد خدا" سرگودھا، غزل گو شاعر، ولادت ۱۹۲۲ء، بیترہ والی (ڈسکہ)، وفات ۱۹۷۴ء-۹-۱۱، سرگودھا (سخنوران سرگودھا، مرتبہ محمود اسیر)۔

محمد انور، ملک : مسلم لیگی

کارکن ، ولادت ۱۹۱۴ء ، وفات ۱۲؍اگست ۱۹۸۴ء ، بیگم پورہ ، لاہور (" جنگ " لاہور ۲۲-۸-۱۹۸۴ء)۔

محمّد انور ، ملک : سابق صدر مغربی پاکستان کنونشن مسلم لیگ ، ۱۷سال عمر پائی ، وفات (حادثہ) ۲۴-۹-۱۹۶۵ء شیخوپورہ (" نوائے وقت " لاہور ۲۵؍ستمبر ۱۹۶۵ء)۔

محمّد انوری لائلپوری ، مولانا: تلمیذ محمد انور شاہ کشمیری ، مرید شیخ الہند ، خلیفہ محمد انور شاہ کشمیری ، خلیفہ عبدالقادر رائے پوری ، مصنف : انوار انوری ، ولادت ۲۵-۵-۱۹۰۱ء ، آگی (نکودر) وفات ۲۲-۱-۱۹۷۰ء ، فیصل آباد ، (مشاہیر علماء دیوبند مؤلفہ قاضی فیوض الرحمٰن)۔

محمّد اویس ، چوہدری : جہلم میں مسلم لیگ کے بانی ، سابق رکن پنجاب اسمبلی ، وفات ۵-۲-۱۹۸۱ء ، لاہٹر (جہلم) (" نوائے وقت " لاہور ۶؍ فروری ۱۹۸۱ء)۔

محمّد ایوب : سابق سیکریٹری مالیات حکومت پاکستان ، عالمی بینک کے سابق ایگزیکٹو ڈائریکٹر ، وفات (واشنگٹن) ۲۵-۶-۱۹۶۸ء ، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۲۷-۶-۱۹۶۸ء)۔

محمّد ایوب خان ، فیلڈ مارشل: افواج پاکستان کے پہلے سی این سی ، صدر پاکستان ، مصنف : FRIEND'S NOT MASTERS ، ولادت ۱۴-۵-۱۹۰۷ء ریحانہ (ہری پور) ، وفات ۲۰-۴-۱۹۷۴ء ، ریحانہ (ہری پور) (" نوائے وقت " لاہور ۲۱-۴-۱۹۷۴ء)۔

محمّد ایوب دہلوی ، مولانا : شاہ ولی اللہ کے فکری مدرسے کے آخری رکن ، مفسّر قرآن ، مصنف ، وفات ۱۴؍دسمبر ۱۹۶۹ء ، کراچی (" جنگ " کراچی ۱۵؍دسمبر ۱۹۶۹ء)۔

محمّد ایوب شاہ ، پیر : سجادہ نشین درگاہ نقشبندیہ چورہ شریف ، وفات ۴-۸-۱۹۸۶ء ، مدینہ منورہ (مکتوب حکیم محمّد موسیٰ امرتسری بنام راقم)

محمّد ایوب قادری ، ڈاکٹر : محقق ، مورّخ ، مصنّف ، اُستاد سابق صدر شعبۂ اُردو ، اردو کالج کراچی ، ولادت : آنولہ ، وفات ۲۵-۱۱-۱۹۸۳ء ،

سخی حسن، کراچی (یادگار ایوب قادری از ثناء الحق صدیقی)۔

محمّد ایوب کھوڑو : سیاستدان، سابق وزیر اعلیٰ سندھ، وزیر دفاع پاکستان، ولادت ۱۹۰۱ء، وفات ۱۹۸۰ء-۱۰-۲۰، عاقل (لاڑکانہ) ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۰ء-۱۰-۲۲)۔

محمّد باقر، آغا : نبیرۂ محمد حسین آزاد، اپنے دادا کی کتابیں مرتب کیں، ۷۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۲ء-۳-۱۵ مومن پورہ، لاہور ("امروز" لاہور ۱۶ مارچ ۱۹۷۲ء)۔

محمّد باقر چکڑالوی، سیّد : بلند پایہ شیعہ عالم، مدرس، درسی کتب پر گہری نظر رکھتے تھے، ولادت ۱۷ جولائی ۱۸۸۲ء، چکڑالہ، وفات ۱۹۶۰ء-۶-۱۰، کھاڑو، (میانوالی) (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)

محمّد باقر، مولانا : سابق رکن مرکزی مجلس شوریٰ جماعت اسلامی، سابق امیر جماعت اسلامی حلقہ ملتان، وفات ۱۹۶۳ء-۱-۲۰، ملتان، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۳ء-۱-۲۱)۔

محمّد بخش جان جتوئی : زمیندار، متعدد سیاست دانوں کا رشتہ دار، ۶۲ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۴ء-۴-۱۷، نئی جتوئی (مورو) ("جنگ" لاہور ۱۸ اپریل ۱۹۸۴ء)۔

محمّد بخش محمّد شاہی، حاجی : مستونگ کے نامور زمیندار، بلوچستان کی ممتاز شخصیت، وفات (قتل) ۲۶ اگست ۱۹۶۶ء، مستونگ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۶ء-۸-۲۷)۔

محمّد بخش مسلم، مولانا : تحریک آزادی کے سرگرم کارکن، خطیب مسلم مسجد انارکلی لاہور، ولادت ۱۸ فروری ۱۸۸۷ء، لاہور، وفات ۱۹۸۷ء-۲-۱۷ مسلم مسجد، لاہور ("نوائے وقت" راولپنڈی ۱۹۸۷ء-۲-۱۸)۔

محمّد بدر الدجیٰ، ڈاکٹر : سابق زونل منیجر ہمدرد لاہور، مخلص انسان، وضعدار، وفات ۱۹۷۲ء-۱-۱۶، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۲ء-۱-۱۷)۔

محمّد بڈھا، الحاج پیر : نقشبندیہ مجددیہ سلسلۂ تصوف کے شیخ، سجادہ نشین دادوالی (دھونکل)، ولادت

۱۹۰۷ء، داد والی (نزد وزیر آباد)، وفات ۱۹۷۰ء-۸-۲۳، داد والی (وھونکل) (مضمون "نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۲ء-۸-۲۷)۔

محمد بذل الکریم : سابق فرسٹ سیکریٹری سفارت خانہ پاکستان انقرہ، وفات ۱۹۶۶ء-۳-۱، ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۶ء-۳-۴)۔

محمد بریلوی، پروفیسر : ماہر تعلیم، وفات ۱۹۸۵ء-۸-۱۷، کراچی "جنگ" کراچی ۱۹۸۵ء-۸-۱۸)۔

محمد بشیر : سابق اکاؤنٹنٹ جنرل، وفات ۱۹۶۱ء-۱-۴، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۱ء-۱-۵)

محمد بشیر احمد بٹ : اردو پنجابی شاعر، بشیر تخلص، تصانیف "معراج دی رات"، "کملی والڑا"، شرح دیوان غالب (اردو)، سفر کشمیر (اردو)، عمر ۳۷ سال پائی، وفات ۱۹ر دسمبر ۱۹۵۸ء، پنجابی قبرستان، کراچی (مکتوب محمد ثناء اللہ بٹ بنام راقم)۔

محمد بشیر انصاری، مولانا : شیعی عالم، مناظر، ولادت ۱۹۰۱ء-۱-۱۰، شکارپور (خورجہ)، وفات ۲۳ر اپریل ۱۹۸۳ء، ٹیکسلا (تذکرہ علمائے امامیہ حسین عارف نقوی)۔

محمد بشیر بٹ، خواجہ : سابق نائب صدر انجمن نعمانیہ لاہور، تحریک شہید گنج اور تحریک پاکستان کے کارکن، تحریک ختم نبوت کے سرگرم کارکن، وفات دوران حج اکتوبر ۱۹۸۲ء جنت معلیٰ، مکہ مکرمہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۲ء-۱۱-۴)۔

محمد بشیر حسین، ڈاکٹر : سابق اُستاد شعبہ فارسی اورنٹیل کالج لاہور، فہرست مخطوطات شیرانی مرتب کی، ولادت ۱۹۳۱ء-۳-۱، چک ۳۲۲ گ ب (فیصل آباد)، وفات ۲۱ر جولائی ۱۹۸۳ء، میانی صاحب، لاہور ("اورنٹیل کالج میگزین" لاہور)۔

محمد توفیق، شیخ : سابق صدر کراچی پراونشل مسلم لیگ، سابق میئر کراچی کارپوریشن، وفات ۳ر فروری ۱۹۵۹ء، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۹ء-۲-۴)۔

محمد تیمور، شیخ : ماہر تعلیم،

مصنف ، سابق پرنسپل اسلامیہ کالج پشاور ، سابق وائس چانسلر پشاور یونیورسٹی، ۸۰ سال عمر پائی ، وفات ۱۰-۵-۱۹۶۹ء ، سیالکوٹ ("امروز" لاہور ۱۱-۵-۱۹۶۹ء)۔

محمد جان ، مولانا : تلمیذ مفتیٔ اعظم مولانا کفایت اللہ و قطب الدین غورغشتوی ، مرید مولانا احمد علی لاہوریؒ ، جیّد عالم ، طبیب ، ولادت: وطن : سمّوں (واہ کینٹ) ، وفات ۶-۶-۱۹۷۹ء ، سمّوں ("تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

محمد جعفر پھلواروی، شاہ : جیّد عالم ، ادیب ، مصنف ، پیر طریقت ، خطیب شاہی مسجد کپورتھلہ ، سجادہ نشین پھلواری شریف ، ۸۰ سال عمر پائی ، ولادت پھلواری شریف ، وفات ۳۱-۳-۱۹۸۲ء ، گلشن اقبال ، کراچی ("جنگ" کراچی ۲ر اپریل ۱۹۸۲ء)۔

محمد جعفر ، سردار : تاریخ دان، مصنف ، سلاطین غزنہ پر انگریزی میں ایک کتاب لکھی ، وفات ۲۴-۸-۱۹۷۹ء ، پشاور ("جہاد" پشاور ۲۵-۸-۱۹۷۹ء)۔

محمد جعفر علی ، نواب زادہ : برادر نواب آف مالیر کوٹلہ ، ۸۰ سال عمر پائی ، وفات ۲۴-۷-۱۹۶۶ء ، ماڈل ٹاؤن ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۵ر جولائی ۱۹۶۶ء)۔

محمد جعفری ، سیّد : شاعر ، ادیب ، طنزیہ شاعری کے ماہر ، تہران میں پاکستان کے پریس اتاشی رہے ، ۷۰ سال عمر پائی ، وطن : لاہور ، وفات ۷ر جنوری ۱۹۷۶ء ، شاہ خراسان ، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۸ر جنوری ۱۹۷۶ء)۔

محمد جلال الدین ، حکیم : مؤلف مجربات فخر الاطباء ، شاعر ، طبیب، ادیب ، برادر بزرگ حکیم محمد موسیٰ امرتسری، ۲۸ سال عمر پائی ، وفات ۳۰-۴-۱۹۴۸ء پاکپتن (مکتوب حکیم محمد موسیٰ بنام راقم)۔

محمد جمال اللہ صوفی : ماہر تعلیم ، ولادت ۱۹۰۱ء گکھڑ ، وفات ۳۱-۸-۱۹۸۳ء ، گوجرانوالا (خصوصی مجلہ گورنمنٹ کالج گوجرانوالا)۔

محمد جہانگیر چشتی نظامی ، حاجی : امام اونچی مسجد بھاٹی دروازہ لاہور ،

متولی مزار شاہ عنایت قادریؒ، مرید میاں علی محمد صاحب بسی والےؒ، وفات ۱۹۷۹ء-۹-۱، درگاہ شاہ عنایت، لاہور (تذکرہ شاہ عنایت قادری مؤلفہ میاں اخلاق احمد)۔

محمد چراغ علی شاہ، پیر سیّد:
نقشبندیہ مجددیہ سلسلۂ طریقت کے شیخ، خلیفہ حضرت پیر سیّد جماعت علی شاہ ثانیؒ پنجابی زبان کے شاعر، مصنف: "روحانی پیغام"، مجموعۂ کلام: "وصلِ حبیب"، ولادت: ۱۸۷۷ء، انبالہ، وفات ۴ر اپریل ۱۹۶۹ء، والٹن، لاہور (نجم الہدیٰ لاہور ۱۹۸۶ء)۔

محمد حبیب اللہ، سر:
دیوان ریاست ٹراونکور، وائسرائے کی کونسل کے سابق رکن، وفات ۱۶ر مئی ۱۹۴۸ء، کراچی ("انقلاب" لاہور ۱۸ر مئی ۱۹۴۸ء)۔

محمد حبیب اللہ، قاری:
اُستاد القراء، قرأت سبعہ کے قاری، وفات ۱۹۸۰ء-۴-۲۲، مدرسہ تجوید القرآن، کراچی (لوح مزار)۔

محمد حبیب اللہ، نعمانی:
پنجابی شاعر، مفسر، مصنف کتب کثیرہ، مصنف: حبیب التفاسیر المعروف بہ تفسیر نعمانی، ولادت ۱۸۷۶ء، کمبوہ (امرتسر)، وفات ۱۹۵۴ء-۳-۲۲، ہارون آباد (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

محمد حسن امروہوی، قاری:
رئیس القرار، خطیب شاہی مسجد قلات، سابق صدر مدرسہ تجوید و قرأت مدرسہ تعلیم الاسلام کراچی، وفات ۱۸ر جون ۱۹۷۵ء، مجاہد آباد، کراچی، (لوح مزار)۔

محمد حسن، پروفیسر: ماہر اقتصادیات، سابق پرنسپل ہیلی کالج آف کامرس لاہور، وفات ۱۹۷۰ء-۱-۲۹، ماڈل ٹاؤن، لاہور، (لوح مزار)۔

محمد حسن، خان صاحب شیخ: پنجاب سول سروس کے رکن، انجمن حمایت اسلام لاہور کے سابق جنرل سیکریٹری، ممتاز حسن کے والد ماجد، ۸۰ سال عمر پائی، ولادت وطن: تلونڈی موسیٰ خان (گوجرانوالا)، وفات

۱۱-۴-۱۹۵۹ء، لاہور ("مجلہ خصوصی" گورنمنٹ کالج گوجرانوالا)۔

محمّد حسن عسکری، پروفیسر:
نقاد، ادیب، ماہر تعلیم، افسانہ نگار، سابق صدر شعبۂ انگریزی اسلامیہ کالج کراچی، مفتی محمد شفیع کی تفسیر قرآن کا انگریزی میں ترجمہ کیا، ولادت ۱۵-۵-۱۹۲۱ء، وفات ۱۸/ جنوری ۱۹۷۸ء؛ دار العلوم کورنگی، کراچی، ("نوائے وقت" ۱۹-۱-۱۹۷۸ء)۔

محمّد حسن قرشی، حکیم: علامہ اقبال کے معالج، طبیب حاذق، والد بزرگوار حکیم آفتاب احمد قرشی، ولادت وطن: گجرات ۸۵ سال عمر پائی، وفات ۶-۱۲-۱۹۷۴ء، میانی صاحب، لاہور، (لوح مزار)۔

محمّد حسن، مولانا مفتی: بانیٔ جامعہ اشرفیہ لاہور، خلیفہ حضرت اشرف علی تھانوی، ولادت ۱۸۷۸ء، مل پور (حسن ابدال)، وفات ۱-۶-۱۹۶۱ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۲/ جون ۱۹۶۱ء)۔

محمّد حسین اُپل، مولانا:
قادریہ سلسلہ کے نامور بزرگ، بھارت اور پاکستان میں ہزاروں مرید، ۷۴ سال عمر پائی، وفات ۸-۱-۱۹۶۲ء، گوجرانوالا، ("نوائے وقت" لاہور ۹-۱-۱۹۶۲ء)۔

محمّد حسین بدر چشتی، حکیم:
طبیب، مصنف، صوفی، خلیفہ سیّد اکرام حسین سیکری چشتی، ولادت ۲۰-۶-۱۹۲۲ء، بھوماوڈالا (امرتسر)، وفات ۸/ اکتوبر ۱۹۸۶ء، ڈیرہ نواب صاحب (مکتوب اظہر چشتی بنام حکیم محمد موسیٰ امرتسری)۔

محمّد حسین بھٹی، ڈاکٹر: حافظ آباد کی معروف روحانی و سماجی شخصیت، وفات ۳۰-۳-۱۹۸۷ء، حافظ آباد، (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)

محمّد حسین بھنڈاری، شیخ:
گوجرانوالا ڈسٹرکٹ کنونشن مسلم لیگ کے سابق صدر، سابق رکن صوبائی اسمبلی، ۸۶ سال عمر پائی، وفات ۱۷-۳-۱۹۶۵ء، ایمن آباد ("نوائے وقت" لاہور ۱۸/ مارچ ۱۹۶۵ء)۔

محمّد حسین بھنڈر، چوہدری:
سابق ممبر اسمبلی، قانون دان، ولادت ۲۸/ ستمبر ۱۸۹۸ء، اروپ (گوجرانوالا)، وفات ۱۶-۶-۱۹۸۳ء، اروپ (گوجرانوالا)،

("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۳ء-۶-۱۷)۔

محمّد حسین جان، آقائے سرہندی مولانا: عالم دین، فارسی کے شاعر، کلیات: "خیابان سرہندی" ولادت ۱۸۷۱ء، ارغستان (قندھار) وفات دسمبر ۱۹۴۸ء، سمارو شریف، (سندھ) (تذکرہ اکابر اہل سنت، مرتبہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

محمّد حسین چشتی صابری، پیر: شیخ طریقت، وفات ۱۹۵۳ء-۲-۲۶، آوا بدھو، لاہور (مدینۃ الاولیاء مؤلفہ محمد دین کلیم)۔

محمّد حسین چودھری: سابق وائس چیئرمین لاہور کارپوریشن، صنعت کار، سابق ممبر قومی اسمبلی، صدر ایوب خان کے عہد کی نامور شخصیت، ولادت ۱۹۰۸ء، لاہور، وفات ۱۹۷۸ء-۳-۱۹، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۸ء-۳-۲۰)۔

محمّد حسین، چودھری: سابق سپرنٹنڈنٹ پرلیس برانچ سول سیکریٹریٹ لاہور، علامہ اقبال کے قریبی ساتھی اور ان کے بچوں کے اتالیق اور کتابوں کے پبلشر، ولادت ۱۸۹۴ء-۳-۸ پہاڑنگ اونچہ (پسرور)، وفات ۱۶؍جولائی ۱۹۵۰ء، جھنگی اقبال پارک، لاہور (مکتوب مرزا محمد منور بنام راقم)۔

محمّد حسین، حاجی شیخ: سابق چیئرمین فردوس ٹینریز کالا شاہ کاکو، مخیر بزرگ، سماجی کارکن، وفات ۱۰؍اپریل ۱۹۷۳ء، گھوڑے شاہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۳ء-۶-۱۱)۔

محمّد حسین خان برکی: مؤرخ، ماہر تعلیم، ولادت ۱۸۸۲ء، جالندھر، وفات ۱۹۶۰ء، لاہور (تذکرہ افاغنہ جالندھر مرتبہ محمد ایوب خان)۔

محمّد حسین خان مزاری: معروف زمیندار، وفات ۱۵؍جنوری ۱۹۶۸ء، روجہان، ڈیرہ غازی خان، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۸ء-۱-۱۶)۔

محمّد حسین روپڑی، حافظ مولانا: عالم، ماہر صرف و نحو، والد بزرگوار حافظ عبدالرحمٰن مدنی مدیر ماہنامہ "محدث" لاہور، وفات ۱۹۵۹ء-۱۰-۱، گارڈن ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور، ۱۹۵۹ء-۱۰-۳)۔

محمّد حسین، سردار : سیاستدان، مسلم لیگ کا کارکن، مردِ مومن، ولادت ۱۹۰۴ء، گنجہ کلاں (قصور)، وفات ۱۵ر جولائی ۱۹۶۹ء، لاہور (تاریخ ارائیاں مؤلفہ علی اصغر چوہدری)۔

محمّد حسین شاہ : پیرِ طریقت، شاعر، ولادت ۱۸۶۶ء، چھینہ (امرتسر)، وفات جون ۱۹۵۶ء، چنڈالی (گوجرانوالا) ("خصوصی مجلّہ" گورنمنٹ کالج گوجرانوالا)۔

محمّد حسین شاہ چشتی نظامی، سیّد : پیرِ طریقت، صاحب "مجمع الاخیار"، ولادت ۱۹۰۱ء، بستی داؤد خان (ہوشیارپور)، وفات ۱۹۶۷ء-۶-۲۹، کوٹ خادم علی شاہ (ساہیوال) (مضمون "نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۲ء-۶-۲۸)۔

محمّد حسین شاہ، نقوی، خان بہادر سیّد : کمشنر پولیس ریاست جوناگڑھ، سپرنٹنڈنٹ پولیس سندھ، ۹۱ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۸ء-۲-۲۷، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۸ء-۲-۲۸)۔

محمّد حسین شوق : نامور شاعر، ولادت ۱۹۰۴ء-۱۲-۲۴، قادر آباد (گجرات)، وفات ۱۹۷۱ء-۵-۱۷، سرگودھا ("سخنورانِ سرگودھا" مرتبہ محمود اسیر)۔

محمّد حسین عادلی، مولوی : آرٹسٹ، قرآن حکیم کے کاتب، خطاط، مبارک کمپنی وسن پورہ سے منسلک تھے، وفات ۱۹۶۴ء-۵-۸، عادل گڑھ، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۴ء-۵-۹)۔

محمّد حسین عرشی امرتسری، علّامہ : عالم، دانشور، صحافی، شاعر، علّامہ اقبال سے خط وکتابت رہی، صوفی غلام مصطفیٰ کے لیے تبسّم تخلص تجویز کیا، مجموعہ شاعری : "نقش ہائے رنگ رنگ"، ولادت ۱۸۹۲ء، امرتسر، وفات ۱۹۸۵ء-۶-۱۰، باوامی باغ، لاہور (مکتوب حکیم محمّد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

محمّد حسین، علی بابا : فن کار، ریڈیو اور فلموں میں علی بابا کے نام سے شہرت پائی، وفات ۱۹۶۱ء-۴-۱۹، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۱ء-۴-۲۰)۔

محمّد حسین قادری، الحاج خان صاحب میاں : یکے از احفاد شاہ عنایت قادری، پرنسپل میٹو سکول آف آرٹس لاہور، وفات ۳۰ر دسمبر

۱۹۸۱ء، درگاہ شاہ عنایت، لاہور، (لوحِ مزار)۔

محمّد حسین قصوری، کامریڈ: مسلم لیگی کارکن، ظفر علی خان نے چمنستان میں ان کے بارے میں نظم لکھی، ولادت ۱۹۰۵ء، امرتسر، وفات ۲۰ اپریل ۱۹۸۵ء ("جنگ" لاہور ۲۱ اپریل ۱۹۸۵ء)۔

محمّد حسین قیس، صوفی: صوفی شاعر، ادیب، ۲۷ کتابوں کے مصنف، والد بزرگوار پروفیسر افتخار احمد چشتی، ولادت ۱۴-۴-۱۸۷۶ء، دینا نگر، گورداسپور، وفات ۱۰-۱۱-۱۹۵۱ء، راولپنڈی ("آفاق" لاہور ۱۲ نومبر ۱۹۵۱ء)۔ ("سعادت" فیصل آباد ۱۸-۱۱-۱۹۸۱ء)۔

محمّد حسین ڈاکٹر: بانی ساملی سینی ٹوریم وفات ۳-۱۱-۱۹۷۷ء (اُردو جامع انسائیکلوپیڈیا)

محمّد حسین، ملک: تحریک ہجرت اور تحریک خلافت کے رہنما، عزیز ہندی اور فضل الٰہی قربان کے ساتھی، افغانستان اور وسط ایشیا میں جلا وطن رہے، وفات ۸-۱۱-۱۹۷۱ء، قبرستان میانی، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۹-۱۱-۱۹۷۱ء)۔

محمّد حسین، مولانا حکیم: تحریک آزادیٔ کشمیر کے مجاہد، ڈوگرہ حکومت سے ٹکرلی، وفات ۱۵ جولائی ۱۹۶۲ء، راولپنڈی (مضمون "نوائے وقت" لاہور ۱۵-۷-۱۹۶۶ء)۔

محمّد حسین نقشبندی، میاں: پنجابی، فارسی کے شاعر، عالم دین، خطاط، کتاب دوست، مرید مولانا فتح محمّد اچھروی، ولادت ۲۰-۱۱-۱۸۸۲ء، جھگیاں ناگرہ، لاہور، وفات ۲۸-۱۲-۱۹۵۸ء، جھگیاں ناگرہ (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

محمّد حفیظ طوسی، ڈاکٹر: لاہور کی نامور شخصیت، نواب کالا باغ کے معتمد ساتھی، سابق سیکریٹری صوبائی محکمہ صحت، سابق پرنسپل فیصل آباد میڈیکل کالج، ۷۴ سال عمر پائی، وفات یکم جولائی ۱۹۸۲ء، گارڈن ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲-۷-۱۹۸۲ء)

محمّد حنیف ندوی، مولانا:

عالم دین، مفسر قرآن، فلسفی، مصنف،
نائب ناظم ادارہ ثقافت اسلامیہ، لاہور،
ولادت ۱۹۰۸ء، گوجرانوالہ، وفات ۱۲ر
جولائی ۱۹۸۷ء، پاک بلاک علامہ اقبال ٹاؤن،
(«جنگ» لاہور ۱۹۸۷-۷-۱۲ء)۔

محمد حیات: ممتاز صحافی،
مدیر ہفت روزہ «بزنس مین»، ۵۰ سال عمر
پائی، وفات ۱۹۷۹-۳-۲۷ء، لاہور،
(«نوائے وقت» لاہور ۱۹۷۹-۳-۲۸ء)۔

محمد حیات، مولانا حکیم:
عالم، صوفی، ماہر طبیب، خلیفہ پیر سید
خادم حسین شاہ چوراہی، وفات ۷ر جنوری
۱۹۸۱ء، حافظ آباد، (مکتوب میاں ضمیر احمد
بنام راقم)۔

محمد حیات قادری، سلطان صوفی: پیر طریقت، ولادت
۱۸۹۵ء، وفات اگست ۱۹۵۸ء،
حویلی لکھا (مضمون «نوائے وقت» لاہور
۱۹۸۰-۷-۲۳ء)۔

محمد حیات شاہوانی: قبائلی
رہنما، ۹۵ سال عمر پائی، وفات ۱۰ر دسمبر
۱۹۸۲ء، کوئٹہ، («نوائے وقت» لاہور
۱۹۸۲-۱۲-۱۱ء)۔

محمد حیات قریشی، نواب:
ضلع سرگودھا کے مشہور زمیندار، سابق
رکن پبلک سروس کمیشن، متشرع بزرگ،
۴۷ سال عمر پائی، وفات ۱۹۴۸-۶-۱۱ء،
(«انقلاب» لاہور ۱۹۴۸-۶-۱۳ء)۔

محمد حیات نقشبندی مجددی، میاں: پیر طریقت، خلیفہ میاں
فضل الدین خلیفہ میاں شیر محمد شرقپوری،
بانی دار العلوم حیات القرآن، ننکانہ صاحب،
ولادت ۱۹۲۳ء، ٹھہوں والی (شیخوپورہ)
وفات ۱۹۸۶-۱۰-۹ء، ننکانہ صاحب،
(میاں محمد حیات پر ایک نظر مؤلفہ
رانا محمد ارشد رضوی)۔

محمد حیات نوشاہی، مولانا:
سجادہ نشین دربار شریف حجرے والا
شرقپور، مصنف: گلزار نوشاہی،
ولادت ۱۹۰۰ء، شرقپور، وفات ۱۳ر
جولائی ۱۹۸۳ء، شرقپور۔

محمد حیدر خان، راجہ:
مسلم کانفرنس کے سابق صدر، سابق
وزیر دفاع حکومت آزاد جموں وکشمیر،
وفات ۱۹۶۶-۴-۲۰ء، مظفرآباد،
(اداریہ نوائے وقت، لاہور ۲۲ر اپریل

۱۹۶۶ء)۔

محمد خان اسد، خواجہ: حضرو کے معروف کتاب دوست بزرگ، ولادت ۵-۱۲-۱۹۱۹ء، حضرو (اٹک)، وفات ۲۱-۹-۱۹۸۰ء، مکہ مکرمہ (مکتوب راشد علی زئی بنام راقم)۔

محمد خان در دگ، الحاج: مجاہد آزادیٔ پاک و ہند، وفات ۱۴ر اگست ۱۹۷۰ء، اسلام آباد، (لوح مزار)۔

محمد خان زمان ہزاروی، مولانا: تلمیذ انور شاہ کشمیری، مفتی عزیز الرحمٰن عثمانی، مصنف، مدرس: جامع العلوم کانپور، ولادت ۱۸۸۳ء، منڈھار (مانسہرہ)، وفات ۱۹۶۰ء، کانپور (مشاہیر علماء دیوبند مؤلفہ قاری فیوض الرحمٰن)۔

محمد خان غنی: سندھی زبان کے شاعر، مسدس حالی کا سندھی میں ترجمہ، ۶۵ سال عمر پائی، وفات ۱-۳-۱۹۷۹ء: حیدر آباد ("جنگ" کراچی ۲ر مارچ ۱۹۷۹ء)۔

محمد خان، کپتان: نامور کھلاڑی، ولادت: جالندھر، وفات ۲۴-۸-۱۹۷۳ء، میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

محمد خان لغاری، سردار: سیاست دان، سابق رکن صوبائی اسمبلی، تمن دار لغاری قبیلہ، ۶۱ سال عمر پائی، وفات ۲۱-۹-۱۹۷۱ء، چوٹی (ڈیرہ غازی خان)۔ ("نوائے وقت" لاہور ۲۲-۹-۱۹۷۱ء)۔

محمد خان ہمدم، مہر: نقشبندی، توکلی سلسلۂ تصرف کے شیخ، شاعر، مصنف، "تذکرۂ ہمدم"، "مصحف ہمدم"، "زینب واسوہنا دیر"، ولادت ۱۹۱۶ء، پٹیالہ، وفات ۲۸-۴-۱۹۸۳ء، ہمدم آباد (چھانگا مانگا) ("مغربی پاکستان" لاہور ۱۵-۳-۱۹۸۷ء)۔

محمد خلیل احمد خان، مفتی: عالم، شاعر، مصنف، ولادت ۱۹۲۰ء، دادون (علی گڑھ)، وفات ۱۸ر جون ۱۹۸۵ء، حیدر آباد سندھ، ("جنگ" لاہور ۱۹-۶-۱۹۸۵ء)۔

محمد خلیل برکاتی، مولانا مفتی: دیکھئے:

محمّد خلیل احمد خان مفتی

محمّد خلیل، میاں: سابق رجسٹرار لاہور ہائی کورٹ، ولادت ۱۴ر دسمبر ۱۸۹۸ء، وفات ۲۶-۶-۱۹۶۵ء، میانی صاحب، لاہور، (لوحِ مزار)۔

محمّد خورشید، صاحبزادہ: سابق گورنر صوبہ سرحد، وفات ۱۵ر جنوری ۱۹۵۰ء، پشاور (" امروز" لاہور ۱۶ر جنوری ۱۹۵۰ء)۔

محمّد داؤد غزنوی، مولانا سیّد: عالمِ دین، سیاست دان، تحریک آزادی کے مجاہد، ولادت ۱۸۹۶ء، امرتسر، وفات ۱۶-۱۲-۱۹۶۳ء، میانی صاحب، لاہور (" نوائے وقت " لاہور ۱۷-۱۲-۱۹۶۳ء)۔

محمّد داؤد قصوری، مولوی: حضرت مخدوم غلام مرتضیٰ قصوری کے علمی و روحانی خانوادے کی آخری یادگار، مولانا غلام علی قصوری ثم امرتسری کے پوتے، وفات ۱۴-۷-۱۹۶۳ء، قصور (ماہنامہ "فیض الاسلام" راولپنڈی ستمبر ۱۹۶۳ء)

محمّد دین بٹ، ابویزید: صحابہ کرام کا شیدائی، مصنف: رشید ابن رشید، وفات ۱۷-۸-۱۹۸۱ء، شاد باغ، لاہور (مکتوب، فرزند مرحوم بنام راقم)۔

محمّد دین بدھوی، مولانا قاضی: ماہر معقولات، استاد العلماء، وسط ایشیاء سے طلبہ ان سے پڑھنے آتے تھے، اُستاد پیر محمد کرم شاہ، خواجہ قمرالدین سیالوی، ولادت بدھو (راولپنڈی)، وفات ۲۵-۲-۱۹۶۴ء، بدھو (راولپنڈی) (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

محمّد دین تاثیر، ڈاکٹر: سابق پرنسپل اسلامیہ کالج لاہور، ادیب، ماہر تعلیم، شاعر، مجموعہ کلام: "آتشکدہ" لاہور کی ادبی محفلوں کے روح رواں، وفات ۳۰-۱۱-۱۹۵۰ء، میانی صاحب، لاہور (لوحِ مزار)۔

محمّد دہلوی، علّامہ سیّد: شیعی عالم، مصنف، ولادت ۱۸۹۸ء، دہلی، وفات ۲۰-۸-۱۹۷۱ء، کراچی، (" نوائے وقت " ۲۱-۸-۱۹۷۱ء)۔

محمد دین : معروف پرنٹر و پبلشر، مالک رپن پریس لاہور، وفات ۱۹۶۱-۵-۲۰، لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۱-۵-۲۱)۔

محمد دین، الحاج میاں : مالک نیشنل فین کمپنی، مخیر بزرگ، حرمین شریفین میں پنکھے لگوائے، سو سے زیادہ مسجد بنوائیں، وفات ۱۲ اپریل ۱۹۶۵ء، میانی صاحب، لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۵-۴-۲۳)۔

محمد ذاکر جھنگوی، مولانا : عالم دین، بانیٔ جامعہ محمدی شریف، سیاستدان، رکن قومی اسمبلی، تحریک خلافت و تحریک کشمیر میں حصہ لیا، ولادت ۱۹۰۶ء، محمدی شریف، وفات ۱۹۷۶-۱۱-۲۵، محمدی شریف (تذکرہ علمائے پنجاب، مؤلفہ اختر راہی)۔

محمد ذاکر حسین : کہانی نویس، وفات ۱۹۸۳-۴-۱۰، اسلام آباد، (" جنگ" لاہور ۱۹۸۳-۴-۱۱)۔

محمد ذکر اللہ جالندھری، مولانا : جید عالم، خلیفہ حضرت عبدالقادر رائے پوری، تقویٰ و پرہیزگاری میں ضرب المثل تھے، ولادت ۱۳۱۰ھ خیرالدین پور (جالندھر)، وفات سہ سیٔ ۱۹۷۰ء، چک ۴۹۷، بورے والا، (مشاہیر علماء دیوبند مرتبہ قاری فیوض الرحمٰن)۔

محمد رحمان انصاری، شاہ : ایڈووکیٹ، سابق صدر آل پاکستان مہاجر لیگ، سابق چیئرمین ادارۂ عالیہ شاہ ولی اللہ، وفات ۱۹۶۸-۵-۲۲، میانی صاحب، لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۸-۵-۲۳)۔

محمد رسول خان، مولانا : اُستاذ العلماء، اُستاد دارالعلوم دیوبند، سابق استاد اورینٹل کالج لاہور، سابق شیخ الحدیث جامعہ اشرفیہ لاہور، ولادت ۱۸۷۱ء، ٹکری نندھیاڑ (ہزارہ) وفات ۱۹۷۱-۱۰-۲۵، اچھڑیاں (پُکھ) (تاریخ ہزارہ شیر بہادر خان پنی)۔

محمد رضا شاہ گیلانی، مخدوم : سیاست دان، شیخ طریقت، تحریک پاکستان کے کارکن، ولادت ۱۸۹۶ء، ملتان، وفات ۱۹۴۹-۳-۱۷، ملتان،

("نوائے وقت" لاہور ۱۹۴۹ء-۳-۱۹)۔

محمّد رفیع انور : مصنف، استاد سیاسیات، ناظم محکمہ تعلیم، تصنیف: "تحریک قیام پاکستان"، "شہریت اور سیاست" ولادت ۱۹۲۱ء-۴-۱۹، ٹنڈو وال (جالندھر) وفات ۱۹۸۱ء-۱۲-۲، ماڈل ٹاؤن، لاہور (مکتوب فرزند آں مرحوم بنام راقم)۔

محمّد رفیع چودھری : ضلعی سابق صدر کنونشن مسلم لیگ، سیاست داں، وفات ۱۹۸۶ء-۶-۱۹، شیخوپورہ، ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۶-۲۰)۔

محمّد رفیع ڈار : قائد اعظم کے جاں نثار سپاہی، سماجی و سیاسی کارکن، نیشنل گارڈ کے سالار، ولادت ۱۹۲۲ء، وفات ۱۹۸۱ء-۲-۹، لاہور (مضمون "نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۱ء-۳-۱۰)۔

محمّد رفیع، میاں : سر محمّد شفیع کے فرزند ارجمند، حفیظ ہوشیارپوری کے کلام میں ان کا ذکر موجود ہے، ولادت ۱۸۸۹ء-۴-۷، لاہور، وفات ۱۹۴۹ء-۲-۱۷، باغبانپورہ، لاہور (لوح مزار)۔

محمّد رفیق، خواجہ : معروف سیاست دان، تحریک پاکستان کے کارکن، پروفیسر خواجہ محمّد زکریا کے برادر نسبتی، ولادت ۱۹۲۴ء، امرتسر، وفات (قتل) ۱۹۷۲ء-۱۲-۲۰، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۲ء-۱۲-۲۱)۔

محمّد رفیق دلاوری : مولانا ابوالقاسم : فاضل دیوبند، مدیر ماہنامہ "درویش" لاہور، مصنف: آئمہ تلبیس، عماد الدین، سیرت ذوالنورین، سیرت کبریٰ، ولادت ۱۸۸۳ء، دلاور، (وزیر آباد)، وفات جنوری ۱۹۶۰ء، لاہور (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

محمّد رفیق، میر : سابق پرنسپل پنجاب یونیورسٹی لا کالج لاہور، ممتاز قانون دان، ۵۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۵ء-۶-۱۳، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۵ء-۶-۱۴)۔

محمّد رمضان : راجہ لال سنگھ و رانی جنداں کا دھوبی، اپنے والد کے ساتھ ان کے پاس جایا کرتا تھا، ۱۱۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۵۷ء-۶-۲۰، گوجرانوالا، ("نوائے وقت" لاہور ۲۱ر جون ۱۹۵۷ء)۔

محمد رمضان : گوجرانوالا کے نامور پہلوان، معروف ٹرانسپورٹر، وفات ۱۹۵۱ء-۱۱-۱، گوجرانوالا، ("آفاق" لاہور ۱۹۵۱ء-۱۱-۲)۔

محمد رمضان، الحاج سیٹھ: سماجی کارکن، مخیر بزرگ، مسلم مسجد لاہور اور جامعہ مدینہ کی تعمیر میں حصّہ لیا، بانی بمبئی زری فیکٹری لاہور، ۶۷ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۱ء-۱-۳۰، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۱ء-۱-۳۱)۔

محمد رمضان بہار ملتانی، مولوی: شاعر فارسی، اردو، سرائیکی، مصنف، تمغہ حسن کارکردگی یافتہ برائے ادبی خدمات، والد بزرگوار غضنفر مہدی، ولادت ۱۹۱۶ء، ملتان، وفات ۱۹۶۶ء-۴-۲۷، کربلا حضرت شاہ شمس (ملتان)۔

محمد رمضان راتھر : نامور ادیب، وفات ۱۹۷۹ء-۹-۱۳، گوجرانوالا، ("خصوصی مجلہ" گورنمنٹ کالج گوجرانوالا)۔

محمد رمضان، مفتی : لدھیانہ کے علماء کے خاندان سے فرد، حضرت شیخ الہندؒ کے تلمیذ، ڈسٹرکٹ بورڈ لدھیانہ کے رکن (۱۹۴۷ء—۱۹۱۷ء)، وفات ۱۹۶۲ء-۶-۲۴، ساہی وال ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۲ء-۶-۲۵)۔

محمد روح اللہ قادری لاہوری، حکیم : سول اینڈ ملٹری گزٹ میں رڈیارڈ کپلنگ کے نائب رہے، طبیب، روحانی شخصیت، مصنف، "تذکرہ بزرگان قادریہ"، "سیرت النبیؐ" (انگریزی)، عمر ۱۰۳ سال پائی، وفات ۲۸ر اگست ۱۹۶۹ء، میانی صاحب، لاہور (ہفت روزہ "استقلال" لاہور ۱۶ر تا ۲۳ر جنوری ۱۹۸۳ء)۔

محمد زبیر نسیم جعفری، مولانا: اُردو، فارسی، عربی اور سنسکرت کے ماہر، ہفت روزہ "نسیم بہار" ان کی یاد میں نکالا گیا، وفات ۱۹۷۲ء-۷-۳۱، سرگودھا، (مضمون "نوائے وقت" لاہور ۳۱ر جولائی ۱۹۸۲ء)۔

محمد زکریا بنوری، مولانا: فاصل دیوبند، عالم دین، والد بزرگوار مولانا محمد یوسف بنوری، وفات ۱۹۷۵ء-۶-۶، یوسف پورہ، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۵ء-۶-۷)۔

محمد زکریا کچلو، خواجہ :

سیاست دان، قانون دان، امرتسر کی معروف شخصیت، وفات ۱۹۶۶ء-۷-۱۹، میانی صاحب، لاہور،
(لوح مزار)۔

محمد زمان چشتی، پیر: سابق رکن مغربی پاکستان اسمبلی، وفات ۱۳ جنوری ۱۹۶۹ء، پاک پتن ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۹ء-۱-۲۰)۔

محمد زمان، خان بہادر: ساکن بستی نو، جالندھر، بستیات جالندھر کی معروف شخصیت، ولادت ۲۲ دسمبر ۱۸۸۹ء، وفات ۱۹۶۶ء-۴-۱۲، میانی میر، لاہور،
(لوح مزار)۔

محمد زمان کیانی، میجر جنرل: سابق کمانڈر انچیف افواج آزاد کشمیر، وفات ۱۹۸۱ء-۷-۴، اسلام آباد،
(لوح مزار)۔

محمد سجاد علی خان منڈل، نواب: نواب زادہ لیاقت علی خان کے بڑے بھائی، "تذکرہ رؤسائے پنجاب" میں ان کا ذکر ہے، رئیس منڈل ضلع کرنال، ولادت ۲ ۱۸۹ء کرنال، وفات ۲۶ مئی ۱۹۶۹ء، بی بی پاک دامنان، لاہور،
("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۹ء-۵-۲۷)۔

محمد سرفراز: سابق سیکریٹری اطلاعات حکومت پاکستان، اقوام متحدہ سے منسلک رہے، عمان میں اقوام متحدہ کے نمائندے رہے، ولادت ۱۹۱۵ء، وفات ۱۹۶۹ء-۱۲-۱۹، عمان ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۹ء-۱۲-۲۰)۔

محمد سرفراز خان: ماہر تعلیم، کھلاڑی، ولادت ۱۹۰۴ء، ایلوت محل (برار)، وفات ۱۹۸۴ء-۷-۵، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۹۸۴ء-۷-۶)۔

محمد سرفراز خان ماہر: وفات ۱۹۸۱ء-۱۱-۲۵، پاپوش نگر، کراچی،
(لوح مزار)۔

محمد سرور جامعی، پروفیسر: مصنف، صحافی، مولانا عبید اللہ سندھی کے ساتھی اور اُن کے افکار کے ناشر، ولادت ۱۹۰۴ء، وفات ۱۹۸۳ء-۹-۱۹، ٹاؤن شپ، لاہور ("مشرق" لاہور ۱۹۸۳ء-۹-۲۱)۔

محمد سرور شہید: جنگ ۱۹۶۵ء کے نامور شہید، ابن ڈاکٹر اللہ جلایا شاہی فریشن امیر افغانستان، ولادت ۱۶

جنوری ۱۹۳۲ء، وفات ۱۹۶۵ء-۹-۶،
بیگم پورہ، لاہور،
(لوحِ مزار)۔

محمّد سرور شہید، کیپٹن:

پہلے "نشانِ حیدر" یافتہ، ولادت ۱۹۱۰ء، سنگھوئی، وفات ۱۹۴۸ء-۷-۲۷، سنگھوئی، (راولپنڈی) (اردو انسائیکلوپیڈیا، فیروز سنز لمیٹڈ)۔

محمّد سعید رواتی، مولانا:

تلمیذ شیخ الہند، خطیب، مدرس، مرید پیر مہر علی شاہ گولڑوی، ولادت ۱۸۷۸ء، روات، وفات ۱۹۶۵ء-۲-۱۰، روات (تذکرہ علمائے پنجاب مصنفہ اختر راہی)۔

محمّد سعید شبلی، مولانا:

مصنف کتب کثیرہ، مدرّس، مدیر ماہنامہ "شریعت" فیروز پور، ولادت ۱۸۹۶ء، فرید کوٹ، وفات ۱۹۸۲ء-۱۰-۲۵، ساہیوال، (فضائل درود و سلام لاہور: ۱۹۸۴ء)۔

محمّد سعید، میاں:

سابق کپتان پاکستان ہاکی ٹیم، ۶۹ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۹ء-۸-۲۳، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۹ء-۸-۲۴)۔

محمّد سعید، مرزا، پروفیسر:

ناول نویس، مصنف: "یاسمین"، "خوابِ ہستی"، "مذہب اور باطنیت"، انگریزی زبان کے اُستاد، وفات ۱۹۶۲ء، کراچی (ماہنامہ "کتابی دُنیا" کراچی اگست ۱۹۶۲ء)۔

محمّد سعید نقشبندی، مولانا:

خطیب مسجد داتا گنج بخش لاہور، مترجم مکتوبات امام ربّانی، مدرّس، ولادت ۱۹۳۳ء، چٹیاں قبراں (بھبھر)، وفات ۱۷ دسمبر ۱۹۸۶ء، جامعہ غوثیہ، لاہور، ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۱۲-۱۸)۔

محمّد سلطان کاشمیری نقشبندی امرتسری:

پیرِ طریقت، ولادت ۱۹۵۰ء، قلعہ سوبھا سنگھ (سیالکوٹ)، وفات ۱۹۵۴ء، ننگل ساداں (مریدکے) (لوحِ مزار)۔

محمّد سلیم اسلم، پیرزادہ:

سیاست دان، ممتاز وکیل، سابق سیشن جج، وفات ۱۹۶۷ء-۱-۸، بہاولپور، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۷ء-۱-۹)۔

محمّد سلیم جاوید، میاں:

تمغۂ جرأت یافتہ، ولادت ۱۱ دسمبر ۱۹۳۷ء، لائل پور، وفات ۱۴ دسمبر

۱۹۷۱ء، چٹاگانگ (ذاتی بیاض راقم الحروف)۔

محمّد سلیمان بدایونی : عالم دین، مؤرخ، مصنف، کراچی کی متعدد سماجی انجمنوں کے سربراہ، وفات یکم جون ۱۹۶۲ء، مکہ مکرمہ (حمید الدین شاہد ماہنامہ "سب رس" کراچی)۔

محمّد سلیمان، حافظ : کبڈی کے معروف کھلاڑی، وفات ۱۹۸۱ء-۲-۲۵، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۱ء-۲-۲۶)۔

محمّد سلیمان فاروقی : مالک نور کمپنی پبلشرز، لاہور، ابن مولانا نور احمد امرتسری، وفات ۱۹۷۴ء-۸-۶، میانی صاحب، لاہور (مکتوب فرزند آں مرحوم بنام راقم)۔

محمّد سلیمان وزیر آبادی، مولوی : ابن امیر المجاہدین مولانا فضل الٰہی وزیر آبادی، چمرکنڈ میں مجاہدین کے ساتھ رہے، ولادت ۱۹۱۰ء-۶-۱۰، وفات ۱۹۸۳ء-۲-۳، وزیر آباد (مکتوب مولانا عبد القادر ندوی بنام راقم)۔

محمّد سومار، شیخ : سندھی ادیب، ۵۱ سال عمر پائی، وفات ۲۴ر اکتوبر ۱۹۸۶ء، حیدر آباد ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۶ء-۱۰-۲۶)۔

محمّد شاہ اندرابی کشمیری امرتسری، پیر : مرید خاص قاضی سلطان محمود سجادہ نشین اعوان شریف، خلف الرشید پیر قطب شاہ، صوفی، عالم، عابد، مدرس، ولادت : کلترہ (گوہر پور) وفات ۱۹۶۲ء-۸-۹، میانی صاحب، لاہور (مکتوب حکیم محمّد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

محمّد شاہ بخاری، پیر سیّد : شیخ طریقت، عالم، سجادہ نشین درگاہ پیر سیّد عبد الرحمٰن بخاری، وفات ۲۶ر فروری ۱۹۶۷ء، دوہٹہ عظمت (سکھیکی) (مکتوب میاں ضمیر احمد بنام راقم)۔

محمّد شاہ بخش ملتانی : عالم، روحانی پیشوا، سجادہ نشین درگاہ موسیٰ پاک ملتان، وفات ۱۹۷۰ء-۱۰-۱۱، درگاہ موسیٰ پاک، ملتان ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۰ء-۱۰-۱۲)۔

محمّد شاہ، پیر : امیر جند اللہ، والد گرامی پیر محمّد کرم شاہ بھیروی، جنگ آزادی کشمیر میں حصّہ، ولادت ۱۸۹۰ء، بھیرہ، وفات ۱۹۵۷ء-۳-۲۶، بھیرہ،

(تذکرہ اکابر اہل سنت مؤلفہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

محمد شاہسوار علی شاہ، سیّد: عالم، مدرّس، صوفی، خلیفہ سیّد چراغ علی شاہ نقشبندی مجدّدی، ولادت ۱۹۲۴ء، پیپل والا (موڑ کھنڈا)، وفات ۱۹؍ فروری ۱۹۸۰ء، جامعہ چراغیہ، گوجرہ۔

محمد شاہ قادری فاضلی بٹالوی، صاحبزادہ سیّد: پیر طریقت، وفات ۲۹-۳-۱۹۷۴ء، سمبڑیال ("نوائے وقت" لاہور ۳۰؍ مارچ ۱۹۷۴ء)۔

محمد شجاع الدین، پروفیسر: اُستاد تاریخ دیال سنگھ کالج لاہور، مورّخ، مصنف: نورجہاں (انگریزی)، مرتب: اسرار حمیدی، اُستاد راقم الحروف، ولادت ۴۶ سال عمر پائی، وفات ۲۷-۱-۱۹۶۵ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۸-۱-۱۹۶۵ء)۔

محمد شجاع ناموس، ڈاکٹر: ماہر تعلیم، سائنس دان، ماہر اقبالیات، شاعر، مصنف: "گلگت اور شینا زبان"، "سفرنامہ حج و حجاز"، ولادت ۱۸۹۹ء، گجرات، وفات ۴-۱-۱۹۸۱ء، میانی صاحب، لاہور، (لوح مزار)۔

محمد شریف، پروفیسر میاں: مصنف، فلاسفر، صدر شعبہ فلسفہ مسلم یونیورسٹی علی گڑھ، سابق ناظم ادارہ ثقافت اسلامیہ لاہور، ولادت ۳۰-۳-۱۸۹۰ء، لاہور، وفات ۱۱؍ دسمبر ۱۹۶۵ء، باغبان پورہ، لاہور، (لوح مزار)۔

محمد شریف جالندھری: سابق سیکریٹری مجلس تحفظ ختم نبوت، وفات ۱۴-۲-۱۹۸۵ء، ملتان ("جنگ" لاہور ۱۵-۲-۱۹۸۵ء)۔

محمد شریف جالندھری، مولانا: پیر فضل محمد جالندھری کے فرزند ارجمند، عالم دین، خاندان پیرزادگان کے فرد، وفات ۱۸-۲-۱۹۷۴ء، پیپلز کالونی، فیصل آباد ("نوائے وقت" لاہور ۱۹-۲-۱۹۷۴ء)۔

محمد شریف، جسٹس شیخ: ماہر قانون، سابق وائس چانسلر پنجاب یونیورسٹی لاہور، ۹۰ سال عمر پائی، ولادت:

آبائی وطن : جالندھر، وفات ۹ر اکتوبر ۱۹۷۲ء ، میانی صاحب ، لاہور ("امروز" لاہور ۱۹۷۲ء-۱۰-۱۰)۔

محمّد شریف ، حاجی : مصوری کے کلاسیکی اسلوب کے آخری نمایندے ، نیشنل کالج آف آرٹس لاہور سے تعلق رہا ، ۹۰ سال عمر پائی ، وفات ۱۹۷۸ء-۱۲-۹ ، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۸ء-۱۲-۱۰)۔

محمّد شریف ، حاجی : خلیفہ حضرت اشرف علی تھانوی ، صوفی صافی ضمیر وفات ۱۹۸۵ء-۴-۱۱ ، مدرسہ خیر المدارس ملتان (لوح مزار)۔

محمّد شریف ، حکیم : والد محترم حکیم محمّد انور بابری ، مصنف : مصباح الحکمت ، مدیر الحکیم و مدیر الطبیب ، وفات ۱۹۶۰ء-۱۲-۱۲ ، میانی صاحب لاہور (ہفت روزہ "الہام" بہاولپور ۲۸ر مئی ۱۹۸۷ء)۔

محمّد شریف خان ، پونچھ والے اُستاد : ماہر موسیقی ، ستار نواز ، پاک و ہند میں اپنے فن میں لاثانی ، ولادت ۱۹۲۶ء ، وفات ۱۹۸۰ء-۵-۲۶ ، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۷ر مئی ۱۹۸۰ء)۔

محمّد شریف ، خواجہ : قائد اعظم کے پولیٹیکل سیکریٹری ، صحافی ، ایڈیٹر ڈیلی ایسٹرن ٹائمز ۱۹۴۳ء-۴۴ ، ۸۳ سال عمر پائی ، وفات ۱۹۸۳ء-۵-۱۵ ، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۳ء-۵-۱۶)۔

محمّد شریف ڈسکوی ، مولانا : عالم ، سیاسی رہنما ، صوفی ، ولادت ۱۹۲۵ء ، وفات ۱۹۸۴ء-۸-۶ ، ڈسکہ ("جنگ" لاہور ۱۹۸۴ء-۸-۷)۔

محمّد شریف طوسی ، خواجہ : ماہر تعلیم ، مصنف ، ولادت ۵ر جولائی ۱۹۰۰ء ، امرتسر ، وفات ۱۹۸۳ء-۴-۲۸ ، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۳ء-۴-۲۹)۔

محمّد شریف ، قاری ابو شرف : تلمیذ اُستاد القرا ، عبد المالک ، بانی مدرسہ دار القرار لاہور ، فاضل مدرسہ فرقانیہ لکھنؤ ، ۶۰ سال عمر پائی ، وفات ۱۹۷۸ء-۱۰-۱۰ ، ماڈل ٹاؤن ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۱ر اکتوبر ۱۹۷۸ء)۔

محمّد شریف کوٹلوی ، مولانا :

عالم، فقیہہ، مصنف : "صداقت الاحناف" "ضرورت فقہ"، "کشف الخطاء"، "تائید الامام"، خلیفہ مولانا رضا خان بریلوی، ۹۰ سال عمر پائی، ولادت کوٹلی لوہاراں، سیالکوٹ، وفات ۱۵-۱-۱۹۵۱ء، کوٹلی لوہاراں (تذکرہ اکابر اہل سنت مرتبہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

محمّد شریف، میاں : تحریک پاکستان کے سرگرم کارکن، پرانے مسلم لیگی، سماجی اور سیاسی کارکن، وفات ۲ر جون ۱۹۷۲ء، اچھرہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۳-۶-۱۹۷۲ء)۔

محمّد شریف، میاں : سابق پروفیسر فلسفہ مسلم یونیورسٹی علی گڑھ، مصنف، سابق ناظم ادارہ ثقافت اسلامیہ لاہور، ولادت ۳۰-۳-۱۸۹۰ء، لاہور وفات ۱۱-۱۲-۱۹۶۵ء، باغبان پورہ، لاہور (لوحِ مزار)۔

محمّد شریف، منشی : ممتاز خوشنویس، ابن مولوی محمّد قاسم لدھیانوی، سلطان القلم، کلام اللہ کے بہترین کاتب، ۷۵ سال عمر پائی، وفات ۲۳-۳-۱۹۷۰ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۵-۳-۱۹۷۰ء)۔

محمّد شریف نوری قصوری : مبلغ، واعظ، خطیب، مدیر ماہنامہ الحبیب لاہور، برادر زادہ مولانا غلام دین اشرفی مصنف : "نشری تقریریں"، "آفتاب سنت"، عرب کا مسافر، مسئلہ گیارہویں، ولادت ۱۹۳۵ء، چکوڑی (گجرات)، وفات ۱۳ر مئی ۱۹۷۲ء، راوی روڈ، لاہور (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

محمّد شریف وٹو، مولانا : فاضل دیوبند، مہتم دار العلوم صادقیہ منچن آباد، نائب امیر جمعیت العلمائے اسلام، ۷۵ سال عمر پائی، وفات ۳ر دسمبر ۱۹۸۶ء، منچن آباد ("جنگ" لاہور ۴ر دسمبر ۱۹۸۶ء)۔

محمّد شعیب قریشی : سابق وزیر خزانہ پاکستان، نہرو کمیٹی کے رکن، مولانا محمّد علی جوہر کے داماد؛ ولادت ۳۰-۶-۱۸۸۹ء، وفات ۲۵-۲-۱۹۶۲ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۲۶-۲-۱۹۶۲ء)۔

محمّد شفیع الدین نقشبندی، حکیم پیر : پیر طریقت، ولادت

۱۸۹۱ء، اکو بھنڈر (گوجرانوالا)، وفات ۱۹۷۸ء-۱۱-۱۷، کالا شاہ کاکو (خصوصی مجلّہ گورنمنٹ کالج گوجرانوالا)۔

محمّد شفیع اوکاڑوی، مولانا: عالم، واعظ، محرم کی مجالس پڑھنے میں نام پیدا کیا، ولادت ۱۹۳۰ء، کھیم کرن، وفات ۱۹۸۴ء-۴-۲۴، کراچی ("جنگ" لاہور ۱۹۸۴ء-۴-۲۵)۔

محمّد شفیع، پروفیسر مولوی: سابق پرنسپل اورنٹیل کالج لاہور، عربی زبان وادب کے ماہر، مصنف، رئیس ادارہ اردو دائرۂ معارف اسلامیہ، ولادت ۱۸۸۳ء-۸-۶، قصور، وفات ۱۴ مارچ ۱۹۶۳ء، شادمان، لاہور (اُردو دائرۂ معارف اسلامیہ پنجاب یونیورسٹی، لاہور)۔

محمّد شفیع، پیر: شیخ طریقت، وفات ۱۹۷۶ء-۵-۱۵، ڈھوڈھا شریف (گجرات) ("نوائے وقت" لاہور ۱۶ مئی ۱۹۷۶ء)۔

محمّد شفیع، حضرت پیر: سجادہ نشین چورہ شریف، ممتاز روحانی پیشوا، ولادت ۱۸۹۹ء، چورہ شریف، وفات ۱۹۶۶ء-۴-۱۰، چورہ شریف، (خزینۂ کرم مؤلفہ نور احمد مقبول)۔

محمّد شفیع، ڈاکٹر: ماہر امراض چشم، سابق پروفیسر کنگ ایڈورڈ میڈیکل کالج لاہور، وفات ۶ مئی ۱۹۷۳ء، پنڈی بھٹیاں ("نوائے وقت" ۱۹۷۳ء-۵-۱۰)۔

محمّد شفیع، شیخ: ذی علم شخصیت، کتابوں کے شایق، سابق پرسنل سیکریٹری سر مراتب علی شاہ، وفات ۱۹۷۱ء-۸-۲، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۲ء-۳-۵)۔

محمّد شفیع، مولانا مفتی: بانی دار العلوم کورنگی، مفتی اعظم پاکستان، مفسّر، مدرّس، تحریک پاکستان میں صف اول کے رہنما، ۸۲ سال عمر پائی، وفات ۵ اکتوبر ۱۹۷۶ء، کورنگی، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۶ء-۱۰-۷)۔

محمّد شفیع، مولانا مفتی: خطیب جامع مسجد سرگودھا، شیخ الحدیث مدرسہ سراج العلوم، تحریک ختم نبوت کے رہنما، وفات ۱۹۶۶ء-۷-۱۵، سرگودھا ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۶ء-۷-۱۶)۔

محمّد شفیع، میاں: صحافی،

سب ایڈیٹر روزنامہ "مغربی پاکستان" لاہور وفات ۱۹۸۳-۴-۱۰، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۳-۴-۱۱)۔

محمد شفیع ، میاں : مصنف: ۱۸۵۷ء، سابق ڈپٹی کمشنر لاہور و ملتان سابق ایڈیشنل سیکریٹری پلاننگ ، ۵۶ سال عمر پائی ، ولادت وطن : فیروز پور ، وفات ۱۹۶۶-۱۲-۱۵، میانی صاحب لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۸ دسمبر ۱۹۶۶ء)۔

محمد شکراللہ نقشبندی ، میاں : نواب شاہ کی آرائیں برادری کے ممتاز فرد ،صوفی باصفا ، ۷۰ سال عمر پائی ، وفات ۱۹۸۱-۸-۶ ، نواب شاہ (مجلۃ الراعین کراچی)۔

محمد شفیق احمد ، حافظ ابوالریاض : پیر طریقت ،وفات ۱۹۵۷-۱-۷ ، میانی صاحب ، لاہور (لوح مزار)۔

محمد صابر لدھیانوی ، شہزادہ : مدیر ماہنامہ "اقبال"، علامہ اقبال کے پرانے رفیق ، ۷۰ سال عمر پائی ، وفات ۱۹۵۶-۱-۲۹، سرگودھا ("نوائے وقت" لاہور ۳۱ جنوری ۱۹۵۶ء)۔

محمد صاحب دادخان ، مفتی : مصنف ، عالم دین ، ولادت ۱۸۹۸ء، لونی (سبی) ، وفات ۲۹ اگست ۱۹۶۵ء،سلطان کوٹ (شکارپور) ، ("جنگ" کراچی ۱۹۶۵-۸-۳۰)۔

محمد صادق : ہدایت کار، "بہار و پھول برساؤ" آخری فلم ، وفات سے تھوڑا عرصہ پہلے ہی بھارت سے پاکستان منتقل ہوئے تھے ، وفات ۱۹۷۱-۱۰-۳، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۴ اکتوبر ۱۹۷۱ء)۔

محمد صادق ، ڈاکٹر : اُردو ادب کی تاریخ ، محمد حسین آزاد پر تحقیقی کام سابق پرنسپل دیال سنگھ کالج لاہور ۸۶ سال عمر پائی ، وفات ۱۹۸۴-۶-۱۷، نیو گارڈن ٹاؤن، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۴-۶-۱۸)۔

محمد صادق ساہنی : غزل گو شاعر، ولادت ۱۹۱۷ء، گکھڑمنڈی، وفات ۱۹۸۷-۱-۲۵، سرگودھا ، (سخنوران سرگودھا مرتبہ محمود اسیر)۔

محمّد صادق، سردار : "سماجی کارکن، صحافی، کالم نویس " مال روڈ سے مال روڈ تک"، طالب علمی کے زمانے میں تحریک پاکستان میں حصّہ لیا، ولادت : امرتسر، ۴۲ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۱ء-۷-۱۲، بی بی پاک دامن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۳ر جولائی ۱۹۷۱ء)۔

محمّد صادق سیالکوٹی ، مولانا : عالم دین، مصنف، جمعیت اہل حدیث کے رہنما، وفات ۲۹ر جون ۱۹۸۶ء، سیالکوٹ (ہفت روزہ "الاسلام" لاہور)۔

محمّد صادق شاز ، ملک : بلوچستان کے ممتاز شاعر اور صحافی، بلوچستان سے پہلا اُردو اخبار جاری کیا، وفات ۴ر اپریل ۱۹۷۶ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۶ء-۴-۱۶)۔

محمّد صادق عباسی خامس، نواب : سابق امیر بہاول پور، ولادت ۱۹۰۴ء، وفات ۱۹۶۶ء-۵-۲۴، دیراوڑ (چولستان) ("نوائے وقت " لاہور ۱۹۶۶ء-۵-۲۵)۔

محمّد صادق قریشی، پروفیسر : سابق استاذ ریاضی دیال سنگھ کالج لاہور، سابق پرنسپل مہاراجہ کالج لاہور، سابق پرنسپل امامیہ کالج ساہی وال، وفات ۱۹۷۵ء-۵-۳۰، مومن پورہ، لاہور، (لوح مزار)۔

محمّد صادق کشمیری، خواجہ : سیاست دان، آغا شورش کاشمیری کے برادر نسبتی، صحافی، ۴۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۵ء-۸-۸، میانی صاحب، لاہور ("مشرق" لاہور ۱۹۷۵ء-۸-۹)۔

محمّد صادق، منجم الملک حاجی : منجم، ہر سال کے آغاز میں ان کی پیش گوئیاں، اخبارات میں شایع ہوا کرتی تھیں، منجم الملک کا خطاب ظفر علی خان نے دیا تھا، ۶۸ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۴ء-۶-۱۰، باغبانپورہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۱ر جون ۱۹۶۴ء)۔

محمّد صادق، مولانا : تلمیذ شیخ الہند، اُستاد مظہر العلوم کھڈہ کراچی، تحریک آزادی میں حصّہ لیا، ریشمی رومال کی تحریک میں شریک رہے، ولادت

۱۸۸۴ء-۳-۱۵، کراچی، وفات ۱۸ جون ۱۹۵۳ء، کراچی (مشاہیر علماء دیوبند قاری فیوض الرحمٰن)۔

محمّد صادق، مہر: سابق صوبائی وزیر امداد باہمی، خاکساروں کے مشہور مقدمہ کے وکیل، وفات ۱۱ جنوری ۱۹۶۸ء، پیپلز کالونی، فیصل آباد ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۸ء-۱-۱۲)۔

محمّد صادق نقشبندی، سائیں: نقشبندیہ سلسلہ کے بزرگ، محمّد دین کلیم نے ان پر ایک کتاب بھی لکھی ہے، ولادت ۱۹۱۶ء، بوگڑہ منگ (مانسہرہ) وفات ۱۹۸۴ء-۶-۱۰، مغلپورہ، لاہور (مکتوب محمد دین کلیم بنام راقم)۔

محمّد صدیق، جسٹس: سابق جج شرعی عدالت، وفات ۲ اکتوبر ۱۹۸۵ء، گوندل (سیالکوٹ)

محمّد صدیق ناصری چشتی صابری: خلیفہ: سجادہ نشین درگاہ خواجہ امام ناصرالدین" جالندھر، وفات ۱۳ فروری ۱۹۸۱ء، اچھرہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۱ء-۳-۲۰)۔

محمّد صفدر بخاری: غزل گو شاعر، ولادت ۱۹۲۸ء، بہاولپور، وفات ۱۹۶۹ء-۲-۱۱، سرگودھا، (سخنوران سرگودھا مرتبہ محمود اسیر)۔

محمّد صفدر، ڈاکٹر: سابق سربراہ شعبۂ کیمیکل ٹیکنالوجی پنجاب یونیورسٹی، ابن ڈاکٹر اللہ جوایا شاہی فزیشن امیر افغانستان، ولادت ۱۹۳۳ء-۷-۱۶، وفات ۱۹۸۰ء-۱-۲۷، بیگم پورہ، لاہور (لوح مزار)۔

محمّد ضیاء الحق شاہ یوسفی تاجی، سیّد: ایڈووکیٹ، صوفی، ولادت ۱۸۹۳ء-۲-۲، وفات ۹ جنوری ۱۹۶۹ء، میوہ شاہ، کراچی، (لوح مزار)۔

محمّد طاہر فاروقی، پروفیسر: ماہر تعلیم، شاعر، مصنف، صوفی، سابق اُستاد اسلامیہ کالج پشاور یونیورسٹی، ولادت ۱۴ ستمبر ۱۹۰۵ء، رام پور، وفات ۲۰ ستمبر ۱۹۷۸ء، پشاور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۸ء-۹-۲۲)۔

محمّد طاہر، مولوی: ساکن فتح گڑھ ضلع گورداسپور، پریذیڈنٹ اسلامیہ ہائی سکول فتح گڑھ، سماجی کارکن، وفات

۱۲-۱-۱۹۵۷ء ("نوائے وقت" لاہور ۱۶-۱-۱۹۵۷ء)۔

محمّد طفیل : مدیر "نقوش" لاہور، ۶۴ سال عمر پائی، وفات ۵ر جولائی ۱۹۸۶ء، میانی صاحب، لاہور ("جنگ" لاہور ۶-۷-۱۹۸۶ء)۔

محمّد طفیل، چوہدری : سابق صدر ڈسٹرکٹ بار ایسوسی ایشن ڈیرہ غازی خان، پھلور مسلم لیگ کے روح رواں ڈیرہ غازی خان کی معروف شخصیت، وفات (حادثہ) ۶-۱۲-۱۹۷۳ء، ڈیرہ غازی خان، ("نوائے وقت" لاہور ۷ر دسمبر ۱۹۷۳ء)۔

محمّد طفیل گورکھا : کبڈی کے مایہ ناز کھلاڑی، وفات ۳۰ر ستمبر ۱۹۸۲ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲-۱۰-۱۹۸۲ء)۔

محمّد ظفر اقبال، پروفیسر ڈاکٹر : سابق اُستاد شعبہ الیکٹریکل انجینئرنگ یونیورسٹی لاہور، وفات ۸-۹-۱۹۸۲ء، بسانده کلاں، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۹-۹-۱۹۸۲ء)۔

محمّد ظفر اللہ، سردار : پرانے مسلم لیگی، قانون دان، تحریک پاکستان کے سرگرم کارکن، وفات ۱۶ر اپریل ۱۹۷۲ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۷-۴-۱۹۷۲ء)۔

محمّد ظفر مدنی، ڈاکٹر شاہ : عالم دین، واعظ، دندان ساز، وفات ۲-۷-۱۹۸۶ء، لاہور ("جنگ" لاہور ۳-۷-۱۹۸۶ء)۔

محمّد ظہور : نامور خطاط، ولادت ۱۹۰۸ء، کاموں ملہی (گوجرانوالا) وفات ۱۸-۲-۱۹۸۲ء، گوجرانوالا، (خصوصی مجلّہ گورنمنٹ کالج گوجرانوالا)۔

محمّد ظہور الحق شاہ چشتی صابری : پیر طریقت، بانی سراجیہ ہائی سکول فیصل آباد، فرزند و جانشین حضرت سراج الحق چشتی گورداسپوری، ۱۱۲ سال عمر پائی، وفات ۷-۹-۱۹۸۴ء، فیصل آباد ("جنگ" لاہور ۸ر ستمبر ۱۹۸۴ء)۔

محمّد عاشق، چوہدری : سیاست دان، احراری رہنما، وفات ۲۵-۴-۱۹۶۸ء، قصور ("نوائے وقت" لاہور ۲۷-۴-۱۹۶۸ء)۔

محمّد عالم، حافظ : مدیر و مالک ماہنامہ "عالم گیر"، وفات ۱۶ر جنوری ۱۹۵۱ء، گجرات ("نوائے وقت" لاہور ۱۷-۱-۱۹۵۱ء)۔

محمّد عالم خان اعوان، ملک: جامعہ ملیہ اسلامیہ کے ابتدائی طالب علم، خلافت تحریک میں حصّہ لیا، "ہمدرد" میں مولانا محمّد علی جوہر کے ساتھ کام کیا، ڈاکٹر سیف الدین کچلو کے اخبار "تنظیم" کے سب ایڈیٹر رہے، مدیر ہفت روزہ "معاشرہ" ایبٹ آباد سعادت آبائی وطن : منگلور (مانسہرہ)، وفات ۱۸ر اکتوبر ۱۹۷۸ء، منگلور (تاریخ ہزارہ مؤلفہ شیر بہادر خان پنّی)۔

محمّد عبدالخالق، الحاج: مدیر بنگالی روزنامہ "آزادی" چٹاگانگ وفات ۲۵-۹-۱۹۶۴ء، چٹاگانگ ("نوائے وقت" لاہور ۲۶ر ستمبر ۱۹۶۴ء)۔

محمّد عبدالرحمٰن، سر: سابق وائس چانسلر پنجاب یونیورسٹی، سابق جج فیڈرل کورٹ آف پاکستان، وفات ۱۶ر مارچ ۱۹۶۲ء کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۷-۳-۱۹۶۲ء)۔

محمّد عبدالرحمان خان، حکیم حافظ : ڈیرہ غازی خان کے نامور طبیب، وفات ۲۲ر فروری ۱۹۶۰ء، ڈیرہ غازی خان (مجلّہ "طبیہ" لاہور مارچ ۱۹۶۰ء)۔

محمّد عبدالرؤف، پیر: سجادہ نشین دربار شکوریہ قادریہ گارڈن ٹاؤن لاہور، فرزند گرامی محمّد عبدالشکور ابوالعلائی، وفات ۲۹ر مئی ۱۹۶۸ء، گارڈن ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۳۰-۵-۱۹۶۵ء)۔

محمّد عبدالسبحان، قاضی : عالم دین، تلمیذ مولانا قطب الدین غورغشتوی مصنف: مواہب الرحمٰن، انوار الاتقیاء، ولادت ۱۸۹۸ء، کھلابٹ، وفات ۲۰ر مئی ۱۹۵۸ء، کھلابٹ (تربیلا) (تذکرہ اکابر اہل سنت مؤلفہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

محمّد عبدالشکور قادری چشتی ابوالعلائی : شیخ طریقت، خلیفۂ شاہ نبی رضاء، ڈاکٹر محمّد اکرم شاہ اور زیبا ناروی کے شیخ طریقت، ولادت وطن:

لکھنؤ، وفات ۱۹۵۴ء-۸-۱۰، جیون ہانہ، لاہور (لوح مزار)۔

محمّد عبدالعزیز چشتی، مفتی: مصنف، عالم دین، بانی انجمن اسلامیہ مزنگ لاہور، مصنف: "آفتاب ہدایت" "عزیز المعظم"، "عزیز البیان، اربعین عزیزی" ولادت ۱۹۱۸ء-۱۱-۶، چانگان والی (جلال پور رجٹاں)، وفات ۱۹۶۳ء-۱۲-۱۶ لاہور (تذکرہ اکابر اہل سنت مؤلفہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

محمّد عبدالعزیز، مولانا: شیخ طریقت، خلیفہ مولانا احمد علی لاہوریؒ وفات ۱۹۷۲ء-۵-۱۵، میانی صاحبؒ لاہور (لوح مزار)۔

محمّد عبدالعزیز، مولانا مفتی (مفتئ الگوں): مدرس، صوفی، مرید میاں غلام اللہ شرقپوری، بانی مدرسہ عربیہ احیاء العلوم الگوں ضلع امرتسر، آزادی کے بعد بورے والا میں اس مدرسہ کا احیاء کیا۔ وفات ۲۶ر اپریل ۱۹۷۱ء، بورے والا (تذکرہ اکابر اہل سنت مؤلفہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

محمّد عبدالغفار، ڈاکٹر: ممتاز فزیشن، ڈائریکٹر ہیلتھ سروسز، اُتر پردیش کی جیلوں میں ڈاکٹر رہے، باغ جناح لاہور کی مسجد دارالسلام کے فنانس ایڈمنسٹریٹر، ۸۳ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۰ء-۵-۱۲، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۰ء-۵-۱۳)۔

محمّد عبدالغنی، حافظ سیّد: خطیب مسجد قطب شملہ، عالم دین، وفات ۱۹۴۹ء-۱۲-۱۲)۔ لیاقت آباد کراچی۔ (لوح مزار)۔

محمّد عبدالقادر، حکیم: ابن حکیم عبدالوہاب نابینا دہلوی، برادر زادہ ڈاکٹر مختار احمد انصاری، ماہر طب، وفات ۱۹۵۹ء-۱۲-۱۴، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۶ر دسمبر ۱۹۵۹ء)۔

محمّد عبدالکریم قلعداری، مولانا: مصنف، عالم، شاعر: دیوان الکریم (فارسی)، دیوان الکریم، (عربی)، مرید پیر سیّد حیدر علی شاہ جلالپوریؒ، ولادت قلعدار (گجرات)، وفات ۱۹ر ستمبر، ۱۹۵۷ء، قلعدار (گجرات) (تذکرہ

علمائے پنجاب مصنفہ اختر راہی)۔

محمد عبداللہ، الحاج میاں: ماہر فن تعمیر، مسلم مسجد لوہاری گیٹ لاہور کا ڈیزائن تیار کیا، وفات ۵-۵-۱۹۷۴ء، میانی صاحب لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۶ مئی ۱۹۷۴ء)۔

محمد عبداللہ بڈھیمالوی، حافظ ابو الحسن: نامور اہل حدیث عالم دین، آبائی وطن بڈھی مالہ (فیروزپور) ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۸-۵-۱۹۸۷ء، ("جنگ" لاہور ۹-۵-۱۹۸۷ء)۔

محمد عبداللہ، پیر: علاقہ تھل کے نامور شیخ طریقت، ۱۲۹ سال عمر پائی، وفات ۲۶-۶-۱۹۷۹ء، سرگودھا، ("امروز" لاہور ۲۷-۶-۱۹۷۹ء)۔

محمد عبداللہ، حاجی: بانی تبلیغی مرکز رائیونڈ، ۱۰۶ سال عمر پائی، وفات ۱۱-۴-۱۹۸۳ء، رائے ونڈ ("نوائے وقت" لاہور ۱۲-۴-۱۹۸۳ء)۔

محمد عبداللہ خان، کرنل راجا: سابق رکن مغربی پاکستان اسمبلی، وفات (حادثہ) ۱-۲-۱۹۶۹ء، وزیر آباد ("نوائے وقت" لاہور ۲ فروری ۱۹۶۹ء)۔

محمد عبداللہ خلدی امرتسری، خواجہ میر: سیاست دان، تحریک پاکستان کے سرگرم کارکن، خلافت، کانگرس، احرار اور مسلم لیگ کے کارکن، تحریک مسجد شہید گنج میں شریک رہے، ولادت ۱۹۰۰ء امرتسر، وفات ۲۸-۱۱-۱۹۷۱ء، بادامی باغ، لاہور (مکتوب خواجہ محمد بشیر احمد خلدی بنام راقم)۔

محمد عبداللہ دہلوی، حاجی مرزا: سالار اعلیٰ مسلم نیشنل گارڈ صوبہ دہلی، قائد اعظم کے ذاتی محافظ، ولادت ۲۴-۸-۱۹۱۴ء، وفات ۱۵ جولائی ۱۹۶۶ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی، (لوح مزار)۔

محمد عبداللہ سلیم پوری، مولانا: عالم دین، شیخ طریقت، کتاب دوست، مرید مفتی عزیز الرحمٰن عثمانی و خلیفہ مولانا ابو السعد احمد خان، مرشد مولانا خان محمد صاحب، ولادت ۵-۱۰-۱۹۰۴ء، سلیم پور (جگراؤں)، وفات ۷-۶-۱۹۵۶ء، خانقاہ سراجیہ،

کندیاں (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

محمد عبداللہ شاہ قادری مشہدی، پیر سیّد: شیخ طریقت سلسلہ قادریہ، خلیفۂ سیّد قطب علی شاہ سندھیلیانوالی، کچھ ملفوظات "قلب سلیم" کے عنوان سے چھپ چکے ہیں، وفات ۱۸۹۸ء، موضع قادر بخش (کمالیہ)، وفات ۱۹۶۱ء-۶-۲۹، موضع قادر بخش (کمالیہ) ("قلبِ سلیم"، مرتبہ محمد نواز شاہ مطبوعہ موضع قادر بخش و "ارباب طریقت" مؤلفہ محمد ادریس بھوجیانی)۔

محمد عبداللہ، شیخ: سابق صدر انجمن اسلامیہ سیالکوٹ، سیالکوٹ کی ممتاز شخصیت، وفات ۱۷ر اپریل ۱۹۷۰ء، سیالکوٹ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۰ء-۳-۱۸)۔

محمد عبداللہ فاروقی: مرید و تلمیذ شیخ الہند، خلیفہ عبدالقادر رائے پوری، تحریک ریشمی رومال کے کردار، ولادت وطن: کوٹ بادل خان (جالندھر)، وفات ۱۹۸۵ء، میانی صاحب لاہور (معلومات از سیّد نفیس رقم صاحب)۔

محمد عبداللہ منہاس، علامہ: ممتاز صحافی، "وکیل" امرتسر سے تعلق رہا، نقاد، وفات ۱۹۴۹ء-۷-۱۲، میانی صاحب، لاہور، (لوحِ مزار)۔

محمد عبداللہ، مولانا روڑی والے: معروف طبیب، مصنف، (خواص ادرک، خواص سیب، وغیرہ)، بانیٔ دواخانہ سلیمانی، وفات ۲ر دسمبر ۱۹۷۴ء، جہانیاں (مکتوب فرزند آں مرحوم بنام راقم)۔

محمد عبداللہ، میر واعظ: عالم دین، تحریک آزادیٔ کشمیر کے رہنما، ولادت وطن: شوپیاں، وفات ۲۰ر نومبر ۱۹۷۷ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۱ر نومبر ۱۹۷۷ء)۔

محمد عبداللہ نعیمی: عالم، مدرس، ولادت ۱۳۴۴ھ، خاران، وفات ۱۹۸۲ء-۷-۳۱، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۹۸۲ء-۸-۱)۔

محمد عبدالمالک صدیقی نقشبندی مجددی: پیر طریقت،

وفات ۱۹۷۳ء-۹-۹، غریب آباد، خانیوال ("نوائے وقت" لاہور ۱۱ر ستمبر ۱۹۷۳ء)۔

محمد عبدالمجید عتیقی، حکیم: ماہر طبیب، ادیب، کتاب دوست، لاہور کی ادبی شخصیت، سیاسی کارکن، خلافت کمیٹی کے جنرل سیکریٹری، انڈین نیشنل کانگرس لاہور کے جنرل سیکریٹری، ان کی کتابیں پنجاب یونیورسٹی لائبریری کو ملیں، ولادت ۱۹۰۱ء، وفات ۲۵ر اپریل ۱۹۷۱ء، میاں میر، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۱ء-۴-۲۵)۔

محمد عثمان آزاد، شیخ: مالک روزنامہ "انجام" کراچی، وفات ۱۹۶۴ء-۹-۱۱، میوہ شاہ، کراچی، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۴ء-۹-۱۲)۔

محمد عثمان، پروفیسر: ماہر تعلیم، دانشور، ادیب، مصنف "فکر اقبال کی تشکیل نو"، "حیات اقبال کا ایک جذباتی دور" پرنسپل ٹیچر ٹریننگ کالج لاہور، ڈائریکٹر ادارہ تعلیم وتحقیق، جامعہ پنجاب لاہور، وطن: جموں، وفات ۱۹۸۷ء-۶-۲۰، گلبرگ، لاہور ("جنگ" لاہور، ۱۹۸۷ء-۲-۲۱)۔

محمد عثمان، سیّد قاضی: میئر کلکتہ کارپوریشن، مسلم لیگی رہنما، ولادت اگست ۱۹۰۵ء، اوگانواں (بہار)، وفات ۱۹۷۵ء-۸-۲۹، شیر شاہ کالونی، کراچی (مکتوب محمد فرید الحق ایڈوکیٹ بنام راقم)۔

محمد عثمان عرسانی: سندھ کے ممتاز دانشور، وفات ۳ر نومبر ۱۹۸۶ء، حیدر آباد (خبرنامہ "اکادمی" ادبیات، اسلام آباد، دسمبر ۱۹۸۶ء)۔

محمد عرفان خان شاہ قادری سروری: ماہر تصوّف، وفات ۱۹۷۲ء-۵-۲۵، اسلام آباد، (لوح مزار)۔

محمد عطاء اللہ بودلہ، میاں: فیروز پور کے مہاجر، والد پیر صلاح الدین ڈپٹی کمشنر مظفر گڑھ، ضلع مظفر گڑھ کی مشہور شخصیت، ۷۳ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۵ء-۶-۲۸، چک بودلہ (ملتان) ("نوائے وقت"

لاہور ۲۹-۶-۱۹۶۵ء)۔

محمّد عطاء اللہ، کرنل : کوہ پیما، کے ٹو سر کرنے والی جماعت میں شامل تھے، فارسی کے عالم، مصنف: "CITIZEN OF TWO WORLDS" وفات ۲۸-۱۱-۱۹۷۷ء، پشاور، ("نوائے وقت" لاہور ۲۹-۱۱-۱۹۷۷ء)۔

محمّد عظیم فیروز پوری، مولانا صوفی : ماہر تعلیم، صوفی، مصنف، ولادت ۱۹۰۷ء، رجی والا (فیروز پور) وفات ۱۰-۱۰-۱۹۶۱ء، میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

محمّد علم الدین فرید کوٹی، مولانا : جیّد عالم، تحریک پاکستان کے کارکن، ولادت ۱۸۹۳ء، قلعی اراٹیاں (فیروز پور)، وفات ۴ر جنوری ۱۹۷۴ء، اوکاڑہ (ذاتی بیاض راقم الحروف)۔

محمّد علی : بلتی زبان کے شاعر، وفات ۸-۳-۱۹۸۶ء راولپنڈی (خبر نامہ اکادمی ادبیات اسلام آباد، مارچ ۱۹۸۶ء)۔

محمّد علی آنبیری چشتی : پیر طریقت، وفات ۲۶-۱-۱۹۷۳ء، میرپور خاص، (معلومات از حکیم سیّد اکرام حسین سیکری)۔

محمّد علی بخاری، پروفیسر سیّد : سجّادہ نشین خانقاہ مٹھن شریف (ملتان)، ماہر تعلیم، وفات ۲۴-۲-۱۹۸۲ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۵-۲-۱۹۸۲ء)۔

محمّد علی بوگرہ : سابق وزیر خارجہ پاکستان، سابق وزیر اعظم پاکستان، سابق سفیر پاکستان متعینہ امریکہ، ۵۴ سال عمر پائی، ولادت ۱۹۰۰ء، وفات ۲۳-۱-۱۹۶۳ء، بوگرہ ("نوائے وقت" لاہور ۲۴-۱-۱۹۶۳ء)۔

محمّد علی جالندھری، مولانا : مجلس احرار کے رہنما، تحریک ختم نبوت کے روح رواں، ولادت ۱۸۹۵ء، رائے پور اراٹیاں (نکودر)، وفات ۲۱-۴-۱۹۷۱ء، خیر المدارس، ملتان (مجلّۃ الراعین کراچی)۔

محمّد علی جانباز، مولانا : تحریک ختم نبوت کے رہنما، عمر ۷۶ سال پائی، وفات ۸-۸-۱۹۸۳ء، سمندری ("جنگ" لاہور ۹-۸-۱۹۸۳ء)۔

محمد علی، چودھری : وزیر اعظم پاکستان، سیکریٹری جنرل حکومت پاکستان، مصنف "ظہور پاکستان"، ولادت ۱۹۰۵ء، ننگل انبیاء (نکودر)، وفات ۱۹۸۰-۱۲-۱ قبرستان سوسائٹی، کراچی، ("مشرق" لاہور ۲ر دسمبر ۱۹۸۰ء)۔

محمد علی، چودھری : سابق وائس چانسلر پشاور یونیورسٹی، وفات ۱۷ ۱۹۷۱-۸-۲۴ء، ایبٹ آباد (مضمون "نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۱-۱۰-۱۹ء)۔

محمد علی، حاجی حکیم : تلمیذ حکیم اجمل خان، محمد عالم آسی د مولانا نور احمد مرید مولانا اشرف علی تھانوی، مصنف؛ "سودائے مرزا"، "تقرب الٰہی"، ولادت وطن، شام نگر (امرتسر)، ۸۲ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۴-۱-۱۶ء، گوجرانوالہ (مکتوب پروفیسر منظور احمد فرزند آں مرحوم بنام راقم)۔

محمد علی جبیب، سیٹھ : منیجنگ ڈائریکٹر حبیب بینک لمیٹڈ، پاکستان کے ممتاز بینک کار، ۵۸ سال عمر پائی، وفات ۱۹۵۹-۳-۳۰ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۹۵۹-۳-۳۱ء)۔

محمد علی خان، حاجی : تنگی کے زمیندار اور ممتاز سیاست دان، سابق مغربی پاکستان اسمبلی کے رکن، ۵۴ سال عمر پائی، وفات (حادثہ) ۲۳ر اپریل ۱۹۵۶ء، پشاور ("شہباز" پشاور ۱۹۵۶-۴-۲۴ء)۔

محمد علی شمسی : مدیر روزنامہ "سفینہ" لاہور، ممتاز صحافی، وفات ۱۹۵۹-۲-۲۵ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۹-۲-۲۶ء)۔

محمد علی فائق : پنجابی اور اردو کے شاعر، ولادت ۳ر جنوری ۱۹۱۱ء، ماڑی بھنڈراں (گوجرانوالہ) وفات ۱۹۷۲-۵-۲۳ء، گوجرانوالہ ("خصوصی مجلہ" گورنمنٹ کالج گوجرانوالہ)۔

محمد علی فریدی، خواجہ : نامور قوال، ولادت فروری ۱۹۰۶ء، وفات ۱۹۷۹-۱۰-۱۳ء، برج اٹاری (شیخوپورہ)، (لوح مزار)۔

محمد علی لاہوری، "مولانا" : انجمن احمدیہ لاہور کے صدر، قرآن

حکیم کا انگریزی میں ترجمہ کیا، خطیب احمدیہ مسجد برانڈرتھ روڈ لاہور، وفات ۱۳-۱۰-۱۹۵۱ء، میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

محمّد علی لکھوی، مولانا: اہل حدیث کے نامور عالم دین، والد بزرگوار مولانا معین الدین لکھوی، وفات ۹-۱۲-۱۹۷۳ء، اوکاڑہ (ہفت روزہ "الاعتصام" لاہور)۔

محمّد علی مظفری: عالم دین، وفات ۱۶-۹-۱۹۵۹ء، ڈسکہ ("خصوصی مجلّہ" گورنمنٹ کالج گوجرانوالا)۔

محمّد علی نون، ملک: برادر حقیقی ملک فیروز خان نون، سابق چیئرمین لاہور ریس کلب، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۴-۵-۱۹۶۹ء، سرگودھا ("نوائے وقت" لاہور ۱۵-۵-۱۹۶۹ء)۔

محمّد علی ہرل، مہر: سابق رکن صوبائی اسمبلی، سیاست دان، وفات ۴-۹-۱۹۷۳ء، مولوانی، (فیصل آباد) ("نوائے وقت" لاہور ۵ ستمبر ۱۹۷۳ء)۔

محمّد عمر اچھروی، مولانا: عالم، مناظر، مصنف: مقیاس حقیقت، مقیاس النور، مقیاس الصلوٰۃ، مقیاس النبوۃ، ولادت ۱۹۰۲ء، شیرو کاہنہ، (قصور)، وفات ۲۱-۱۲-۱۹۷۱ء، اچھرہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۲ دسمبر ۱۹۷۱ء)۔

محمّد عمر بیربلوی، مولانا: صوفی، عالم، اُستاد اسلامیہ کالج پشاور، خلیفہ میاں شیر محمّد شرقپوری، مصنف: التوحید، طریقت کی حقیقت، دستور تصوّف، زنبیل عمر، صراط مستقیم، قرآنی نظریۂ حیات، ولادت ۱۹۳۷ء، بیربل (سرگودھا)، وفات ۲۶ اگست ۱۹۶۷ء، بیربل شریف (سرگودھا)، (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

محمّد عمر، حکیم میاں: تلمیذ حکیم محمّد حسن قرشی، عالم دین، طبیب، میاں شیر محمّد شرقپوری کی اکلوتی نواسی کے شوہر، ۵۰ سال عمر پائی، وفات ۹ مارچ ۱۹۸۲ء، شرق پور ("نوائے وقت" لاہور ۱۰-۳-۱۹۸۲ء)۔

محمّد عمر خان: سیاست دان، سینیٹر، وفات ۲-۷-۱۹۸۶ء، عمر آباد

(چارسدہ) ("جنگ" لاہور ۳ جولائی ۱۹۸۶ء)۔

محمد عمر شمس آبادی، مفتی: عالم، تحریک ختم نبوت کے کارکن، فقہ کے ماہر، وفات ۱۹۵۷ء-۴-۲۷، شمس آباد (اٹک) (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

محمد عمر فاروقی: کہنہ مشق صحافی، مدیر روز نامہ انجام کراچی، مالک و مدیر روز نامہ آغاز کراچی، سیاست دان، ۵۸ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۹ء-۱۲-۱۰، یوسف پورہ، کراچی، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۹ء-۱۲-۱۱)۔

محمد عمر، مولانا: صوفی، عالم سجادہ نشین درگاہ غلام حسن چک بھٹی، وفات ۱۹۸۵ء-۱۱-۱۶، چک بھٹی، جلال پور بھٹیاں (مکتوب میاں ضمیر احمد بنام راقم)۔

محمد عمر نعیمی مراد آبادی، مفتی: عالم دین، بانی مخزن "بحر العلوم" کراچی، ولادت ۱۸۹۳ء، مراد آباد، وفات ۱۹۶۶ء-۳-۲، مسجد دار الصلوٰۃ، ناظم آباد، کراچی، ("جنگ" کراچی ۱۹۶۶ء-۳-۳)۔

محمد عمران خان ٹونکی: عربی و فارسی کے عالم، عربک پرشین ریسرچ انسٹی ٹیوٹ ٹونک کے رکن رکین، پاکستان کے دورہ پر آئے اور یہیں فوت ہو گئے، وفات ۱۹۸۶ء-۲-۱۳، حیدر آباد (سندھ) (مکتوب خورشید احمد خان بنام راقم)۔

محمد عیسیٰ غزنوی، مولانا: برادر خورد مولانا محمد داؤد غزنوی، عالم دین، ولادت ۱۸۹۷ء، امرتسر، وفات ۱۹۶۳ء-۳-۶، منڈی صادق گنج (ہفت روزہ "الاعتصام" لاہور ۱۹۶۳ء-۳-۲۲)۔

محمد عیسیٰ، قاضی: تحریک پاکستان میں صفِ اوّل کے رہنما، سابق صدر بلوچستان مسلم لیگ، قرار داد لاہور کے مؤید، ۶۴ سال عمر پائی، ولادت ۱۹۱۰ء، وفات ۱۹ جون ۱۹۷۶ء، پشین ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۶ء-۶-۲۰)۔

محمد غفران، قاضی: ممتاز عالم دین، وفات ۱۹۸۵ء-۵-۵، کوئٹہ

("جنگ" لاہور ۵-۶-۱۹۸۵ء)۔

محمد غلام جان قادری لاہوری، مفتی: عالم، مصنف: فتاویٰ غلامیہ، دیوان غلامیہ، سیف رحمانی، ولادت ۱۸۹۶ء، اوگرہ (مانسہرہ)، وفات ۱-۸-۱۹۵۹ء، میانی صاحب، لاہور (تذکرہ اکابر اہل سنت مؤلفہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

محمد فاروق غزنوی، مولانا سید: سید داؤد غزنوی کے فرزند؛ عالم دین، نگران مدرسہ تقویۃ الایمان شیش محل روڈ، لاہور، وفات ۲۳ جون ۱۹۷۸ء، سید گاؤں، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۲-۷-۱۹۷۸ء)۔

محمد فاضل: مدیر روزنامہ "تعمیر" راولپنڈی، پوٹھار اکیڈمی کے روح رواں، وفات ۱۸ مئی ۱۹۸۶ء، راولپنڈی (سہ ماہی "العلم" کراچی جولائی تا ستمبر ۱۹۸۶ء)۔

محمد فاضل، خلیفہ: ہیڈ ماسٹر ایم اے او ہائی سکول امرتسر، ماہر تعلیم، ابن مولانا احمد بخش، خطیب مسجد خیرالدین امرتسر، ۸۲ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۳ء، میانی صاحب، لاہور (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

محمد فرید، الحاج پروفیسر قاضی: صدر شعبہ معاشیات کراچی یونیورسٹی، ماہر تعلیم، ماہر اقتصادیات؛ وفات ۲۹-۳-۱۹۶۶ء، درگاہ عبداللہ غازی، کراچی،

(لوح مزار)۔

محمد فضل الدین قریشی، پروفیسر: البیرونی پر سند سمجھے جاتے تھے، اُستاد اسلامیہ کالج لاہور، ولادت ۱۳ اپریل ۱۸۹۲ء، وفات ۱۸-۴-۱۹۷۰ء، میانی صاحب، لاہور،

(لوح مزار)۔

محمد فضل حق خان، سردار: سابق ہوم منسٹر ریاست پٹیالہ، وفات ۲۹-۱۲-۱۹۵۷ء، گوجرانوالا، ("نوائے وقت" لاہور، ۳۱ دسمبر ۱۹۵۷ء)۔

محمد فضل حق، مولانا: سابق ڈپٹی ایڈیٹر جنرل پاکستان، وفات ۱۵-۲-۱۹۷۹ء، لاہور ("نوائے وقت"

لاہور ۹۔۲۔۱۹۷۶ء ۱۶)۔

محمّد فضل شاہ جلال پوری، سیّد : شیخ طریقت، امیر حزب اللہ نبیرۂ پیر سیّد حیدر علی شاہ جلال پوری، ولادت نومبر ۱۸۹۴ء، وفات یکم دسمبر ۱۹۶۶ء، جلالپور ("خزینۂ کرم" مؤلفہ نور احمد مقبول)۔

محمّد فضل قدیر ندوی کیتھلی: تحریک پاکستان کے نامور کارکن، والد محمّد ظفر ندوی (صحافی)، ۸۳ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۱ء۔۱۲۔۱۷، گلبرگ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۱ء۔۱۲۔۱۸)۔

محمّد فقیر : فن کار، موسیقار، وفات ۱۹۸۵ء۔۲۔۲۷، دادو (سندھ) ("جنگ" کراچی ۱۹۸۵ء۔۲۔۲۸)۔

محمّد فیض احمد، صاحبزادہ : شیخ طریقت، فرزند و جانشین ابوالفیض قلندر علی سہروردی، وفات ۶ر اگست ۱۹۸۲ء، ہنجروال، لاہور، (لوحِ مزار)۔

محمّد فیض اللہ خان، فقیر: سجادہ نشین درگاہ چاہ حافظ والا، نزد لیاقت پور، ۱۱۰ سال عمر پائی، وفات وسط اپریل ۱۹۵۹ء، چاہ حافظ والا ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۹ء۔۴۔۲۴)۔

محمّد قاسم امرتسری، میر: سابق سپرنٹنڈنٹ میونسپل کمیٹی امرتسر، پروفیسر امجد سعید کے نانا، وفات ۱۹۷۴ء۔۱۔۲، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۴ء۔۱۔۳)۔

محمّد قدیر بخش بدایونی : عالم، مدرس، مصنف، ولادت ۱۸۸۹ء، آنولہ، وفات ۱۳ر نومبر ۱۹۵۶ء، حیدر آباد (سندھ)، (مکتوب محمّد ایوب قادری مرحوم بنام راقم)۔

محمّد قطب الدین جھنگوی، حکیم مولانا : عالم، انشاپرداز، مناظر، مصنف: خونی داستان، فیصلہ شرعیہ، ولادت پیرکوٹ سدانہ (جھنگ)، وفات ۱۹۵۹ء۔۱۰۔۲۹، قطب آباد (جھنگ) (تذکرہ اکابر اہل سنت مؤلفہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

محمّد قمر الحق، ڈاکٹر : تحریک خلافت میں طالب علم رہنما، محمّد فرید الحق ایڈووکیٹ کے والد بزرگوار، شاعر،

وفات ۱۹۸۱ء-۹-۶ ، گلشن اقبال، کراچی، (لوحِ مزار)۔

محمّد قمر الدین سیالوی ، خواجہ: مصنف، شیخ طریقت، فارسی کے شاعر، سجادہ نشین سیال شریف، تلمیذ مولانا معین الدین اجمیری ، ولادت ۱۳۲۴ھ، سیال شریف (سرگودھا) ، وفات ۲۱ر جولائی ۱۹۸۱ء، سیال شریف ("جنگ" لاہور ۱۹۸۱ء-۷-۲۲)۔

محمّد کرم الٰہی : وکیل، صوفی، سماجی کارکن، سابق میونسپل کمشنر ، ولادت ۱۸۸۰ء، پڈیانہ (سیالکوٹ) وفات ۱۹۵۹ء-۱۲-۲۵، سیالکوٹ ("امروز" لاہور ۱۹۵۹ء-۱۲-۲۶)۔

محمّد کرم شاہ مجددی قادری، پروفیسر: صدر شعبہ ریاضی و وائس پرنسپل ایمرسن کالج ملتان ؛ پرنسپل اسلامیہ کالج ، ملتان ، مصنف: "تذکرۂ کریمیہ"، ولادت کورالیاں (امرتسر)، ۷۶ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۵ء-۸-۲۶، ملتان (مکتوب محمد ثناءاللہ بٹ بنام راقم)۔

محمّد کریم ، چودھری : منیجر ماہنامہ "ادب لطیف" لاہور ، منیجر اشاعتی ادارہ پنجاب لاہور ، وفات ۱۹۵۹ء-۶-۲۱ ، بی بی پاک دامن ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۲ر جون ۱۹۵۹ء)۔

محمّد گل نیاز : چکوال مسلم لیگ کے جنرل سیکریٹری ، صحافی ، کالم نگار، ۶۰ سال عمر پائی، وفات ۴ر فروری ۱۹۷۶ء، چکوال ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۶ء-۱-۵)۔

محمّد گوندلوی ، حافظ : عالم دین، شیخ الحدیث، گوجرانوالا کی معروف دینی شخصیت ، ولادت ۱۸۹۱ء، گوندلانوالا ، وفات ۴ر جون ۱۹۸۵ء ، گوجرانوالا (ہفت روزہ "الاسلام" لاہور)۔

محمّد لطیف قادری، حافظ: یکے از احفاد شاہ عنایت قادری ، بانی مدرسہ مسجد شاہ عنایت قادری، وفات ۱۹۸۴ء-۶-۲۹ ، درگاہ شاہ عنایت، لاہور ، (لوحِ مزار)۔

محمّد لطیف کاشمیری : مصنف،

مترجم، وفات ۱۹۷۴ء-۹-۲۹، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۴ء-۹-۳۰)۔

محمد مبین الخطیب، مولانا: تحریک ریشمی رومال کے ایک کردار، حضرت شیخ الہند کے ساتھی، وفات ۱۹۶۹ء-۴-۱۴، دارالعلوم کورنگی، کراچی، (لوح مزار)۔

محمد متین خطیب، مولانا: فاضل دیوبند، مفسر، عالم، تحریک پاکستان کے کارکن، ولادت ۱۹۰۸ء-۳-۱۳، وفات ۱۹۸۲ء-۲-۱۰، دارالعلوم کورنگی، کراچی، (لوح مزار)۔

محمد محسن ترمذی، سیّد: سابق ڈسٹرکٹ اینڈ سیشن جج، سابق ڈپٹی سیکرٹری صوبائی محکمہ قانون، ۵۹ سال عمر پائی، ولادت وطن: روپڑ، وفات ۱۹۶۷ء-۲-۱۹، گولڑہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۷ء-۲-۲۰)۔

محمد محفوظ شہید: "نشان حیدر" یافتہ، ولادت ۱۹۴۴ء، پنڈ ملکان (راولپنڈی)، وفات ۱۶ دسمبر ۱۹۷۱ء، پنڈ ملکان (نشان حیدر حنیف شاہد)۔

محمد محمود احمد (ایم ایم احمد): سابق صدر شعبۂ فلاسفی کراچی یونیورسٹی، خلیفہ بابا ذہین شاہ تاجی، وفات ۲ ستمبر ۱۹۶۸ء، جدّہ۔

محمد محمود الرحمٰن، خواجہ: سجادہ نشین، مرشدِ فضل القادر چوہدری مسلم لیگی رہنما، وفات ۲ جنوری ۱۹۸۵ء، چوہر شریف (ہزارہ) ("جنگ" لاہور ۱۹۸۵ء-۱-۳)۔

محمد مرتضیٰ خان، پروفیسر: سابق پرنسپل ہیلی کالج آف کامرس لاہور، علی گڑھ اولڈ بوائز کی انجمن کے روح رواں، وفات ۱۹۷۶ء-۳-۲۱، شادمان، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۲ مارچ ۱۹۷۶ء)۔

محمد مسعود، ڈاکٹر: نامور ہومیوپیتھ، مصنف، بانی ہومیوپیتھی کالج لاہور، ولادت ۱۸۹۸ء، وزیر آباد، وفات ۱۹۷۰ء-۸-۲۱، بی بی پاک دامن - لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۰ء-۸-۲۲)۔

محمد مسلم عظیم آبادی، پروفیسر: عالم و فاضل، مترجم: ہندوستان میں وہابی تحریک، مصنفہ ڈاکٹر قیام الدین احمد بزبان انگریزی، ڈاکٹر معزالدین احمد ناظم اقبال اکیڈمی کے خسر، وفات ۲ر فروری ۱۹۷۷ء، پاپوش نگر، کراچی، (لوحِ مزار)۔

محمد مشتاق چشتی صابری، صوفی: مرید حضرت سراج الحق گورداسپوری چشتی صابری، شیخ طریقت، ولادت وطن: جالندھر، وفات ۲۶ر مارچ ۱۹۶۵ء، گنج بخش روڈ، لاہور، (مدینۃ الاولیا مؤلفہ محمد دین کلیم)۔

محمد مشتاق ہاشمی: سابق پرنسپل شعیب محمدیہ کالج آگرہ، وفات ۲۱-۷-۱۹۶۷ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۲ر جولائی ۱۹۶۷ء)۔

محمد مظفر احمد مفتی: مصنف، خطیب، ابن مفتی محمد مظہر اللہ دہلوی، ولادت ۱۹۱۰ء، دہلی، وفات ۶ر دسمبر ۱۹۷۱ء، کراچی (مکتوب پروفیسر محمد مسعود احمد بنام راقم)۔

محمد معصوم شاہ، سید مولانا: شیخ طریقت، بانی نوری کتب خانہ لاہور، بہت سی مساجد تعمیر کروائیں، نوری مسجد بالمقابل ریلوے اسٹیشن لاہور ان کی یادگار ہے، ولادت ۱۸۹۸ء، چک سادہ، وفات ۱۸-۱-۱۹۶۹ء، چک سادہ (گجرات) (تذکرہ اکابر اہل سنت مرتبہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

محمد معصوم قادری: ممتاز خطاط، تلمیذ پروین رقم، ۳۵ سال روزنامہ مغربی پاکستان کے ہیڈ کاتب رہے، ۶۳ سال عمر پائی، وفات ۴ر جون ۱۹۸۷ء، سید پور، لاہور ("مغربی پاکستان" لاہور ۵ر جون ۱۹۸۷ء)۔

محمد معظم، شہزادہ: سابق صدر یونین کونسل تحصیل چونیاں، شہزادگان بنگلہ ایوب شاہ لاہور کے خاندان کے فرد، وفات ۱۶-۴-۱۹۶۲ء، شاہ ابوالمعالی، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۸-۴-۱۹۶۲ء)۔

محمد مقبول الرسول، خواجہ: پیر طریقت، سجادہ نشین، ولادت

۱۹۰۴ء، للّٰہ (جہلم)، وفات ۱۳ر فروری ۱۹۴۹ء، للّٰہ شریف، (جہلم) (مکتوب صاحبزادہ عبدالرسول بنام راقم)۔

محمّد مقیم، ڈاکٹر شیخ : سابق اُستاد معاشیات گورنمنٹ کالج لاہور، وفات (نائجیریا) ۱۹۷۹ء-۱۱-۲، ننکانہ صاحب ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۹ء-۱۲-۱۵)۔

محمّد مکین احسن کلیم : ممتاز صحافی، مدیر روزنامہ "مشرق" لاہور ولادت ۱۹۲۳ء، لکھنؤ، وفات ۱۱ر ستمبر ۱۹۷۶ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۶ء-۹-۱۲)۔

ممتاز علی خان، نواب : نواب آف کرنال، نواب زادہ لیاقت علی خان کے ابن عم، ۷۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۲ء-۲-۱۵، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۱۶ر فروری ۱۹۷۲ء)۔

محمّد منعم حقانی الخطیب، مولانا : استاد علوم شرقیہ، بانی قاسم المعارف دہرہ دون، تحریک پاکستان کے سرگرم کارکن، ولادت ۱۸۹۲ء، وفات ۱۹۷۴ء-۵-۲۰، دار العلوم کورنگی، کراچی، (لوح مزار)۔

محمّد منوّر صدیقی، ڈاکٹر : سماجی کارکن، ولادت ۲۹ر نومبر ۱۹۱۷ء، تلونڈی موسیٰ خان (گوجرانوالا)، وفات ۱۹۷۹ء-۲-۲۸، گوجرانوالا، ("خصوصی مجلّہ" گورنمنٹ کالج گوجرانوالا)۔

محمّد منیر : سابق چیف جسٹس سپریم کورٹ پاکستان، منیر انکوائری رپورٹ والے، مصنف، ولادت ۳ر مئی ۱۸۹۵ء، وفات ۱۹۸۱ء-۶-۲۶، گورو مانگٹ گلبرگ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۱ء-۶-۲۷)۔

محمّد منیر فاروقی، جسٹس : ممتاز قانون دان، سابق جج ہائی کورٹ، ۷۰ سال عمر پائی، ولادت ۱۹۱۶ء، وفات ۱۹۸۶ء-۱-۵، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۱-۶)۔

محمّد مودود، حکیم شیخ : مزنگ لاہور کے نامور طبیب، ۸۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۱ء-۵-۱۹، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۱ء-۵-۲۰)۔

محمد نثار : کرکٹ کے مشہور کھلاڑی، فاؤسٹ باؤلر، سابق ڈویژنل سپرنٹنڈنٹ پاکستان ریلوے کوئٹہ، ۵۳ سال عمر پائی، وفات ۱۱-۳-۱۹۶۳ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۲ر مارچ ۱۹۶۳ء)۔

محمد نثار، صوفی : ڈرامہ نویس، سکرپٹ رائٹر، وفات ۳ر جولائی ۱۹۸۰ء، میانی صاحب، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۴-۷-۱۹۸۰ء)۔

محمد نذر شاہ جوکالوی ، مولانا : فاضل دیوبند، تلمیذ محمد انور شاہ کشمیری، تلمیذ حسین علی واں بھچراں والے، مناظر، مدرس مدرسۂ تعلیم القرآن راولپنڈی، ولادت ۱۹۰۱ء، جوکالیاں (گجرات)، وفات ۴ر اگست ۱۹۷۲ء، جوکالیاں (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

محمد نسیم تلوی : مدیر "بلوچستان جدید" کوئٹہ، ۵۰ سال عمر پائی، وفات ۲-۲-۱۹۶۱ء، کراچی، ("نوائے وقت" لاہور ۳-۲-۱۹۶۱ء)۔

محمد نصیر خان علیزئی ، نواب زادہ : سابق سیشن جج، دوران ملازمت دیانتداری کے لئے مشہور رہے، وفات ۲-۹-۱۹۵۵ء، ڈیرہ اسمٰعیل خان ("نوائے وقت" لاہور ۴-۹-۱۹۵۵ء)۔

محمد نصیر ہمایوں : مالک قومی کتب خانہ، بانی روز نامہ "تعمیر" راولپنڈی، معروف ناشر، ۸۴ سال عمر پائی، ۱۴-۷-۱۹۷۶ء، میانی صاحب، لاہور (اداریہ "نوائے وقت" لاہور ۱۷ر جولائی ۱۹۷۶ء)۔

محمد نعیم لدھیانوی ، مولانا مفتی : تلمیذ شیخ الہند، مجاہد آزادی، عالم، مدرس، ولادت ۱۸۸۹ء، لدھیانہ، وفات ۱۹-۱۲-۱۹۷۰ء، ٹوبہ ٹیک سنگھ، (مشاہیر علماء دیوبند مؤلفہ قاری فیوض الرحمٰن)۔

محمد نعیم ندوی : ادیب، محقق، ماہر تعلیم، وفات ۲۷-۵-۱۹۸۴ء، حیدر آباد، سندھ ("جنگ" لاہور ۲۸ر مئی ۱۹۸۴ء)۔

محمد نقی باجوہ، چوہدری : بار ایٹ لاء، ممتاز قانون دان، وفات

(حادثہ) ۹-۳-۱۹۶۴ء، ساہی وال؛ ("نوائے وقت" لاہور ۱۱-۳-۱۹۶۴ء)۔

محمد نواز خان، سردار: سابق نائب وزیر دفاع حکومت پاکستان، وفات ۳۰-۴-۱۹۶۸ء، کوٹ فتح دین، (اٹک) ("نوائے وقت" لاہور ۳ مئی ۱۹۶۸ء)۔

محمد نور الدین نظامی، حکیم: برادر بزرگ حکیم محمد موسیٰ امرتسری، طبیب حاذق، فاضل السنۃ الشرقیہ، مترجم قرابادین قادری، مرتب: کتاب المجربات، ولادت امرتسر یکم ستمبر ۱۹۱۳ء، وفات ۱۹-۷-۱۹۸۲ء، بورے والا (مکتوب حکیم محمدؐ موسیٰ بنام راقم)۔

محمد نور بخش توکلی، ایم اے علیگ: ان کی سعی سے بارہ وفات کو عید میلاد النبی کہا جانے لگا، ہیڈ ماسٹر محمڈن سکول انبالہ، مصنف: تذکرہ مشائخ نقشبندیہ، سیرت رسول عربی، غزوات النبی، سیرت غوث اعظم، ولادت ۱۸۷۷ء، چک قاضیاں (لدھیانہ)، وفات ۲۴-۳-۱۹۴۸ء، درگاہ نور شاہ ولی، فیصل آباد (تذکرہ اکابر اہل سنت مرتبہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

محمد نور عالم، مولانا: عربی کے عالم، مدرس، خطیب، تلمیذ مفتی محمد حسن امرتسری و مولانا محمد عالم آسی، وفات ۳-۱-۱۹۵۸ء، بوڑا (گجرات)، (مکتوب محمد زکریا بنام حکیم محمد موسیٰ امرتسری)۔

محمد وارث کامل: مصنف، صحافی، مورخ، مترجم، ہفت روزہ "چٹان" لاہور اور سہ روزہ "مدینہ" بجنور سے وابستہ رہے، ولادت وطن: نجیب آباد، وفات ۱۳-۱۰-۱۹۶۰ء، میانی صاحب، لاہور، (لوح مزار)۔

محمد واصل جھنگوی، مولانا: صوفی، شاعر، متدین بزرگ، وفات ۲۳-۱۲-۱۹۶۶ء، ترک (جھنگ) (ذاتی بیاض راقم الحروف)۔

محمد وحید اللہ کپور تھلوی، مولوی: تحریک پاکستان کے کارکن، سکھ اسٹیٹس مسلم لیگ کے جنرل سیکرٹری، ۴۷ سال عمر پائی، وفات ۲۷-۶-۱۹۸۷ء، میانی صاحب، لاہور ("جنگ" لاہور

۲۸-۶-۱۹۸۶ء)۔

محمد وحید مرزا، ڈاکٹر :
سابق چیئرمین دائرۂ معارفِ اسلامیہ پنجاب یونیورسٹی، امیر خسرو پر سند سمجھے جاتے تھے، مصنف، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۵-۹-۱۹۷۶ء ماڈل ٹاؤن، لاہور (" نوائے وقت" لاہور ۶ ستمبر ۱۹۷۶ء)۔

محمد وسیم : سابق اٹارنی جنرل پاکستان، برادر پروفیسر محمد حبیب صدر شعبہ سیاسیات علی گڑھ مسلم یونیورسٹی، برادر پروفیسر محمد مجیب سابق وائس چانسلر جامعہ ملّیہ اسلامیہ دہلی، ولادت وطن : لکھنؤ، وفات فروری ۱۹۵۰ء، میوہ شاہ، کراچی (لوح مزار)۔

محمد ولی اللہ، ڈاکٹر :
سابق صدر شعبۂ ارضیات کراچی یونیورسٹی، وفات ۳۰-۶-۱۹۸۰ء، جامعہ کراچی، کراچی (لوح مزار)۔

محمد ولی خان، قاضی :
پرانے سیاست دان، برطانوی حکومت نے ۱۹۱۹ء میں جلاوطن کیا، ۴۰ سال جلاوطنی میں گزارے، وفات ۱۱ اکتوبر ۱۹۵۹ء، پشاور (" نوائے وقت" لاہور ۱۲-۱۰-۱۹۵۹ء)۔

محمد ہارون : عربی و فارسی کے متبحر عالم، ریڈیو پاکستان میں برمی یونٹ کے انچارج، وفات ۳ مارچ ۱۹۶۵ء، کراچی (" جنگ" کراچی ۴ مارچ ۱۹۶۵ء)۔

محمد ہاشم جان سرہندی، پیر : دینی و ملّی تحریکوں میں حصّہ لیا کرتے تھے، مصنف، مترجم، ولادت ۱۹۰۶ء، ٹنڈو سائیں داد، وفات ۲۸ ستمبر ۱۹۷۵ء، ٹنڈو سائین داد (سندھ)، (تذکرہ اکابر اہل سنت مرتبہ عبد الحکیم شرف قادری)۔

محمد ہاشم گزدر : سیاست دان، ماہر تعلیم، ولادت ۱-۲-۱۸۹۳ء، جیسلمیر وفات ۱۰-۲-۱۹۶۸ء، کراچی (" جنگ" کراچی ۱۱-۲-۱۹۶۸ء)۔

محمدی بیگم : زوجہ مرزا سلطان محمد بیگ آف پٹی، جنھیں مرزا غلام احمد قادیانی کی وجہ سے شہرت ملی، محمدی بیگم کے نکاح کے موضوع پر بہت سے مناظرے ہوئے، وفات ۱۹ نومبر

۱۹۶۶ء ، میانی صاحب ، لاہور ، (لوح مزار)۔

محمد یار خان ، ملک : سیاست دان ، بلوچ رہنما ، بلوچستان میں وزیر بھی رہے ، وفات ۱۹۷۰ء-۱۱-۱۴ ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۶ نومبر ۱۹۷۰ء)۔

محمد یار چغتائیؒ ، الحاج حافظ: عابد ، زاہد ، عالم ، ۸۱ سال عمر پائی ، وفات ۱۹۸۶ء-۶-۶ ، کہروڑ پکا ، ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۶-۷)۔

محمد یار لک ، مہر : ضلع سرگودھا کے نامور مسلم لیگی رہنما ، وفات ۱۹۵۸ء-۳-۲۵ ، سرگودھا ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۸ء-۳-۲۶)۔

محمد یٰسین علی خان ملیح آبادی: مجاہد تحریک آزادی ، ولادت ۱۰ اگست ۱۸۹۶ء ، وفات ۱۹۷۷ء-۱۱-۶ ، گلشن اقبال ، کراچی ، (لوح مزار)۔

محمد یامین ، سر : سیاستدان ، مصنف : "نامۂ اعمال" ، ۸۰ سال عمر پائی ، وفات ۱۹۶۶ء-۳-۲۷ ، پاپوش نگر ، کراچی (لوح مزار)۔

محمد یحییٰ ، حکیم مرزا : ماہر طبیب ، وفات ۱۹۸۶ء-۵-۲۱ ، ماڈل ٹاؤن ، لاہور ("جنگ" لاہور ۲۲ مئی ۱۹۸۶ء)۔

محمد یحییٰ بگوی ، مولانا : عالم دین ، چشتی نظامی سلسلے کے بزرگ ، ولادت ۱۸۷۶ء ، بھیرہ ، وفات ۲۵ اگست ۱۹۵۷ء ، بھیرہ (تذکرہ مرتبہ ابرار احمد بگوی)۔

محمد یحییٰ خان ، جنرل آغا : متحدہ پاکستان کے آخری صدر ، کمانڈر انچیف پاکستان آرمی ، ۶۳ سال عمر پائی ، ولادت ۱۹۱۷ء ، پشاور ، وفات ۹ اگست ۱۹۸۰ء ، پشاور (شہ سرخی "نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۰ء-۸-۱۰)۔

محمد یحییٰ علی خان ، پیر : پیر طریقت ، ساکن بستی دانشمنداں ، جالندھر ، وفات ۱۹۸۵ء-۷-۲۳ ، میانی صاحب ، لاہور (لوح مزار)۔

محمد یحییٰ لدھیانوی ، مولانا : برادر خورد مولانا حبیب الرحمٰن لدھیانوی ، تحریک خلافت ، تحریک آزادی اور تحریک

ختم نبوت کے کارکن، عالم دین، وطن لدھیانہ، ۹۲ سال عمر پائی، وفات ۲۴-۱۲-۱۹۸۶ء، ٹوبہ ٹیک سنگھ ("جنگ" لاہور ۲۵-۱۲-۱۹۸۶ء)۔

محمدیحییٰ ہمدرد، حکیم حافظ: کراچی کے نامور طبیب، وفات ۹ر مئی ۱۹۶۳ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی (لوح مزار)۔

محمدیعسوب الحسن: مدیر ماہنامہ "خضرراہ"، برادر اصغر حکیم یُوسف حسن مدیر نیرنگ خیال، وفات ۹-۱۰-۱۹۶۷ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۰-۱۰-۱۹۶۷ء)۔

محمدیعقوب بنارسی، حاجی: زردوزی کے ماہر، ۱۹۶۲ء میں غلافِ کعبہ تیار کیا، وفات ۲۷ر جون ۱۹۸۰ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۸-۶-۱۹۸۰ء)۔

محمدیعقوب، حافظ قاری: مدارس یعقوبیہ بیت قرآنیہ کے بانی، وفات ۱۶-۱۰-۱۹۷۷ء، دارالعلوم کورنگی، کراچی، (لوح مزار)۔

محمدیعقوب حسین شاہ، سیّد: شیخ طریقت، فرزند گرامی سید چراغ علی شاہ نقشبندی، وفات ۱۸ر جولائی ۱۹۷۷ء، سارووال (ظفروال)، ("نجم الہدیٰ" لاہور ۱۹۸۶ء)۔

محمدیعقوب، ڈاکٹر: سابق ناظم ہیلتھ سروسز پنجاب، پروفیسر کنگ ایڈورڈ میڈیکل کالج لاہور، پروفیسر فاطمہ جناح میڈیکل کالج لاہور، ۶۳ سال عمر پائی، وفات ۱۵-۸-۱۹۵۶ء، بیگم پورہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۶-۸-۱۹۵۶ء)۔

محمدیعقوب مان: نامور سیاست دان، وفات ۱۹ر دسمبر ۱۹۸۵ء، قصور ("جنگ" لاہور ۲۰-۱۲-۱۹۸۵ء)۔

محمدیوسف آزاد، حافظ: ممتاز شاعر، ولادت ۱۹۰۶ء سکندر راؤ (علی گڑھ)، وفات ۳۰ر دسمبر ۱۹۷۹ء، سرگودھا، (سخنوران سرگودھا مؤلفہ محمود اسیر)۔

محمدیوسف اکھوڑوی، مولانا: عالم، شاعر، ماہر صرف ونحو وعربی ادب،

تلمیذ محمد انور شاہ کشمیری و مولانا شبیر احمد عثمانی، مصنف: کتاب الوراثت، الوسائل المالیہ، ولادت ۱۹۰۲ء، اکھوڑی (اٹک)، وفات مارچ ۱۹۶۴ء، اکھوڑی (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

محمد یوسف، الحاج خان بہادر: ضلع انبالہ کی معروف سیاسی و دینی شخصیت، مسلم لیگ کے رہنما، غلام بھیک نیرنگ کے ساتھی، تحریک پاکستان کے کارکن، وفات ۲۲-۱۱-۱۹۸۲ء، ماڈل ٹاؤن، لاہور (مضمون "نوائے وقت" لاہور ۲۲ دسمبر ۱۹۸۲ء)۔

محمد یوسف بجلی والا: سابق صدر آل پاکستان سنّی کانفرنس، بانی اجلاس سیرت خالق دینا ہال کراچی، وفات ۲۳-۰۴-۱۹۸۴ء، حب، کراچی (مکتوب سلیم فاروقی بنام راقم)۔

محمد یوسف بنوری، مولانا: بانی مدرسہ عربیہ اسلامیہ بنوری ٹاؤن کراچی، محدث، عالم، ادیب، شاعر، تلمیذ رشید مولانا محمد انور شاہ کشمیری، ولادت ۱۹۰۸ء، مہابت آباد، وفات ۱۷-۱۰-۱۹۷۷ء، بنوری ٹاؤن، کراچی، (ماہنامہ "بیّنات" کراچی خصوصی شمارہ)۔

محمد یوسف تونسوی: شیخ طریقت، مسلم لیگی رہنما، ولادت ۱۹۰۶ء، وفات ۲۳-۳-۱۹۸۶ء، تونسہ شریف ("جنگ" لاہور ۲۴-۳-۱۹۸۶ء)۔

محمد یوسف حسن، حکیم: مدیر "نیرنگ خیال" لاہور، ۹۰ سال عمر پائی، وفات ۱۸-۱-۱۹۸۱ء، راولپنڈی (اداریہ "نوائے وقت" لاہور ۲۱ جنوری ۱۹۸۱ء)۔

محمد یوسف، خان بہادر، میاں: قانون دان، صدر میونسپل کمیٹی انبالہ، چیئرمین ڈسٹرکٹ بورڈ انبالہ، رکن انجمن حمایت اسلام لاہور، سماجی کارکن، تحریک آزادی میں صوفی عبدالحمید اور غلام بھیک نیرنگ کے ساتھی، ولادت ۱۸۹۷ء، تندوالی (انبالہ) وفات ۲۶-۱۱-۱۹۸۲ء، ماڈل ٹاؤن لاہور ("مجلّہ الراعین" کراچی)۔

محمد یوسف دہلوی: نامور خطاط، وفات ۱۱-۳-۱۹۷۷ء، کراچی،

("جنگ" کراچی ۱۲-۳-۱۹۷۷ء)۔

محمد یوسف ، ڈاکٹر: ممتاز معالج ، ماہر امراضِ قلب ، وفات ۴-۵-۱۹۷۱ء ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۵-۵-۱۹۷۱ء)۔

محمد یوسف سدیدی ، حافظ: نامور خطاط ، خط نسخ کے امام ، ۵۹ سال عمر پائی ، وفات ۱۳-۹-۱۹۸۶ء ، سانده ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۴-۹-۱۹۸۶ء)۔

محمد یوسف شاہ ، سید: قادری سلسلۂ تصوف کے نامور بزرگ ، وفات ۲-۴-۱۹۷۹ء ، نور شاہ روڈ ، ساہیوال ("امروز" لاہور ۵ را کتوبر ۱۹۸۰ء)۔

محمد یوسف قریشی: تحریک آزادی برصغیر کے رہنما ، وفات ۳ر مئی ۱۹۷۶ء ، راولپنڈی ("نوائے وقت" لاہور ۵-۵-۱۹۷۶ء)۔

محمد یوسف قریشی ہاشمی ، الحاج ڈاکٹر: مدیر پندرہ روزہ "خزینہ" لاہور ، وفات ۱۷-۳-۱۹۸۱ء میانی صاحب ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱-۳-۱۹۸۱ء)۔

محمد یوسف لدھیانوی ، خواجہ: متحدہ پنجاب اسمبلی کے سابق رکن ، آزادی کے بعد سابق رکن صوبائی اسمبلی ، سابق صدر لدھیانہ میونسپل کمیٹی ، وفات ۱۰-۱۲-۱۹۵۷ء ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۱-۱۲-۱۹۵۷ء)۔

محمد یُوسف ، میاں: صدر کنونشن مسلم لیگ فیصل آباد ، مالک گلستان ہوٹل فیصل آباد ، ۵۶ سال عمر پائی ، وفات ۳-۱۲-۱۹۷۳ء ، گلبرگ ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۴-۱۲-۱۹۷۳ء)۔

محمد یُوسف ، میاں: سابق ڈپٹی رجسٹرار سپریم کورٹ آف پاکستان ، ولادت ۲۸-۱۱-۱۹۲۲ء ، وفات ۴-۵-۱۹۸۴ء ، میانی صاحب لاہور (لوح مزار)۔

محمد یوسف ، میر واعظ: سابق صدر آزاد کشمیر ، سیاست دان ، کشمیری زبان میں قرآن مجید کی تفسیر لکھی ، ولادت ۱۸۹۴ء ، سری نگر ، دفات ۷ر دسمبر ۱۹۶۸ء ، مظفر آباد ("نوائے وقت" لاہور ۸-۱۲-۱۹۶۸ء)۔

محمود آباد، راجہ محمّد امیر احمد خان : صدر آل انڈیا مسلم لیگ (۱۹۳۸ء-۴۶)، ناظم ادارہ ثقافت اسلامی لندن، ولادت ۱۹۱۲ء، وفات ۱۹۷۳ء-۱۰-۱۴۔

محمود آفندی : ممتاز شاعر، وفات ۱۹۶۸ء-۱۰-۱۶، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۸ء-۱۰-۱۷)۔

محمود احمد عباسی، علاّمہ : مؤرخ، مصنف : "خلافت معاویہ و یزید"، "تحقیق مزید"، ولادت وطن: امروہہ، وفات ۱۹۷۴ء-۳-۱۰، سخی حسن، کراچی (لوح مزار)۔

محمود احمد ہزاروی، مولانا : تلمیذ شیخ الہندؒ، مبلغ، ہزارہ کے علاقے میں اصلاح رسوم کا کام کیا، ولادت ۱۸۸۸ء، ملک پور (مانسہرہ)، وفات ۱۹۶۹ء-۹-۹، ہزارہ، (مشاہیر علماء دیوبند مؤلفہ قاری فیوض الرحمٰن)۔

محمود اشرف، سیّد : سجّادہ نشین درگاہ پیر عبدالغفار شاہ میانی صاحبؒ، مولانا محمّد انور شاہ کشمیری کے ہم جدّ، وفات ۱۹۸۶ء-۱-۵، میانی صاحب، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۱-۶)۔

محمود الحسن خان بہار کوٹی : افسانہ نگار، شاعر، گل گیر اور خاکستر کے مصنف، ولادت ۱۹۰۸ء، بہار کوٹ (فتح پور ہسوہ)، وفات ۱۹۷۱ء-۲-۲۱، پاپوش نگر، کراچی، (لوح مزار)۔

محمود الحسن لدھیانوی، ڈاکٹر : لاہور کے معروف ہومیو پیتھ، لدھیانہ کے نامور اطباء کے خاندان کے فرد، وفات ۱۹۵۸ء-۱۱-۷، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۸ء-۱۱-۸)۔

محمود الرحمٰن قادری، خواجہ : تحریک آزادی کے کارکن، پیر طریقت، وفات ۱۹۸۵ء-۱-۲، چورہ شریف (اٹک) ("جنگ" لاہور ۳ر جنوری ۱۹۸۵ء)۔

محمود اللہ صدیقی، اُستاد : نامور خطاط، تلمیذ پروین رقم، وفات (قتل) ۱۹۷۸ء-۷-۸، کورنگی، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۸ء-۷-۱۰)۔

محمود انور، پروفیسر : سابق اُستاد ریاضی دیال سنگھ کالج لاہور،

ادیب، ماہر موسیقی، رازؔ کے نام سے سول اینڈ ملٹری گزٹ میں مضامین لکھا کرتے تھے، ۵۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۴ء-۱-۱، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۴ء-۱-۲)۔

محمود حسین خان: قانون دان، فرزند نواب معشوق یار جنگ، وفات ۱۹۷۴ء-۹-۲۲، قبرستان سوسائٹی، کراچی (لوحِ مزار)۔

محمود حسین خان، ڈاکٹر: سابق وائس چانسلر کراچی یونیورسٹی، معروف تاریخ دان، والد بزرگوار انور حسین ناظم حالات حاضرہ پاکستان ٹیلی وژن، ڈاکٹر ذاکر حسین صدر جمہوریہ بھارت کے بھائی، ولادت ۵ر جولائی ۱۹۰۷ء، قائم گنج (فرخ آباد، یو۔پی)، وفات ۱۹۷۵ء-۴-۹، جامعہ ملیہ، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۱ر اپریل ۱۹۷۵ء)۔

محمود خان بھٹی، پروفیسر: سابق استاد شعبۂ تاریخ گورنمنٹ کالج لاہور، اُستاد شعبۂ تاریخ گورنمنٹ کالج باغبانپورہ، استاد شعبۂ تاریخ گورنمنٹ ڈگری کالج لیاقت پور، وفات ۲۴ر فروری ۱۹۸۲ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۲ء-۲-۲۵)۔

محمود سرحدی، مرزا: مزاحیہ شاعر، ۶۵ سال عمر پائی، وفات ۱۲ر نومبر ۱۹۶۸ء، پشاور ("شہباز" پشاور ۱۹۶۸ء-۱۱-۱۳)۔

محمود سمیع اللہ خان دہلوی: استاد جاگیردار کالج حیدر آباد دکن، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۱ء-۴-۱۸، گلشن اقبال، کراچی، (لوحِ مزار)۔

محمود شاہ گجراتی، مولانا سیّد: عالم دین، سیاسی شخصیت، ۶۵ سال عمر پائی، ۱۹۸۷ء-۷-۲۵، گجرات، ("جنگ" لاہور ۱۹۸۷ء-۷-۲۶)۔

محمود عالم، مفتی: مترجم خزینۃ الاصفیاء مؤلفہ مفتی غلام سرور لاہوری، مصنف: ذکرِ جمیل در حالات مفتی غلام سرور لاہوری، نواسہ مفتی غلام سرور لاہوری، ولادت ۱۹۰۶ء-۹-۱۸، فیروز پور، وفات ۱۹۷۳ء-۴-۲۲، درگاہ جان محمدؐ حضوری، لاہور (مکتوب

میاں اخلاق احمد بنام راقم)۔
محمود علی خان ماہر، حکیم : مؤرخ، طبیب، وفات اپریل ۱۹۶۳ء، میانی صاحب، لاہور،
(لوحِ مزار)۔
محمود علی خان، نواب زادہ : اتحاد عالم اسلام کے علمبردار، مؤتمر عالم اسلامی کی لاہور شاخ کے روحِ رواں، تحریک پاکستان کے کارکن، وفات ۲۰ر جولائی ۱۹۸۲ء، گارڈن ٹاؤن، لاہور،
(لوحِ مزار)۔
محمود علی قصوری، میاں : نامور وکیل، سیاست دان، وفاقی وزیر، شہری آزادی کے علمبردار، ولادت ۱۹۱۰-۱۰-۳۱ء، قصور، وفات ۱۳ر اپریل ۱۹۸۷ء، قصور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۷-۴-۱۴)۔
محمود نظامی : سابق ڈپٹی ڈائریکٹر ریڈیو پاکستان کراچی، ۶۸ سال کی عمر پائی، وفات ۱۹۶۰-۲-۱۱ء میاں میر، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۰ء-۲-۱۴)۔
محی الدین احمد قصوری، مولانا : عالم دین، مفسر، مجاہد تحریک آزادی، مترجم، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۲۴ر جنوری ۱۹۷۱ء، قصور (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔
محی الدین، خلیفہ : نامور پہلوان، رستم ہند، ۸۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۲-۱۰-۳۰ء، میانی صاحب لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۳۱ر اکتوبر ۱۹۶۲ء)۔
محی الدین لال بادشاہ، سیّد : پیر آف مکھڈ شریف، سابق رکن صوبائی اسمبلی، معروف سیاست دان، ۵۳ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۳-۱۲-۲۶ء، مکھڈ شریف (اٹک) ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۳-۱۲-۲۷ء)۔
مختار آزاد : مزدور رہنما، ۵۳ سال عمر پائی، وفات ۳ر مئی ۱۹۶۸ء، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۸ء-۵-۴)۔
مختار احمد بگوی، صاحبزادہ حکیم : عالم دین، طبیب، مولانا محمد ذاکر بگوی کے فرزند ارجمند، مولانا غلام محمد بگوی کے پوتے، وفات ۸ر اکتوبر ۱۹۸۳ء، میانی صاحب، لاہور،

(ماہنامہ "شمس الاسلام" بھیرہ، نومبر ۱۹۸۳ء)۔

مختار احمد بھٹی : ہاکی کے معروف کھلاڑی، اولمپک کھلاڑی، رینجرز میں ملازم تھے، وفات ۸ جولائی ۱۹۶۱ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۹-۷-۱۹۶۱ء)۔

مختار بخاری، سیّد : شاعر، ادیب، تلمیذ احسان دانش، اُستاد کے غم میں اُستاد کے پانچ دن بعد فوت ہو گئے، مجموعہ شاعری "شیشہ و سنگ" وفات ۲۶-۳-۱۹۸۲ء، لاہور۔ ("نوائے وقت" لاہور ۲۷-۳-۱۹۸۲ء)۔

مختار بیگم : غزل خوان، ماہر موسیقی، بیوۂ آغا حشر کاشمیری، والدۂ فریدہ خانم، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۲۲-۶-۱۹۸۵ء، لاہور ("جنگ" لاہور ۲۳-۶-۱۹۸۵ء)۔

مختار صدیقی : ممتاز شاعر، ادیب، نقاد، ۵۵ سال عمر پائی، وفات ۱۸-۹-۱۹۷۲ء، اچھرہ، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹ ستمبر ۱۹۷۲ء)۔

مخمور اکبر آبادی : نقاد، ادیب، مصنف، وفات ۱۹-۴-۱۹۷۶ء، خیرپور ("جنگ" کراچی ۲۰-۴-۱۹۷۶ء)۔

مدنی، سیّد محمّد نیّر،

دیکھئے :

نیّر مدنی

مُرات خان : ماہر فن تعمیر، تُرک نژاد، مینار پاکستان کا نقشہ بنانے والے، میاں عبد الحفیظ مالواڈہ کے داماد، وفات ۱۵-۱۰-۱۹۷۰ء، مصری شاہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۶ اکتوبر ۱۹۷۰ء)۔

مراتب علی، سر سیّد : صنعت کار، ٹھیکیدار، ولادت ۱۸۸۳ء، وفات ۲۲-۵-۱۹۶۱ء، امام باڑہ مبارک بیگم، لاہور، (لوحِ مزار)۔

مُراد خان جمالی، حاجی میر : سیاست دان، سابق صدر بلوچستان مسلم لیگ، ۴۵ سال عمر پائی، وفات ۲۲

جولائی ۱۹۷۸ء، روہیجان جمالی (نصیر آباد)
("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۸ء۔۷۔۲۳)۔

مرتضیٰ احمد خان میکش : صحافی،
مدیر روز نامہ "شہباز" لاہور، مصنف:
تاریخ اسلام، الہامی افسانے، اسلام
اور معاشی اصلاحات، شاعر، مجموعہ کلام
"وودل"، ولادت ۱۸۹۹ء۔۵۔۱۲،
(بھدم)، جالندھر، وفات ۱۹۵۹ء۔۷۔۲۷،
گارڈن ٹاؤن، لاہور (تذکرہ علمائے پنجاب
مرتبہ اختر راہی)۔

مرتضیٰ رضا، چوہدری :
سفارت کار، سابق ڈپٹی ہائی کمشنر پاکستان
متعینہ کلکتہ، وفات ۱۹۵۸ء۔۱۰۔۱۰،
کلکتہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۲ اکتوبر
۱۹۵۸ء)۔

مرتضیٰ علی زیدی، سیّد : صحافی،
ادیب، شاعر، روز نامہ "امروز" کے
عملہ میں شامل، ولادت وطن: نجیب آباد،
وفات ۱۹۷۰ء۔۷۔۲۳، بی بی پاکدامن،
لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۴ جولائی
۱۹۷۰ء)۔

مرغوب احمد صدیقی : صحافی،
کالم نویس، سابق صدر شعبۂ صحافت،
پنجاب یونیورسٹی، ولادت ۱۹۲۴ء، بدایوں،
وفات ۱۹۷۹ء۔۱۱۔۲۳، راولپنڈی،
("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۹ء۔۱۱۔۲۴)۔

مرید حسین قریشی، نواب مخدوم:
سجادہ نشین درگاہ حضرت بہاء الدین
زکریا" ملتان، والد بزرگوار مخدوم سجاد حسین
قریشی گورنر پنجاب، ولادت ۱۸۷۶ء۔۱۲۔۲۵، ملتان،
وفات ۱۹۶۰ء۔۶۔۲۸، درگاہ زکریا ملتان،
(لوح مزار)۔

مسرت جہاں فاروقی : شاعرہ،
تحریک آزادی کی کارکن، وفات ۱۱
اکتوبر ۱۹۷۸ء، کراچی ("جنگ" کراچی
۱۹۷۸ء۔۱۰۔۱۲)۔

مسرور فاطمہ، شیخ : بی اے
بی ٹی علیگ، محکمہ تعلیم سے تعلق رہا،
پاک و ہند کی مشہور مصنفہ، وفات ۸
جولائی ۱۹۵۴ء، کراچی ("نوائے وقت"
لاہور ۱۹۵۴ء۔۷۔۱۱)۔

مسرور فیروزپوری : ممتاز
شاعر، ۶۵ سال عمر پائی، وفات ۲۲
جولائی ۱۹۶۱ء، سیالکوٹ ("امروز" لاہور
۱۹۶۱ء۔۷۔۲۳)۔

مسعود احمد پوسوال : تحریک

استقلال کے رہنما، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۵-۱۲-۱۹۷۵ء، ساہی وال، (اداریہ "نوائے وقت" لاہور ۵ر دسمبر ۱۹۷۵ء)۔

مسعود الرؤف : سابق ایڈیشنل سیکرٹری اطلاعات وفاقی حکومت، سابق نائب صدر دار المال اسلامی، وفات ۲۵-۱۲-۱۹۸۵ء، پشاور، ("جنگ" لاہور ۲۶-۱۲-۱۹۸۵ء)۔

مسعود حسن خان، پروفیسر : سابق صدر شعبۂ کیمسٹری گورنمنٹ کالج لاہور، وفات ۱۱-۱-۱۹۷۳ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۲ر جنوری ۱۹۷۳ء)۔

مسعود صادق، شیخ : مسلم لیگی رہنما، سابق صوبائی وزیر، امرتسر کی معروف سیاسی اور سماجی شخصیت، ولادت ۱۹۱۱ء، امرتسر، وفات ۱۸ر دسمبر ۱۹۷۴ء، میانی صاحب، لاہور ("امروز" لاہور ۱۹-۱۲-۱۹۷۴ء)۔

مسعود عالم ندوی، مولانا : عربی دان، عالم، مصنف : ہندوستان میں اولین اسلامی تحریک، عرب کا بدنام مصلح محمد بن عبدالوہاب، ولادت ۱۱ر فروری ۱۹۱۰ء، اوگانواں (بہار) وفات ۱۶ر مارچ ۱۹۵۴ء، یوسف پورہ، کراچی، (مسعود عالم ندوی، مصنفہ اختر راہی)۔

مسعود علی قادری، مفتی سید : عالم دین، مدرّس مدرسہ اسلامیہ عربیہ انوار العلوم ملتان، تلمیذ مولانا وجیہہ الدین احمد خان رام پوری، ولادت ۱۹۰۹ء، بوڑھا گاؤں (علی گڑھ)، وفات ۹-۲-۱۹۷۳ء، کراچی (تذکرہ اکابر اہل سنت مؤلفہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

مسعود کھدر پوش : پنجابی زبان و ادب کے ماہر، وسطی ہند میں مسعود بھگوان کے نام سے مشہور تھے، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۲۵-۱۲-۱۹۸۵ء، گلبرگ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۶ر دسمبر ۱۹۸۵ء)۔

مسعود میکش : ممتاز شاعر، مجموعہ کلام : "کھلی کتاب"، ولادت ۱۹۳۴ء، مراد آباد، وفات ۱۹ر مارچ ۱۹۸۰ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۲۰ر مارچ ۱۹۸۰ء)۔

مسلم اویسی امرتسری : پنجابی

زبان کے شاعر، نعت گو، فلمی گیت کار، ۴۸ سال عمر پائی، وفات ۱۴-۱-۱۹۶۷ء، (ماہنامہ "پنجدریا" لاہور گشتہ نمبر)۔

مسلم ضیائی، عبدالوہاب : ادیب، ماہر غالبیات، ولادت ۱۹۱۱ء، لکھنؤ، وفات ۴-۶-۱۹۷۷ء، ڈرگ روڈ کراچی ("سب رس" خصوصی شمارہ، حمیدالدین شاہد)۔

مشتاق احمد توگیروی، پیر : سجادہ نشین درگاہ توگیرہ، چشتیہ فخریہ سلسلۂ تصوّف کے شیخ، ولادت ۱۹۳۰ء، توگیرہ، وفات ۳۱-۷-۱۹۸۳ء، توگیرہ (بہاولنگر) (تذکرہ مشایخ توگیرہ مرتبین خواجہ الٰہی بخش، خواجہ عبدالحلیم)۔

مشتاق احمد سیٹھی : سابق اسسٹنٹ پولٹیکل ایجنٹ ژہوب، وفات ۲۶-۲-۱۹۵۹ء، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۲۷-۲-۱۹۵۹ء)۔

مشتاق احمد گورمانی، نواب : سابق گورنر مغربی پاکستان، سابق وزیر اعلیٰ ریاست بہاولپور، برادر نسبتی فخرالدین علی احمد صدر جمہوریہ بھارت، ۷۶ سال عمر پائی، وفات ۲۹-۶-۱۹۸۱ء، گلبرگ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۳۰ر جون ۱۹۸۱ء)۔

مشتاق احمد، مولوی : ممتاز ایڈووکیٹ، سماجی کارکن، گوڑگانواں کے کئی تعلیمی اداروں سے منسلک رہے، وفات ۲۷-۷-۱۹۶۸ء، ملتان، ("نوائے وقت" لاہور ۲۸ر جولائی ۱۹۶۸ء)۔

مشتاق احمد، نواب : سوانح نگار، فرزند نواب وقارالملک، وفات ۱۹-۱-۱۹۸۴ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۲۰-۱-۱۹۸۴ء)۔

مشتاق احمد وجدی : سابق آڈیٹر جنرل پاکستان، اقوام متحدہ میں بورڈ آف آڈیٹرز کے سابق چیئرمین رہے، وفات ۱۶-۶-۱۹۸۰ء، گلبرگ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۷ر جون ۱۹۸۰ء)۔

مشتاق زاہدی، پروفیسر : سابق پرنسپل صادق ایجرٹن کالج بہاولپور، ۷۶ سال عمر پائی، وفات ۲۴-۸-۱۹۶۰ء، (مجلّہ "نخلستان ادب" بہاولپور)۔

مشتاق علی خان : نامور صحافی،

"پیسہ اخبار" اور "زمیندار" کے عملے میں شامل، ولادت سرائے نامدار (گوہانہ)، ضلع رہتک، وفات ۱۱-۳-۱۹۷۴ء، ساہی وال ("نوائے وقت" لاہور ۱۲ فروری ۱۹۷۴ء)۔

مشتاق ہاشمی : پنجابی شاعر، وفات ۱۲-۴-۱۹۸۵ء، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۳-۴-۱۹۸۵ء)۔

مشیت اللہ قادری، مولوی : فارسی ادب کے ماہر، والد بزرگوار ڈاکٹر محمد ایوب قادری، وفات ۲۵ نومبر ۱۹۵۹ء، دادو (بحوالہ یادگار ایوب قادری)۔

مشیر علی کاظمی : مدیر "قومی زبان" کراچی، وفات ۳۱-۱-۱۹۸۵ء، کراچی (مکتوب محمد ثناء الحق صدیقی بنام راقم)۔

مشیر کاظمی : شاعر، فلمی نغمہ نگار، ۶۰ سال عمر پائی، ولادت وطن: بنوڑ، وفات ۸-۱۲-۱۹۷۵ء، مومن پورہ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۹-۱۲-۱۹۷۵ء)۔

مصطفٰے بھٹو : برادر ممتاز بھٹو، سندھ کے معروف سیاست دان، ۶۲ سال عمر پائی، وفات ۳-۷-۱۹۸۳ء، گڑھی خدابخش، ("جنگ" لاہور ۴-۷-۱۹۸۳ء)۔

مصطفٰے راہی : معروف محقق، وفات ۱۷-۸-۱۹۸۶ء، راولپنڈی (خبر نامہ "اکادمی ادبیات" اسلام آباد، ستمبر ۱۹۸۶ء)۔

مصطفٰی زیدی، (تیغ الہ آبادی)

مصطفٰی حسنین : ممتاز شاعر، شعری مجموعے: "زنجیریں"، "روشنی"، "کوہ ندا"، "شہر آرزو"، "گریباں"، "قبائے ساز"، "موج میری صدف صدف"، ولادت ۱۰-۱۰-۱۹۳۰ء، وفات ۱۲ اکتوبر ۱۹۷۰ء، باغ خراسان، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۴-۱۰-۱۹۷۰ء)۔

مصلح الدین صدیقی، قاری : عالم، خطیب، مدرس، ولادت ۲۵ ستمبر ۱۹۱۹ء، قندھار (ناندیڑ)، وفات مارچ ۱۹۸۳ء، کھوری گارڈن، کراچی، (لوح مزار)۔

مضطر گجراتی، محمد عبداللہ : اُردو کے شاعر، ۵۵ سال عمر پائی، وفات ۲-۱۲-۱۹۶۹ء، درس چھوٹے میاں، لاہور ("نوائے وقت" لاہور

۱۹۶۹ء-۱۲-۳)۔

مضطر نظامی، خدا بخش :
شاعر، ادیب، وفات ۱۹۶۹ء، لاہور (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

مطلوب الحسن، سیّد :
مصنف، سابق سیکرٹیری قائد اعظم، ۷۱ سال عمر پائی، ولادت ۱۹۱۵ء-۳-۸، نہٹاور (یوپی)، وفات ۱۹۸۴ء-۴-۲۵، سخی حسن، کراچی ("جنگ" لاہور ۲۶ اپریل ۱۹۸۴ء)۔

مطلوب الرحمٰن عثمانی، مولانا:
برادر بزرگ مولانا شبیر احمد عثمانی، مرید شیخ الہند مولانا محمود حسن، شیخ طریقت، ۸۲ سال عمر پائی، ولادت: دیوبند، وفات ۱۹۶۰ء-۷-۱۷، کراچی (ماہنامہ "برہان" دہلی اگست ۱۹۶۰ء)۔

مطیع الحق پیامی، سیّد :
مدرس، خطیب، بانی مدرسہ ضیاء العلوم فیض باغ لاہور، وفات ۱۹۵۷ء، گھوڑے شاہ، لاہور، (لوح مزار)۔

مطیع الرحمٰن، پروفیسر :
معروف مورخ، محب وطن، ولادت ۱۹۳۴ء-۳-۱، احمد پور تپیرہ (مشرقی بنگال)، وفات ۱۹۸۲ء-۲-۲۱، اسلام آباد، (لوح مزار)۔

مطیع الرضا خان قادری، مولانا :
تلمیذ امجد علی مؤلف بہار شریعت، خطیب، مدرس، نعت گو شاعر، چندوسی میں مسلم لیگ کو مقبول بنایا، ولادت ۱۹۲۷ء-۹-۲۹، چندوسی (مراد آباد)، وفات ۱۹۷۹ء-۴-۴، راولپنڈی (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

مظفر الدین، شیخ :
نامور صحافی، مدیر "زمیندار سدھار" ملتان، وفات ۱۹۶۷ء-۶-۱۵، ملتان، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۷ء-۶-۱۶)۔

مظفر الدین قریشی، ڈاکٹر :
سابق ڈائریکٹر صنعت و حرفت پنجاب، سابق پروفیسر آف کیمسٹری جامعہ عثمانیہ حیدر آباد، وفات ۱۹۵۰ء-۱۱-۶، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۰ء-۱۱-۸)۔

مظفر الدین ، میاں خواجہ : صوفی صافی ضمیر ، وفات ۵-۹-۱۹۵۸ء درگاہ زکریا ، ملتان ، (لوح مزار)۔

مظفر الدین ندوی ، پروفیسر سیّد : ادیب ، دانشور ، ماہر علوم اسلامیہ ، ۱۸-۶-۱۹۸۴ء ، سخی حسن ، کراچی ، (لوح مزار)۔

مظفر حسین شمیم رائے پوری : برادر اکبر ڈاکٹر اختر حسین رائے پوری ، سابق سیکریٹری آل انڈیا انجمن ترقی اُردو ، ۶۰ سال عمر پائی ، وفات ۷-۳-۱۹۷۰ء قبرستان سوسائٹی ، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۸-۳-۱۹۷۰ء)۔

مظفر علی ، حافظ ملک : سابق چیئرمین ٹاؤن کمیٹی شرقپور ، سابق ممبر ڈویژنل کونسل لاہور ڈویژن ، سابق ڈائریکٹر سنٹرل بورڈ نیشنل بنک آف پاکستان ، سماجی کارکن ، ولادت ۱۵-۳-۱۹۰۲ء ، شرقپور ، وفات ۱۰-۸-۱۹۶۹ء ، شرقپور ، (مکتوب ملک افتخار احمد بنام راقم)۔

مظفر علی ، ڈاکٹر : سابق اُستاد طبیعیات قائد اعظم یونی ورسٹی اسلام آباد ، دریائے والگا میں ڈوب کر فوت ہوئے ، وفات ۵-۷-۱۹۶۸ء ، ماسکو ("نوائے وقت" لاہور ۱۴ر جولائی ۱۹۶۸ء)۔

مظفر علی شمسی ، سیّد : شیعہ عالم ، مقرر ، تحریک ختم نبوت کے رہنما ، وفات ۱۹۷۶ء-۶-۱۹ء ، مومن پورہ ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۰ر جون ۱۹۷۶ء)۔

مظفر علی قزلباش : سابق وزیر خزانہ و وزیر اعلیٰ مغربی پاکستان ، شیعہ رہنما ، ۷۴ سال عمر پائی ، ولادت ۱۹۰۸ء ، وفات ۲۱-۹-۱۹۸۲ء ، کربلا گامے شاہ ، لاہور ("جنگ" لاہور ، ۲۲-۹-۱۹۸۲ء)۔

مظفر قادر : سابق ڈپٹی کمشنر ساہیوال ، طالب علم رہنما ، ایڈیٹر پنجاب پنچ ، فرزند گرامی پروفیسر چوہدری عبدالقادر ، ولادت ۵-۱۰-۱۹۳۳ء ، وفات ۲۰ر مارچ ۱۹۸۲ء ، شاہ جمال ، لاہور ، ("نوائے وقت" لاہور ۲۱-۳-۱۹۸۲ء)۔

مظفری قریشی ، مسز : سابق

پرنسپل کراچی کالج برائے طالبات، ماہرہ تعلیم، سابق رجسٹرار علامہ اقبال اوپن یونیورسٹی، اسلام آباد، وفات ۱۹۸۷ء-۱-۱۸ ء اسلام آباد ("جنگ" لاہور ۱۹ر جنوری ۱۹۸۷ء)۔

مظہر الحق، بریگیڈیر : سابق بریگیڈیر پاکستان آرمی، وفات (حادثہ)، ۱۹۶۷ء-۲-۱۸، فوجی قبرستان، راولپنڈی ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۷ء-۲-۲۰)۔

مظہر الحق خیری : معروف صحافی، "مدیر جام نو"، وفات ۱۹ر فروری ۱۹۷۳ء، کراچی (حمید الدین شاہد "سب رس" خصوصی نمبر)۔

مظہر الدین، حافظ : نعت گو شاعر، صحافی، مصنف، روز نامہ "احسان" اور روز نامہ "شہباز" سے تعلق رہا، ولادت ۱۹۱۶ء، رمداس، (امرتسر)، وفات ۱۹۸۱ء-۵-۲۲، چھتر (اسلام آباد) ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۱ء-۵-۲۳)۔

مظہر جمیل، خواجہ : سیاست دان، مرکزی نائب صدر قیوم مسلم لیگ، تحریک پاکستان کے کارکن، وفات ۱۹۸۰ء-۷-۸، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۹ر جولائی ۱۹۸۰ء)۔

مظہر حسین، مرزا : سیاستدان، سابق رکن صوبائی اسمبلی، ۵۳ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۵ء-۱-۷، جہلاں مغلاں (جہلم)، ("نوائے وقت" لاہور ۸ر جنوری ۱۹۶۵ء)۔

مظہر علی خان، پروفیسر : سابق صدر شعبۂ انگریزی پشاور یونیورسٹی، برادر رشید ترابی، وفات ۱۹۷۱ء-۱-۱، علی باغ لیاری، کراچی، (لوح مزار)۔

مظہر کامل، محمد مظہر الدین : ممتاز شاعر، خطاط، ولادت ۱۹۰۸ء، حیدر آباد، وفات ۱۹۸۰ء-۷-۱۷، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۹۸۰ء-۷-۱۸)۔

معراج الدین اختر : پنجابی کے شاعر، وطن امرتسر، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۶ء-۷-۲۶، لاہور ("تارے نیل گگن دے" از نادم عصری)۔

معشوق یار جنگ، نواب مشتاق حسین خان : ادیب نواز،

علم پرور، صوفی منش، حیدر آباد دکن کی معروف شخصیت، ولادت ۱۸۸۰ء، بدایوں، وفات ۱۹۷۱ء-۹-۲۷، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۹۷۱ء-۹-۲۸)۔

معین الدین، خواجہ : ڈرامہ نویس، لال قلعہ سے لالوکھیت تک، مرزا غالب بندر روڈ پر، ۴۶ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۱ء، کراچی۔

معین الدین دردائی : اہل قلم، مصنف: "بہار میں اردو شاعری کا ارتقاء"، وفات اپریل ۱۹۷۹ء، کراچی (ماہنامہ "قومی زبان" کراچی)۔

معین الدین شہید، نوابزادہ : سیاست دان، خاندان لوہارو کے فرد، ۷۳ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۵ء-۸-۶، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۵ء-۸-۷)

مغفور القادری، حافظ سیّد : شیخ طریقت، مصنف: "عباد الرحمٰن"، تنویر العینین، الرسول؛ مجموعہ کلام: "کلام مغفور" ولادت ۱۹۰۸ء، گڑھی اختیار خان، وفات ۱۲ر اپریل ۱۹۷۰ء، گڑھی اختیار خان (تذکرہ اکابر اہل سنت مرتبہ عبدالحکیم شرف قادری)۔

مغیث الدین، فقیر سیّد : فقیر خاندان کے سربراہ، نوادرات کے شایق اور ماہر، ولادت ۱۹۰۳ء، لاہور، وفات ۱۹۷۴ء-۸-۸، امام باڑہ مبارک بیگم، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۴ء-۸-۹)۔

مفتی محمود، مولانا : سیاست دان، وزیر اعلیٰ صوبہ سرحد، عالم دین، مدرّس، قائد حزب اختلاف قومی اسمبلی، وفات ۱۹۸۰ء-۱۰-۱۴، عبدالخیل (ڈیرہ اسمٰعیل خان) ("مشرق" لاہور ۱۹۸۰ء-۱۰-۱۵)۔

مقبول احمد، صوفی : برادر ڈاکٹر رفیق احمد (علیگ)، درویش خدامست، ۶۰ سال عمر پائی، ولادت وطن: بستی (سرہند)، وفات ۱۸ر دسمبر ۱۹۶۹ء، میانی صاحب، لاہور، (مدینۃ الاولیاء، مؤلفہ محمد دین کلیم)۔

مقبول جہانگیر : صحافی، ادیب، کالم نگار، مدیر "سیارہ ڈائجسٹ" لاہور، "امروز" میں بھی کام کیا، ولادت ۱۹۳۸ء، وفات ۱۹۸۵ء-۱۰-۲۴، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۵ء-۱۰-۲۵)۔

مقبول حسین : سابق ہیڈ ماسٹر ماڈل ہائی سکول ماڈل ٹاؤن لاہور، متعدد درسی کتابوں کے مصنف، وفات ۱۶-۹-۱۹۶۳ء، ماڈل ٹاؤن لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۷ستمبر ۱۹۶۳ء)۔

مقبول محمود، میر : آکسفورڈ یونیورسٹی کے فاضل، سابق رکن صوبائی اسمبلی ۲۸-۱۹۲۳ء، ریاست ہائے پٹیالہ، رام پور، الور، جھالاواڑ میں وزیر رہے، سیکریٹری چیمبر آف پرنسس، وفات (ہوائی حادثہ) ۲۹-۱۱-۱۹۴۸ء، وہاڑی ("نوائے وقت" لاہور ۳۰نومبر ۱۹۴۸ء)۔

ملا واحدی، محمد ارتضیٰ : نامور ادیب، مصنف، "میرے زمانے کی دلی"، "رسول اکرم کی زندگی"، خواجہ حسن نظامی دہلوی کے ساتھی اور ان کے سوانح نگار، وفات ۲۲ اگست ۱۹۷۶ء، پاپوش نگر کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۲۳-۸-۱۹۷۶ء)۔

ممتاز احمد خان : کبڈی کے نامور کھلاڑی، وفات ۱۷ اکتوبر ۱۹۸۶ء، اقبال نگر (چیچہ وطنی)، ("نوائے وقت" لاہور ۲۱-۱۰-۱۹۸۶ء)۔

ممتاز احمد، ملک : نامور صحافی، ۶۹ سال عمر پائی، وفات ۲۶ جولائی ۱۹۸۶ء، میانی صاحب، لاہور ("جنگ" لاہور ۲۷-۷-۱۹۸۶ء)۔

ممتاز حسن بسمل : کہنہ مشق شاعر، ولادت ۱۶-۳-۱۹۰۵ء، وفات ۱۶-۴-۱۹۷۷ء، گوجرانوالا، ("مجلہ خصوصی" گورنمنٹ کالج گوجرانوالا)۔

ممتاز حسن قزلباش : سابق وزیر اعلیٰ ریاست خیرپور، ڈاکٹر خان صاحب کی کابینہ میں وزیر صنعت رہے، وفات ۱۰-۴-۱۹۶۴ء، مدینہ منورہ، ("نوائے وقت" لاہور ۱۱-۴-۱۹۶۴ء)۔

ممتاز شاہنواز، مس : بیگم جہاں آرا، شاہنواز کی دختر، اردو اور انگریزی کی شاعرہ، جارج برنارڈ شا نے کلام سن کر داد دی تھی، وفات (حادثہ) ۱۵-۴-۱۹۴۸ء، ہوائی حادثہ شینن، آئرلینڈ ("انقلاب" لاہور ۱۷ اپریل ۱۹۴۸ء)۔

ممتاز شیریں : نقاد، افسانہ نویس،

مترجم، ولادت ۱۲-۹-۱۹۲۴ء، بنگلور، وفات ۱۱-۳-۱۹۷۳ء، اسلام آباد، (لوح مزار)۔

ممتاز گوہر، ڈاکٹر: ممتاز اختر مرزا، نقاد، مصنف، "پنجاب میں اردو ادب کا ارتقا" (مقالہ ڈاکٹریٹ) رفیقۂ حیات ڈاکٹر گوہر نوشاہی، ولادت ۱۲-۶-۱۹۴۶ء، سیالکوٹ، وفات ۲۴ مئی ۱۹۸۷ء، شرق پور (شیخوپورہ)، ("نوائے وقت" لاہور ۲۵-۵-۱۹۸۷ء)۔

ممتاز مرزا: سابق سیکریٹری وزارت خزانہ، کرنسی نوٹوں پر ان کے دستخط ہوا کرتے تھے، وفات ۱۴ فروری ۱۹۸۴ء، گذری، کراچی ("جنگ" لاہور ۱۵-۲-۱۹۸۴ء)۔

ممتاز ملک، کیپٹن: ممتاز صحافی اور ادیب، سینئر سب ایڈیٹر نوائے وقت لاہور، مولانا ظفر علی خان، چراغ حسن حسرت اور مرتضیٰ احمد خان میکش کے ساتھی، ولادت ۱۳-۵-۱۹۱۰ء، چنیوٹ، وفات ۲۵-۱۲-۱۹۷۸ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۷-۱۲-۱۹۷۸ء)۔

ممدوٹ، نواب افتخار حسین خان: صدر پنجاب مسلم لیگ، وزیر اعلیٰ پنجاب (۱۹۴۷-۴۹ء)، بانی جناح مسلم لیگ (۱۹۵۰ء)، گورنر سندھ (۱۹۵۴-۵۵ء)۔ ولادت ۱۹۰۵ء، وفات ۱۸-۱۰-۱۹۶۹ء۔

منشی دل: ڈرامہ نگار، گیت کار، ۷۵ سال عمر پائی، وفات ۲ جولائی ۱۹۸۳ء، لاہور ("جنگ" لاہور ۳-۷-۱۹۸۳ء)۔

منظر اکبر آبادی، شمشاد حسین صدیقی: شاعر، فرزند علامہ سیماب اکبر آبادی، ولادت ۱۹۰۹ء، کانپور، وفات ۲-۱۰-۱۹۷۱ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۳-۱۰-۱۹۷۱ء)۔

منظور احسن عباسی، پروفیسر: فہرست نگار مخطوطات پنجاب پبلک لائبریری لاہور، ماہر تعلیم، مصنف، ۹۰ سال عمر پائی، ولادت: امروہہ، وفات ۲۴-۴-۱۹۸۲ء، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۵ اپریل ۱۹۸۲ء)۔

منظور احمد بھٹی: صحافی، ادیب، وکیل، جواں مرگ، وفات ۹

مئی ۱۹۷۴ء، سیالکوٹ ("نوائے وقت" لاہور ۱۰-۵-۱۹۷۴ء)۔

منظور احمد حکیم: ماہر طبیب، شاعر، ادیب، نابینا ہونے کے باوجود بڑے عالم تھے، وفات ۲۷-۱۲-۱۹۸۶ء، شہرِ وآنہ (جڑانوالا)، (معلومات از محمد طفیل شہروآنہ)۔

منظور احمد عثمانی، علّامہ: ہمدرد اور کامریڈ کے عملے میں شامل رہے، صدر انجمن تحفظ ناموس صحابہؓ، پروفیسر سلطان عالم عثمانی کے والد مکرم، ولادت اکتوبر ۱۹۰۱ء، وفات ۳۱-۱۰-۱۹۸۴ء، میانی صاحب، لاہور، ("جنگ" لاہور ۱-۱۱-۱۹۸۴ء)۔

منظور احمد منظور، ڈاکٹر: مولوی دلپذیر کے فرزند ارجمند، پنجابی کے شاعر، تصانیف: قصص المحسنین، قصہ حضرت جابر، قصہ کونج وچھوڑا، فریاد بلبل، قصہ بینا بادشاہزادی، ولادت ۱۸۹۶ء، بھیرہ، وفات ۱۹۶۴ء، بھیرہ (سخنوران سرگودھا مرتبہ محمود اسیر)۔

منظور احمد مہجور مکانشریفی، سیّد: نقشبندیہ سلسلہ کے شیخ طریقت، نعت گو شاعر، تحریک پاکستان کے کارکن، تصوف کا وسیع مطالعہ کیا تھا، ولادت ۱۳۲۳ھ، مکانشریف (گورداسپور)، وفات ۲۷-۳-۱۹۶۹ء، ساہی وال (مضمون "نوائے وقت" لاہور ۴-۵-۱۹۶۹ء)۔

منظور الحسن شاہ، سیّد: عالم دین، صوفی باصفا، خطیب مسجد درگاہ کلیر شریف، تحریک پاکستان کے کارکن، اُستاد ملٹری کالج جہلم، ۷۲ سال عمر پائی، وطن: سکروڈہ، وفات ۱۲ جون ۱۹۶۶ء، ننکانہ صاحب (احوال سید منظور الحسن شاہ مرتبہ خورشید حسین بخاری)۔

منظور الرحمٰن، مولانا شاہ: جیّد عالم، فارسی دان، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۱۴-۶-۱۹۸۶ء، اسلام آباد، ("جنگ" راولپنڈی ۱۵-۶-۱۹۸۶ء)۔

منظور انور قریشی: صحافی، زمیندار کے عملہ میں شامل، ۴۸ سال عمر پائی، وفات ۲۲-۳-۱۹۷۰ء، لاہور ("امروز" لاہور ۲۳ مارچ ۱۹۷۰ء)۔

منظور بخاری، سیّد: ایڈوکیٹ، وطن امرتسر، آزادی سے پہلے جلگاؤں اور بھساول میں رہے، جنرل سیکریٹری پاکستان کارپٹ ایسوسی ایشن، ۷۳ سال عمر پائی، وفات ۱۹ر جولائی ۱۹۷۸ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۸ء-۷-۲۰)۔

منظور حسن، میاں: سیاستدان، وفات ۱۹۷۶ء-۵-۳۰، گوجرانوالا، (مجلۂ خصوصی گورنمنٹ کالج گوجرانوالا)۔

منظور حسین، پروفیسر سیّد: سابق صدر شعبۂ ریاضی پنجاب یونیورسٹی، لاہور، وفات ۱۹۸۱ء-۹-۲۲، میانی صاحب، لاہور، (لوحِ مزار)۔

منظور حسین جھلّا: پنجابی شاعر، فلمی گیت کار، وفات ۲۵ر جنوری ۱۹۷۳ء، مومن پورہ، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۲۶ر جنوری ۱۹۷۳ء)۔

منظور حسین، خواجہ: انگریزی زبان و ادب کے ماہر، پرنسپل گورنمنٹ کالج لاہور، صدر شعبہ انگریزی علی گڑھ مسلم یونیورسٹی، ولادت ۱۹۰۴ء، دہلی وفات ۱۹۸۶ء-۸-۲۰، گلبرگ، لاہور (ششماہی "نقد و نظر" علی گڑھ خصوصی شمارہ)۔

منظور حسین، کیپٹن: نامور شاعر، ولادت ۱۸۹۷ء، گوجرانوالا، وفات ۱۹۷۳ء-۱۱-۲۵، گوجرانوالا، ("خصوصی مجلّہ" گورنمنٹ کالج گوجرانوالا)۔

منظور حسین منظورؔ، ملک: صحافی، کالم نگار، مصنف: حدیثِ درد، کیفِ دوام، گلبانگ عجم، جنگنامۂ اسلام، وفات ۱۹۷۴ء-۳-۳۰، داؤد خیل ("نوائے وقت" لاہور ۶ر اپریل ۱۹۷۴ء)۔

منظور قادر: قانون دان، سابق وزیر خارجہ پاکستان، سابق وزیر قانون پاکستان، فرزند گرامی سر شیخ عبدالقادر، سابق چیف جسٹس مغربی پاکستان ہائی کورٹ، ولادت ۲۸ر نومبر ۱۹۱۳ء، لاہور، وفات ۱۹۷۴ء-۱۰-۱۲، میانی صاحب، لاہور ("امروز" لاہور ۱۹۷۴ء-۱۰-۱۴)۔

منظور محمّد، مولانا میاں:

خلیفہ حضرت عبدالقادر رائے پوری، ماہر تعلیم، ایم اے بی ٹی، ۸۳ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۶ء-۱-۲۰، گوجرہ (حیات طیبہ مؤلفہ محمد حسین للہی)۔

منعم خان : سابق گورنر مشرقی پاکستان، وفات (قتل) ۱۹۷۱ء-۱۰-۱۴، بنانی، ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور، ۱۹۷۱ء-۱۰-۱۵)۔

منظور الٰہی رانا، جسٹس : ماہر قانون، سابق جج ہائی کورٹ، وفات ۱۹۸۲ء-۱۲-۱، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲ر دسمبر ۱۹۸۲ء)۔

منور جہاں رشید، پروفیسر مس : ماہرۂ تعلیم، مصنفہ، فن طباخی پر کئی کتابوں کی مصنفہ، بریگیڈیر احسن رشید شامی شہید کی ہمشیرہ ۶۸ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۶ء-۱۰-۷، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("پاکستان ٹائمز" لاہور ۱۹۸۶ء-۱۰-۸)۔

منور حسین، پروفیسر ڈاکٹر : سابق صدر شعبہ ریاضی گورنمنٹ کالج لاہور، وفات (حادثہ) ۱۹۸۲ء-۱۰-۱۱، لاہور (مضمون "نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۲ء-۱۰-۱۹)۔

منور ظریف : مزاحیہ اداکار، ۳۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۶ء-۴-۲۹، بی بی پاک دامن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۶ء-۴-۳۰)۔

منور علی شاہ، سید : روحانی پیشوا، سرپرست محمدی یوتھ فورس، کراچی ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۷ء-۵-۲۴، سٹیل مل، کراچی ("پاکستان ٹائمز" لاہور ۱۹۸۷ء-۵-۲۵)۔

منیر احمد ارائیں : سابق ممبر سندھ اسمبلی، سیاست دان، ولادت ۱۹۳۵ء-۳-۲۳، الور، وفات ۱۱ر اپریل ۱۹۷۴ء، حیدر آباد، (تاریخ ارائیاں مصنفہ علی اصغر چودھری)۔

منیر سرحدی : ابن پذیر خان سازندہ نواز، معروف ریڈیو فن کار، ماہر موسیقی، کئی دھنوں کا خالق، پرائڈ آف پرفارمنس، ۴۸ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۰ء-۵-۲۳، پشاور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۰ء-۵-۲۴)۔

مواج الدین امرتسری، حکیم :

صحافی، ادیب، مصنف، علامہ محمد حسین عرشی کے عم زاد، ولادت ۱۸۸۶ء-۴-۸، امرتسر، وفات ۱۹۴۸ء-۱۱-۹، لاہور (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)

موتی شاہ، بابا سیّد: گلوکار، ماہر موسیقی، برادر ڈاکٹر نذیر احمد پرنسپل گورنمنٹ کالج لاہور، وفات ۱۹۷۸ء-۵-۳، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۸ء-۵-۵)۔

مولا بخش کُشتہ امرتسری، میاں: پنجابی کے ممتاز شاعر، مصنف: "پنجابی شاعراں دا تذکرہ" والد ماجد محمد افضل پرنسپل اینگلو پنجابی کالج لاہور، وفات ۱۹۵۵ء-۶-۱۹، گڑھی شاہو، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۵ء-۶-۲۲)۔

مولا بخش کوموی، مولانا: تلمیذ مولانا عبدالجبار غزنوی، استاد حدیث مدرسہ کوم کلاں لدھیانہ، مستجاب الدعوات، ولادت ۱۸۹۴ء، کرودیاں (لدھیانہ)، وفات ۱۹۷۵ء-۵-۱۳، چک ۲۹۲ گ ب (ٹوبہ ٹیک سنگھ) (ارباب طریقت، مؤلفہ محمد ادریس بھوجیانی)۔

مولائی شیدائی، میر رحیمداد خان: سندھی ادیب، مؤرخ، مخلص انسان، ولادت ۱۸۹۱ء، وفات ۱۹۷۸ء-۲-۱۴، ٹیکری آدم شاہ، سکھر (مکتوب محمد زبیر غوری بنام راقم)۔

مونس امرتسری، غلام محی الدین: پنجابی کے نامور شاعر، تصنیف "ضرب حسین" وفات ۱۹۵۶ء، لاہور ("تارے نیل گگن دے" از نادم عصری)۔

مہابت علی خان، خان بہادر: سیاست دان، سابق رکن صوبائی اسمبلی، ۱۹۵۸ء-۸-۲۸، کوہاٹ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۸ء-۸-۲۹)۔

مہتاب دین، چوہدری: رکن صوبائی اسمبلی، کونسل مسلم لیگ کے رہنما، ۷۵ سال عمر پائی، وفات ۱۲ جون ۱۹۷۰ء، گرین کوٹ، قصور۔

مہدی حسن ضیغم: شاعر، جواں مرگ، وفات ۱۹۸۳ء-۱۰-۵، ساہی وال (سرگودھا) ("جنگ" لاہور ۱۹۸۳ء-۱۰-۶)۔

مہدی حسن علوی، ملک:

شیعہ مفکر، دانشور، رکن رویت ہلال کمیٹی، ولادت ۱۹۱۹ء-۲-۱۵، وفات ۱۹ر نومبر ۱۹۸۱ء، پدھراڑ (سرگودھا)؛ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۱ء-۱۱-۲۱)۔

مہدی علی خان، نوابزادہ: سیاسی کارکن، شاعر، صحافی، رئیس گجرات، ولادت ۱۹۰۷ء، اجنالہ (گجرات)، وفات ۱۹۵۸ء-۶-۱۲، گجرات، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۸ء-۶-۱۴)

مہر الدین نقشبندی مجددی، حکیم: بابائے فطری علاج، نامور خطاط، تلمیذ محمد عالم آسی و حکیم فیروز الدین طغرائیؒ، خلیفہ خواجہ عبدالخالق جہاں خیلوی، لوئی کارنورو کی تصنیف "HOW TO PROLONG" کا ترجمہ "درازئ عمر" کے نام سے کیا، ولادت ۱۸۸۰ء، امرتسر، وفات ۱۸ر اگست ۱۹۶۷ء، میانی صاحب، لاہور۔

مہر خان پہلوان لدھیانوی: لدھیانہ کے مشہور پہلوان، مرید حضرت حسین احمد مدنیؒ، سنت نگر لاہور کی معروف شخصیت، وفات ۲۱ر جون ۱۹۸۳ء، نیشنل ٹاؤن، لاہور، ("جنگ" لاہور ۱۹۸۳ء-۶-۲۲)۔

مہر محمد اچھروی، مولانا: مدرس، جامعہ فتحیہ کے استاد، تلمیذ مولانا غلام محمد گھوٹوی، ولادت ۱۸۹۶ء، چوکھنڈی (اٹک)، وفات ۲۹ر نومبر ۱۹۵۴ء، اچھرہ، لاہور (تذکرہ علمائے پنجاب مرتبہ اختر راہی)۔

میاں محمد: صنعت کار، بانی میاں محمد ٹرسٹ ہسپتال فیصل آباد، مخیر بزرگ، سماجی کارکن، ۸۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۷ء-۲-۱۳، فیصل آباد، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۷ء-۲-۱۴)۔

میر آفتاب، حاجی: صدر مسلم لیگ ضلع پشاور، تحریک پاکستان کے کارکن، وفات (قتل) ۱۹۸۶ء-۱۲-۲۷، پشاور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۱۲-۲۸)

میراجی، ثناء اللہ ڈار: ساکن مزنگ لاہور، پروفیسر سعید الدین احمد ڈار کے عم مکرم، وفات ۱۹۴۹ء-۱۱-۲، بمبئی (مکتوب سعید الدین احمد ڈار بنام راقم)۔

میراں محمد شاہ: سندھ کے نامور سیاستدان، سابق سفیر پاکستان

متعینہ سپین، سابق سپیکر سندھ اسمبلی، ۶۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۳ء-۱۱-۱۶، حیدر آباد ("نوائے وقت" لاہور ۱۷ نومبر ۱۹۶۳ء)۔

میر، ایم۔ جے : سابق کمانڈنٹ سول ڈیفنس اکیڈیمی، حکومت پاکستان لاہور، وفات ۱۹۷۴ء-۶-۳۰، لاہور (اشتہار "نوائے وقت" لاہور ۲۷ جولائی ۱۹۷۴ء)۔

میر، ایم۔ کے : سابق جنرل سیکریٹری پنجاب مسلم ٹریڈرز فیڈریشن، بہار کے فسادات میں بہت کام کیا، دردمند سماجی کارکن، وفات ۱۵ اپریل ۱۹۶۶ء، لاہور (اداریہ "نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۶ء-۴-۱۷)۔

میجر محمود : بلوچی شاعر، ادیب، ۴۴ سال عمر پائی، وفات مئی ۱۹۸۶ء، مسقط۔

میرک شاہ اندرابی، مولانا : تلمیذ محمد انور شاہ کشمیری، مدرس، ماہر فلسفہ و منطق، شدھی تحریک کے زمانے میں تبلیغ میں سرگرمی دکھائی، دارالعلوم دیوبند میں بھی پڑھاتے رہے، وفات ۱۹۷۳ء-۷-۲۷، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۳ء-۷-۲۸)

ن

ن۔م۔راشد، نذر محمد : جدید شاعری کے بانی، وفات ۱۹۷۵ء-۱۰-۱۰، لندن ("نوائے وقت" لاہور ۱۲ اکتوبر ۱۹۷۵ء)۔

نادم سیتاپوری : فاضل مصنف، وفات ۱۹۸۳ء-۱-۱۸، جامعہ کراچی، کراچی (لوح مزار)۔

نادم عصری، اللہ داد : پنجابی شاعر، تذکرہ نگار، ناول نگار، مصنف: "تارے نیل گگن دے"، "داستاناں"، "جذبۂ آزادی"، "اک انکھی دی پنجاب دی" وغیرہ، ولادت ۱۹۲۴ء، وفات ۱۹۸۴ء-۱۱-۲۷، میانی صاحب، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۴ء-۱۱-۲۸، ومکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

نازش حیدری : شاعر، صوفی،

۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۷-۴-۱۹۸۴ء، کراچی ("جنگ" لاہور ۱۸-۴-۱۹۸۴ء)۔

نازلی بیگم : عطیہ فیضی کی بہن، اقبال اور شبلی سے متعارف، ۹۲ سال عمر پائی، وفات ۱۸-۹-۱۹۶۸ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۹-۹-۱۹۶۸ء)۔

ناسخ سیفی : مدیر "سعادت" فیصل آباد، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۷ر جولائی ۱۹۸۴ء، فیصل آباد (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

ناصر احمد، مرزا : سربراہ جماعت احمدیہ، سابق پرنسپل تعلیم الاسلام کالج لاہور و ربوہ، ولادت ۱۶-۱۱-۱۹۰۹ء، قادیان، وفات ۹ر جون ۱۹۸۲ء، ربوہ ("جنگ" لاہور ۱۰ر جون ۱۹۸۲ء)۔

ناصر جلالی، مولانا : صوفی شاعر، اوائل ۱۹۶۶ء، کراچی۔

ناصر خلیق فگار، حکیم : معروف ادیب، وفات ۱۱-۱۰-۱۹۷۱ء، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۲-۱۰-۱۹۷۱ء)۔

ناصر علی خان، لیفٹننٹ جنرل : سابق چیف آف سٹاف، وفات ۲۰ر دسمبر ۱۹۷۳ء، گلبرگ، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۲۲ر دسمبر ۱۹۷۳ء)

ناصر علی قزلباش : کرکٹ کے معروف کھلاڑی، ابن سعادت علی قزلباش، نبیرۂ نواب محمد علی قزلباش، ۳۷ سال عمر پائی، وفات ۱۴ر مئی ۱۹۶۹ء، گلبرگ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۵-۵-۱۹۶۹ء)۔

ناصر کاظمی : ممتاز شاعر، مجموعہ ہائے کلام : نشاط خواب، پہلی بارش، برگ نے ولادت ۸-۱۲-۱۹۲۵ء، انبالہ، وفات ۲-۳-۱۹۷۲ء، مومن پورہ، لاہور (لوح مزار)۔

ناظم الدین، خواجہ : سابق گورنر جنرل پاکستان، سابق وزیر اعلیٰ مشرقی پاکستان، معروف سیاست دان ولادت ۱۸۹۴ء، ڈھاکہ، وفات ۲۲ر اکتوبر ۱۹۶۴ء، ہائی کورٹ، ڈھاکہ، ("نوائے وقت" لاہور ۲۳-۱۰-۱۹۶۴ء)۔

نبی بخش شوق، الحاج : سرائیکی زبان کے ممتاز شاعر، ۷۵ سال عمر پائی، وفات ۶-۵-۱۹۷۰ء، ملتان،

("نوائے وقت" لاہور، ۱۹۶۰ء-۵-۷)۔

نبی بخش قصوری، میاں :
صوفی، حامد حسین قادری بچھرایونی نے مرثیہ لکھا، ولادت ۱۸۸۰ء، قصور، وفات ۱۹۵۳ء-۱۰-۲۴، بڑا قبرستان، قصور (مکتوب میاں محمد صادق قصوری بنام راقم)۔

نثار احمد عثمانی، قاری :
سابق ناظم جامعہ اشرفیہ لاہور، والد بزرگوار قاری وقار احمد عثمانی، وفات ۲۲ر ستمبر ۱۹۸۲ء، طیب آباد، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۲ء-۹-۲۳)۔

نثار احمد علوی حکیم : مصنف، ادیب، شاعر، تصانیف: سخن وران کاکوری، شب چراغ، وفات ۲۷ر جولائی ۱۹۸۶ء، کراچی ("جنگ" لاہور ۲۸ر جولائی ۱۹۸۶ء)۔

نثار لکھنوی، نثار حسین :
شاعر، وفات ۱۹۶۹ء-۳-۲۳، کراچی یونیورسٹی، کراچی، (لوح مزار)

نجم احسن نگرامی : شاعر، مصنف، درویش، خلیفہ مجاز صحبت حضرت اشرف علی تھانویؒ ۸۶ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۶ء-۹-۱۵، سخی حسن کراچی ("امروز" لاہور ۱۹۷۶ء-۹-۱۶)۔

نجم الحسن کراروی : شیعی
عالم، سابق رکن اسلامی نظریاتی کونسل، ۶۷ سال عمر پائی، ولادت ۷ر نومبر ۱۹۱۸ء، وفات ۱۹۸۲ء-۷-۱، پشاور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۲ء-۷-۲)۔

نجم الدین جہلمی، مولانا :
فاضل دیوبند، اُستاد اورینٹل کالج لاہور، وفات ۱۹۵۲ء۔

نجم نقوی، سیّد : فلمساز، ہدایت کار، وفات ۱۹۸۲ء-۱-۲۷، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۸ر جنوری ۱۹۸۲ء)۔

نجمہ محبوب : معروف اداکارہ، ۴۰ سال سے کم عمر پائی، وفات (حادثہ) ۱۹۸۳ء-۱۲-۶، شاہ کمال، لاہور، ("جنگ" لاہور ۱۹۸۳ء-۱۲-۷)۔

نخشب جارچوی : ادیب، فلمساز، شاعر، وفات ۱۹۶۷ء-۸-۲۴، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۲۵ر اگست ۱۹۶۷ء)۔

نذر محمّد سیّال، صوفی :
مصنف، ماہر تعلیم، ولادت ۱۹۰۱ء،

جھنگ، وفات ۱۹۸۰ء، ایمن آباد (خصوصی محلہ گورنمنٹ کالج گوجرانوالا)۔

نذر محی الدین قادری فاضلی، پیر سیّد: سجادہ نشین درگاہ فاضلیہ بٹالہ، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۱۸ر ستمبر ۱۹۶۱ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۱ء-۹-۲۰)۔

نذیر اجمیری: کہانی نویس، فلمساز، ہدایت کار، ۶۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۰ء-۱-۱۰، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۰ء-۱-۱۱)۔

نذیر احمد، پروفیسر خواجہ: فارسی دان، استاد اسلامیہ کالج سول لائنز لاہور، کرکٹ کے معروف کھلاڑی، میر شمس الدین بانی اسلامیہ کالج کے نواسے، ۱۹۷۹ء-۱۱-۳، درگاہ جان محمد حضوری، لاہور (لوح مزار)۔

نذیر احمد، چودھری: اٹارنی جنرل، اتحاد عالم اسلام کے داعی تحریک پاکستان کے رہنما، ممتاز قانون دان، ولادت ۱۸۹۸ء-۹-۱۳، سیالکوٹ، وفات ۱۹۸۰ء-۶-۲۶، ٹھیے ذیلداراں، گلبرگ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۰ء-۶-۲۷)۔

نذیر احمد، چودھری: ترقی پسند ادیب، ناشر، حنیف رامے کے برادر بزرگ، مدیر "سویرا" لاہور، وفات ۱۹۷۱ء-۵-۲۳، میانی صاحب ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۱ء-۵-۲۳)۔

نذیر احمد، ڈاکٹر: بانی ایٹمی توانائی کمیشن، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۳ء-۸-۱۲، کراچی، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۳ء-۸-۱۳)۔

نذیر احمد، ڈاکٹر سیّد: سابق پرنسپل گورنمنٹ کالج لاہور، پنجابی زبان کے اسکالر، ولادت ۱۹۰۵ء-۱۲-۱۹، لاہور، وفات ۱۹۸۵ء-۸-۴، قبرستان چھاؤنی، لاہور ("جنگ" لاہور ۵ر اگست ۱۹۸۵ء)۔

نذیر احمد رضوی، سیّد: سابق ڈائریکٹر انٹیلیجنس بیورو، ولادت ۱۹۱۰ء-۱۰-۲۶، سیالکوٹ، وفات یکم مارچ ۱۹۷۷ء، شاہ جمال، لاہور، (لوح مزار)۔

نذیر احمد شہید، ڈاکٹر: جماعت اسلامی کے مخلص کارکن، سماجی

کارکن، ولادت ۱۳-۲-۱۹۲۹ء، آبائی وطن: تھنگ (پھلور)، وفات (قتل) ۸ر جون ۱۹۷۲ء، ڈیرہ غازی خان ("نوائے وقت" لاہور ۹-۶-۱۹۷۲ء)۔

نذیر احمد شیخ : طنز نگار شاعر، مصنف: "حرفِ بشاش"، ۶۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۱ء، راولپنڈی، (معلومات از شیخ عبدالسلام)۔

نذیر احمد شیخ : پروپرائیٹر تاج آفس کراچی و بمبئی، برادر شیخ عنایت اللہ مینیجنگ ڈائریکٹر تاج کمپنی، ناشر کتب، ۳۸ سال عمر پائی، وفات ۲۷-۱۲-۱۹۴۷ء، ہوائی حادثہ مابین کراچی و بمبئی (بحوالہ "روزنامہ" "انقلاب" لاہور ۱۴ر جنوری ۱۹۴۸ء)۔

نذیر احمد ظفر، شیخ : شاعر، مصنف، وفات ۱۳-۳-۱۹۷۷ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۴-۳-۱۹۷۷ء)۔

نذیر احمد قریشی، میاں : کوٹ اڈو کے زمیندار اور اس علاقے کی ممتاز شخصیت، وفات ۲۰-۱۲-۱۹۷۳ء، کوٹ اڈو ("نوائے وقت" لاہور ۲۱ر دسمبر ۱۹۷۳ء)۔

نصیر احمد، ملک : ہاکی کے معروف کھلاڑی، انٹرنیشنل ایمپائر، وفات ۱۳-۲-۱۹۷۵ء، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۱۴-۲-۱۹۷۵ء)۔

نذیر احمد، میاں : معروف زمیندار، سابق رکن صوبائی اسمبلی، وفات (قتل) ۲۹-۵-۱۹۷۵ء، اوکاڑہ ("نوائے وقت" لاہور ۳۰-۵-۱۹۷۵ء)۔

نذیر احمد، میجر جنرل : سابق چیئرمین لاہور کارپوریشن، ۵۷ سال عمر پائی، وفات ۲۰-۱-۱۹۶۴ء، ربوہ ("نوائے وقت" لاہور ۲۱-۱-۱۹۶۴ء)۔

نذیر الدین، شیخ : سابق جنرل سیکریٹری آل پاکستان ڈیف اینڈ ڈمب سوسائٹی، وفات ۱۴-۷-۱۹۶۷ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۵-۷-۱۹۶۷ء)۔

نذیر حسین خاور : ممتاز شاعر، ولادت دسمبر ۱۹۱۷ء، گوجرانوالا، وفات ۳۰ مارچ ۱۹۸۰ء، میانی صاحب، لاہور ("خصوصی مجلّہ" گورنمنٹ کالج گوجرانوالا)۔

نذیر حسین، رانا : ممتاز خوشنویس، وفات ۲۱-۳-۱۹۷۴ء، لاہور

("نوائے وقت" لاہور ۲۲-۳-۱۹۷۴ء)۔

نذیر علی، سیّد: برطانوی دور حکومت میں معروف ٹسٹ کرکٹر، سابق رکن پاکستان کرکٹ کنٹرول بورڈ، سابق چیئرمین پاکستان گیس انڈسٹری، وفات ۱۸-۲-۱۹۷۵ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹ر فروری ۱۹۷۵ء)۔

نذیر نیازی، سیّد: ماہر اقبالیات، مصنّف: اقبال کے حضور، شمس العلماء میر حسن کے برادر زادے، مترجم، ولادت ۱۹۰۰ء، سیالکوٹ، وفات ۲۴-۱-۱۹۸۱ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۵ر جنوری ۱۹۸۱ء)۔

نرمل کے بسواس، پروفیسر: سابق اُستاد شعبۂ انگریزی، ایف سی کالج لاہور، وفات ۱۲-۱۰-۱۹۵۹ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۳ر اکتوبر ۱۹۵۹ء)۔

نزاکت علی خان، اُستاد: موسیقار، ۵۱ سال عمر پائی، وفات ۱۴-۷-۱۹۸۳ء، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۵-۷-۱۹۸۳ء)۔

نسیم الثقلین: ممتاز فلم ساز، وفات ۲۰-۲-۱۹۸۱ء، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۲۱ر فروری ۱۹۸۱ء)۔

نسیم الظفر، ملک: پلاننگ ڈائریکٹر ریڈیو پاکستان، ۳۹ سال عمر پائی، وفات ۲۳-۱۲-۱۹۶۶ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۴-۱۲-۱۹۶۶ء)۔

نسیم امروہوی: شاعر، ماہر لسانیات، لغت نویس، مصنّف، "نسیم اللغات"، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۲۸-۲-۱۹۸۷ء ("نوائے وقت" لاہور ۱۹-۷-۱۹۷۸ء)۔

نسیم بیگم: معروف گلوکارہ، پلے بیک سنگر، ۳۰ سال عمر پائی، وفات ۲۹-۹-۱۹۷۱ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۳۰-۹-۱۹۷۱ء)۔

نسیم کھرل: سندھی ادیب، اور افسانہ نگار، "شبنم شبنم کنول کنول" کے مصنف، وفات ۱۷-۷-۱۹۷۸ء، سعیدی (خیرپور) ("نوائے وقت"

لاہور ۸-۷-۱۹۷۸ء - ۱۹)۔

نسیم میرٹھی : شاعر، وفات ۱۹۸۳ء-۹-۲۰، راولپنڈی، ("جنگ" لاہور ۱۹۸۳ء-۹-۲۱)۔

نسیم ہاشمی، سیّد : ادیب، صحافی، ۵۵ سال عمر پائی، وفات ۱۶ اگست ۱۹۸۵ء، گلشن اقبال، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۵ء-۸-۱۷)۔

نشتر جالندھری، عبدالحکیم: شاعر، مورخ، ولادت ۱۸۹۶ء، میانوالی مولویاں (نکودر)، وفات ۲۲ جون ۱۹۷۵ء، میانی صاحب، لاہور، (لوحِ مزار)۔

نظام الدین : ریاست حیدرآباد کی سول سروس کے عہدے دار حالات سے تنگ آکر خودکشی کرلی، وفات اوائل جولائی ۱۹۵۰ء (اداریہ "نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۰ء-۷-۷)۔

نظام الدین، خواجہ : پیرطریقت، سجادہ نشین درگاہ تونسہ شریف، ۵۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۵ء-۶-۸، تونسہ شریف ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۵ء-۶-۹)۔

نظام الدین رخشانی، حکیم : بلوچستان کے کامیاب طبیب، سبّی دربار کے رکن، رکن جرگہ، صدر پشین مسلم لیگ، ۸۷ سال عمر پائی، ولادت سبّی، وفات ۱۹۶۶ء-۸-۲۹ پشین (مکتوب ڈاکٹر مشتاق احمد نبیرۂ آں مرحوم)۔

نظام الدین، میاں : رئیس لاہور، والد ایم اسلم، ناول نگار، وفات ۱۹۴۷ء-۱۱-۷ میانی صاحب، لاہور، (لوحِ مزار)۔

نعمت، بیگم حکیم محمد سعید : اہلیہ حکیم محمد سعید دہلوی، وفات ۱۸ اگست ۱۹۸۱ء، قبرستان سوسائٹی کراچی (لوحِ مزار)۔

نصیر احمد، میاں : سابق چیرمین مغربی پاکستان پبلک سروس کمیشن، ۶۲ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۷ء-۱۲-۱۹، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۷ء-۱۲-۲۰)۔

نصراللہ خان : پشتو کے معروف شاعر، انشا پرداز، وفات (قتل) ۲۳ نومبر ۱۹۶۵ء، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۵ء-۱۱-۲۴)۔

نصراللہ خان، رائے : ممتاز مسلم لیگی رہنما، رکن صوبائی اسمبلی، راسخ العقیدہ مسلمان، محب وطن، وطن: رائے کوٹ (لدھیانہ)، وفات ۴؍ جنوری ۱۹۷۱ء، کمالیہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۱ء-۱-۵)۔

نصراللہ خان عزیز، ملک : بزرگ صحافی، مدیر ہفت روزہ ایشیا، لاہور، مدینہ بجنور کے عملہ میں شامل رہے، ولادت ۱۸۹۷ء-۲-۱۸، گوجرانوالا، وفات ۱۹۷۶ء-۷-۲، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۳؍ جولائی ۱۹۷۶ء)۔

نصراللہ خان، نواب : علی زئی قبیلہ کے سربراہ، رکن صوبائی اسمبلی، وفات ۱۹۶۷ء-۷-۸، تونسہ شریف ("نوائے وقت" لاہور ۹؍ جولائی ۱۹۶۷ء)۔

نصراللہ خان، رانا : تحریک پاکستان کے کارکن، مسلم لیگی رہنما، وفات ۱۹۸۱ء-۱-۲۹، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت") لاہور ۳۱؍ جنوری ۱۹۸۱ء)۔

نصراللہ، خواجہ : سفارت کار، سابق ڈپٹی ہائی کمشنر پاکستان متعینہ کلکتہ، وفات ۱۹۵۵ء-۶-۱۱، ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۵ء-۶-۱۴)۔

نصرت جالندھری، امیر بیگ مرزا : معروف شاعر، ولادت ۳۱؍ جنوری ۱۸۹۴ء، جالندھر چھاونی، وفات ۱۹۶۳ء-۱۰-۷، میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

نصرت جہاں بیگم : زوجہ مرزا غلام احمد قادیانی، بانی جماعت احمدیہ، والدہ مرزا بشیر الدین محمود احمد، وفات ۱۹۵۲ء-۴-۲۱، ربوہ، (لوح مزار)۔

نصرُ مِن اللہ : سابق چیف سیکریٹری بلوچستان و سندھ، وفات (حادثہ) ۱۹۸۰ء-۶-۱۰، سرّی کوٹ (ہری پور) ("نوائے وقت" لاہور ۱۱؍ جون ۱۹۸۰ء)۔

نصیب خان رہتکی، الحاج : صوفی، شدھی تحریک کے خلاف کام کیا، ولادت وطن: کاہنی تحصیل گوہانہ، (رہتک)، ۸۰ سال سے متجاوز عمر پائی،

وفات ۲-۱۲-۱۹۶۰ء، بورے والا، (امیر ملت اور ان کے خلفاء مؤلفہ محمد صادق قصوری)۔

نصیر الدین عرف نصیر یا پہلوان: گوجرانوالا کے نامی پہلوان، وفات (قتل) ۱۳-۱۱-۱۹۵۷ء، گوجرانوالا، ("نوائے وقت" لاہور ۱۴-۱۱-۱۹۵۷ء)۔

نصیر الدین غورغشتوی، مولانا: خلیفہ مولانا حسین علی آف وان بھچراں، تلمیذ شیخ الہند، مشکوٰۃ پر حاشیہ لکھا، مدرس، تحریک ختم نبوت میں حصہ لیا، ولادت ۱۲۹۵ھ، غورغشت (اٹک) وفات ۲۳-۱-۱۹۶۸ء، غورغشت، (تذکرہ علمائے پنجاب از اختر راہی)۔

نظم اکبر آبادی: بزرگ شاعر، وفات ۱۲-۱۱-۱۹۸۴ء، راولپنڈی، (خبرنامہ "اکادمی" ادبیات، اسلام آباد، دسمبر ۱۹۸۴ء)۔

نقوی، اے، ٹی (ابوطالب) سابق کمشنر کراچی، نقوی پارک علی گڑھ، کے بانی، علی گڑھ کے نامور فرزند، I.C.S، وفات ۳۱-۷-۱۹۶۲ء، روات (مری) ("پاکستان ٹائمز" لاہور ۱-۸-۱۹۶۲ء)۔

نقی محمد خان خورجوی، خان بہادر: رئیس لاہور، ادیب، مصنف، تصانیف: عمر رفتہ، جگت گرو امیر خسرو، وفات ۲۳-۱۱-۱۹۶۹ء، سوسائٹی، کراچی، ("نوائے وقت" لاہور ۲۴ر نومبر ۱۹۶۹ء)۔

نقیب احمد اوچوی، مولانا: تلمیذ انور شاہ کشمیری و اعزاز علی دیوبندی، مرید اشرف علی تھانوی، پشتو زبان کے شاعر، چودہ کتابوں کے حواشی لکھے، ولادت ۱۸۹۸ء، اُوچ (دیر)، وفات اکتوبر ۱۹۴۹ء، اوچ (دیر)۔

نگار زرین شاہد: خاتون صحافی، وفات ۹-۱-۱۹۸۶ء، لاہور، ("جنگ" لاہور ۱۰-۱-۱۹۸۶ء)۔

ننھا، رفیع الدین خاور: مزاحیہ اداکار، ۴۸ سال عمر پائی، وفات (خودکشی) ۲-۱۲-۱۹۸۶ء، وحدت روڈ، لاہور ("جنگ" لاہور ۳-۱۲-۱۹۸۶ء)۔

نواب احمد، سیّد خواجہ:

نقشبندی قادری چشتی جہانگیری ابوالعلائی شکوری سلاسل کے شیخ، خلیفہ حضرت عبدالشکور لکھنوی، وفات ۳؍ فروری ۱۹۶۶ء، گلشن اقبال، کراچی، (لوحِ مزار)۔

نواب الدین، خواجہ الحاج؛ پیر طریقت، مرید حافظ عبدالکریم نقشبندی عیدگاہ راولپنڈی، ولادت ۱۹۰۱ء، کھسباہ (کشمیر)، وفات ۱۲؍ جولائی ۱۹۶۵ء، موہڑی شریف (کھاریاں) ("ارباب طریقت"، مؤلفہ محمد ادریس بھوجیانی)۔

نواب دین گھپلا پہلوان رستم ہند: پاک و ہند کے نامور پہلوان، ولادت ۱۸۹۱ء، وفات ۷-۱۰-۱۹۶۵ء، مسافر خانہ، لاہور، (لوحِ مزار)۔

نوازش علی چشتی صابری، پیر: شیخ طریقت، مصنف: عارف نامہ (پنجابی)، ولادت ۱۸۸۵ء، نوشہرہ ڈھالا (امرتسر)، وفات ۲۵؍ جولائی ۱۹۴۸ء، محراب گڑھی شاہو، لاہور (مدینۃ الاولیا مؤلفہ محمد دین کلیم)

نوازش علی شاہ، حکیم سیّد: ماہر طبیب، چونی منڈی میں مطب کیا کرتے تھے، سابق نائب صدر پنجاب طبی کانفرنس، وفات ۲۳؍ اکتوبر ۱۹۵۸ء ("نوائے وقت" لاہور ۲۴-۱۰-۱۹۵۸ء)۔

نوازش علی، صاحبزادہ: نامور وکیل، ساہی وال میں مسلم لیگ کے بانیوں میں شمار، تحریک پاکستان کے مخلص کارکن، حدیث و فقہ کے ماہر، ۵۵ سال عمر پائی، وفات (حادثہ)، ۱۸-۸-۱۹۵۴ء، ساہی وال، ("نوائے وقت" لاہور ۲۰؍ اگست ۱۹۵۴ء)۔

نوازش علی ملک: سابق میجر جنرل افواج پاکستان، وفات ۱۷-۴-۱۹۷۱ء، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۸-۴-۱۹۷۱ء)۔

نور احمد، سیّد: مصنف: مارشل لا سے مارشل لا تک، سابق ناظم محکمہ تعلقات عامہ، وفات ۱۷-۱۲-۱۹۷۰ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹-۱۲-۱۹۷۱ء)۔

نور احمد قصوری، حافظ : سابق معتمد انجمن خدام الصوفیہ، شیخ طریقت، ولادت ۷-۱۲-۱۹۰۷ء، رہتک، وفات ۲۰-۲-۱۹۸۶ء، بڑا قبرستان، قصور (مکتوب محمد صادق قصوری بنام راقم)۔

نور الاعظم صدیقی پشاوری، مولانا قاضی : مدرس، خطیب، ولادت ۱۹۰۸ء، باجوڑ، وفات ۱۲ جون ۱۹۶۱ء، منیٰ (سعودی عرب)۔

نور الامین : سیاستدان، سابق نائب صدر جمہوریہ اسلامیہ پاکستان، سابق وزیر اعلیٰ مشرقی پاکستان، ولادت ۲۳-۱۲-۱۸۹۳ء، وفات ۲-۱۰-۱۹۷۴ء، مزار قائد، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۳ اکتوبر ۱۹۷۴ء)۔

نور الحسن شاہ بخاری، سیّد : پیر طریقت، خلیفہ میاں شیر محمد شرقپوری، مصنف : "الانسان فی القرآن" ولادت ۳۰-۱-۱۸۸۹ء، کیلیانوالا (گوجرانوالا)، وفات ۲۱ نومبر ۱۹۵۲ء، کیلیانوالا (تذکرہ اکابر اہل سنت مؤلفہ عبدالحکیم شرف قادری)

نور الحسن نقشبندی، سیالکوٹی، مولانا : عالم، صوفی، خطیب، مصنف، تحریک کشمیر و تحریک شہید گنج کے کارکن، ولادت ۱۸۶۰ء، سیالکوٹ، وفات ۱۶-۶-۱۹۵۵ء، باباشہیداں، سیالکوٹ،

نور الحق چودھری : سابق وفاقی وزیر، سیاست دان، نظام اسلام پارٹی کے رہنما، وفات ۲۹ جولائی ۱۹۵۸ء، ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور ۳۰-۷-۱۹۵۸ء)۔

نور الحق علوی، مولانا : تلمیذ شیخ الہند، فاضل دیوبند، اُستاد اورینٹل کالج لاہور، مصنف، برادر غلام جیلانی برق، مفسر تاریخ اسلام پر گہری نظر تھی، ولادت ۱۸۸۸ء، بسال، وفات ۱۰-۳-۱۹۵۱ء، تاجپور، لاہور (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

نور الصباح بیگم : ادیبہ، شاعرہ، مجموعہ کلام : "صبح غزل"، تحریک آزادی کی سرگرم رکن، ولادت

۱۹۰۸ء-۴-۲ ، رام پور ، وفات ۱۶ ر جولائی ۱۹۷۸ء ، کراچی ۔

نور اللہ شاہ ، مولانا سیّد : فارسی اور پنجابی کے شاعر ، واعظ ، تلمیذ میر حسن سیالکوٹی ، مجموعہ کلام : چشمۂ نور ، مصنف : تحفۂ شیعہ ، ولادت ۱۸۶۳ء ، سیالکوٹ ، وفات جون ۱۹۴۸ء ، امام صاحب ، سیالکوٹ ، (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

نور اللہ ، میاں : سیاست دان ، سابق وزیر حکومت پنجاب ، ولادت ۱۸۹۹ء ، وفات ۱۹۸۴ء-۱۲-۲۰ ، ("جنگ" لاہور ۱۹۸۴ء-۱۲-۲۱)۔

نور اللہ نعیمی ، مولانا : عالم دین ، مدرس ، شیخ طریقت ، وفات ۱۵ ر اپریل ۱۹۸۳ء ، بصیر پور (اوکاڑہ)۔ ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۳ء-۴-۱۶)۔

نور الٰہی خان : صدر انکم ٹیکس اپیلنٹ کورٹ ، وفات ۱۹۶۹ء-۱-۶ ، کراچی ("جنگ" کراچی ۷ ر جنوری ۱۹۶۹ء)۔

نور الٰہی خواجہ : لائبریرین پنجاب پبلک لائبریری لاہور ، ولادت مارچ ۱۹۰۵ء ، لاہور ، وفات ۲۰ ر جنوری ۱۹۷۴ء ، قبرستان کوٹھی داراں ، لاہور (معلومات از صلاح الدین محمود داماد خواجہ صاحب)۔

نور الٰہی ، ملک : مالک روز نامہ "احسان" لاہور ، منیجنگ ایڈیٹر روز نامہ "شہباز" پشاور ، ۶۷ سال عمر پائی ، وفات ۱۹۷۲ء-۸-۱۸ ، میانی صاحب ، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۲ء-۸-۱۹)۔

نور حسین گرجاکھی ، مولانا : پنجابی شاعر ، ولادت ۱۸۹۲ء ، گرجاکھ ، وفات دسمبر ۱۹۵۱ء ، گرجاکھ (گوجرانوالا) ، ("خصوصی مجلہ" گورنمنٹ کالج گوجرانوالا)۔

نور عالم امرتسری ، مولوی : عالم دین ، وفات ۱۹۵۸ء-۱-۳ ، گجرات ("نوائے وقت" لاہور ۱۶ ر جنوری ۱۹۵۸ء)۔

نور لدھیانوی : کہنہ مشق صحافی ، شاعر ، ۶۰ سال عمر پائی ، وفات ۶ ر جولائی ۱۹۶۷ء ، گڑھی شاہو ، لاہور ، ("نوائے وقت" لاہور ۷ ر جولائی ۱۹۶۷ء)۔

نور محمّد بٹالوی، مولانا : تحریک خلافت کے کارکن، تحریک پاکستان میں حصّہ، وفات ۱۲ار فروری ۱۹۷۲ء، میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

نور محمّد چارلی : مزاحیہ اداکار، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۳۰ر جون ۱۹۸۳ء، قبرستان سوسائٹی، کراچی (لوح مزار)۔

نور محمّد خان گارڈھا : سیاست دان، قبائلی رہنما، علاقہ خلیل کے خان، وفات ۱-۱۰-۱۹۶۱ء، پشاور ("نوائے وقت" لاہور ۳ر اکتوبر ۱۹۶۱ء)۔

نور محمّد سروری قادری، فقیر : قادریہ سلسلۂ تصوف کے معروف بزرگ، سلطان باہو کی کتابیں مرتب کیں، ولادت ۱۸۸۳ء، کلاچی (ڈیرہ اسماعیل خان)، وفات ۱۸ار اکتوبر ۱۹۶۰ء، کلاچی (تذکرہ مشائخ قادریہ مؤلفہ محمّد دین کلیم)۔

نور محمّد، شیخ : سابق ایڈیشنل کمشنر سرگودھا ڈویژن، دوران حج فوت ہوئے، بارہ لاکھ افراد نے نماز جنازہ ادا کی، ولادت وطن : وڈور (ڈیرہ غازی خان)، وفات ۶-۴-۱۹۶۵ء، جنت معلیٰ، مکہ مکرمہ ("نوائے وقت" لاہور ۲۸-۴-۱۹۶۵ء)۔

نور محمّد، قاضی : تلمیذ انور شاہ کشمیری، مُرید حسین علی وان بچھراں والے، مصنف، بانی مدرسہ محمّدیہ قلعہ دیدار سنگھ، تصانیف: ازالۃ الرین، ازالۃ الاوہام، صاعقۃ الرحمٰن، صلوٰۃ الرسول، مسئلہ علمِ غیب، مسئلہ حاضر و ناظر، ولادت ۱۸۹۶ء، پڑی (اٹک)، وفات ۲۶ر جون ۱۹۶۲ء، راولپنڈی (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

نور محمّد مؤکل، سردار : ساہی وال کے ممتاز زمیندار، مخیّر بزرگ، سردار محمّد اقبال مؤکل کے عمِ مکرم، ۹۰ سال عمر پائی، وفات ۳۰ر نومبر ۱۹۶۲ء، ساہی وال ("نوائے وقت" لاہور ۱-۱۲-۱۹۶۲ء)۔

نور محمّد، مولانا : مفتی، حکیم، صوفی، مجاہد تحریک پاکستان، سجادہ نشین

درگاہ مولانا غلام حسن چک بھٹی، وفات ۳۰-۶-۱۹۰۱ء، چک بھٹی، جلالپور بھٹیاں، (مکتوب میاں ضمیر احمد بنام راقم)۔

نور محمد نقشبندی، پیر: فرزند ارجمند غلام مرتضیٰ نقشبندی، عالم دین، شیخ طریقت، مصنف، ولادت ۱۸۹۶ء-۱۲-۴، لاہور، وفات ۱۹۵۸ء-۵-۲۱، عثمان گنج، لاہور، (مدینۃ الاولیا مؤلفہ محمد دین کلیم)۔

نور محمد ہزاروی، مولانا: عالم دین، شیخ الحدیث، وفات ۴ اپریل ۱۹۸۵ء اسلام آباد ("جنگ" راولپنڈی ۱۹۸۵ء-۴-۵)۔

نیاز احمد: سابق پرنسپل انٹر کالج شاہ کوٹ، وفات ۱۸ نومبر ۱۹۸۵ء، پیپلز کالونی، فیصل آباد، ("جنگ" لاہور ۱۹۸۵ء-۱۱-۱۹ء)۔

نیاز احمد: سابق رکن بورڈ آف ریونیو مغربی پاکستان، وفات (حادثہ) ۱۹۶۴ء-۳-۲۹، راولپنڈی، ("نوائے وقت" لاہور ۳۰ مارچ ۱۹۶۴ء)۔

نیاز محمد، خان بہادر: سابق وزیر اعظم ریاست مالیر کوٹلہ، وفات ۱۹۶۳ء-۷-۱۷، لاہور، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹ جون ۱۹۶۳ء)۔

نیاز الدین، ڈاکٹر: سابق ڈین انسٹی ٹیوٹ آف بائی جین، قابل احترام شخصیت، مشفق اُستاد مخلص دوست، وفات ۱۹۶۴ء-۱۰-۲۰، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۱ اکتوبر ۱۹۶۴ء)۔

نیاز علی، حکیم: سیاستدان، ولادت ۱۹۱۱ء، گوجرانوالا، وفات ۱۹۷۲ء، گوجرانوالا۔

نیاز فتحپوری، نیاز محمد خان: مدیر نگار، نقاد، ولادت ۱۸۸۴ء، فتح پور ہسوہ، وفات ۱۹۶۳ء-۴-۳۰، پاپوش نگر، کراچی (ماہنامہ "نگار" کراچی)۔

نیر مدنی، سید محمد: شاعر، تلمیذ اصغر گونڈوی، فاضل دیوبند، تلمیذ مولانا اشرف علی تھانوی، ولادت ۱۹۱۳ء، الہ آباد، وفات ۱۱ اگست ۱۹۸۳ء، کراچی ("جنگ"

کراچی ۱۹۸۳ء-۸-۱۲)۔

نیّر واسطی، حکیم علی احمد: ادیب، شاعر، طبیب، مصنف: تاریخ روابط پزشکی ایران و پاکستان، مجموعہ کلام: شعر و حکمت، ولادت ۱۹۰۱ء، نہٹور (بجنور)، وفات ۲۶ر مئی ۱۹۸۲ء، درگاہ شیر شاہ ولی، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۲۷ر مئی ۱۹۸۴ء)۔

نیک محمّد، مولانا: شیخ الحدیث مدرسۃ تقویۃ الایمان امرتسر، عالم باعمل، مرنجان مرنج بزرگ، تلمیذ مولانا عبدالجبار غزنوی، خطیب مسجد ڈبگراں امرتسر، ۶۵ سال عمر پائی، ولادت ۱۸۸۷ء، سکیاون (آزاد کشمیر) وفات ۱۹۵۴ء-۱-۷، راولپنڈی، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۴ء-۱-۱۰)۔

نیک محمّد، میاں حکیم: تلمیذ مولانا دیدار علی الوری و مولانا فتح محمّد اچھروی، روحانی شخصیت، ان کا کتب خانہ بڑا نادر تھا، ولادت ۱۳ر اگست ۱۸۸۲ء، شرق پور، وفات ۹ر اپریل ۱۹۷۲ء، شرق پور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۷ء-۳-۲۹)۔

و

واحد، ایس۔اے: تحریک آزادی اور علامہ اقبال کے بارے میں کتابیں لکھیں، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۰ء-۳-۳، کراچی ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۰ء-۳-۴)۔

وارث محمد ترمذی، ڈاکٹر: عالم، ناشر، مصنف، فزیشن، یکے از احفاد حضرت سکندر منگر ولی، وفات ۱۹۸۵ء-۱-۳۰، میوہ شاہ، کراچی، (مکتوب ثناء الحق صدیقی بنام راقم)۔

وارث میر، پروفیسر: صحافی، مصنف، استاد شعبہ صحافت پنجاب، ۴۸ سال عمر پائی، ولادت: سیالکوٹ، وفات ۱۹۸۷ء-۷-۹، قبرستان پنجاب یونیورسٹی لاہور ("جنگ" لاہور ۱۰ر جولائی ۱۹۸۷ء)۔

واصل دہلوی، بشیر احمد: شاعر، ولادت ۱۹۰۹ء، دہلی، وفات ۱۲ر ستمبر

۱۹۷۹ء، کراچی (”جنگ“ کراچی ۱۳؍ ستمبر ۱۹۷۹ء)۔

وافق عظیم آبادی، سیّد محبوب الرحمٰن: شاعر ادیب، وفات ۲۹؍ اکتوبر ۱۹۷۲ء، کراچی (”جنگ“ کراچی ۳۰؍ اکتوبر ۱۹۷۲ء)۔

والدۂ صدر محمّد ایوب خان: فیلڈ مارشل محمّد ایوب خان کی والدہ، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۲۵-۷-۱۹۶۵ء، ریحانہ (ہزارہ)، (”نوائے وقت“ لاہور ۲۷-۷-۱۹۶۵ء)۔

والدۂ فیض احمد فیضؔ: فیض احمد فیضؔ کی والدۂ محترم، ۸۰ سال عمر پائی، وفات ۱۷-۴-۱۹۶۷ء، میاں میر، لاہور (”نوائے وقت“ لاہور ۱۸؍ اپریل ۱۹۶۷ء)۔

والدۂ محمّد طفیل: مدیر ”نقوش“ محمّد طفیل کی والدہ محترمہ، وفات ۵-۷-۱۹۵۸ء، میانی صاحب، لاہور (”نوائے وقت“ لاہور ۷؍ جولائی ۱۹۵۸ء)۔

والدۂ نواب زادہ لیاقت علی خان: بیگم نواب رستم علی خان آف منڈل، وفات ۶-۹-۱۹۶۴ء، میانی صاحب، لاہور (”نوائے وقت“ ۸؍ ستمبر ۱۹۶۴ء)۔

وجیہہ الدین، خان بہادر حاجی: متحدہ ہندوستان کی قانون ساز اسمبلی کے رکن، (۱۹۲۰ء تا ۱۹۳۵ء)، ۸۳ سال عمر پائی، وفات ۲۸-۱۲-۱۹۶۳ء، مدینہ منورہ (”نوائے وقت“ لاہور ۲۹؍ دسمبر ۱۹۶۳ء)۔

وحشت کلکتوی، سیّد رضا علی: ممتاز شاعر، ولادت ۱۸-۱۱-۱۸۸۱ء، وفات ۲۱-۷-۱۹۵۶ء، ڈھاکہ، (”نوائے وقت“ لاہور ۲۲؍ جولائی ۱۹۵۶ء)۔

وحید الدین، پروفیسر: ماہر تعلیم، اُستاد کنیرڈ کالج لاہور، برادر بزرگ ڈاکٹر حمید الدین (مورّخ)، وفات ۲۶-۴-۱۹۸۲ء، لاہور (”نوائے وقت“ لاہور ۲۷-۴-۱۹۸۲ء)۔

وحید الدین حسن عثمانی، ڈاکٹر: بانی حزب اللہ، توحید کے علمبردار، مصنف، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۶-۱۲-۱۹۸۶ء، گلشن اقبال، کراچی،

("جنگ" لاہور ۱۹۸۶ء-۱۲-۷)۔

وحید الدین، کرنل فقیر سیّد : مصنف : روزگار فقیر، ولادت ۱۹۰۴ء، لاہور، وفات ۱۹۶۸ء-۷-۱۴، میانی صاحب، لاہور، (لوحِ مزار)۔

وحید اللہ، چودھری : سابق رکن مغربی پاکستان اسمبلی حلقہ جڑانوالا، وفات ۱۹۶۸ء-۷-۲۲، جڑانوالا، ("نوائے وقت" لاہور ۲۴ر جولائی ۱۹۶۸ء)۔

وحید قیصر ندوی، سیّد : صحافی، ادیب، ۴۱ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۹ء-۱۲-۱۶، ڈھاکہ، ("نوائے وقت") لاہور ۱۷ر دسمبر ۱۹۶۹ء)۔

وحید مراد : فلمی اداکار، ۴۵ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۳ء-۱۱-۲۴، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۹۸۳ء-۱۱-۲۵)۔

وزیر الحسن عابدی، پروفیسر سیّد (محمد خورشید احسان) : فارسی دان، محقق، مصنف، استاد فارسی یونیورسٹی اورنٹیل کالج لاہور، ۶۶ سال عمر پائی، ولادت ۱۹۱۴ء-۱۲-۲۵، پیدی (بجنور)، وفات ۱۹۷۹ء-۶-۲۹، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۹ء-۶-۳۰)۔

وزیر حسین شیرازی : نامور شاعر، ولادت ۱۹۰۶ء، شاہدرہ (لاہور)، وفات ۱۹۷۹ء-۱۲-۲۷، سرگودھا، (سخنوران سرگودھا مصنفہ محمود اسیر)۔

وزیر دین احمد، خان : ساکن بستی دانشمنداں جالندھر، سابق تحصیلدار، معروف شخصیت، وفات ۱۹۵۵ء-۴-۶، بورے والا، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۵ء-۴-۸)۔

وزیر کانپوری، وزیر حسین : شاعر، ۷۷ سال عمر پائی، وفات ۶ر اگست ۱۹۷۲ء، پاپوش نگر، کراچی، (لوحِ مزار)۔

وصی احمد بلگرامی، سیّد : عالم دین، وفات ۱۹۷۶ء-۱۱-۱۴، کراچی ("جنگ" کراچی ۱۹۷۶ء-۱۱-۱۵)۔

وفا حجازی : شاعر، وفات ۳۱ر اکتوبر ۱۹۸۴ء-۱۰-۳۱، کبیر والا، ("جنگ" لاہور ۱۹۸۴ء-۱۱-۱)۔

وقاء اللہ عثمانی پانی پتی، قاری:
قاری، ۸۴ سال عمر پائی، وفات ۳۱ر اکتوبر ۱۹۷۳ء، دارالعلوم کورنگی، کراچی، (لوح مزار)۔

وقار عظیم، پروفیسر سیّد:
ادیب، ماہر تعلیم، غالب پروفیسر یونیورسٹی اورینٹل کالج لاہور، ولادت ۱۵ر اگست ۱۹۱۰ء، الہ آباد، وفات ۱۷ر نومبر ۱۹۷۶ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۶ء-۱۱-۱۸)۔

وِکٹر مل: ماہر تعلیم، سابق پرنسپل گورڈن کالج راولپنڈی، ۷۰ سال عمر پائی، وفات ۱۹۷۳ء-۹-۱۶، راولپنڈی، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۳ء-۹-۱۷)۔

ولایت شاہ گجراتی، پیر سیّد:
تحریک خلافت، تحریک شہید گنج، تحریک پاکستان کے کارکن، ولادت ۱۸۸۸ء، رانی وال سیداں (گجرات)، وفات ۳۱ر جولائی ۱۹۷۰ء، مسجد شاہ ولایت، گجرات ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۰ء-۸-۱)۔

ولسن، پروفیسر روس، ایل:
سابق پرنسپل ایف سی کالج لاہور، سابق صدر شعبۂ تاریخ پنجاب یونیورسٹی لاہور، لاہور میں ۴۲ سال قیام کیا، وفات ۵ر اکتوبر ۱۹۵۵ء، کیلیفورنیا ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۵۵ء-۱۰-۷)۔

ولی اللہ، علاّمہ میر: صوبہ سرحد کی ممتاز علمی و ادبی شخصیت، کشمیری، ہندکو، اردو، فارسی اور ہندی کے شاعر، شارح کلام حافظ و خیام، مترجم، مصنف، ولادت ۱۸۷۳ء، وفات ۱۹۶۶ء-۹-۱۴، ہزارہ (مضمون "نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۹ء-۹-۱۴)۔

ولی اللہ لدھیانوی، مولانا:
لدھیانہ کے علماء کے خاندان کے فرد، وفات ۱۹۶۳ء-۲-۳، ٹوبہ ٹیک سنگھ، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۳ء-۲-۵)۔

ولی اللہ، مولانا: مدرس، مرید حسین علی وان بچھراں والے، اشاعت توحید و سنت کے لئے کام کیا، ۸۰ سال درس دیا، ۱۰۰ سال سے زاید عمر پائی، ولادت گلیانہ (گجرات)، وفات ۹ر نومبر ۱۹۷۳ء، (تذکرہ علمائے پنجاب مرتبہ اختر راہی)۔

ولی محمد بٹالوی، مولانا:
مرید اشرف علی تھانوی، فارغ مظاہر العلوم

سہارنپور، رنگون میں درس وتدریس، بانی مدرسہ آثار اولی راولپنڈی، ولادت وطن: بٹالہ، وفات ۱۹۵۹-۴-۲۱، راولپنڈی (تذکرہ علمائے پنجاب مرتبہ اختر راہی)۔

ولی محمد، چادر والی سرکار: نقشبندی سلسلہ کے پیر طریقت، ولادت: روہن (کرنال)، ۶۲ سال عمر پائی، وفات ۱۹۸۶-۷-۲۳، ملتان (جنگ" لاہور ۱۹۸۶-۷-۲۴)۔

ہ

ہادی علی بیگ، مرزا: نامور اُستاد، ماہر فارسی ادب، ۸۲ سال عمر پائی، ولادت: رام پور، وفات ۲۶ جولائی ۱۹۷۹ء، میانی صاحب، لاہور (معلومات از فرزند آں مرحوم)۔

ہادی مچھلی شہری، سید محمد ہادی: شاعر، "نوائے دل"، ولادت ۱۸۹۰ء، مچھلی شہر، وفات ۱۹۶۱ء، کراچی (ماہنامہ "قومی زبان" کراچی)۔

ہارون رشید، شاہ صاحب چلہاراں والے: علاقہ رائے ونڈ کے معروف روحانی پیشوا، وفات ۷ار جنوری ۱۹۸۷ء، رائے ونڈ ("جنگ" لاہور ۱۹۸۷-۱-۱۸)۔

ہاشمی سید فرید آبادی، سید: مورخ، ادیب، دارالترجمہ عثمانیہ یونیورسٹی میں ملازم رہے، ۸۴ سال عمر پائی، وفات ۱۹۶۴-۷-۶، ماڈل ٹاؤن، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۴-۷-۷)۔

ہدایت اللہ، ملک: مصنف، کالم نگار، مورخ، صاحب تاریخ کیکئی زئی، ولادت ۱۸۹۳-۵-۲۷، سوہدرہ، وفات ۱۹۶۷-۵-۱۴، سوہدرہ (مرے اندر ایک سمندر مؤلفہ محمود احمد کاشمیری)۔

ہدایت حیدری: علم عروض اور مشرقی زبانوں کے ماہر، وفات ۱۲ مارچ ۱۹۷۰ء، کراچی ("جنگ" کراچی، ۱۹۷۰-۳-۱۴)۔

ہمدانی، سید حسن شاہ: خاندان سادات ہمدانیہ کی مقتدر شخصیت، والد بزرگوار ڈاکٹر آغا حسین

ہمدانی، "سلاطین دہلی کی سرحدی پالیسی" انھیں کے نام منسوب ہے، ولادت ۱۹۰۱ء، نارنگ سیّداں (چکوال)، وفات ۶ر جنوری ۱۹۸۳ء، سی ایم ایچ راولپنڈی، مدفن نارنگ سادات (چکوال)۔

ہوش ترمذی : سابق آفیسر اطلاعات لاہور انٹرمیڈیٹ وثانوی بورڈ، معروف شاعر، وفات ۱۹۷۰ء-۱۰-۱۷، کرشن نگر، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۸ر اکتوبر ۱۹۷۰ء)۔

ہیگا، مسٹر (راشد خان) : فن کار، ۲۲ سال عمر پائی، وفات (حادثہ) ۱۹۸۱ء-۴-۲، اٹک ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۱ء-۴-۳)۔

ی

یار محمّد بندیالوی، مولانا : استاد العلماء، تحریک پاکستان میں حصّہ، ولادت ۱۸۸۷ء، بندیال (سرگودھا)، وفات ۱۹۴۷ء-۱۲-۶، بندیال (سرگودھا)، (تذکرہ علمائے پنجاب مؤلفہ اختر راہی)۔

یار محمّد خان، جسٹس سردار : سابق جج آزاد کشمیر ہائی کورٹ، وفات ۱۹۶۹ء-۴-۱، میرپور ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۶۹ء-۴-۲)۔

یار محمّد خان، ڈاکٹر : معروف فزیشن M. D کی ڈگری حاصل کرنے والے اوّلین مسلمان، ولادت ۱۸۹۰ء، وفات ۱۹۶۸ء-۹-۱۹، میانی صاحب لاہور (لوحِ مزار)۔

یحییٰ خان، جنرل آغا محمّد : سابق صدر پاکستان، سابق سی این سی افواج پاکستان، ولادت ۱۹۱۷ء، پشاور، وفات ۱۹۸۰ء-۸-۹، پشاور، ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۸۰ء-۸-۱۰)۔

یعقوب انور : پنجابی کے نامور شاعر، بلھے شاہ کے کلام کا انگریزی میں ترجمہ کیا، ۵۹ سال عمر پائی، وفات ۲۶ر جنوری ۱۹۷۴ء، گوجرانوالا ("تارے نیل گگن وے" از نادم عصری)۔

یعقوب توفیق، میاں : سماجی کارکن، ادیب، سابق سیکریٹری اقبال کونسل کراچی، سابق سیکریٹری اولڈ راوئینز کراچی، سابق سٹیشن سپرنٹنڈنٹ

لاہور، وفات ۱۳-۴-۱۹۷۰ء، میانی صاحب، لاہور ("نوائے وقت" لاہور ۱۴-۴-۱۹۷۰ء)۔

یوسف، ایس ایم : وزیرخارجہ، قائد اعظم اور لیاقت علی خان کے سیکرٹری ۷۲ سال عمر پائی، وفات ۲ر اپریل ۱۹۸۷ء، کراچی ("جنگ" لاہور ۳ر اپریل ۱۹۸۷ء)۔

یُوسف ثمر : صحافی، سابق سب ایڈیٹر "نوائے وقت" راولپنڈی، جواں سال، وفات (قتل) ۱۵-۹-۱۹۷۶ء، راولپنڈی، ("نوائے وقت" لاہور ۱۶ر ستمبر ۱۹۷۶ء)۔

یوسف سلیم چشتی : صوفی، تقابل ادیان کے ماہر، فلاسفر، شارح کلام اقبال، مدّاح صحابہ، شاعر، مصنّف، ۸۸ سال عمر پائی، ولادت وطن مالوف: بریلی، وفات ۱۱-۲-۱۹۸۴ء، میانی صاحب، لاہور ("جنگ" لاہور ۱۲-۲-۱۹۸۴ء)۔

یُوسف شاہ، عبدالکریم، بابا: خلیفہ بابا تاج الدین ناگپوری، مُرشد بابا ذہین شاہ تاجی، ولادت ۱۸۷۸ء، جے پور، وفات ۸-۱۰-۱۹۴۷ء، میوہ شاہ، کراچی، (لوح مزار)۔

یوسف ظفر، محمّد یوسف : ممتاز شاعر، ولادت ۱-۱۰-۱۹۱۴ء، مری، وفات ۲-۳-۱۹۷۲ء، راولپنڈی، ("مشرق" لاہور ۳-۳-۱۹۷۲ء)۔

یوسف علی جامی، قریشی : ختم نبوت کے شیدائی، ولادت ۱۹۰۰ء، وفات ۱۰-۶-۱۹۸۲ء، کھیالی، (گوجرانوالا) ("نوائے وقت" لاہور ۱۱-۶-۱۹۸۲ء)۔

یوسف علی چوہدری، (موہن میاں) : تحریک پاکستان کے ممتاز رہنما، وفات ۲۶-۱۱-۱۹۷۱ء، ڈھاکہ ("نوائے وقت" لاہور ۲۷-۱۱-۱۹۷۱ء)۔

یوسف کامران : ممتاز شاعر، مجموعہ کلام: "اکیلے سفر کا اکیلا مسافر" کشور ناہید کے شوہر نامدار، ولادت ۹ر اکتوبر ۱۹۳۸ء، لاہور، وفات ۹ر مارچ ۱۹۸۴ء، میانی صاحب، لاہور، ("جنگ" لاہور ۱۰-۳-۱۹۸۴ء)۔

یوکرامت : ماہر تعلیم، سابق

ٹس چانسلر پنجاب یونیورسٹی، سابق
پرنسپل گورنمنٹ کالج سرگودھا، ۸۵ سال
عمر پائی، وفات ۱۹۸۵ء-۵-۳، لاہور
("جنگ" لاہور ۱۹۸۵ء-۵-۴)۔

یونس پہلوان، ستارۂ پاکستان:
پاکستان کے نامور پہلوان، ولادت ۳۰ر
دسمبر ۱۹۲۵ء، گوجرانوالا، وفات ۶ر جون
۱۹۶۴ء، گوجرانوالا)۔ ("نوائے وقت"
لاہور ۱۹۶۴ء-۶-۷، مضمون ۱۶ر جولائی
۱۹۶۴ء)۔

ضمیمہ

الف

آفتاب احمد قرشی، حکیم:
نامور طبیب، مصنف: کاروانِ شوق، تحریک پاکستان کے کارکن، وفات ۱۹۸۱ء-۱۲-۱۶ میانی صاحب، لاہور، (لوح مزار)۔

ابصار عالم، پروفیسر:
صدر شعبۂ تاریخ، سندھ یونیورسٹی جام شورو، وفات ۱۹۸۱ء-۱۱-۱۲، سخی حسن، کراچی، (لوح مزار)۔

ابن حسن جارچوی، علّامہ:
نامور شیعہ عالم دین، مصنف: ہندوستانی کی کتاب، فلسفہ آل محمدؐ، ولادت ۲۱ر مارچ ۱۹۰۵ء، وفات ۱۹۷۳ء-۷-۱۶، کراچی (لوح مزار)۔

ابو مُسلم صحانی:
مصنف: عصرحاضر اور اسلام، وفات ۱۹ر مئی ۱۹۸۶ء، عزیز آباد، کراچی، (لوح مزار)۔

احسن الدین، پیر:
کمشنر مشرقی پاکستان، تلمیذ علّامہ محمد عالم آسی امرتسری، خلیفہ پیر نظیر احمد موہڑوی ؒ، ولادت: امرتسر، ۷ر ستمبر ۱۹۰۹ء، وفات: ۱۹۸۰ء-۴-۲۷، میانی صاحب، لاہور (مکتوب حکیم محمد موسیٰ امرتسری بنام راقم)۔

اختر حسین خان، پٹیالے

دا لے : جرنیل علی بخش کے فرزند، پٹیالہ گھرانے کی موسیقی کے نمایندے، ۸۰ سال عمر پائی،
وفات : یکم جنوری ۱۹۷۴ء ، مومن پورہ، لاہور (لوح مزار)۔

اکرم قمر : شاعر، ادیب، مصنف، مترجم، مسلح افواج کے ترجمان "ہلال" کے مدیر
وفات ۱۲ر دسمبر ۱۹۸۰ء، راولپنڈی
(" نوائے وقت لاہور ۱۳ر دسمبر ۱۹۸۰ء)۔

الٰہی بخش، پیر : سابق وزیر اعلیٰ سندھ، تحریک خلافت کے کارکن، تحریک پاکستان میں اہم کردار ادا کیا، ۸۵ سال عمر پائی، وفات : ۸ر جنوری ۱۹۷۵ء جامع مسجد پیر کالونی، کراچی، (لوح مزار)۔

ب

بشیر احمد راہی : شاعر، ادیب، ناول نگار، ۴۸ سال عمر پائی، وفات : ۱۱ر ستمبر ۱۹۷۶ء میانی صاحب، لاہور
(ماہنامہ "راہی" لاہور، جولائی ۱۹۸۹ء)۔

بیکس مراد آبادی، محمد رحمت اللہ خان :
شاعر، وفات : ۱۹۸۰ء ۔۵۔۱۴ قبرستان سوسائٹی کراچی، (لوح مزار)۔

ح

حسین نظامی، سید خواجہ : خواجہ حسن نظامی دہلوی کے بڑے صاحبزادے، ولادت، ۱۹ر مارچ ۱۹۱۷ء، وفات : ۱۹۸۵ء ۔۱۲۔۸، گنذری، کراچی (لوح مزار)

د

دین محمد، جسٹس شیخ : سابق گورنر سندھ، جج مغربی پاکستان ہائی کورٹ، رکن باؤنڈری کمیشن، گوجرانوالہ کی ایک لائبریری ان کے نام منسوب ہے۔ ۸۰ سال عمر پائی، وفات : یکم فروری ۱۹۶۵ء گوڈری پڑ

گوجرانوالہ (" نوائے وقت " لاہور
۲-۲-۱۹۶۵ء)۔

ر

رازق الخیری، مولانا:
نامور ادیب، مدیر عصمت کراچی
وفات: ۲۴-۱۲-۱۹۷۹ء
پاپوش نگر، کراچی ("نوائے وقت"
لاہور ۲۵-۱۲-۱۹۷۹ء)۔

رشید الدین احمد:
قائد فرائضی تحریک، وفات:
۱۳-۱۲-۱۹۵۹ء ڈھاکہ
(فرائضی مومنٹ از معین الدین
احمد خان)۔

رعنا اکبر آبادی (مشکور احمد) شاعر، مجموعہ کلام:
رباعیاتِ رعنا، غزال رعنا،
منظوماتِ رعنا۔ ولادت ۱۸۹۴ء،
وفات: ۱۵-۱-۱۹۷۹ء،
قبرستان سوسائٹی، کراچی،
(لوح مزار)۔

ز

زاہدہ پروین:
مشہور مغنیہ، ملکۂ کافی وفات:
۲-۵-۱۹۷۵ء، میانی صاحب،
لاہور (لوح مزار)۔

س

سلامت جالندھری، سلامت علی شاہ:
شاعر، مصنف: تصویر انقلاب،
درس حیات، وفات: ۳۰ر مارچ
۱۹۸۵ء، میانی صاحب، لاہور
(لوح مزار)۔

سمیع احمد، صادق دہلوی: ابن بیخود دہلوی،
شاعر، وفات: ۲۹-۳-۱۹۸۶ء،
سخی حسن کراچی (لوح مزار)۔

ش

شکیب جلالی:
شاعر، ولادت: یکم اکتوبر
۱۹۳۴ء، وفات: ۱۲ر نومبر

۷-۱۹۶۶ء سرگودھا (لوح مزار)

شمس مینائی، عبدالرحمٰن ابو المعالی : اردو اور فارسی کے شاعر، مجموعۂ کلام : جامِ مینائی، ولادت امرتسر ۱۸۷۶ء، وفات لاہور ۱-۹-۱۹۵۴ء (نقوش لاہور نمبر)۔

شہاب الدین، چوہدری سر : سابق سپیکر پنجاب اسمبلی، "پگڑی سنبھال جٹا" تحریک کے روحِ رواں، شاعر، مسدّس حالی کا منظوم پنجابی ترجمہ کیا، وفات : ۶-۶-۱۹۴۹ء میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

ع

عارف حسین، شیخ : بانی عارف ہائی سکول لاہور چھاؤنی، ہیڈ ماسٹر اقبال حسین ہائی سکول لاہور، ماہر تعلیم، کئی سکولوں کے بانی، ولادت : ۱۹۰۳ء-۹-۱۰، وفات : ۱۹۷۱ء-۱۲-۱۳، میانی صاحب لاہور (لوح مزار)۔

عاشق علی خان : نامور موسیقار، وفات : ۱۰-۳-۱۹۴۸ء، تکیہ میراثیاں، لاہور (لوح مزار)۔

عاصم جے پوری : شاعر، ولادت : ۲ر مارچ ۱۹۰۰ء، وفات ۲۱ر ستمبر ۱۹۶۶ء، پاپوش نگر کراچی، (لوح مزار)۔

عبدالرحمٰن دہلوی، شمس العلماء مولوی : استاد سینٹ سٹیفن کالج دہلی، صدر شعبۂ اردو، فارسی، عربی دہلی یونیورسٹی، مصنف : مرأت الشعراء، شرح اصطرلاب، حیات اورنگ زیب عالم گیر، مترجم مقدمہ ابن خلدون، ولادت : ۱۰-۲-۱۸۷۳ء، جے پور، وفات : ۳۰ر جولائی ۱۹۵۴ء کراچی (یارانِ رفتہ

مؤلف سید محمد یوسف بخاری)۔

عبدالعزیز دعاجُو، مولانا: سندھ میں تبلیغی جماعت کے روح رواں، قرونِ اولیٰ کے مسلمانوں کی زندہ تصویر، وفات : ۲؍ مارچ ۱۹۶۹ء ٹنڈوآدم (اقرار ڈائجسٹ کراچی مارچ اپریل ۱۹۸۹ء)۔

عبدالکبیر : مسلم لیگ کے نامور رہنما، مجاہد تحریک پاکستان، وفات : ۱۳؍ جون ۱۹۷۱ء، بنک سکوائر لاہور (لوحِ مزار)۔

عرفان احمد، الحاج حافظ : خلیفہ مجاز صحبت حضرت اشرف علی تھانویؒ، وفات : ۲۴-۱۰-۱۹۸۴ء، قبرستان سوسائٹی کراچی (لوحِ مزار)۔

عطیہ فیضی : ماہرہ موسیقی و فنونِ لطیفہ، اقبال اور شبلی کے خطوط میں عطیہ کا ذکر، شبلی کی غزلوں میں عطیہ کا ذکر، ولادت : ۱-۸-۱۸۷۷ء، قسطنطنیہ، وفات ۴؍ جنوری ۱۹۶۷ء میوہ شاہ کراچی (کتابچہ ایوان رفعت کراچی)۔

غ

غازی محمود دھرم پال (عبدالغفور) : وطن: لدھیانہ، مشہور مناظر، مصنف ترک اسلام، ۶۹ سال عمر پائی، وفات : ۲۹؍ مارچ ۱۹۶۰ء میانی صاحب، لاہور (معلومات از نصیر دھرم پال)

غنی، ایم، اے، پروفیسر: استاد انگریزی زبان وادب، اسلامیہ کالج لاہور، شیکسپیئر کے بارے میں سند سمجھے جاتے تھے — وفات : ۵۰-۱۹ء ۱-۱-۶، ملوک شاہ بہاول پور، (معلومات از ڈاکٹر جمیل واسطی)

ف

فیضی رحمین : نامور مصوّر،

عطیہ بیگم کے خاوند، ڈراما نگار، ناول نویس، مورخ، خطوط شبلی میں ان کا ذکر موجود ہے، ولادت: پونا ۱۹-۱۲-۱۸۸۰ء، ۸۲ سال عمر پائی، وفات ۲-۱-۱۹۶۴ء، میوہ شاہ کراچی۔

گ

گام، استاد (غلام نبی): پنجابی کے مشہور شاعر، بھاٹی دروازے کے ساکن، وفات: ۲۷-۱-۱۹۸۳ء، میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

ل

لاڈلی بیگم: استاد داغ کی سالی اولیا بیگم کی نواسی، داغ کی منہ بولی بیٹی، زوجہ نواب سراج الدین احمد خان سائل، وفات: ۲۵-۹-۱۹۶۳ء، میانی صاحب، لاہور (لوح مزار)۔

م

مجید ملک: ادیب، صحافی، ولادت: ۱۹۰۱ء لاہور، وفات: ۱۹۷۶ء ملٹری ڈیفنس کراچی (لوح مزار)۔

محمد عالم کپور تھلوی: پنجابی شاعر، مجموعہ کلام: سَت پھُل، ڈونگھے دہناں دا شاعر، ولادت: ۱۹۳۴ء چکوکی (کپور تھلہ)، وفات: ۲۸ اپریل ۱۹۷۷ء شاہکوٹ (شیخوپورہ) (معلومات از ایم اے عابد برادر مرحوم)۔

محمد یار فریدی: چشتی نظامی سلسلے کے شیخ طریقت، شاعر، مجموعہ کلام: دیوان محمدی، وفات: ۲۴-۵-۱۹۴۸ء گڑھی اختیار خان (معلومات از محمد بخش مرید آں مرحوم)۔

محمد یحییٰ تنہا: مصنف: سیر المصنفین، مرآۃ الشعراء، وفات: ۱۹-۲-۱۹۶۶ء پاپوش نگر

کراچی (لوحِ مزار)۔

منظر عالم : تحریک پاکستان کے بے لوث مجاہد، صدر کل ہند ریاستی مسلم لیگ جنرل سیکریٹری آل انڈیا مسلم لیگ سٹوڈنٹس فیڈریشن وفات : ۱۹۷۰ء-۴-۱۵ پاپوش نگر کراچی (لوحِ مزار)۔

ن

نوشاد علی خان حشر : شاعر، ولادت : ۱۹۲۱ء-۱۰-۱۲، وفات : ۱۹۸۶ء-۱۲-۱۹ سخی حسن کراچی (لوحِ مزار)۔

و

وحشی مارہروی، حامد حسن : مدیر ماہنامہ آداب عرض و ماہنامہ چاند، وفات : ۱۹۷۲ء-۸-۵ میانی صاحب، لاہور (لوحِ مزار)۔

وزیر حسین شیرازی : سرگودھا کے نامور شاعر و خوش نویس، وفات : ۲۷ دسمبر ۱۹۷۹ء ("نوائے وقت" لاہور ۱۹۷۹ء-۱۲-۲۹)۔

ی

یکتا جودھپوری، شرف الدین : شاعر، وفات : ۱۹۸۷ء-۴-۷ پاپوش نگر کراچی (لوحِ مزار)۔

پی سی پی پی آئی - ۲۴۳۶ (۹۰) این ایل اے/۱۰۰۰